MARKSİZM LENİNİZMİN İLKELERİ IV

el kitabı

sosyalizm ve komünizmin teorisi

7. Baskı

yar yayınları

MARKSİZM-LENİNİZMİN İLKELERİ IV

Yar Yayınları : 40

Bilim Dizisi: 08

Orijinal Adı:
Les Principes du Marxisme -Leninisme

Türkiye Yayını:
YAR YAYINLARI
Ağustos 1975-İstanbul

Yedinci Baskı:
Mayıs 2008-İstanbul

Baskı:
Berdan Matbaası
Davutpaşa Cad. Güven San. Sitesi
C-Blok No: 215-216 / Topkapı-İstanbul.
(0212) 613 12 11

YAR YAYINLARI

Kuruluş: 1972

Yönetim:

Başmusahip Sokağı 10/1 Cağaloğlu-İstanbul

08.34.Y.0159-04

ISBN 978-975-7530-09-1 (Takım)
ISBN 978-975-7530-13-8 (4. Cilt)

Kuzinen Başkanlığında Bilim Emekçileri ve Parti Militanları tarafından kolektif bir şekilde hazırlanmıştır.

MARKSİZM LENİNİZMİN İLKELERİ IV

sosyalizm ve komünizmin teorisi

7. baskı

Türkçesi:
Nadiye R. Çobanoğlu

yar yayınları

MARKSİZM-LENİNİZMİN İLKELERİ

1. Diyalektik ve Tarihi Materyalizm
2. Kapitalizmin Ekonomi Politiği
3. Uluslararası Komünist Hareketin Teori ye Taktiği
4. Sosyalizm ve Komünizmin Teorisi

beşinci kısım

Sosyalizm ve Komünizmin Teorisi

yirmibirinci bölüm

PROLETARYA DİKTATÖRLÜĞÜ VE PROLETARYA DEMOKRASİSİ

Sosyalist devrim, işçi sınıfı başta olmak üzere, emekçileri iktidara getirir. Sömürücü sınıflar -kapitalistler ve büyük toprak sahipleri- politik iktidardan uzaklaştırılır, fakat bu yüzden, sınıf savaşı sahnesinden büsbütün çekilip gitmezler. Sosyalist devrimle *kapitalizmden sosyalizme geçiş dönemi* başlar. Bu, kapitalist toplumun sosyalist topluma devrimci dönüşmesi dönemidir.

Marksizm-Leninizmin ustaları, yalnız *proletaryanın devrimci diktatörlüğünün* bu dönüşümü gerçekleştirebileceğini göstermişlerdir.

Proletarya diktatörlüğü nedir? *Emekçilerin işçi sınıfının yönetiminde, sosyalizmi kurmak amacını taşıyan iktidarlarına proletarya diktatörlüğü denir.*

Lenin şöyle yazıyordu: «Latince kökenli, tarihi ve felsefi bir terim olan proletarya diktatörlüğü, daha basit biçimde dilimize çevrilirse şu anlama gelir:

Sermaye boyunduruğunu devirmek için yapılan mücadelede ve devrim sırasında, kazanılan zaferi sürdürmek ve güçlendirmek, yeni sosyalist toplum düzeni yaratmakta, sınıfları tamamıyla ortadan kaldırmak için yapılacak mücadelede, emekçiler ve sömürülenler kitlesini yönetebilecek tek sınıf, şehirlerdeki işçiler, genellikle fabrika işçileri yani sanayi işçileridir.»(*)

(*) V. Lenin, Bütün Eserleri, c. 29, s. 387, rusça baskı.

1 GEÇİŞ DÖNEMİNDE PROLETARYA DİKTATÖRLÜĞÜNÜN TARİHİ ZORUNLULUĞU

Sosyalist devrim, daha önceleri egemen olan, fakat artık iktidardan uzaklaştırılan sömürücü sınıfların hayati çıkarlarına darbe vurur. Bu nedenle işçi sınıfının iktidara geçişi ve sosyalizmi kurmak için gösterdiği etkinlik, devrilen sömürücü sınıfların sert bir direnişi ile karşılaşır. Ayrıca, bu sınıflar varlığını sürdürdükçe ve bunların var oluşunu sağlayan ekonomik koşullar ortadan kaldırılmadıkça, eski kapitalist rejime dönüş tehlikesi vardır.

■ Gerici Burjuvazinin Direnmesi Kaçınılmazdır

Bütün devrimler, gerici sınıfların direnmesini yenmek zorunluluğuyla karşılaşmıştır. Yükselen sınıflar, ancak devrimci diktatörlüklerini kurmakla eski toplumun cenderesinden kendilerini kurtarabilmişlerdir. 1789 Fransız Devriminin, köklü anti-feodal reformları gerçekleştirebilmesi, birçok ülkenin evriminde çok büyük bir etki uyandırması, herşeyden önce, soyluları (aristokratlar) ve

diğer krallık yanlılarını baskı altına almaktan geri kalmaması sayesinde olmuştur.

Sosyalist devrim, en derin toplumsal dönüşmedir, insanın insan tarafından sömürülmesinin her türülüsünü ortadan kaldırdığı için özellikle çok sert bir direnmeyle karşılaşır. Çünkü, hükümet eden burjuvazi, uzun süre, hiçbir gücün kontrolü altında olmadan, iktidarın ve zenginliğin sağladığı her çeşit ayrıcalıktan yararlanmış, durumuna fazlasıyla alışmış, dilediğini yapmasına olanak sağlayacak değişmezliğine fazlasıyla inanmıştır. Bu nedenle, bu sınıflar, zorla istediklerini yaptırdıkları, siyasi yönetim sanatını öğrenmede yeteneksiz olduklarına inandıkları emekçilerin iktidara geçtiğini gördüklerinde sınırsız bir öfkeye kapılırlar. Hele, bu sade insanlar, çalışanlar, sömürücülerin gözünde en kutsal olan şeye, yani özel mülkiyetlerine zarar verdiğinde, sömürücü sınıfların asalak olarak yaşamaları olasılığı bile kalmadığında, artık tahtından indirilmiş olan bu zalimler direnişlerini başlatırlar.

Lenin, «...Geçiş dönemi sona ermedikçe sömürücüler geriye dönüş umudunu yitirmezler. Bu umut, geriye dönüş eğilimine dönüşür. İlk ağır bozgundan sonra, devrilmeyi hiç beklemeyen, daha önceleri böyle birşeye inanmayan, düşüncesini bile kabul etmeye yanaşmayan sömürücüler, yitirdikleri «cenneti» yeniden elde etmek, öylesine tatlı bir hayat sürerken «ayaktakımı» tarafından yıkıma uğratılan, yoksulluğa (yada «bayağı işler» de çalışmaya) mahkum edilen ailelerini kurtarmak için var güçleriyle, canlarını dişlerine takarak, gözü dönmüşçesine hırsla, yüz kat artan bir kinle savaşa atılırlar,» diyordu.(*)

İşçiler, köylüler ve aydınlar, toplumu yaşatan emekleriyle gurur duyar. Fakat, başkalarının emeğinin meyvele-

(*) V. Lenin, Bütün Eserleri, c. 28, s. 233, rusça baskı.

rine sahip çıkmaya alışık olan sömürücüler, çalışmayı en büyük mutsuzluk, en büyük aşağılanma sayar.

Gerici burjuvazinin geriye dönüş umutları, siyasi iktidarı yitirdikten sonra da elinde tuttuğu hatırı sayılır güçten destek alır. İlk zamanlarda, zafere ulaşan işçi sınıfına oranla, çok daha fazla avantajlara sahiptir.

Büyük burjuvazi, uluslararası sermayenin desteğinden yararlanabilir. Ondört kapitalist devletin askeri birliklerinin genç Sovyetler Cumhuriyetine müdahalede bulunması, emperyalistlerin, Çin'deki Koumintang rejimine, Güney Viet-Nam ve Güney Kore'deki kuklalarına sağladığı silahlı destek, Ocak 1956'da Macaristan'daki karşı-devrimci ayaklanma, Amerika Birleşik Devletleri'nin sosyalist ülkelerde yıkıcı eylemler için harcadığı yığınlarla para... bütün bunlar, ülkesinde kapitalizmi ve büyük toprak mülkiyetini ortadan kaldıran işçi sınıfının, uluslararası gericiliğin azgın saldırısına göğüs germek zorunda olduğunu gösteriyor.

Ülkeyi dıştan gelen saldırılara karşı savunmak, bütün iktidarların görevidir. Fakat, iktidar emekçilerin eline geçtiğinde, savunma yeni bir anlam kazanır. Proletaryanın ülke içindeki karşı devrimci burjuvaziyle olan zorunlu sınıf savaşının parçası halini alır. Bugünkü koşullarda, güçlü bir sosyalist kampın kuruluşu ve tüm dünyada demokrasi güçlerinin fazlalaşması sonucunda, dünya emperyalizminin, demokratik yada sosyalist devrimini tamamlamış olan şu yada bu ülkenin iç işlerine silahlı mücadelede bulunmasını önleme olanağı vardır. Bununla birlikte emperyalist kamp var oldukça, sosyalist devletlere karşı silahlı saldırı tehlikesi ve yeni rejimden hoşnut olmayan güçlerin emperyalistlerce desteklenmesi olasılığı sözkonusudur.

Devam, edelim. Sömürücü sınıflar, üretim araçlarının özel mülkiyetinden büsbütün yoksun edilmedikçe, eko-

nomideki durumlarını kısmen korurlar. Bu avantajlarından, ekonomiyi sabote etmekte ve ekonomik düzeni bozmakta yararlanmaya çalışırlar. Politik egemenliğini kaybeden burjuvazi, ekonomi alanında öç almaya kalkışır, yeni iktidarın altından kalkamayacağı güçlükler yaratmaya uğraşır. Devrilen burjuvazi, sürekli olarak kapitalizmi doğuran ve önüne geçilmezse, eski rejimin tekrar kurulmasına götürecek olan küçük ticari üretimden destek alır. Burjuvazi, köylülük içindeki kaçınılmaz kıpırdanmalardan da yararlanmaya bakar.

Devrimden sonraki ilk dönem sırasında, eski yönetici sınıfların temsilcileri bazı avantajlara sahiptir: Daha yüksek bir eğitim düzeyi, üretim ve yönetimi örgütlemede deneyim, mühendis ve teknik elemanlarla, askeri uzmanlarla olan bağlar gibi. Burjuvazi belirli bir süre için, kitleler üzerinde ideolojik ve politik etkisini sürdürebilir. Emekçiler, sömürücü toplumun yarattığı binlerce yıllık alışkanlıklarından kısa bir süre içinde kurtulamazlarsa, bu etkinin tehlikesi daha da büyür. Üstelik, emperyalizm, geride toplumdışı edilmiş, bir yığın sabıkalılar, adi suçlular bırakır. Bu gibiler, daha çok yıkıma uğrayan küçük burjuva sınıfından çıkar. Karşı-devrimin kiralık askerleri, böyle bir çevreden devşirilir.

Gerici sınıfların, devrimci dönüşümlere karşı direnmediği hiç bir sosyalist ülke yoktur. Bu direnişin niteliği, sınıf güçleri ilişkisine bağlı olarak çeşitli biçimlerde görülmüştür. Rusya'da, yabancı emperyalistlerden yardım gören gerici sınıflar, halkı amansız bir iç savaşa sürüklemiş, bu iç savaş yıllarca sürmüş, işçi ve köylülerin büyük fedakarlıklarını gerektirmiştir. Avrupa'nın bazı halk demokrasisi ülkelerinde, gericiliğin direnmesi karşı-devrim biçiminde ortaya çıkmıştır.

Bu nedenle, devrimin zaferini sağlamlaştırmak ve devrilen sınıfların direnişini felce uğratmak için, her yer-

de, gerektiğinde, baskı önlemleri uygulamaktan da geri kalmayan, güçlü ve enerjik iktidarlara ihtiyaç duyulmuştur. Bu durum, Marksizm-Leninizmin, kapitalizmden sosyalizme geçmenin söz konusu olduğu her yerde diktatörlüğün zorunlu olduğu şeklindeki tezini doğrular. Sömürücülerin direnişini ezmek, haydutların, hırsızların ve diğer adi suçluların ve bu geçiş döneminde çamurlu bir köpük gibi su yüzüne çıkan diğer eski toplum artıklarının zararlı eylemlerine engel olmak için proletarya diktatörlüğü zorunludur.

Şu halde, iktidarı almakla proletaryanın sömürücülere karşı sınıf savaşı sona ermez. Geçiş döneminde de devam eder, hatta bazen çok daha keskinleşir. Fakat, artık bu mücadele yeni koşullar altında ve değişik biçimlerde sürüp gitmektedir. Yeni olan, emekçi sınıfların, eskiden sömürücülerin elinde olan iktidara ilk kez olarak sahip olmasıdır. V. Lenin, «Proletarya diktatörlüğü zafere ulaşan, iktidarı ele geçiren proletaryanın yenilen, fakat, henüz yok edilmeyen, ortadan kalkmayan, direnmekten vazgeçmeyen, direnişini bir kat daha şiddetlendiren burjuvaziye karşı savaşıdır,» diye yazıyordu.(*)

■ İşçi Sınıfının Şiddet Konusundaki Tutumu

Komünizm düşmanlarının, yalan ve iftira yağdırmak için, proletarya diktatörlüğü kadar çok kullandıkları başka bir konu yoktur. Emekçileri yıldırmaya, demokratik isteklerinden yararlanmaya, proletarya diktatörlüğünü yanlış tanıtmaya çalışır; bunun, demokrasinin inkarı, birtakım grupların yada kişilerin diktatörlüğü, «totalitarizm», keyfi bir siyasi yönetim biçimi olduğu yalanını yaymak

(*) V. Lenin, Bütün Eserleri, c. 28, s. 233, rusça baskı.

isterler. Hele komünistlere saldırmak için ellerinden geleni yaparlar, çünkü komünistler, bazı koşullarda şiddetin zorunlu olduğunu kabul ederler. Bunu bahane eden komünizm düşmanları, proletarya diktatörlüğünün, sözümona, komünist dünya görüşünün gereği olan salt şiddet demek olduğuna emekçileri inandırmaya çalışırlar.

Bununla birlikte, Lenin'in dediği gibi, «İdealimiz, insanlara karşı şiddete yer vermez». Yüzyıllar boyunca, baskı, ceza ve kanlı zulümler gören işçi sınıfı; şiddet rejiminden, insanın baskı altına alınmasından, aşağılanmasından nefret eder. Diğer yandan, öç alma hırsı da işçi sınıfına yabancıdır. Emekçiler, iktidarı öç almak için değil, insanı sömürüden ve baskının her çeşidinden kurtaracak toplumu kurmak için ele geçirir.

Soylu ve insanca amaçlar güden işçi sınıfı, gerçek mücadele yolları arar. «Hedefe götüren bütün yollar uygundur» ilkesi, komünistlere değil, cizvitlere özgüdür. Komünistler, iktidar için mücadelede olsun, sosyalizmin kuruluşu döneminde olsun, şiddete başvurmamalarını sağlayacak en küçük bir fırsatı bile kaçırmak istemezler. Eğer işçi sınıfı yine de şiddet kullanmak zorundaysa, bunun nedeni yok olmaya mahkum sınıfların direnmesidir. Öyleyse, şiddet yoluna başvurulmasının sorumlusu, yeni sosyalist toplum değil, eski kapitalist toplumdur.

Proletarya diktatörlüğünün ve şiddet kullananlara karşı şiddetle karşılık verilmesinin insanlığa yakışmayacağını düşünmek yanlıştır. Bunun tersi doğrudur. Yeni iktidar ne denli katıysa, gericilerin yeniden iktidara gelme umutları o denli köksüz, güç kullanma ihtiyacı o denli azdır. Ve tersine, işçi iktidarı ne kadar güçsüz ve kararsızsa, burjuvazinin karşı-devrimci eğilimleri o kadar şiddetli, sınıf savaşının sonuçları o kadar ağırdır. Bir avuç karşı-devrimci kışkırtıcı zamanında baskı altına alınırsa, gelecekte daha az kan dökülür.

Burjuva propagandası, siyasi baskıyı salt şiddet, misilleme, demokratik hakların doğrudan doğruya kısıtlanması olarak tanıtmaya çalışır. Oysaki, bu had önlemlere, ancak burjuvazinin etkin direnmesine karşılık olarak başvurulmaktadır. Devrilen gerici sınıflar silahlarını ellerine alırlarsa, onları direnme güçlerinden yoksun edecek olan işçi iktidarının sert eylemiyle karşılaşırlar. Başka bazı durumlarda, sömürücü sınıfların varoluş koşullarını kademeli olarak ortadan kaldırmaya götürecek, zorlayıcı olmayan önlemlerle yetinilebilir. Bu önlemler, kapitalist sanayinin devletleştirilmesi, burjuvazinin rejime bağlı kesimini çalıştırmak ve yeniden eğitmek, vb.'dir. Fakat, durum ne olursa olsun, proletarya diktatörlüğü ne keyfi yönetime, ne de iktidarı kötüye kullanmaya dayanabilir. Tersine, ülkede şaşmaz bir biçimde, yasalara bağlılık, devrimci bir düzen yaratır; bütün vatandaşlar gibi yeni iktidarın devlet aygıtında görevli memurlarının da yasalara kesinlikle uymalarını zorunlu kılar.

İşçi sınıfı, kendisine bağlı olduğu ölçüde, her zaman için, ceza yerine zorlayıcı olmayan yöntemleri yeğler. Çünkü ne derece geniş bir burjuvazi tabakası, işçi sınıfıyla işbirliğine hazırsa, sosyalist dönüşümler de, o ölçüde kolaylıkla gerçekleştirilir, insan ve malzeme bakımından gereken fedakârlık aynı ölçüde azalır, eski kapitalistlerin ve onlara bağlı aydın gruplarının rejime bağlı kesiminin deneyimi ve bilgi hazinesi de o ölçüde çabuklukla yeni topluma aktarılır.

Rusya'da kapitalistler ve büyük toprak sahipleri iç savaş çıkararak, Sovyetler iktidarını kendilerine karşı baskı önlemleri uygulamaya zorladılar. Devrilen sömürücülerin kullandığı şiddete karşılık, bu önlemlere başvurmak zorunlu olmuştu. Birçok tarafsız gözlemci bu gerçeği doğruladı. 1920'de Rusya'ya gelen Herbert Wells şöyle yazıyordu: «Bu parçalanan, gücünü yitiren, uçsuz bucaksız imparatorluğu, altı yıl süren yıpratıcı bir savaşa sürükle-

yen komünizm değil, Avrupa emperyalizmidir. Bu büyük acılar içinde kıvranan, belki de çöküp gitmekte olan Rusya'yı durmak bilmeyen saldırılarla, istilalarla, yabancılardan yardım gören ayaklanmalarla kemiren yada son derece gaddarca, zalimce bir abluka altında boğan komünizm değildir. Ayrıca, hınçlı fransız alacaklı, budala ingiliz gazeteci bu cinayetten herhangi bir komünistten çok daha fazla sorumludur.»(*)

Koşullar elverdiği anda, Sovyetler iktidarı, burjuvaziye karşı derhal değişik bir politika uygulamaya başlıyordu. Örneğin, Lenin'in 1920'de, Rostov'un alınmasından sonra, artık ölüm cezasının kaldırılacağını ilan etmesi ünlüdür. Fakat, sömürücüler, devrimin zaferlerine karşı halâ ve durmadan saldırıya geçerek, bu girişimleri başarısızlığa uğratıyorlardı.

Devrilen sınıfların yeniden iktidara geçme umutlarını son ana kadar yitirmedikleri Rusya'da, şiddet kullanmak kaçınılmaz oldu. Diğer halk demokrasisi ülkelerinin deneyimi, bu konuda daha başka yenilikler getirdi. Özellikle Çin'de, yeniden eğitme, çalışmaya alıştırma yöntemlerini burjuvazinin az çok geniş tabakalarına uygulama olanağının bulunduğu görüldü.

Gelecekteki sosyalist devrimlerde koşulların daha da elverişli olması, diktatörlük önlemlerinin yalnız küçük tekelci sermaye gruplarına ve bunların suç ortaklarına karşı uygulanması olasılığı vardır. Bu ülkelerde, işçi sınıfının iktidara geçmesinden sonra, yeniden eğitme ve çalıştırma yöntemlerinin geniş bir burjuvazi kitlesine uygulanması olanağı bulunabilecektir. Elbette ki, ikna ve yeniden eğitme yöntemleri, ancak işçi sınıfının ve halkın güçlerinin ezici üstünlüğe sahip olduğu, devrilen sınıfların, her çeşit yeniden iktidara gelme eğiliminin, işçi ikti-

(*) H. Wells, Russia in the Shadows, London, s. 27-28.

darının sert ve kararlı tutumuyla karşılaşacağını bildikleri yerlerde başarılı olabilir. Böyle bir durumda bile, sömürücü sınıfları baskı altına almak görevi ortadan kalkmış değildir, başka yöntemlerle ve daha kısa bir süre için uygulanmakla birlikte yine gündemdedir.

Proletarya diktatörlüğü, kullanılan yöntemler ne olursa olsun, Lenin'in altını çizerek belirttiği gibi, eski toplumun güçlerine ve geleneklerine karşı kararlı bir mücadeledir.(*)

İşçi iktidarı, baskı önlemleri uygulamak zorunda olduğu zamanlarda bile, kullandığı yöntemler, sömürücü sınıfların egemenliği zamanındaki, şiddetin başta geldiği yöntemlerden temelden ayrılır. Proletarya diktatörlüğünün gücü, geniş bir toplumsal tabandan kaynaklanır, halkın iradesini dile getirir, halkın kendisi tarafından uygulanır. Lenin, işçi sınıfı iktidarının dayandığı gücün, bir avuç askerin zorbalık için kullandığı süngü gücüne de, polis ve para gücüne de benzemediğini, yazıyordu. Bu güç, halk kitlesine dayanır. İşte, yeni iktidarla, tüm eski iktidarlar arasındaki temel ayırım budur. Lenin, Sovyetler iktidarının ilk yıllarından sözederken şöyle diyordu: «Yeni iktidar, büyük çoğunluğun diktatörlüğü olarak, yalnız ve yalnız büyük kitlelerin güveni, kitlelerin tümünün en özgür, en yaygın, en etkin biçimde iktidara katılmasını sağlaması sayesinde tutunabiliyordu ve tutunuyordu.»(*)

Sömürücülerin devleti için şiddet, etkinliğini belirleyen temel görev olduğu halde, işçi sınıfının devleti için hiç de temel öğe değildir. Bu devletin temel görevi, ekonomiyi, siyasi ve toplumsal hayatı, sosyalist ilkelere göre değiştirmektir.

(*) V Lenin, Bütün Eserleri, c. 31, s. 27, rusça baskı.

(*) V. Lenin, Bütün Eserleri, c. 31, s. 325, rusça Baskı.

«Proletarya diktatörlüğünün temelini ne yalnızca şiddet oluşturur; ne de şiddet, bu temeli oluşturan başlıca öğedir. Proletarya diktatörlüğünün başlıca özü, emekçilerin ileri birliğinin, öncüsünün, tek yöneticisinin yani proletaryanın örgütleyiciliğidir. Proletaryanın hedefi sosyalizmi kurmak, toplumun sınıflara bölünmesine son vermek, toplumun bütün üyelerini emekçilere dönüştürmek, insanın insan tarafından sömürülmesinin tüm biçimlerini temelden yıkmaktır.»(*)

■ Marksist Olmak Proletarya Diktatörlüğünün Zorunluluğunu Kabul Etmek Demektir

Proletarya diktatörlüğü sorunu, Marksist-Leninistler arasındaki ideolojik anlaşmazlıkların en belli başlılarından biridir. Proletarya diktatörlüğünün, sömürü temeli üzerine kurulu toplumun iğrençliğine ve zulmüne son vermenin tek yolu olduğu teorisi, daima, işçi partilerinin ve bu partilerin liderlerinin sosyalist özlemlerinin içten ve dürüstçe olup olmadığını sınama konusudur.

Yalnızca sınıf mücadelesini kabul etmekle yetinen kimse, Marksist sayılmaz. V. Lenin, şöyle yazıyordu: «Sınıf mücadelesinin kabulünü, proletarya diktatörlüğünün kabulüne kadar vardıran bir kimseye Marksist denilebilir. Marksistleri, adi küçük (ve büyük) burjuvalardan temelden ayıran işte budur. Marksizmin gerçekten anlaşılıp anlaşılmadığı, benimsenip benimsenmediği bu mihenk taşıyla sınanmalıdır.»(**)

(*) V. Lenin, Bütün Eserleri, c. 29, s. 358, rusça baskı.

(**) V. Lenin, Bütün Eserleri, c. 25, s. 445, rusça baskı.

Proletarya diktatörlüğünün, Marksizm-Leninizmde niçin özel bir yeri olduğunu açıklamak kolaydır: Siyasi iktidar ele geçirilmedikçe, proletarya diktatörlüğü olmaksızın sosyalizmin zafere ulaşması olanaksızdır da ondan. İşçi sınıfı ve onun Marksist-Leninist partileri bütün çabalarını, elde edilen iktidardan toplumun sosyalist yeni oluşumu için sonuna kadar yararlanmak gibi belirleyici bir noktada yoğunlaştırmasalardı, Marx ve Lenin'in sınıfsız ve sömürüsüz bir toplum yaratma üzerine teorileri sadece bir dilek olarak kalırdı.

Proletarya diktatörlüğü sorunu, dünya işçi sınıfı hareketinin yürüttüğü ideolojik mücadelenin en önemli konusu durumuna geldi. II. Enternasyonalin liderleri, özellikle bu konuda, Marksizmin revizyonuna girişmiş, proletarya diktatörlüğü düşüncesini inkar edip proletarya diktatörlüğü teorisine karşı, «katkısız» demokrasi, «sınıflar üstü» demokrasi gibi oportünistçe teoriler ortaya atmışlardır. Onlara kalırsa, bu tür kuramlar sosyalizme geçmek için köprü olacaktır. Gerçekte, oportünistlerin «katkısız» demokrasisi, burjuva demokrasisinden başka birşey değildir.

Lenin, II. Enternasyonal liderlerini, özellikle de Karl Kautsky'yi dönek olarak damgaladı. Sağ sosyal-demokratların kuramının, emperyalist burjuvazi ile proletarya arasındaki amansız savaş içinde, sosyalizmin inkarı demek olduğunu kanıtladı.

O dönemden bu yana, yarım yüzyıllık bir zaman geçti. Oysa, tarihin deneyimi ne gösterdi?

İşçi sınıfı, köylülükle ittifak halinde, dünyanın en büyük ülkelerinden biri olan Rusya'da, iktidarı ele geçirdi ve sosyalizmi kurdu. Yine işçi sınıfı, devrimci komünist partisinin yönetiminde, Çin'de, başka birçok Asya ve Avrupa ülkesinde iktidara geçti, büyük toplumsal dönüşümleri gerçekleştirdi, sosyalizm yolunda hızlı bir harekete atıldı.

Peki, ya sosyal demokratlar bu zaman içersinde ne elde ettiler? Bir tek ülkede olsun, sosyalist dönüşümler yapabildiler, yada hiç olmazsa böyle dönüşümleri başlatabildiler mi? Hayır, hiçbirşey yapamadılar. İşçi sınıfı hareketini burjuva demokrasisiyle bağdaştırmaya, işçi sınıfıyla burjuvazinin arasını bulmaya çalışırken, pratikte sosyalizmi kurmaktan vazgeçtiler. Hatta aralarından birçoğu yozlaşıp emekçiler arasında burjuvazinin etkisini yayan araçlar durumuna geldi.

Sosyal demokrat partiler, birçok ülkede seçimlerde başarı kazandılar, hükümetlerini kurdular. İngiltere'de işçi partisi, 1924'de, 1929-1931 arasında ve 1945-1951 yıllarında iktidardaydı. İsveç sosyal demokrat partisi, 1946'dan beri iktidardadır. Sosyal demokratlar, birçok Batı Avrupa ülkesinin hükümetlerinde başkanlık yaptılar. Fakat, bu ülkelerin hiçbirinde, sosyalist nitelikte politik ve ekonomik dönüşümler görülmedi. Sosyal demokrat hükümetler, kapitalist düzeni yıkmayı, yerine sosyalist düzeni getirmeyi düşünmeden kapitalizm çerçevesinde iş gördüler.

Günümüzde de, proletarya diktatörlüğü ilkesinin kabul edilip edilmemesi, gerçek devrimci düşünceye sahip olunup olunmadığını belirler. Günümüzde, revizyonistlerin tümünün proletarya diktatörlüğü fikrine karşı tavır alması, buna karşılık «evrensel» burjuva demokrasisini öne sürmeleri nedensiz değildir. Fakat bugün, SSCB ve başka sosyalist ülkelerde işçi sınıfı iktidarının kesin başarısından sonra, birçok oportünist, proletarya diktatörlüğünün zorunluluğunu «çürütmek» için, daha kurnazca yöntemler uygulamaya başladı. Örneğin, bunlar, proletarya diktatörlüğünün, yalnızca, zorba, feodal yada yarı feodal rejimlerin egemen olduğu doğu ülkelerinde gerekli olduğunu ileri sürerler. Eski parlamenter geleneklere sahip batı ülkelerine gelince, proletarya diktatörlüğü olmadan da, burjuvazi halkın iradesine başeğecektir.

Bu iddialar temelsizdir. Yüksek evrim düzeyine erişmiş kapitalist ülkelerdeki burjuvazi, örneğin eski Rusya'daki yada eski Çin'deki egemen sınıflardan bin kat daha güçlü ve daha deneyimlidir. Bu burjuvazi şimdi daha iyi örgütlenmiştir, uzun süredir iktidardadır, kamu yönetiminde ve kitleleri kandırmada yüzyıllar boyunca elde ettiği geniş bir deneyime sahiptir. Batı ülkelerinde tekelleşme süreci çok ilerlemiştir ve tekelci sermaye sorunları kaba kuvvete başvurarak çözmeyi alışkanlık haline getirmiştir. Çıkarlarını korumak için herşeyi, hatta dünya savaşı çıkarmayı bile göze alır. Öyleyse, batılı tekelcilerin iktidarı ellerinde tutmak için, doğu ülkelerindeki burjuvazi ve büyük toprak sahiplerinden daha az direnecekleri, bunlar kadar büyük düşmanlar olmadıkları gibi bir sonuca nereden varılabilir?

Birçok batı ülkesindeki (Fransa, Almanya, Macaristan, Finlandiya'da) proletarya devrimlerinin tarihi, sömürücü sınıfların egemenliklerini korumak için son kertesine varan şiddet önlemleri kullanmaktan geri kalmadığını gösterir. İşçi sınıfı bu gerçeği görmemezlikten gelir, burjuvazinin aklını başına getirmek için harekete geçmezse, bunu pahalı öder.

1871'deki Paris Komününün yenilgiye uğramasının nedenlerinden biri de, proletaryanın, burjuvazinin güçlerini toparlamasına ve işçi devrimini kanla boğmasına fırsat bırakmasıydı. Yine, burjuvazinin 1919'daki Macar devrimini ve birinci dünya savaşından sonra, alman proletaryasının devrimci eylemlerini ezmeyi başarmasının da nedeni aynıydı. Batılı «demokratik» burjuvazinin misilleme girişimleri korkunçtu. Küçük Finlandiya ülkesinde, devrim, alman müdahale yanlılarının yardımıyla ezilirken, resmi istatistiklere göre, 20.000 insan kurşuna dizilmiş yada toplama kamplarında öldürülmüş, binlerce, binlerce başka insan, içlerinde kadınlar da olmak üzere zindanlara atılmış ve kürek cezasına çarptırılmıştır.

Koşullar ne olursa olsun, komünistler, devrilen burjuvazinin direnmesinin kaçınılmazlığını, emekçilerin sert ve güçlü iktidarı oluşturulmadıkça, proletarya diktatörlüğü biçimlerinden biri kurulmadıkça, burjuvazinin egemenliğini yeniden elde etmesi tehlikesinin her zaman için var olduğunu unutmazlar.

2 PROLETARYA DEMOKRASİSİ: DEMOKRASİNİN YENİ BİÇİMİ

İşçi sınıfının zaferi, ayrıcalıklı bir azınlığın egemenliğine son verir, halkın gerçek iktidarını başlatır. Yüzyıllar boyunca, siyasi hayata katılmaktan uzak tutulan, kamu yönetimi hizmetlerine kabul edilmeyen işçiler, köylüler, zanaatkarlar, aydın emekçiler, egemen efendiler olarak devleti yönetmeye başlarlar. Bu yeni yönetim biçimi, burjuva demokrasisinden daha üstün, yeni tip bir demokrasi, proletarya demokrasisidir.

■ Emekçiler İçin Demokrasi

Burjuva demokrasisi, zamanına göre, önemli bir ilerleme sayılıyordu. Fakat, sosyalist devrimler çağı başladığında, yerini yeni bir politik rejime bırakmak zorunda kaldı. Lenin'in sözleriyle, bu rejim, «İşçi ve köylülere en yüksek ölçüde demokratizm sunar, aynı zamanda, burjuva demokratizminden kopuşu ve dünya tarihinde yeni tip

bir demokrasinin, yani proletarya demokrasisinin yada proletarya diktatörlüğünün ortaya çıkışını içerir.»(*)

Burjuva propagandasının etkisi ve sosyal demokratların karşı tavır almaları nedeniyle, kapitalist ülkelerdeki bazı insanlar, diktatörlük olursa, demokrasi olamaz sanırlar. Ya herkes için demokrasi vardır ve bu durumda diktatörlük olamaz yada bir sınıfın diktatörlüğü söz konusudur, o halde demokrasi yoktur, diye düşünürler.

Böyle akıl yürütenler ancak bir «sınıflarüstü», «evrensel» yada bazen denildiği gibi «tam» demokrasinin olabileceği gibi yanlış bir düşünceye katılanlardır. Oysa, gerçekte, çıkarları birbirine ters düşen sınıfların bulunduğu bütün toplumlarda, siyasi iktidar ne kadar demokratik görünürse görünsün sınıf karakteri taşır ve egemen sınıfa hizmet eder. Burjuva demokrasisi ülkelerinde iktidar bazen demokratik bir görünüşe bürünür, düzenli seçimler yapılır, hükümetler parlamentolarda çalışmalarının raporunu verirler, vb. Fakat, emekçi kitleler, çıkarlarının bilincine varır varmaz, bu iktidarın gerçek yüzü ortaya çıkar ve kapitalistlerin isteklerini savunmaya başlar. Bu durumda, en «demokratik» iktidar bile, işverenlerden yana olur, işçilerin üzerine askeri birlikler ve polis göndermekten, barışçı gösterileri yaylım ateşine tutmaktan, işçi liderlerini tutuklamaktan geri kalmaz. Emekçilerin mücadelesi, büyük sermayenin egemenliğini tehdit edecek kadar şiddetlendiğinde, iktidar yüzündeki demokrasi maskesini kesinlikle çıkarıp atar, açıkça terörist yöntemlerin uygulanmasına geçer. Bundan çıkan sonuç, emperyalist devletlerde, demokrasi maskesinin, büyük kapitalist tekellerin işçi sınıfına ve emekçilere karşı yöneltilen kayıtsız şartsız diktatörlüğünü gizlediğidir.

(*) V. Lenin, Bütün Eserleri, c. 33, s. 32, rusça baskı.

Devletin sınıf yapısının bu görünümü iktidarın sömürücü sınıfların elinde bulunduğu her devirde ortaya çıkmıştır. Lenin bu konuda şöyle yazıyordu: «İlk çağlarda, kölelerin ayaklanmalarının hatta önemlice hareketlerinin bile, ilkçağ devletinin özünü, yani *köle sahiplerinin diktatörlüğü* olduğunu derhal ortaya çıkardığını herkes bilir. Bu diktatörlük, köle sahipleri arasındaki demokrasiyi, bunlar için demokrasiyi yok mu ediyordu? Herkesin bildiği gibi, hayır.»(*)

Öyleyse, tarih diktatörlüğün demokrasi ile bağdaştığını doğrulamıştır. *Devlet, hem bazı sınıflara karşı diktatörlük hem de geri kalan sınıflar için demokrasi biçiminde belirebilir.*

Bütün sorun, hangi diktatörlüğün ve hangi demokrasinin söz konusu olduğudur. Lenin, geçiş dönemindeki devlet konusunda şunları söylemiştir: «Geçiş döneminde devletin, yeni bir biçimde demokratik (proleterler ve genellikle varlıksızlar için) ve *yeni bir biçimde* diktatörel (burjuvaziye karşı) olması zorunludur.»(**) İşçi sınıfının diktatörlüğü tam anlamıyla demokratik bir iktidardır. Çünkü, büyük burjuvazinin diktatörlüğü, *azınlığın* çoğunluk üzerine egemenliği temeline dayandığı halde, proletarya diktatörlüğü, *çoğunluğun* azınlığa egemen olması demektir.

Bu nedenle, proletarya diktatörlüğü, aynı zamanda yeni tip bir demokrasidir derken, çelişkiye düşmüş olmayız. Tek ve aynı bir iktidar (işçi sınıfının iktidarı), sosyalizmin düşmanları için diktatörlük olmakla ve «diktatörel önlemler» almakla birlikte (Lenin), emekçilere karşı gerçek bir demokrasidir ve demokratik yöntemler kullanır. Öyleyse, proletarya diktatörlüğü ve proletarya demokrasisi aynı modalyonun iki yüzüdür. Lenin «proletarya dik-

(*) V. Lenin, Bütün Eserleri, c. 28, s. 215, rusça baskı.
(**) V. Lenin, Bütün Eserleri, c. 25, s. 446, rusça baskı.

tatörlüğü» ve «proletarya demokrasisi» kavramlarını eşanlamlı olarak kullanırdı.

Proletarya devletinin siyasetinde, diktatörel yöntemleri karşı-devrimci burjuvaziye, demokratik yöntemleriyse emekçilere karşı kullanırken, bu ikisi arasında doğru bir oran kurmaya dikkat etmek çok önemlidir. Gerici güçlerin eylemine meydan verilmesi de, emekçiler için demokrasinin kısıtlanması da aynı derecede yanlıştır. 1956'da, Macaristan'daki olaylar, bu ilkenin çiğnenmesinin ne gibi sonuçlara varabileceğini göstermiştir. Durum kesinlikle şuydu: Gericilerin girişimlerine yeterince enerjiyle karşı çıkılmıyor, emekçilerin demokratik haklarının çiğnenmesine göz yumuluyordu.

Burjuva bilgin ve yazarlar, sık sık şu savı öne sürerler: Demokrasi zorunlu olarak, partiler arası mücadeleleri, parlamenter muhalefeti şart koşar, derler. Burjuva demokrasisinin bu belirgin özelliklerini saydıktan sonra, sosyalist devletlerde, bu unsurlardan hiçbirinin bulunmadığını söyleyip zafer kazanmış gibi bir tavırla, proletarya diktatörlüğünün demokratik bir rejim olmadığını ileri sürerler.

Marksistler ise, bir siyasi rejimin demokratik karakterde olup olmadığına karar vermek için, başka nitelikler ararlar. Siyasi iktidar, hangi çıkarları savunmakta, nasıl bir siyaset gütmektedir? İşte, bir yargıya varmak için, Marksistler, temel olarak bunları araştırırlar. Tek bilimsel görüş açısı olan bu düşünüşe göre, burjuva devletlerinde halkın egemenliği söz konusu olamaz, Amerika Birleşik Devletleri'nde, hem birbirleriyle yarışan partiler, hem de Kongre'de muhalefet bulunduğu halde, hükümetin bütün siyaseti, yalnızca, bir avuç milyarderin çıkarlarına hizmet eder. Bu ülkede kurulu olan düzen, gerçekte, kapitalist tekellerin diktatörlüğüdür.

Ancak proletarya demokrasisi, halkın egemenliği anlamına gelir, çünkü emekçilerin, yani toplumun çoğunluğunun çıkarlarına hizmet eder. Proletarya devletinin siyasetinin amacı, sömürüyü ortadan kaldırmak, kitlelerin hayat ve kültür düzeylerini yükseltmek, genel barışı savunmak ve halklar arasındaki dostluğu güçlendirmektir. Bu siyaset, halk kitlelerinin ve tüm ilerici insanların en büyük isteklerine cevap verir.

Fakat, iktidarın uygulama yöntem ve biçimlerinin, proletarya devleti için önem bakımından ikinci planda kaldığını düşünmek yanlıştır. Proletarya diktatörlüğünün temel gücü, gerçekte, kitlelerle, halkla olan bağlarından gelmez mi? Oysa, bu bağlar, ancak iktidar özde de, biçimde de demokratikse sağlamdır. Bu nedenle, proletarya diktatörlüğünün devlet biçimi, sosyalist tipte cumhuriyettir.

Emekçiler için demokrasi, görülmemiş ölçüde genişletilirse de, devrilen gerici burjuvaziyi ve kapitalizmi yeniden kurmak için mücadele eden diğer unsurları içine alamaz, proletarya demokrasisinin sınırı tam bu noktadan geçer. Proletarya, büyük kapitalistlerin örgütlerine siyasi özgürlük tanırsa, devrime en büyük kötülüğü yapmış olur. Karşı-devrimci burjuvazinin parti ve derneklerinin dağıtılması, faşist fikirlerin ve diğer halk düşmanı düşüncelerin propagandasının y a s a k l a n m a s ı, emekçiler için demokrasi ve özgürlükleri kısıtlamak şöyle dursun, tersine onların çıkarları gereği değil midir?

■ İşçi Sınıfının Bütün Emekçilerle İttifakının Özel Biçimi

Proletarya diktatörlüğünün demokratik niteliği, özellikle, işçi sınıfının, emekçilerin tümüyle ve sosyalizm davasını destekleyen diğer demokratik güçlerle ittifakını temsil etmesinde belli olur.

Sosyalist toplum, sadece işçi sınıfıyla kurulamaz. Sosyalizmi inşa etmek için büyük mülkiyeti kamulaştırmak yetmez. Ayrıca, şehir ve köy küçük üretimini, kademeli olarak, sosyalizm yoluna yöneltmek, toplumsal ilişkilerin tümünü değiştirmek, basın, tiyatro, okul gibi kültür kurumlarının çalışmalarını sosyalist temel üzerinde yeniden düzenlemek, kısacası, toplum hayatını tepeden tırnağa yeni baştan kurmak gereklidir. Bu son derece karmaşık bir çabadır ve ancak geniş halk tabakaları yeni toplumun yaratılışına bilinçli olarak katılıyorsa yerine getirilebilir.

İşte bu nedenle, işçi sınıfının köylülükle, tüm emekçilerle, diğer demokratik halk tabakalarıyla ittifakı, proletarya diktatörlüğünün yüksek ilkesidir. Lenin, «Proletarya diktatörlüğü, emekçilerin öncüsü proletaryanın, emekçilerin proleter olmayan birçok tabakasıyla (küçük burjuvazi, küçük mülk sahipleri, köylüler, aydınlar, vb.) yada bunların çoğunluğuyla, sermayeye karşı, sermayeyi devirmeyi, burjuvazinin direnmesini ve yeniden iktidara gelme eğilimlerini ezmeyi, sosyalizmi kesinlikle kurmayı ve güçlendirmeyi amaçlayan özel bir ittifak biçimidir,» diye yazıyordu.(*)

Bu ittifakın özelliklerinden biri, yönetici rolünün işçi sınıfına ait oluşudur. Proletarya, tüm emekçilerin rehberi olarak bütün haklara sahiptir, çünkü emekçi halkın bütününün ortak hedefi olan sosyalizm için savaşanların en kararlısı ve en bilinçlisi odur.

İşçi sınıfının köylülük ve diğer emekçi tabakalarıyla ittifakı için sağlam bir nesnel temel vardır. Hepsinin sömürüden kurtulma, güven içinde yaşama, uluslararası barış ve dostluğun kurulması gibi çıkarları ortaktır. Ancak sosyalizm, onların bu umutlarını gerçekleştirebilir. Bu

(*) V. Lenin, Bütün Eserleri, c. 29, s. 350-351, rusça baskı.

nedenle, işçi sınıfının yönetimindeki devletin temel görevlerinden biri, proletaryanın, elverdiği ölçüde geniş halk tabakalarıyla ittifakını güçlendirmektir.

Zorunlu olduğunda, gerici burjuvaziye karşı diktatörlük yöntemleri uygulayan proletarya, koşullar ne olursa olsun, köylü kitlelerine ve daha geniş anlamıyla işçi sınıfının demokratik müttefiklerine karşı asla bu yöntemlere başvurmaz. Onları, ikna etme, cesaretlendirme, örnek olma, örgütleme gibi demokratik yöntemlerle sosyalizme götürür. Köylülük, şehir küçük burjuvazisi ve aydınlar, kendi deneyimleriyle sosyalist dönüşmelerin gerekliliğine inanmalıdırlar.

Elbette ki, bu koşullarda bile, sosyalist devlet, yasalarını çiğneyenlere karşı baskı önlemleri uygulayacaktır. Fakat, bu durumda baskı, zorunlu olduğundan herhangi bir sınıfa karşı değil, birey olarak suçlulara karşı yöneltilmiştir, tüm emekçilerin irade ve çıkarlarının ifadesidir.

■ Emekçilerin Hak ve Özgürlüklerinin Garantisi

Proletarya demokrasisi, burjuva cumhuriyetini nitelendiren salt biçimsel demokrasiden, emekçi kitlelerin siyasi yönetime katılmasına, yani demokrasinin gerçek özüne geçiş anlamına gelir. Lenin, «...Proletarya diktatörlüğü, zorunlu olarak yalnız genellikle demokrasinin biçim ve kuruluşlarında değişiklik getirmekle kalmamalı, kapitalizmin ezdiği emekçi sınıfların demokratizminden gerçek anlamda yararlanmasında dünyada görülmemiş ölçüde bir genişlik yaratan değişmeyi de gerçekleştirmelidir...»(*)

(*) V. Lenin, Bütün Eserleri, c. 28, s. 442, rusça baskı.

Proletarya diktatörlüğü, ırk ayrımına dayanan yada milliyet, cinsiyet, dini inanışlar, eğitim düzeyiyle ilgili her çeşit hak kısıtlamalarına son vermekle kalmaz, en başta emekçilerin haklarını kullanma olanaklarını garantiler. Bu amaçla, devlet, toplantı ve kongreler için en iyi binaları, lokalleri, matbaaları, radyo ve sinema stüdyolarını emekçi örgütlerinin emrine verir. Diğer kelimelerle, demokratik haklara maddi bir temel hazırlayarak, bunları güvence altına alır, bu garantiler sosyalist eğitimle ve toplumsal zenginlik arttığı ölçüde çoğalır.

Genel oy hakkı, burjuva demokrasisinin sunabileceği en büyük nimettir. Kitleler oy kullanma hakkına kavuşur, fakat siyasi yönetime katılmaktan uzaktır. Sosyalist devrimden sonra, geniş halk kitleleri doğrudan doğruya devlet kuruluşları kanalıyla olsun, kendi toplumsal örgütleriyle olsun, iktidar organlarının yanında yer alan sayısız kurul, şube, komisyon aracılığıyla olsun, sosyalist devletin kuruluşuna pratikte, her günkü çalışmalarıyla katılırlar.

Proletarya demokrasisinin bir başka belirleyici niteliği de, demokratik yönetimin yaygınlaşmasıdır. Burada yalnız siyasi alandaki demokrasinin değil, ekonomi ve kültürün yönetimindeki demokrasinin de yaygınlaşması söz konusudur. Kapitalist düzendeki güdük, biçimsel demokrasi, siyasi kuruluşların çerçevesini aşamaz. Ekonomi ve kültür alanında -fabrikalarda, dev işletmelerde, basın organlarında, sinemada, radyo ve televizyonda- kapitalist mülk sahipleri duruma hakimdir, kitlelerin en küçük bir kontrolü olmaksızın dilediklerini yaparlar. Ekonomi alanında, emekçiler için demokrasi olmayışı, çalışan insanların siyasi haklarını hiçe indirir, çünkü, bugünkü ekonomisi yüksek düzeyde gelişmiş kapitalist toplumda herşeyi çekip çevirenler büyük özel mülkiyet sahipleridir.

Sosyalist düzende, üretim araçlarının kamulaştırılması, basın organlarının, eğitim ve kültür kuruluşlarının halkın eline geçmesi demokrasi alanını büyük ölçüde genişletir. Artık üretimi ve kültür kurumlarını yöneten, bir avuç özel mülkiyet sahibi değil, doğrudan doğruya yada temsilcileri aracılığıyla yönetime katılan halktır. Böylece demokrasi bütün siyasi, ekonomik ve kültürel hayata egemendir.

■ Demokratik Yönetim Sistemi

İşçi sınıfı, sosyalizmi kuran toplumun ihtiyaçlarına uygun, yeni, demokratik bir yönetim aygıtı oluşturur. Yeni iktidar, burjuva devletinin, halkın nefret ettiği bürokratik merkeziyetçiliğini reddeder. İşçi sınıfı, merkezileşmenin önemini inkar etmez, tersine, sosyalist üretimin ihtiyaçlarına cevap verdiği için merkezileşmeden yanadır. Her çeşit merkeziyetçilikten vazgeçilebileceği gibi hayaller, halkın bazı küçük burjuva tabakalarında oldukça yaygındır. Bu gibiler için, özel, birbirinden bağımsız girişimler hepsinden iyidir. Buna benzer hayalleri, küçük burjuvazinin etkisinde kalan bazı işçi kesimleri de besler. Bunlar, günümüzdeki üretim güçlerinin gerçek ihtiyaçlarıyla çelişkili, anarşistçe görüşlerdir.

İşçi sınıfı merkeziyetçilikten yanadır. Ancak, onun istediği demokratik merkeziyetçiliktir. Bunun anlamı, kamu işlerinin bir merkezden yönetilmesi, çevrenin merkeze bağlı olması, aynı zamanda, bütün yönetim organlarının halkın önünde seçilmesi, halkın önünde sorumluluk taşıması, halk kitlelerinin siyasi yönetimde geniş ölçüde inisiyatif sahibi olması, çevre bölgelere yönetimde özerklik tanınmasıdır.

Lenin, sosyalist yönetimin bu temel ilkesini açıklamak için şunları yazmıştır: «Demokratik merkeziyetçilikten

yanayız. Fakat, demokratik merkeziyetçiliği, bir yandan bürokratik merkeziyetçilikten, diğer yandansa anarşizmden ayıran büyük farkı açıkça anlamak gereklidir. Gerçek demokratik anlamıyla merkeziyetçilik, hedefe doğru yönelen toplumsal hareketin çeşitli yollarında, süreçlerinde, yöntemlerinde yalnız yerel özelliklerin değil, yerel inisiyatifin de, tarihte ilk kez olarak, tam ve özgürce gelişme olanağı bulması demektir.»(*)

Emekçilerin iktidarının devlet aygıtının yapısında demokratik merkeziyetçilik ilkesi yer alır.

Gerici burjuvazinin direnişinin ezilmesi, toplum düşmanı unsurların cezalandırılması ve yeniden eğitilmesi, savunmanın örgütlenmesi, uygun bir yönetim aygıtının, mahkemelerin, ordunun, milisin, devlet güvenlik örgütlerinin oluşturulmasını gerektirir.

İşçi sınıfı diktatörlüğünün baskı organlarıyla, burjuva devletinin benzer kuruluşları arasındaki köklü ayrım, birincisinin halkı savunması, ötekininse halk düşmanı olmasıdır. İşçi devletinin ordusu halka karşı değildir, halktan doğmuştur. Kaba kuvvet ve bürokratizm üzerine kurulu bir disiplin, toplum katları ayrılıkları ona yabancıdır, fikirleri, bilinçli disipliniyle güçlüdür. Subay ve erler aynı toplumsal sınıftan çıkmadır, işçi, köylü yada aydındırlar. Sovyetler Birliğinde, proletarya diktatörlüğünün ilk ordusu, kızıl ordu yaratıldı. Askeri birlikler daha ilk günlerden başlayarak, fabrikalarda, büyük işletmelerde, sendikalarla, yoksul köylülerin örgütleriyle sürekli bağlar kurdular.

Adli kuruluşlar geniş ölçüde demokratik nitelik kazanırlar. Geniş emekçi kitlelerinin katılmasını sağlayacak biçimde örgütlenmişlerdir. Yargıçlar seçimle işbaşına getirilir, halkın önünde sorumludurlar, halk tarafından görevlerinden alınabilirler. Halkı temsil eden yargıç ve sav-

(*) V. Lenin, Bütün Eserleri, c. 27, s. 213-214, rusça baskı.

cı yardımcıları duruşmalara katılır, mahkemeler tamamıyla bağımsızdır. Mahkemeler eğitim aracı halini almıştır, cezanın niteliği değişir, elverdiği ölçüde cezalar ertelenir, para cezasına çevrilir, toplumsal suçlama cezası verilir. Hapis cezaları hafifletilerek özgür yaşamakla birlikte zorunlu çalışma biçimine dönüştürülür. Halk milisinin çalışması da demokratik temellere dayanır.

Emekçilerin devleti, ekonominin sosyalist yeniden inşası için vazgeçilemeyecek derecede önemli olan ulusal ekonominin planlanması ve yönetimi gibi, başka bir rejimde bulunabileceği düşünülemeyecek kuruluşlar yaratır. İşçi sınıfı iktidarı, yine, vatandaşların kültürel hayatının yönetimi ve eğitimleri için yeni bir örgüt yaratır. Geniş bir demokrasi ve emekçilerin çalışmalarından aldığı destek, bu örgütün belirleyici özellikleridir.

Proletarya diktaörlüğünün bütün devlet organları, halk kitlelerinin desteğine dayanır, sürekli olarak kitlelerle bağlantı halindedir, halkın önerilerine, düşüncelerine ve görüşlerine dikkatle kulak verir, kitlelerin denetimindedir. Proletarya diktatörlüğünün yarattığı yönetim aygıtının kadrolarını oluşturan büyük kitle, emekçilerden oluşur. Rusya'da, devrimden sonra iktidar organlarının kuruluşunda belirleyici rol, işçi sınıfına aitti. Sovyetler, sendikalar, fabrika komiteleri, binlerce, binlerce kişiyi, Halk Komiserliklerine, orduda komuta mevkilerine, endüstriyi yöneten kuruluşlara gönderdi. Örneğin, Dış İşleri Halk Komiserliği örgütünün ilk çekirdeğini yönetenler, Siemens-Schuckert (bugün «Electrosila») fabrikası işçileri arasından seçildi, İçişleri Halk Komiserliğini yönetenler Putilov fabrikası işçileri, Eğitim ve Öğretim Halk Komiserliğinin yöneticileri ise Petrograd'da, Vıborg mahallesi işçileriydi. Başka halk demokrasisi ülkelerinde de, binlerce, binlerce işçi ve başka emekçi tabakaları temsilcileri siyasi yönetimde görev aldı.

■ Proletarya Diktatörlüğü Rejiminde Marksist-Leninist Parti

İşçi sınıfının iktidarı ele geçirmesi, öncüsü Marksist-Leninist partinin durumunda esaslı değişiklikler getirir. İktidar için mücadele eden sınıfın partisiyken, artık iktidardaki sınıfın partisi olmuştur.

Sosyalist ülkelerin deneyi, işçi sınıfı ve emekçilerin yöneticisi olarak Marksist partinin rolünün azaltmak şöyle dursun, son derece arttığını göstermiştir. Artık, toplumda olup bitenlerden, proletarya diktatörlüğü devletinin siyasetinden, üretici güçlerin gelişmesinden, kültürden ve halkın refah düzeyinin yükselmesinden proletaryanın partisi sorumludur.

İşçi sınıfı iktidarının gerçekleştirmesi gereken devrimci dönüşümler öylesine karmaşık, yeni toplumun kurulmasına karşı koyan güçler öylesine büyüktür ki, ancak proletaryanın tam bir irade birliği, toplumsal gelişme yasalarının iyice anlaşılması sayesinde, kısacası, açık ve kesin bir eylem programına sahibolma koşuluyla başarıya ulaşılabilir. Bütün bunları, işçi sınıfına, öncüsü en bilinçli, en katı, proletaryanın ve tüm emekçilerin çıkarlarını en iyi savunacak kesimi sağlar. İşte bu nedenle, Lenin, eylem içinde yetişmiş, çelik gibi bir parti, işçi sınıfında namuslu olan ne varsa hepsine güvenen, kitlelerin ruh halini anlamayı ve yönlendirmeyi bilen bir parti olmaksızın sosyalizm uğruna savaşı başarıyla yürütmenin olanaksız olduğunu söylemiştir.

İktidar için mücadele dönemi içinde, birçok işçi sınıfı partisi kurulabilir. Bununla birlikte, aralarında eylem birliği yoksa, işçi sınıfının mücadelesi çok daha zordur. İşçi sınıfının zaferinden sonra, genel bir kural olarak, yeni iktidarın durumunu güçlendirmek, toplumun yönetiminde irade birliği sağlamak için tek bir Marksist-Leninist parti

yaratmak zorunludur. Özellikle, Çekoslavakya'da, Alman Demokratik Cumhuriyeti ve diğer bazı halk demokrasisi ülkelerinde komünist ve sosyal demokrat partiler bu yolu izlediler. Bu ülkelerde, geçiş dönemi daha yeni başlarken, işçi sınıfı partilerinin birleşmesi, Marksizm-Leninizmin ideolojisi ve örgütlenme ilkeleri temeli üzerinde gerçekleştirildi.

Proletarya diktatörlüğü sisteminde Marksist partinin rolü, iktidardaki herhangi bir sınıfın partisinin oynayacağı sıradan bir rol değildir. Devlette, Marksist partinin durumu, yalnızca oylamayla değil, komünizm yolundaki toplumun doğal yöneticisi olan işçi sınıfının tarihi göreviyle de belirlenmiştir.

Bu nedenle, yönetici güç olan komünist partinin iktidarına karşı savaşan işçi sınıfının düşmanları, partiyi yıkmaya çalışırlar. Bunlar, kamu hizmetlerinin genel çizgisini belirtmek, devletin politikasını saptamak partinin görevi olduğundan, proletarya diktatörlüğünü, partinin diktatörlüğüymüş gibi göstermeye çabalarlar. Örneğin, SSCB'de, zinovievistler bu çarpıtmayı çok kez kullanmışlardır.

Günümüzün revizyonistlerine gelince, bazıları partinin yönetici rolünü inkar eder, diğer bazıları bunu sözle yapmaz, fakat gerçekte partiyi yıkmaya çalışırlar. Hal ne olursa olsun, partinin rolünü o kadar küçümserler ki, pratikte, partinin sosyalizmin kuruluşunun yönetimini büsbütün bir yana bıraktığını demeye getirirler. Revizyonistler, partinin yalnızca «ideolojik etken» ve «sosyalist bilincin gelişmesinde etkili» olmakla kalması gerektiğini, siyasi bir güç olamayacağını iddia ederler. Partinin, ekonomi alanındaki çalışmasını, yeni ekonomik ilişkiler örgütlemeyi amaçlayan etkinliğini küçük görür, partinin, devletin iç ve dış siyasetini kesinlikle etkilemesinin zorunluluğunu kabul etmezler. Yönetici sınıfın partisi, böylece, işçi sınıfının yerine getirmekte olduğu başlıca gö-

revlerden uzak kalan bir eğitici örgüt düzeyine indirgenmiş olur. Bunun pratikteki sonucu, toplum içinde ve devlette, emekçilere düşman politik güçlerin etkisinin artmasından başka birşey değildir.

Proletarya diktatörlüğünün gücü, bütün etkinliğinin tek bir iradenin eseri olmasından, tek bir görüş tarafından yönlendirilmesinden ileri gelir. Marksist-Leninist teoriden esinlenerek somut koşulları inceleyen parti, sosyalist inşanın ekonomi, yönetim, askerlik, eğitim, dış siyaset gibi bütün alanlarında politik çizgiyi belirler, bu çizginin pratiğe uygulanmasını yönetir.

Devrilen sınıfların direnmeleri kırıldıktan, iktidar güçlendikten sonra, örgütlenme çalışması partinin etkinliğinde ve herşeyden önce ekonominin kurulmasında en önemli yeri alır. Lenin, parti barışçı yapılanmaya geçebilecek duruma gelir gelmez, «İşe koyulalım, ekonomi eseri bizim ortak eserimizdir. Bizler için ilk siyasi görev budur,»(*) demiştir.

O halde, şimdi, parti proletarya diktatörlüğü koşullarında yönetim görevini nasıl yerine getirir sorusuna gelelim. Parti, kamu yönetimi sistemi ve kitlelerin toplumsal örgütleri aracılığıyla iş görür. Bunların çalışmalarını tek bir amaca yöneltir. Fakat devlet kuruluşlarını ve toplumsal örgütleri yönetirken onların yerini almaya çalışmaz. Partinin yönetimi, orkestranın tümünü uyum haline getirmeye uğraşan, fakat müzisyenlerin yerine geçip çalgı aletlerini ayrı ayrı çalmaya kalkışmayan şefin sanatına benzetilebilir. Parti, devlet aygıtında çalışan yada toplumsal örgütlerde görevli olan üyeleri aracılığıyla, politikasının gerçekleştirilmesini sağlar.

Parti örgütleri ile devlet organları arasındaki ilişkileri belirleyen ilkeler Lenin tarafından ortaya konmuştur. Bun-

(*) V. Lenin, Bütün Eserleri, c. 32, s. 406-407, rusça Baskı.

lar, parti kongrelerinin kararlarında da yansır. 1919'daki VIII. Kongrede şöyle deniliyordu: «Partinin kolektiflik görevleriyle devletin Sovyetler şeklindeki kurumlarının görevleri hiçbir zaman karıştırılmamalıdır... Parti, kararlarını Sovyet Anayasası çerçevesinde, sovyet kurumları kanalıyla uygulamalıdır. Parti Sovyetlerin etkinliğini yönetmeye çalışmalı, fakat hiçbir zaman kendini onların yerine koymamalıdır.» Parti toplumsal örgütler karşısında da bu ilkeden esinlenir, ne onlara iradesini zorla kabul ettirir, ne de akıl hocalığı yapar.

Parti, çalışmasında emekçi kitlelere dayanır. Komünistler, halk denizinin ancak küçük bir bölümünü oluştururlar ve parti, halkın bildiklerini doğru biçimde dile getirmeyi ve halkı inandırmayı başardığında halkın rehberi olur. Bu nedenle Lenin, partinin görevinin «hangi konuda ve hangi anda olursa osun, kitlelerin ruh halini, gerçek özlemlerini, ihtiyaçlarını, düşüncelerini kesinlikle belirleyebilmek, sahte idealleştirmenin en küçük bir gölgesi olmaksızın bilinçlerinin derecesini ve şu yada bu önyargının veya geçmişin kalıntılarının yarattığı etkinin gücünü saptayabilmek, arkadaşça bir tutumla ve halkın ihtiyaçlarını dikkatle karşılayarak kitlelerin sınırsız güvenini kazanabilmek,» olduğunu söylüyordu.(*)

İktidardaki Marksist-Leninist partiler emekçiler arasında kayıtsız şartsız bir destekten yararlanırlar. Bu, onlara muazzam bir güç ve prestij kazandırır. Fakat, bu durum yönetici parti için, kendini beğenmişliğe düşme, kendini yanılmaz sanma tehlikesi yaratır ki, bunun sonucu kitlelerden kopmaktır. Bu nedenle komünist partiler, devrimin zaferinden sonra, basma-kalıplığa ve durgunluğa karşı en iyi çare kabul ettikleri eleştiri ve özeleştiriye özel bir önem vermişler, iç demokrasilerini geliştirmişler ve komünistlerin öncü rolünü artırmaya çalışmışlardır.

(*) V. Lenin. Bütün Eserleri, c. 33, s. 166-167, , rusça baskı.

Komünist parti, iktidar partisi olduğunda, saflarına, ideolojik etkenlerden esinlenmeyip kişisel avantajlardan yararlanmayı uman hırslı insanların üşüşmesi tehlikesi belirir. Partinin bileşimi, çalışmasını etkilemezlik edemez, bu nedenle sosyalizm yolunu tutmuş olan ülkelerin partileri kontrol önlemleri alır (stajyerler) ve yararsız elemanların partiye sızmasına karşı daha başka inisiyatiflere de başvururlar. Örneğin SBKP, geçiş döneminde partiye işçilerin katılmasını kolaylaştıracak fakat küçük-burjuvazinin girmesini daha güç kılacak çeşitli kabul koşulları ortaya koymuştur. Bu önlem, partinin küçük-burjuva etkilerine karşı mücadelesini kolaylaştırır. Diğer taraftan, belirli zamanlarda yapılan temizlemeler partinin yabancı elemanlardan kurtulmasını sağlar. Avrupa halk demokrasisi ülkelerinin çoğunda parti yönetimi 1947-1948 yıllarından sonra geçici olarak sınırlandırılmıştır.

Partiye yeni katılanların yozlaşmamışlığı, bozulmamışlığı üzerinde duran komünist partiler, bununla birliklerini sağlamlaştırmak için gerekli koşulları yaratır. Partinin birliğinin rolü proletarya diktatörlüğü koşullarında daha da önemlidir. Sınıf savaşı bitmez, daha da karmaşık biçimlere bürünür, bu nedenle parti, yalnız sosyalizmin kurulmasına karşı çıkan kapitalist sınıfların kalıntılarının baskısıyla değil, emekçiler arasındaki tutarsız elemanların duraksamalarıyla da karşı karşıyadır. Parti, proletarya diktatörlüğünü çelikleştiren yönetici güç olduğundan, birliğin dağılması diktatörlüğün tehlikeye düşmesine, dayanağı olan sınıflar arası ittifakın parçalanmasına yolaçar. «Proletarya partisindeki çelik disiplini az da olsa zayıflatan bir kimse (özellikle proletarya diktatörlüğü sırasında) gerçekte proletaryaya karşı burjuvaziye yardımcı olmaktadır.» (Lenin)(*)

(*) V. Lenin, Bütün Eserleri, c. 31, s. 27, rusça baskı.

SSCB'de kapitalizmden sosyalizme geçiş dönemindeki amansız sınıf savaşı, parti içindeki mücadeleye de yansıyordu. Trotskistler, sağ oportünistler ve daha başka Leninizm karşıtı gruplar, devrilen sömürücü sınıfların ideolojisini dile getiriyor, partinin birliğini tehlikeye düşürmek ve hizipler kurma özgürlüğü elde etmek için her çareye başvuruyorlardı. Başarabilselerdi proletarya diktatörlüğünün sonu başlamış olacaktı.

■ Toplumsal Örgütlerin Rolü

Sendikalar proletarya diktatörlüğü devletinde önemli bir yer tutarlar. Daha önce sermayeye karşı mücadele örgütleri olan sendikalar, işçi sınıfı iktidarının en faal yardımcıları, yönetici kadroların sağlandığı ve pratik gelişmeler için inandırıcı düşüncelerin geldiği hazineler halini alırlar. V. Lenin, iktidarın alınmasından sonra sendikaların rolünü, onları ekonomi ve devlet yönetimi okulu, komünizm okulu olarak nitelendirerek belirtiyordu.

Ekim Devriminin arkasından sendikaların devlet yönetimine ve üretime katılması SSCB'de çeşitli biçimler aldı. Sendikalar ekonomik organizmaların yaratılmasında yardımcı oluyor, üretim planlarının hazırlanmasında katkıda bulunuyor, ekonomiyi yönetenlerin çalışmalarını kontrol ediyordu. Daha sonra, sosyalizmin kuruluşu geliştiği ölçüde, toplumsal etkinlik biçimlerinin ortaya çıktığı görüldü; bunlar, örneğin üretim konusunda konferanslar, teknik konferanslar ve bilimsel, teknik, yaratıcı, rasyonalize edici vb. çeşitli derneklerdi.

Bununla birlikte, sendikaların yönetime katılması, yönetimin görevlerinin bu örgütlere aktarılması anlamına gelmez. Bu anarko-sendikalist istek, Lenin'in belirttiği gibi, kuramsal bakımdan yanlış, uygulama bakımından zararlıdır. İktidar, devrimden sonra işçi sınıfının en geniş

örgütü durumuna gelir, ancak işçi sınıfı ve bütün emekçiler adına hareket eden bu iktidar, ulusal mülkiyete dönüşmüş olan üretim araçlarını yönetmeye yeterlidir. Ayrıca sendikaları devletin yerine koymak yada devletin görevlerini emekçilerin kolektif örgütlerine devretmek tek elden planlamayı baltalar ve ekonominin örgütlenmesine zarar verir.

Sendikaların üretim yönetimine katılma biçimleri sosyalist ülkelerde çeşitlidir. Polonya'da sendikalar, işletmelerde oluşturulan işçi konferansları (işçi özerkliği) kanalıyla çalışırlar. Çin'de işçi ve memur temsilcilerinin toplantıları sisteminin oluşturulduğu görüldü. Pratik, yalnız üretim yönetiminde değil, kamu işleri yönetiminde de sendikaların katkıda bulunması için daha başka yöntemler yaratmıştır. Deneyim, özel olarak kurulmuş bazı alt örgütlerin sendikalara karşı çıktığı yerlerde -örneğin Yugoslavya'daki «işçi konseyleri» gibi- üretimde, proletarya örgütlerinin, yani partinin ve sendikaların etkisinin azaldığını göstermektedir.

İşçi sınıfının iktidarı altında, sendikalar hiçbir zaman emekçilerin ekonomik çıkarlarını savunma görevlerini yerine getirmeyi bir yana bırakmazlar. V. Lenin, «Sendikalar sınıf hak davası mücadelesi biçimindeki var oluş nedenlerini yitirmişlerdir, fakat, sınıf karakterinde olmayan «hak davası mücadelesi», yani sovyet aygıtındaki bürokratik sapmalara karşı mücadele, bu aygıt için olanaksız yollar ve araçlarla emekçi kitlelerin maddi ve manevi çıkarlarını koruma biçimindeki var oluş nedenlerini yitirmemişlerdir -nerde!- ve daha uzun yıllar boyunca da yitirmeyeceklerdir,» diyordu.(*)

Proletarya diktatörlüğüyle yönetilen bütün ülkelerde, sendikaların yanında, daha başka kitle örgütleri de vardır.

(*) V. Lenin, Bütün Eserleri, c. 32, s. 79, rusça baskı.

Köylü ve zanaatkarları bünyesinde toplayan çeşitli kooperatif biçimleri, geniş halk kitlelerinin ekonominin demokratik yönetimine katılmalarını sağlar ve onlarda sosyalist toplumsal bilinci geliştirir. Gençlik örgütleri, devletin, ekonominin ve kültürün kuruluşunda önemli bir rol oynar. İşçi sınıfı iktidarının kurulmasından sonra, örneğin yazar, ressam, besteci birlikleri gibi birçok gönüllü emekçi dernekleri ortaya çıkar.

Böylece, proletarya diktatörlüğü rejiminde, geniş kitlelerin etkinliği ve inisiyatifi temeli üzerinde, bütün bir demokratik yönetim sistemi yaratılır. Bu andan başlayarak, sömürücü devletlerde yönetim aygıtıyla halkı birbirinden ayıran uçurum işçi iktidarı devletinde ortadan kalkar. Bu ayrılık, burjuva devletinin yapısından ileri gelen toplumsal bir olay olan bürokratizmi doğurmaktadır. Kapitalist rejimde bürokratizm, iktidarın halktan kopuk, pratik bakımdan halk tarafından kontrol edilmeyen ve sömürücü sınıflara hizmet eden bir yüksek memurlar yönetimine ait olduğu bir idare sistemidir. Bürokratizmin, halk tarafından yaratılan, halka hizmet eden, halkın denetlediği işçi sınıfı devletine yabancı olduğu açıktır. Bununla birlikte işçi sınıfı, zaferden sonra bile daha uzun bir zaman bürokratizme ve bunun, özellikle biçimcilik ve aldırmazlık, yönetim çalışmalarında yavaşlık, kitlelerden kopukluk gibi belirtilerine karşı mücadele etmek zorundadır. Proletarya diktatörlüğünde bürokratik sapmalar kapitalist sistemin kalıntılarıdır. Diğer yandan bürokratizmin, kapitalizmden sosyalizme geçiş döneminde halkın küçük-burjuva tabakaları arasındaki geri kalmış ruh hali tarafından beslendiği unutulmamalıdır. Kitleler devlet aygıtı üzerindeki denetimlerini zayıflatırlarsa, çeşitli biçimlerde böyle bir kontrol konmasına ve katı bir şekilde uygulanmasına yeterince dikkat gösterilmezse bürokratik olaylar sürüp gidebilir, hatta zaman zaman çoğalabilir. Proletarya diktatörlüğü demokrasisi, giderek daha geniş

kitlelerin yönetime katılmasını sağlayarak ve tabandan gelen çeşitli denetim biçimlerinden yararlanarak bürokratik eğilimlere karşı zafer kazanmak için bütün koşulları biraraya getirir. Bütün bu koşullardan yararlanmak, işçi iktidarının en başta gelen görevidir. Lenin, bürokratizmin, sosyalizmi kuran toplumun içindeki en büyük düşman olduğunu söylüyordu. Lenin, «Bu düşmanı bozguna uğratmalıyız, bütün bilinçli işçi ve köylülerin yardımıyla bunu başaracağız da,» diye yazıyordu.[*]

[*] V. Lenin, Bütün Eserleri, c. 33, s. 199, rusça baskı.

3 PROLETARYA DİKTATÖRLÜĞÜNÜN ÇEŞİTLİ BİÇİMLERİ

İşçi sınıfının iktidarı, halk kurtuluş mücadelesinden doğar, bu nedenle bu mücadelenin koşullarına ve özelliklerine organik olarak bağlıdır. Çeşitli ülkelerde bu iktidarın başka başka biçimler alması bu sebeptendir. «Bütün uluslar sosyalizme varacaklardır, bu kaçınılmazdır, fakat bunların hepsi sosyalizme mutlak biçimde aynı yollardan varmayacaklardır, herbiri şu yada bu demokrasi biçimine, şu yada bu proletarya diktatörlüğü biçimine, toplumsal hayatın çeşitli yönlerindeki sosyalist dönüşümlerin şu yada bu temposuna kendi özelliklerini getirecektir,»(*) diye yazıyordu Lenin.

Proletarya diktatörlüğü, işçi sınıfının sayıca az olduğu ve köylülüğün hakim olduğu az gelişmiş bir ülkede mi, yoksa işçilerin nüfusun çoğunluğunu oluşturduğu yüksek bir gelişim düzeyindeki ülkelerde mi zafere ulaştığına, monarşik bir rejimin varolduğu bir ülkede mi, yoksa parlamenter demokrasinin yüzlerce yıllık eski geleneklerine sahip bir ülkede mi kurulduğuna bağlı olarak çeşitli şekil-

(*) V. Lenin, Bütün Eserleri, c. 23, s. 75-76, rusça baskı.

ler alır. Proletarya diktatörlüğü biçimleri devrim sırasındaki sınıf güçleri ilişkisine ve karşılaştıkları şiddete bağlıdır. Eğer egemen sınıflar vahşice bir direnişle karşı koyuyor ve devrim şiddetli bir karakter kazanıyorsa, işçi sınıfı, burjuvazinin dayandığı bütün eski siyasi kuruluşları kökünden kazımak zorundadır. Tersine olarak, proletarya diktatörlüğü devrim sırasında gericilik karşısında üstün güçler tarafından kuruluyorsa, bazı eski iktidar organlarını, örneğin parlamentoyu, sosyalist kuruluşun çıkarları doğrultusunda dönüştürerek bunlardan yararlanma olanağı vardır.

Devrimin itici güçleri, zaferden sonra kurulan siyasi demokrasi biçimlerini belirler. İşçi sınıfının müttefikleri cephesi ne denli genişse, yani devrimin toplumsal tabanı ne denli yaygın ve baskı yapılan tabaka ne denli darsa proletarya demokrasisi de o denli geniştir.

Bu böyle olduğuna göre, nesnel etkenlerin önemine rağmen, belirleyici olan, halk kitlelerinin devrimci eylemi ve Marksist-Leninist partilerin bilinçli etkinliğidir. Proletarya diktatörlüğü ilkelerine bağlı olan bu partiler, bu diktatörlüğün şu yada bu somut biçimini fetiş haline getirmezler. Bu biçimlerden hiçbiri bir durumdan bir başka duruma mekanik olarak aktarılabilen birşey gibi düşünülmemelidir. İşçi sınıfının devrimci partileri emekçilerin siyasi iktidar biçimlerini ortaya koyarken, hem kendi ülkelerinin ulusal koşul ve özelliklerini, hem de dünya işçi sınıfı hareketinin deneyimini kesinlikle hesaba katarlar.

■ Sovyetler İktidarı

Tarihte ilk proletarya diktatörlüğü, Rusya'da, işçi, asker ve köylü milletvekilleri sovyetleri biçiminde gerçekleştirildi. Bu devlet örgütü biçimi, işçi sınıf mücadelesi-

nin ihtiyaçlarından doğdu ve kitlelerin kendileri tarafından yaratıldı.

Sovyetler, daha 1905-1907'deki ilk rus devrimi sırasında doğdu. Şubat 1917'deki burjuva demokratik devriminin zaferinin arkasından sovyetler yalnız birkaç şehirde değil, bu kez tüm ülkede ve yalnız işçi temsilcileri sovyetleri olarak değil, asker ve köylü temsilcileri sovyetleri biçiminde de yeniden kuruldu. Ekim 1917 devriminden sonra tüm iktidarı ellerinde topladılar.

Sovyetler iktidarı, Marksizm-Leninizmin belirttiği işçi sınıfı diktatörlüğünün genel ilkelerini ilk kez olarak uyguladı, burjuva devletinden proletarya devletini ayıran tipik çizgileri gösterdi. SSCB'de sosyalizmin kuruluşunun koşullarının belirlediği bazı özellikleri yansıttı. Sovyetler iktidarının ekonomik bakımdan geri, uzun yüzyıllar boyunca süre gelen feodal ve monarşik bir rejimin hüküm sürdüğü bir ülkede kurulması bu iktidarın etkinliğini etkilemekten geri kalmadı.

Dünyada, egemen kapitalizmi deviren ilk sınıf olan Rusya işçi sınıfı, devrilen sınıfların özellikle vahşice bir direnişiyle karşılaştı. Sovyetler Birliği uzun bir süre düşman kapitalist dünyayla karşı karşıya kaldı. İşte bu nedenle, Lenin'in dediği gibi Rusya'da proletarya diktatörlüğü «en ciddi biçimiyle» kurulmalıydı. Sovyetler Birliği'nin özel koşulları yine, neden demokraside bazı kısıtlamalar olduğunu, özellikle neden sömürücü sınıf temsilcilerine oy hakkı verilmediğini, işçi sınıfının kapitalizmden sosyalizme geçiş döneminde katlanmak zorunda olduğu kısıntıları açıklar. Bununla birlikte, bu haktan yoksun olan kimselerin çok az sayıda olduğunu da gözönünde bulundurmak yerinde olur.

Sovyetlerin ayırıcı çizgileri nelerdir? Bunlar açıkça, seçme ve seçilme olanağını yalnız işçilere, köylülere ve bu iki sınıfa bağlı aydınlara tanıyan sınıf örgütleri olarak

davranmışlardır. Sovyetler, geçiş döneminde bölge ilkesine göre değil, işletmelerde, doğrudan doğruya fabrikalarda, büyük imalathanelerde, askeri birliklerde, köylerde ve kasabalarda seçilmişlerdir.

Rusya gibi, köylülüğün hakim olduğu küçük-burjuva bir ülkede, sovyetlerde temsil normları şehirliler ve kırsal bölge sakinleri için başka başkaydı. Azınlıkta olan işçi sınıfının belirli bir zaman için, köylülüğü yönetmek üzere politik avantajlara sahibolması gerekiyordu.

Sovyetler, milyonlarca emekçi için kamu çalışmalarının pratik okuluydular. Sovyetler iktidarının ilk on yılında, 12.500.000'e yakın kişi milletvekili, yürütme komiteleri üyesi ve sovyetlerin kongrelerinde delege olmuştur.

Sovyetler iktidarı yalnız uluslara kendi kaderlerine sahibolma hakkı, hatta ayrılma ve bağımsız bir devlet kurma hakkı tanımakla yetinmemiştir. Özgür ve eşit haklara sahip halkların bir federatif birliğinin yaratılması, bu özgürlüğü gerçekten garantilemiştir. 1922'de kurulan Sovyet Sosyalist Cumhuriyetleri Birliği, ulusların gerçek özgürlük ve eşitliği temeline dayanır.

Ülkede sınıf mücadelesinin gelişmesi, sovyetler politikasının yönetiminde tek parti sisteminin oluşması sonucunu verdi. Komünist Parti, sovyetlerde çoğunluğu elde etti ve 1917 Şubatından Ekimine kadar olan dönemde diğer kitle örgütlerinde de çoğunluğu sağladı. Emekçiler yalnız bu partinin barış, toprak ve özgürlük, geniş toplumsal dönüşümler için gerçek bir programa sahip ve bu programı gerçekleştirmeye yeterli olduğu kanısına vardılar. Bütün diğer partiler kitlelerin desteğini kaybetmişlerdi.

Bununla birlikte halkın büyük çoğunluğunun desteğine sahip oldukları halde, komünistler diğer partileri iktidar organlarından kovmayı, hele hele etkinliklerini yasaklamayı hiç düşünmüyorlardı. Lenin 1917 Kasımında «Biz

bir sovyetler koalisyonu hükümeti istiyorduk. Sovyetten hiç kimseyi hariç tutmadık,»[*] diyordu.

Ülkede patlak veren amansız iç savaş bütün politik güçleri şu alternatifle karşı karşıya getirdi: Ya proletaryaya karşı burjuvaziyle birlikte olmak, yada burjuvaziye karşı proletarya ile birleşmek. Bütün küçük-burjuva partileri, birbiri ardısıra karşı-devrim kampına geçtiler. Sosyalist devrimciler partisinin sol fraksiyonu (sol s.-r.ler) diğerlerinden daha uzun bir süre duraksama geçirdi. Komünistler onları ülkenin politik yönetimine katılmaya çağırdılar. Bu partinin yedi temsilcisi 1917 aralığında sovyet hükümetine girdi. Fakat 1918 temmuzunda sol sosyalist-devrimciler, karşı-devrimci bir isyan çıkardılar. Komünist Parti, ülkede emekçilerin çıkarlarına uygun amaçlar için mücadele eden tek parti olarak görünüyordu. Demek ki, SSCB'de, proletarya diktatörlüğünde tek parti yönetimi sınıf mücadelesinin somut koşullarının sonucudur.

Sovyet iktidarı, proletarya sınıfı diktatörlüğünün parlak bir örneğidir. Ancak bu diktatörlük sayesinde iç savaş sırasında tutunmak, müdahalecileri ezmek, yıkımı önlemek, tek bir ülkede sosyalizmi kurmak ve geniş kitlelere kültür kazandırmak mümkün olmuştur.

■ Halk Demokrasisi

Uluslararası kurtuluş hareketinin gelişmesi başka bir emekçi iktidarı daha yarattı: Halk demokrasisi. Bu biçim, İkinci Dünya Savaşı'ndan sonra birçok Orta Avrupa ülkesiyle, Güneydoğu Asya ülkelerinde gerçekleştirildi. Sovyet şeklinin temel belirleyici niteliklerinin halk demokrasisinde de görülmesine rağmen, bu biçim kendine özgü bazı özellikler taşımaktan geri kalmaz.

---

[*] V. Lenin, Bütün Eserleri, c. 26, s. 277, rusça baskı.

Halk demokrasisi ve Rusya'daki sovyetler, sınıf güçlerinin dağılımı bakımından farklı koşullar altında doğmuştur. Polonya'da, Çekoslovakya'da, Macaristan'da, Romanya'da, Bulgaristan'da ve Yugoslavya'da faşizme karşı kurtuluş savaşı sırasında demokratik ve anti-faşist güçlerin tek cephesi yaratılmıştır. Bu cephe, başlangıçtan beri yönetici rolü oynayan işçi sınıfını, köylülüğün bütün tabakalarını, şehir halkının orta tabakalarını ve yine orta burjuvaziyle yurtsever aydınların az çok büyük bir kısmını içeriyordu.

Devrimin bu daha geniş toplumsal tabanı, işçi sınıfı iktidarı için yeni bir devlet biçimi gerektirdi. Proletarya diktatörlüğü görevlerini yerine getiren, yeni halk iktidarı biçimine halk demokrasisi denir. Bu yönetim şekli kapitalizmin genel bunalımından doğar, kapitalist dünyada oluşan sınıf değişimlerini yansıtır. Bunlar, büyük sermayenin durmaksızın daha kesin biçimde tecrit edilmesi, geniş halk güçlerinin işçi sınıfının yönetimi altında toplanması, genel demokratik ve sosyalist görevlere yaklaşmadır.

Sovyet iktidarından farklı olarak, halk demokrasisi proletarya diktatörlüğü görevlerini birdenbire yerine getirmemiştir. Bazı ülkelerde, devrimin ilk aşamasında komünist ve işçi sınıfı partileri parlamentolarda ve koalisyon hükümetlerinde, henüz kararlı bir çoğunluğa sahip değillerdi. Kitleler üzerinde büyük bir etkiden yararlanmasına rağmen, köylülüğün, aydınların, orta sınıfların büyük bir kısmı diğer partileri izliyordu.

İlk aşamasında, halk devleti henüz proletarya diktatörlüğü değildi. Bu, faşizme ve onun ülkenin içindeki yardakçılarına karşı yöneltilmiş, demokratik halk iktidarıydı. Bu iktidar, sınıf yapısı nedeniyle, V. Lenin'in, *Demokratik Devrimde Sosyal Demokrasinin İki Taktiği* adlı kitabında sözünü ettiği proletarya ve köylülüğün demokratik

ve devrimci diktatörlüğünden başka birşey değildi. Tarihi durumun özelliklerini yansıtan yeni bir biçimde ortaya çıkmasına rağmen, işçi sınıfı, başlangıçtan beri, demokratik koalisyonun başındaydı, fakat demokratik halk devriminin hemen arkasından iktidarı diğer sınıflarla paylaşmaya başladı. Bu, ara tipte, geçici, geleceği demokratik blok içindeki sınıf güçleri ilişkisine, emekçilerle sağ burjuvazi unsurları arasındaki sınıf savaşının sonuçlarına bağlı olan bir devlet biçimiydi.

Ulusal kurtuluş gerçekleştikten sonra, o zamana kadar işçi sınıfıyla işbirliği yapmış olan burjuvazinin sağ grupları, onu yönetimden uzaklaştırmaya ve ülkenin gelişimini kapitalist yola sokmaya kalkıştılar. Burjuvazinin daha güçlü olduğu yerlerde, örneğin Çekoslovakya'da, bu sınıf açıkça iktidarı ele geçirmek için darbe girişiminde bulundu. Bununla birlikte, geniş halk kitlelerinin desteğinden güç alan işçi sınıfı, burjuvazinin bu girişimlerini felce uğrattı ve sosyalizme doğru yürüyen halkın başında yer aldı. Sosyalizm doğrultusundaki temel reformlar, işçi sınıfının partilerinin inisiyatifi üzerine gerçekleştirildi; komünistler tüm halk tabakaları arasında pratikte mutlak bir etkiye sahip oldular; demokratik blok içindeki yönetim işçi sınıfına geçti, işçi sınıfının partileri ve halk demokrasisi devleti, proletarya diktatörlüğü görevlerini yerine getirmeye başladı.

Halk demokrasisinin dayanağı olan sınıf güçlerinin daha geniş bir birliği, politik demokrasinin çerçevesinin genişlemesini sağladı. Politik haklardaki kısıtlamalar, ancak çok az sayıdaki insanlar üzerinde uygulandı, bunlar, faşist işgalcilerle vatan hainlerinin «işbirlikçileri» idiler. Demokrasi, başlangıçtan beri köylülüğün tüm tabakalarına, şehir küçük-burjuvazisine, aydınlara ve diğer demokratik güçlere yayıldı.

Çin Halk İktidarı daha da geniş bir toplumsal tabandan yararlandı. Burada, ulusal kurtuluş cephesi, Japonya'ya karşı savaş sırasında oluşmaya başlamıştı. Halkın tüm tabakalarını, hatta kalabalık ulusal burjuvaziyi de bir araya topladı. Çin'de, Halk Cumhuriyeti'nin kurulmasıyla birlikte, işçi sınıfının demokratik müttefiklerinin oluşturduğu büyük kitle, kademeli olarak sosyalizme seçti.

İşçi sınıfı tarafından yönetilen emekçilerin iktidarının iki biçimi olan Sovyetler ve halk demokrasisi temelde aynı olmakla birlikte aralarında ortaya çıkmalarına yolaçan özel tarihi koşullarla açıklanan ayırımlar vardır.

Bu ayırımlar nelerdir?

Birincisi, halk demokrasisi ülkelerinden birçoğu, yönetici rolün Marksist partilere ait olduğu bir çok partili sistemi sürdürmüşlerdir. Proletarya devriminin karşısında yalnızca burjuvazi ve büyük toprak sahiplerinin partilerini değil, küçük-burjuva partilerini de bulduğu Rusya'dan farklı olarak, Çin'de ve diğer halk demokrasisi ülkelerinde bu partilerin çoğu devrimin sosyalist aşamasına geçişini desteklemişlerdir. İşçi sınıfının ve onun Marksist-Leninist partisinin yönetici rolünü kabul ettiler ve toplumun sosyalist yolda gelişmesini destekleyecek biçimde davrandılar. Bu partiler örneğin Çekoslavakya'da Sosyalist Parti, Halk Partisi, Özgürlük Partisi ve Slovak Yeniden Doğuş Partisi; Polonya'da Birleşik Köylü Partisi ve Demokrat Parti; Demokratik Almanya Cumhuriyeti'nde yalnız emekçi sınıfların partilerini değil, burjuva demokratik partilerin de çoğunu biraraya toplayan Ulusal Cephe'dir. Bulgaristan'da da birçok parti vardır. Bu ülkelerin bazılarında, bu partilerin temsilcileri koalisyon hükümetlerine katıldılar. Romanya'da ve Arnavutluk'ta devrimin kendine özgü gelişimi tek parti sistemini belirledi. Çin'de Komünist Parti'den başka, şehir küçük-burjuvazisini ve ulusal burjuvazinin bir kesimini birleştiren Kuomintang Devrimci Komitesi,

özellikle sanayi ve ticaret burjuvazisinin bir kesiminin temsilcileriyle onlara bağlı olan teknisyenleri biraraya getiren Ulusal Demokratik Kuruluş Birliği, Demokratik Liga, Demokrasinin Gelişimi İçin Birlik, İşçi-Köylü Demokratik Partisi vb. vardır.

İkincisi, Halk Demokrasisi ülkelerinde komünist ve işçi sınıfı partileri, yönetimi SSCB'de olduğu gibi yalnızca iktidar organları, sendikalar ve diğer toplumsal örgütler aracılığıyla değil, ayrıca işçi sınıfı, köylülük, küçükburjuvazi ve aydınların yeni bir ittifak biçimi olan Halk Cephesi aracılığıyla yürütürler. İktidar uğruna mücadele döneminde ortaya çıkan ulusal cepheler, sosyalizmin kuruluşu döneminde de devam ettirilmiştir: Çekoslovakya'da, Çek ve Slovakların Ulusal Cephesi, Bulgaristan'da Vatan Cephesi, Arnavutluk'ta Demokratik Cephe ve Demokratik Almanya Cumhuriyeti'nde Ulusal Cephe vb.

Üçüncüsü, halk demokrasisi kamu yönetimi aygıtının yapısında da bazı özelliklere sahiptir. Ulusal temsil erkinin bazı eski biçimleri, birçok ülkede yeni iktidar aygıtının yaratılmasında kullanılmıştır. Bazı durumlarda, reformdan geçirilmiş geleneksel parlamenter kuruluşlar söz konusudur: Çekoslovakya'da Ulusal Meclis, Polonya'da Diyet Meclisi vb.

Eski devlet aygıtının yıkılması da, halk demokrasisi ülkelerinde farklı biçimlerde olmuştur. Bunların birçoğunda, baskı teşkilatlarının (ordu, polis, vb.) hizmetindeki eski aygıtın en gerici partileri, demokratik reformlar sırasında ortadan kaldırılmış ve yeni demokratik bir aygıt yaratılmıştır. Daha sonra, tüm yönetim aygıtı, sosyalizmin kuruluşunun ihtiyaçlarına uygun olarak, kademe kademe dönüştürülmüştür.

Burjuvazinin az çok geniş tabakalarının ulusal cepheye katılması birçok halk demokrasisi ülkesinde yeni bir sorun

yarattı: Eskiden sömürücü olan sınıfların hem işbirliğini, hem de yeniden eğitilmesini örgütlemek söz konusuydu.

Çin Halk Cumhuriyeti'nde ilginç bir deneyime tanık oluyoruz: Çin'de bir yandan burjuvazinin duraksamalarına karşı mücadele verilirken, bir yandan da ittifak politikası yürütülüyordu. Bilindiği gibi, proletarya, Koumintang rejimine ve onu destekleyen Amerikan emperyalizmine karşı uzun bir silahlı mücadele sonucunda iktidarı ele geçirmiştir. Çin'de ulusal burjuvazinin en büyük tabakaları, ulusal demokratik devrime destek olmuşlardır. İşçi sınıfının burjuvazinin belirli bir kesimiyle işbirliği, sosyalizmin kurulması aşamasında da süregeldi. Burjuvazinin mülkiyetini sosyalist mülkiyete dönüştürmek için, sosyalizmin kuruluşunun çıkarlarına ve işçi sınıfının müttefiklerininkine cevap veren yöntemler uygulandı; özellikle devletin ve özel sermayenin katılmasıyla karma şirketler kuruldu. Devlet, burjuvaziden üretim araçlarını kısım kısım satınalır ve özel girişimi sınırlama, kapitalist sektörü kademeli olarak sosyalist sektöre dönüştürme siyaseti uygular. Aynı zamanda, halkın burjuva tabakalarının teknikte ve yönetimdeki deneyiminden geniş ölçüde yararlanarak, halkın yararına çalışmaya soktuğu burjuvazinin yeniden eğitilmesi politikasını da gerçekleştirir.

Fakat, Çin'de ve diğer halk demokrasisi ülkelerinde sosyalist dönüşümlerin barış içinde ve sınıfların sevgi dolu bir işbirliğiyle gerçekleştirildiğini söylemek yanlış olur. Bu ülkelerde, hayatın bütün alanlarında, eski burjuva toplumunun güçleri ve gelenekleriyle yeni sosyalist toplumun güçleri arasında amansız bir mücadele oldu. Bu tez, Çin'de sağ unsurların girişimleriyle, Macaristan'da açıkça karşı-devrimci isyanla, Polonya'da, 1956-1957'de kilise yanlıları ve revizyonist unsurların anti-sosyalist eylemlerinin şiddetlenmesiyle doğrulandı.

Halk demokrasisi ülkelerinin deneyi, proletarya devriminin Rusya'dakinden daha geniş bir sınıf tabanına sahip olabileceğini kanıtladı. Pratik, ulusal temsil kuruluşlarından yararlanarak ve çok partili sistemi koruyarak, yönetici rolün işçi sınıfının Marksist partisine ait olması koşuluyla, burjuva demokratik partiler dahil olmak üzere sosyalizme geçişin sağlanabileceğini gösterdi.

■ İşçi Sınıfı İktidarının Başka Biçimlerinin Olasılığı

Sovyetler Birliği ve halk demokrasilerinin deneyimi gibi kapitalist ülkelerdeki işçi sınıfı hareketinin tarihsel deneyimi de, gelecekte, işçi sınıfı diktatörlüğünün yada onun görevlerini yerine getirecek bir halk iktidarının yeni biçimlerinin ortaya çıkması olasılığıyla ilgili bazı varsayımların ortaya konmasına yolaçmıştır.

Sovyetler iktidarı ve halk demokrasileri işçi sınıfı devletinin temel belirleyici özelliklerinin her yerde aynı olduğunu göstermiştir. Fakat tarih ayrıntılarıyla değil, ana çizgileriyle tekrarlanır ve öteki halkların sosyalizme geçişi, kesinlikle işçi sınıfı iktidarının başka biçimlerini ortaya çıkaracaktır.

Böyle bir olasılığı belirleyen nedir?

Herşeyden önce, bugünkü koşullarda öncekinden daha geniş toplumsal ve politik ittifaklar için gerekli temelin varoluşu. Çünkü tekelci burjuvazi toplumun tümüne karşıdır, yalnız küçük burjuvazinin değil, orta burjuvazinin de bazı tabakalarını bu karşıtlıktan hariç tutmaz. Gelecekteki sosyalist devrimlerden çıkacak olan işçi sınıfı iktidarı, bunun sonucu olarak daha da geniş bir toplumsal tabana dayanabilecektir. O zaman, şiddetin rolü biraz azalabilecektir. Bu durumda, daha geçiş döneminde, demokrasi

daha da geniş halk tabakalarına yayılabilecektir. Şu veya bu biçimdeki bir iktidarın, geniş politik ittifakların önemli baskı önlemleri kullanmaksızın, gerici unsurları yalnız bırakması ve safdışı etmesi mümkün olabilecektir.

Daha geniş sınıf ittifaklarından çıkması olasılığı bulunan yeni halk iktidarı biçimleri, kuşkusuz bazı yeni belirleyici niteliklere sahip olacaklardır. Bütün bu devletlerin, daha başlangıçta proletarya diktatörlüğü görevlerini yerine getirmesi hiç de zorunlu değildir. Proletarya diktatörlüğünün o an için bir zorunluluk olması başkadır. Fakat koşullar ne olursa olsun proletarya diktatörlüğü taraftarı olarak kalan devrimci işçi sınıfı partileri için bu diktatörlüğün kuruluşu görevi, ancak durum buna hazır olduğunda ve sosyalist devrim için bütün koşullar biraraya toplanmış bulunduğundan dolayı bir slogan halini alır. Çin'de ve diğer halk demokrasisi ülkelerinde, bu, halkın demokratik iktidarının (diktatörlüğünün) hak davasıdır. Bu hak davası yabancı emperyalizme karşı yöneltilen devrim aşamasında ortaya atılmıştır. Bu deneyim, bu ülkede tamamıyla doğrulanmıştır.

Yüzlerce yıllık demokratik geleneklere sahip ülkelerde, işçi sınıfının diktatörlüğü yada onun karşılığı olan halk iktidarı, parlamenter cumhuriyet biçimine bürünebilir. Demokratik ve yurtsever bütün güçler ile ittifak durumunda olan işçi sınıfı, büyük burjuvazinin mülkiyetini kamulaştırmaya ve daha başka sosyalist dönüşümleri gerçekleştirmeye hazır bir parlamenter çoğunluğu barışçı yoldan kazanabilirse, bu geleneksel burjuva demokrasisi kuruluşu, halk iradesinin gerçek bir aracı haline dönüştürülebilir. İşçi sınıfının ve tüm emekçilerin devrimci hareketine dayanan kararlı bir parlamenter çoğunluğun elde edilmesi, derin sosyalist dönüşümler için gerekli koşulları yaratacaktır.

Revizyonistler parlamentarizmin çok partili sistem ve bir muhalefeti gerektirdiğini, oysaki işçi sınıfı diktatörlüğünün bunları reddettiğini öne sürerler. Bundan, köklü parlamenter geleneklere sahip ülkelerde, proletarya diktatörlüğünün zorunluluğunu inkar etmekte bahane olarak yararlanırlar.

Revizyonistlerin çok partili sistem ve muhalefetle ilgili olarak ileri sürdükleri sözüm ona kanıtlar kurnazlıktan başka birşey değildir. Halk demokrasisi ülkelerinin deneyimi sosyalizmin kuruluşu döneminde bile çok partili sistemin sürdürülmesinin olanaklılığını göstermiştir. Bu ülkelerde işçi sınıfı partilerinin birleştirilmesinin yararlı olduğu görülmekle birlikte, bunun anlamı sosyalist devrimde politik partilerin gelişiminin tek yolunun bu olduğu değildir. Marksist-Leninist partinin dışında, geçiş döneminde, tekelci kapitalizmin egemenliğinin ortadan kaldırılmasından yana olan ve sosyalizmin kuruluşunu destekleyen diğer politik partiler varlıklarını koruyabilirler. İşçi sınıfının partisinin görevi, bu durumda, bütün partileri ve temsil ettikleri halk tabakalarını sosyalizmin kuruluşuna etkin biçimde katmak ve bunu, onlara esnek bir işbirliği politikası uygulayarak yapmaktır. Temel sorunlar üzerinde uyuşmuş olsalar da, partiler arasında politik ayrımlar ortaya çıktığı elbette ki gözden uzak tutulamaz, fakat bu farklılıkları demokratik yöntemlerle törpülenebilir.

Kuşkusuz Asya, Güney Amerika, Afrika ve Ortadoğu ülkelerindeki kurtuluş hareketleri emekçilerin siyasi iktidarının yeni biçimlerini yaratacaktır. Lenin, «Daha sonraki devrimler, halk nüfusu son derece daha yoğun ve toplumsal koşulları son derece çeşitli olan doğu ülkelerinde, kuşkusuz Rusya devriminin kinden farklı karakterler ve daha büyük bir çeşitlilik gösterecektir,» diye yazıyordu.(*)

(*) V. Lenin, Bütün Eserleri, c. 33, s. 439, rusça baskı.

Marksist-Leninistler, devrimin olası yeni yollarını ve işçi sınıfı devletinin yeni biçimini incelerken, tarihsel evrimin, proletaryayı sınıf savaşının daha çetin yöntemlerini, proletaryanın hiç olmamasını yeğ tuttuğu, fakat bununla birlikte her zaman başvurmaya hazır olduğu yöntemleri kullanmaya zorlayabileceğini unutmazlar.

Bununla birlikte, bir ülkenin kapitalizmden sosyalizme geçiş biçimi ne olursa olsun, bu geçiş bazı genel yasalar tarafından yönetilir. Bu yasaların başlıcaları, komünist partiler ve işçi partileri temsilcileri konferansı bildirisinde belirtildiği gibi, proletarya devriminde ve proletarya diktatörlüğünün kuruluşunda işçi sınıfının ve onun Marksist-Leninist partisinin yönetici rolü; işçi sınıfının, köylülüğün geniş kitlesi ve diğer emekçi tabakalarıyla ittifakı; sosyalizmin kazançlarının iç ve dış düşmanların saldırılarına karşı korunmasıdır.

Proletarya diktatörlüğünün, ekonomideki sosyalist dönüşümleri gerçekleştirmek için esinlendiği yasalar bundan sonraki bölümde incelenmiştir.

yirmiikinci bölüm

KAPİTALİZMDEN SOSYALİZME GEÇİŞ DÖNEMİNDE BAŞLICA EKONOMİK GÖREVLER

İşçi sınıfı kapitalizmi ortadan kaldırmak ve sosyalizmi kurmak için iktidarı ele geçirir. Bu herşeyden önce, ekonomide köklü bir yeniden kalıba dökülmeyi gerektirir.

Bu yeniden kalıba dökülüşün ortaya çıkardığı sorunlar son derece karmaşıktır. Geçmişteki devrimlerin tersine olarak, sosyalist devrim bir sömürü rejimi biçimi yerine bir başkasını geçirmek için yapılmaz, amacı insanın insan tarafından sömürülmesinin her türlüsünü ortadan kaldırmaktır. Bu nedenle sosyalist üretim tarzı, daha önce görülmüş olanların hepsinden farklı olarak, kendiliğinden eski toplumdan doğamaz. Onu yaratmak için iktidardaki işçi sınıfının ve müttefiklerinin belirli bir amaca yöneltilmiş ve bilinçli çabaları gereklidir.

Her ülkede, ekonominin sosyalist dönüşümü bir geçiş dönemi gerektirir. Bir ülkede sosyalizmin bütün maddi öncülleri olgunluğa erişmiş ve sosyalizmi kurmak için en

elverişli iç ve dış koşullar biraraya gelmiş bile olsa, bu aşamayı atlamak olanaksızdır.

Fakat, geçiş döneminin zorunluluğu tüm ülkeler için genel bir yasa olmakla birlikte, şu yada bu ülkeye özgü özellikleriyle farklılık kazanacaktır.

Örneğin ilerde görüleceği gibi geçiş döneminin ekonomik görevlerinin tamamlanmasında en başta gelen koşul olan sosyalist sanayileşme, yüksek evrim aşamasında bulunan ülkelerde çok daha az çaba gerektirir. Tarımın sosyalist dönüşümü gibi küçük ve orta kapitalist işletmelerin sosyalist dönüştürülmesi de başka başka biçimler ve tempolarla olabilir. Ayrıca, geçiş döneminde emekçilerin maddi hayatında önemli farklılıklar görülmüştür. Bununla birlikte, bu kolayca anlaşılabilecek bir şeydir. Proletarya diktatörlüğü, ekonominin gelişimini en kısa ve en ucuza malolan yoldan sağlayabilecek durumdadır. Fakat bolluğu mucizeyle yaratamaz. Daima başlangıç noktası olarak, maddi değerlerin üretiminin eriştiği düzeyden hareket etmek zorundadır.

Her ülkenin geçmişinde yer alan farklılıklar uzun bir süre devam eder. Bunlar, kuşkusuz sosyalizmin kuruluşunun ve hatta çeşitli ülkelerde sosyalist toplumun ilk aşamalarının özel çizgilerini belirleyecektir.

Herşeye rağmen, tarihsel deneyim sosyalizmin her yerde, ilk adımlarından başlayarak kapitalizme karşı çok büyük bir üstünlük sağlamaya yeterli olduğunu göstermiştir. Tarihin, az yada orta derece evrimleşmiş ülkelerin, sosyalizm yoluna koyulmakta önde gelmelerini istediği gerçektir. Gerici teorisyen ve propagandacılar buna, inançsızlık için kanıt olarak kullanmak üzere dört elle sarılırlar. Gerçekten de, örneğin savaş yıllarında yıkıma uğramış ve geçmişte göreli olarak geri kalmış olan Polonya'daki hayat düzeyiyle, İsveç gibi hiçbir savaş yükünü taşımamış olan, çok evrimleşmiş bir sanayi ülkesindeki yaşama dü-

zeyini kıyaslayarak sosyalizme «yüzkarası bulaştırmak»tan kolay ne vardır? Sosyalist ülkelerdeki hızlı gelişme, dünya sosyalizminin, kendisine yabancı olan, kapitalizmden miras kalan bir taban üzerinde değil, *kendi tabanı üzerinde* kapitalizmle yarışmaya gireceği saati yaklaştırdığı ölçüde, bu kanıtlar da kısa ömürlü olacaktır.

Peki, tamamıyla sosyalist olan bu taban nasıl yaratılır? Yada başka kelimelerle, geçiş döneminde proletarya diktatörlüğünün yürütmeye çalıştığı belli başlı ekonomik (ve toplumsal) görevler nelerdir?

1 İŞÇİ SINIFI İKTİDARI NEYLE BAŞLAR?

Geçiş döneminde, ekonomi alanında esas olan, üretim araçlarının sosyalleştirilmesi, sosyalist sektörün hızlı gelişimi ve bu temel üzerinde yeni üretim ilişkilerinin, sosyalist ilişkilerin örgütlenmesidir. Ekonomi alanındaki dönüşümleri başlatan ilk eylem, büyük kapitalist üretimin devletleştirilmesidir.

■ Endüstri, Ulaşım ve Bankaların Devletleştirilmesi

Komünist Parti Manifestosu şöyle der: «Proletarya, yavaş yavaş tüm sermayeyi burjuvazinin elinden almak, tüm üretim araçlarını devletin yani egemen sınıf olarak örgütlenmiş proletaryanın elinde merkezileştirmek ve üretim güçlerinin miktarını en büyük bir hızla arttırmak için politik üstünlüğünden yararlanır.»(*)

Kuşkusuz, büyük burjuvazi, sosyalist devletleştirmeyi yasadışı bir eylem ve «soygun» sayar.

(*) K. Marx ve F. Engels, Komünist Parti Manifestosu, s. 48.

Gerçekte ise bu, Marx'ın haklı olarak mülksüzleştirenlerin mülksüzleştirilmesi olarak nitelendirdiği tamamıyla yerinde bir önlemdir. Büyük kapitalist mülkiyet, milyonlarca insanın acımasızca soyulması, köylülerin elinden topraklarının alınması, zanaatkarların iflasıyla, sömürgeci gangsterlik girişimleriyle, devlet gelirlerinin saçılıp savrulmasıyla doğmuştur. Kapitalistlerin zenginlikleri her zaman işçi sınıfının emeği ve küçük üreticilerin mahvolmasıyla artar. Bu nedenle sosyalist devrim, halkın emeğiyle yarattığı herşeyi ve tamamıyla emekçilere ait olanı kamusal mülkiyete dönüştürmekle adaleti yerine getirmekten başka birşey yapmış değildir.

Sosyalist devletleştirmenin amacı burjuvazinin ekonomik gücünü yıkarak ve ulusal ekonominin kumanda kollarını proletarya devletine teslim ederek, yeni bir üretim tarzı yaratmaktır.

Devletleştirmenin biçim ve yöntemleri -tarihin kanıtladığı gibi- bir ülkeden diğerine çok büyük farklılıklar gösterebilir.

Temel üretim araçlarının sosyalist devletleştirilmesi, ilk kez Rusya işçi sınıfı tarafından gerçekleştirildi. Devletleştirmeye girişmeden önce, Sovyetler iktidarı işçi kontrolü koydu. Üretim, ticaret ve devlet hazinesi, işçi ve memurların ortaklaşa denetimi altına sokuldu. İşçilerin kontrolüne ve ekonomiyi düzene koyma önlemlerine karşı, burjuvazi sabotajlara ve amansız bir savaşa girişti; Sovyet hükümetini en kısa zamanda devletleştirmeyi gerçekleştirmeye zorladı. 1917 Aralığında bankalar, daha sonra demiryolları, ulaşım araçları, deniz ve nehir filosu ve bazı sanayi işletmeleri devletleştirildi. 1918 Haziranında, tüm özel sanayi işletmeleri ve demiryollarının devletleştirildiği ilan edildi. Bu devletleştirme hiçbir zarar ziyan ödemesi yapılmaksızın gerçekleştirildi.

Avrupa halk demokrasisi ülkelerinde sosyalist ekonomi biçiminin yaratılması çok başka biçimde gerçekleştirildi. Halk demokrasisi hükümetleri önce, yalnızca savaş suçlularına, vatan hainlerine, alman faşizminin yardakçılarına ait işletmelerle kapitalist tekellerin işletmelerini devletleştirmekle işe başladılar. Diğer işletmelerin devletleştirilmesi daha sonraları, burjuvazinin anti-sosyalist girişimlerine karşılık olarak uygulandı.

Çin Halk Cumhuriyetinde devletleştirmeye çok önemli yeni özellikler getirmiştir. Burada, önceleri halk hükümeti, komprador burjuvalara ait ağır sanayi işletmelerini devletleştirmekle yetindi; en önemli bankaları ve demiryollarını ele aldı ve dış ticaretle döviz operasyonlarını kendi kontrolüne geçirdi. Fakat, kurtuluş savaşı ve halk devrimi sırasında işçi sınıfı ile işbirliği yapmış olan Çin ulusal burjuvazisinin geniş tabakaları devletleştirmeden uzak tutuldu.

Çin'de kapitalist mülkiyetin barışçı dönüşümü için devlet kapitalizminin çeşitli biçimleri, geniş çapta en basit düzenleme ve kontrolden, karma girişimler (devlet ve özel sermayenin ortak işletmeleri) yaratılmasına varana kadar her türlüsüyle uygulandı. Karma girişimlere katılan kapitalistler, her yıl zarar ziyan karşılığı olarak, yatırdıkları sermayenin % 5'ini alırlar (bu ödemelere 1962'de son verilecektir).

Sosyalist devletleştirmenin yolları ne olursa olsun, bundan çıkarları zarar gören toplumun çok küçük bir azınlığından başka birşey değildir, oysaki, bu devletleştirme büyük çoğunluğun çıkarlarına karşılık verir. Üretim araçlarının mülkiyetini giderek daha az sayıda büyük kapitalistin elinde yoğunlaştıran kapitalizmin gelişmesi böylece başlıca üretim araçlarının kimseye zarar vermeden yasal sahibine, yani topluma aktarılmasının koşullarını hazırlar.

Sosyalist devletleştirme, hiçbir şekilde küçük sanayicilerin, küçük tüccarların ve zanaatkarların mülkiyetine dokunmaz. Tersine, zafere ulaşmış işçi sınıfının devleti,

ilk zamanlarda krediler, hammaddeler vererek ve siparişleriyle onlara yardımcı olur; daha sonraları, yeni reformlar sırasında, bu tabakaların yeni topluma layık bir yer almaları için gerekli koşulları yaratır. V. Lenin, 1921 Mart'ında, Gürcistan'da Sovyet iktidarının kurulmasından hemen sonra Gürcü komünistlerine yazdığı mektupta, küçük tüccarlar konusunda şöyle diyordu: «Bunların devletleştirilmesinden hiçbir çıkar sağlanamayacağı gibi, hatta durumlarının düzelebilmesi ve küçük ticaret yapmaları olanağına sahip olmaları için bazı fedakârlıkların da kabul edilmesi gerektiğini anlamalıyız.»(*)

Evrimleşmiş kapitalist ülkelerde büyük özel işletmelerin devleştirilmesi sırasında, elbette ki bu işletmelerin küçük pay senedi sahiplerinin çıkarları hesaba katılacaktır. Aynı şey, küçük iratçılar için de geçerlidir.

Sosyalist devletleştirme, hangi ülkede olursa olsun, sosyalist devrimin genel ve mutlak biçimde gerekli görevlerinden biridir. Büyük kapitalist üretimin sosyalist üretime dönüştürülmesinin tek yolu, emekçilerin devleti tarafından gerçekleştirilen devletleştirmedir. Ulusal ekonominin sosyalist sektörünün ve yeni üretim tarzının temelleri böyle atılır. Bu sektörden destek alan işçi sınıfı, toplumun tüm ekonomik hayatının dönüştürülmesine girişme olanağı elde eder.

■ Büyük Toprak Mülkiyetinin Kamulaştırılması

Diğer emekçilerle ittifak halinde iktidarı elde eden işçi sınıfının tek görevi kapitalist ilişkileri yok etmek değildir; aynı zamanda, birçok ülkede feodal kalıntılarla da karşı karşıyadır.

(*) V. Lenin, Bütün Eserleri, c. 32, s. 137, rusça baskı.

Bu daha çok, az gelişmiş, özellikle sömürge ve bağımlı ülkelerde görülür, buralarda köylü tarafından işlenen toprağın büyük bir kısmı büyük toprak sahiplerine aittir. Fakat, feodal kalıntılar, çeşitli biçimlerde, birçok evrimleşmiş kapitalist ülkelerde günümüze kadar kalmıştır. Bu ülkelerin burjuvazisi toprakları satınalır ve toplumsal gelişme için büyük toprak mülkiyeti tekeli gibi o denli önemli bir engeli ortadan kaldırmayı düşünmez. Bu nedenle büyük toprak mülkiyetinin varlığını sürdürdüğü bütün ülkelerde -feodal olsun, kapitalist olsun, bunun önemi yoktur- bu mülkiyetin kamulaştırılması işçi sınıfının en başta gelen görevlerinden biridir.

1917'ye kadar büyük toprak sahiplerinin egemen sınıflardan birini oluşturduğu Rusya'da, bu görev özellikle acildi. Bu nedenle, hiçbir zarar ziyan ödemesi olmaksızın büyük toprak mülkiyetinin kamulaştırılması proletarya iktidarının ilk önemli eylemlerinden biri oldu. 26 Ekim (8 Kasım) 1917'de Rusya II. Sovyetler Kongresi tarafından kabul edilen toprak konusundaki yasa gücündeki kararname, tüm toprakları ulusal mülkiyete dönüştürdü. Bu eylem, yalnız büyük toprak sahipleri sınıfının varlığına son vermekle kalmamış, ayrıca burjuvazinin ekonomik gücünü de yıkmıştır. İşçi sınıfıyla köylülüğün ittifakı bununla sağlamlaşmış ve kırsal bölgelerdeki büyük emekçi kitleler kaderlerini Sovyetler iktidarına bağlamışlardır.

Rusya'da toprak özel mülkiyeti ortadan kaldırıldı. Bu, somut tarihi koşullar nedeniyle olmuştur. Özel toprak mülkiyeti gelenekleri Rusya'da Batı Avrupa'dakinden daha güçsüzdü. Rusya köylerinde uzun zamandan beri ortaklaşa toprak mülkiyeti ve toprak parçalarının düzenli aralıklarla köylülere dağıtılması sürüp gidiyordu. Köylülüğün çoğunluğu özel toprak mülkiyetinin kaldırılması hak davasını destekliyordu.

Avrupa halk demokrasilerinin çoğunda durum farklıydı. Bu ülkelerde özel toprak mülkiyetiyle ilgili güçlü gelenekler egemendi, köylüler devletleştirme sloganından korkuyorlardı. Tüm topraklara el konulması, işçi sınıfıyla köylülük arasındaki ilişkileri tehlikeye sokabilirdi. Bu nedenle, halk devleti yalnız büyük toprak mülkiyetini devletleştirmekle yetindi.

Kamulaştırılan topraklardan çoğu tarım işçilerine, en yoksul köylülere ve bir kısmı da 10 ila 20 yıllık ödeme süreleriyle ve düşük fiyatlarla yada çoğu kez parasız olarak orta köylülere dağıtıldı. Toprak özel mülkiyet olarak kaldı, fakat kullanılışı sınırlandırıldı. Satış, bazı özel hallerin dışında kiraya verme, paylaştırma, bağışlama, kısacası toprağı sömürü ve spekülasyon aracılığıyla zenginleşme aracına dönüştüren her şey yasaklandı. Bu ilke, toprağın boyutlarının belirlenmesinde de geçerliydi. Tarım reformuyla yaratılan toprak işletmelerinin alanı genel bir kural olarak 5 hektarı geçmiyordu, 10 ila 15 hektara çok ender olarak ulaşıyordu.

Büyük toprak mülkiyetinin kamulaştırılması, Rusya'da olduğu gibi halk demokrasilerinde de, yeni siyasi iktidarın sağlamlaşmasında çok büyük bir önem taşıdı. Tarih bize, büyük toprak mülkiyetinin her yerde gericiliğin bir dayanak noktası olduğunu ve büyük toprak sahipleri sınıfının karşı devrimin ruhunu oluşturduğunu öğretir.

Büyük toprak mülkiyetinin devletleştirilmesi kendi başına bir sosyalist önlem değildir, çünkü kapitalist ilişkilerin temellerini baltalamamaktadır. Büyük toprak mülkiyetinin kamulaştırılması, birçok ülkede XVIII ve XIX. yüzyıllarda burjuva devrimleri sırasında gerçekleştirilmiş ve bunun sonucu da, tarımda kapitalizmin daha hızlı gelişmesi olmuştur. Fakat iktidar emekçilere ait olduğunda büyük toprak mülkiyetinin ortadan kaldırılması yeni toplumsal dönüşümler için önemli bir koşul halini alır.

■ Emekçiler İktidarın Alınmasından Hemen Sonra Neler Elde Ederler?

Sosyalist devrim, yalnızca üretim güçlerinde coşkun bir gelişme dönemini başlatmakla yetinmez, bu kez emekçilerin çıkarına olarak, toplumun sahip olduğu maddi servetlerin yeni bir tarzda yeniden dağılımını da sağlar. Yalnız bu olgu bile gözle görülür, elle tutulur meyvelerin hepsini birden işçilere ve köylülere götürür. Bu yararlılıkların boyutunun devrimci iktidarın dileklerine değil somut koşullara bağlı olduğu kendiliğinden anlaşılır. Ülke ne denli zenginse, üretim güçlerinin gelişim düzeyi ne denli yüksekse, emekçiler devrimin hemen arkasından o denli çok avantajlar elde edeceklerdir.

Rusya, Sosyalist Ekim Devrimi'nin arifesinde mahvolmuş bir ülkeydi, fakat işçi sınıfı ve köylülük, son derece güç bir duruma karşın, devrimin hemen arkasından gerçek avantajlardan yararlandı. Sekiz saatlik iş günü getirildi ve böylelikle işçi sınıfının yüz yıldan fazla bir zamandan beri uğrunda mücadele ettiği hak davası kazanıldı. Çok genç yaştaki işçilerin işgünü altı saatle sınırlandı, emeğin korunması yasalaştırıld', zor işlerde kadınların çalıştırılması yasaklandı. Bu o güne kadar, Avrupa'da en uzun çalışma gününü uygulayan ülke olan Rusya için önemli bir ilerlemeydi.

Sekiz saatlik işigünü devrimden sonra tüm Avrupa halk demokrasilerinde de uygulanmaya başlandı.

Üretim güçlerindeki gelişmenin daha yüksek bir düzeye ulaştığı kapitalist ülkelerde, tekelci sermaye iktidarının devrilmesinden sonra, yalnızca iş gününü kısaltmak değil, emekçilerin tümünün yaşama düzeylerini yıldırım hızıyla yükseltmek için de bütün koşullar biraraya gelmiştir.

İşçi-köylü devleti derhal ücretli yıllık izinleri yasalaştırır. Halk, artık, emekçilerin tatillerini parasız verilen, yada uygun fiyatlara satılan ihtiyaç maddeleri elde ederek geçirdikleri sanatoryumlara ve tedavi merkezlerine sahiptir. Bütün sağlık kuruluşları bundan böyle bedavadır. Kültür fizik ve sporlar, zenginlerin ve tembellerin ayrıcalığı olmaktan çıkar, kitlelerin neşe, güç ve sağlık kaynağı halini alır.

Sosyalist devrim, büyük bir kültür devrimini başlatır. Zorunlu genel ilk ve orta öğretim kademeli olarak yasalaştırılır. Bütün okullarda ve üniversitelerde eğitim parasızdır. Öğrencilerin çoğu devletten burs alır.

Erkeğin karşısında kadının eşitsiz durumu ortadan kaldırılmıştır. Kadın bundan böyle eşit emeğe karşılık eşit ücret alır; ekonomi, kültür ve politik hayatın her alanında erkekle aynı haklardan yararlanır. İşçi devleti çocuklar için geniş bir kurumlar ağı ve kadını ev işlerinin köleliğinden giderek kurtarmak için, halka açık beslenme ve çocuk bakımı kuruluşları yaratır.

İşçi devleti işsizliği ortadan kaldırmak amacıyla enerjik ve etkili önlemler alır ve en kısa zamanda herkese iş sağlar. En sonunda, kapitalist rejimde işçinin ömrü boyunca aklından çıkmayan gelecek korkusunun yok edildiği görülür. Emekçiler, işsizlere yardım için ortaklaşa para fonları toplamaktan kurtulurlar ve artık, işsiz kalma olasılığına karşı para biriktirmek zorunda değillerdir.

Bununla, toplumsal güvenlik sistemi yeni bir anlam kazanır. İşçi devletinde, yaşlılara emeklilik ve geçici çalışamama durumları için malûllük maaşları garantilenmiştir. Gerekli ödemeler, işletmelerin ödediği paralar ve devlet bütçesinden ayrılan ödeneklerle sağlanır.

Sosyalist devrim, emekçilerin konut sorununa da çözüm getirir. Rusya'da milyonlarca işçi, bodrum ve tavan aralarından kurtulup, o güne kadar burjuvaların oturduğu

apartmanlara yerleşmişlerdir. Avrupa ve Asya ülkelerindeki demokratik halk devrimlerinden sonra da konutlarda yeniden dağılma olmuştur. Devrimden sonra kiralar büyük ölçüde azaltılmış; yükseltilmesi yasalarla yasaklanmıştır. Eskiden gelirin % 15 ila % 30'unu alıp götüren kiralar, artık aylık ücretlerin % 4 ila 5'ini aşmaz.

Emekçiler bundan böyle, horgörülmekten ve kötü davranışlarla karşılaşmaktan kurtulmuşlardır. Kapitalist tarafından sokağa atılma «özgürlüğü» artık yoktur. İlk kez olarak, toplum, işçinin insan haklarına saygı duymaktadır.

Birçok halk demokrasilerinde işçiler, iki üç yıl sonunda içinde yaşadıkları koşulların büyük ölçüde düzeldiğini görmüşlerdir. İşçi ailesinin bütçesi de gerçek ücretlerin yükselmesi sayesinde artar.

Köylülük de devrimin hayırlı sonuçlarından derhal yararlanır. Ekim Devrimi, köylüye parasız olarak, büyük toprak sahiplerine, kapitalistlere, çar ailesine, manastırlara ve kiliselere ait olan 150 milyon hektarı aşan toprağı dağıtmıştır. Ayrıca köylüler, devrimden önce büyük toprak sahiplerinden satınalmış oldukları topraklar için borç ödemekten, çiftlik kirası adı altında alınan ağır bedellerden ve toprak satınalmak uğruna girdikleri muazzam harcamalardan muaf tutulmuşlardır.

Halk demokrasilerinin köylüleri, tarım reformları sayesinde fazladan toprak parçaları elde etmiştir ve artık borçlarının altında ezilmemektedir. Tarım işçilerinin ve yoksul köylülerin bin yıllık rüyası gerçekleşmiştir: Kulakların ve büyük toprak sahiplerinin topraklarını değil, kendi topraklarını işlemektedirler.

Diğer taraftan, sosyalizmi kuran tüm ülkelerde emekçilerin ödediği vergilerde büyük bir indirim ve devlet gelirlerinde, yeni biçimde bir yeniden dağılım uygulanır.

2 EKONOMİ TİPLERİNİN ÇEŞİTLİLİĞİNİ ORTADAN KALDIRMANIN YOLLARI

Geçiş döneminin belirleyici özelliği karma ekonomidir. Hangi ülkede olursa olsun, işçi sınıfı iktidara gelir gelmez, kaçınılmaz olarak bu olguyla karşılaşır. Bu nedenle ekonomi biçimlerindeki bu çeşitliliği ortadan kaldırmak, geçiş döneminde partinin ve işçi devletinin en başta gelen ekonomik ve politik görevidir.

■ Geçiş Dönemindeki Başlıca Üç Ekonomi Tipi

Devrimin zaferinden hemen sonra gelen dönemde, genellikle üç ekonomi biçimi görülür: Sosyalizm, küçük ticari üretim ve özel kapitalizm. Bu biçimler işçi sınıfı ve köylülüğün, bir de devrilmiş olmakla birlikte, henüz ortadan kalkmamış olan burjuvazinin karşılığıdır.

Sosyalist sektörün payı, başlangıçta devletleştirilmiş olan büyük kapitalist üretimin gelişme derecesi ile belirlidir. Örneğin Sovyetler Birliğinde sosyalleştirilmiş sek-

törün üretimi, 1923-1924 arasında ulusal ekonominin toplam üretiminin % 38,5'ini oluşturmuş; Çin'de ise 1949'da % 34,7'ye yükselmiştir. Çekoslavakya gibi evrimleşmiş bir sanayi ülkesinde büyük sanayinin devletleştirilmesi, devlet sektörünün derhal ağır basmasını sağlamıştır. Daha 1945 Ekiminde, sanayi işletmelerinin yaklaşık olarak % 60'ı ve tüm bankalar devletin elinde toplanmıştı. Sosyalist dönüşüm koşullarının, Çekoslovakya'da başka yerlerdekinden daha elverişli olduğu gayet açıktır.

Küçük ticari üretim, özellikle köylü işletmeleri, zanaatkarlar ve ücretli emek kullanmayan diğer küçük üreticiler tarafından temsil edilir. Bu tip ekonomi, 1923-1924'de Sovyetler Birliği'nde egemendi ve bu sıralarda toplam üretimin % 51'ini sağlıyordu. Çin ekonomisinde daha da önemli bir rol oynamıştır. Küçük ticari üretimin payı, yüksek bir evrimleşme düzeyindeki kapitalist ülkelerde göreli olarak daha az önemlidir.

Özel kapitalizm, geçiş döneminde, özünde, şehir burjuvazisine ait küçük ve orta sanayi girişimleri ile köylerdeki kulag işletmeleri (büyük köy işletmeleri) tarafından oluşturulur. SSCB'de özel kapitalizm, 1923-1924 yıllarında toplam üretimin % 8,9'unu sağlıyordu. Çin'de ve bazı Avrupa halk demokrasilerinde kapitalist sektörün önemi, yurtsever burjuvazinin mülkiyeti devletleştirilmediğinden, ilk zamanlarda oldukça büyüktü.

Üretim araçlarının özel mülkiyeti temeli üzerine kurulu ekonomi biçimleri varlığını sürdürdükçe, ülkenin içinde kapitalizmin kökleri ve yeniden kurulmasının koşulları da ortadan kaybolmaz. Bu durumda, sınıf mücadelesi için, özel mülk sahiplerinin sosyalist dönüşümlere karşı direnmeleri için zemin hazırdır. Bu sınıf ve unsurlar dışardan destek alırlarsa kapitalist ilişkilerin yeniden kurulması tehlikesi belirir.

Politik önlemler (proletarya devletinin güçlendirilmesi, karşı-devrimci partilerin dağıtılması vb.) kendi başlarına bu tehlikeyi altetmek için yeterli değildir. «Kim üstün gelecek?» sorununun sosyalizmin lehine kesinlikle çözümlenmesi için, özel ekonomi tiplerinin sosyalist biçime dönüştürülmesi gibi köklü ekonomik önlemler zorunludur.

Bununla birlikte, çok sayıda ekonomi biçiminin ortadan kaldırılması, karamamelerle çözümlenemeyecek, karmaşık bir sorundur.

Hesaba katılması zorunlu olan ilk şey -ve başlıcası- yeni iktidarın durumunu güçlendirmek, yeni rejimi sağlamlaştırmaktır. Sınıf güçlerinin ilişkisi, aralarındaki mücadelenin şiddeti, ilk planda, ekonomi tiplerinin çeşitliliğinin ortadan kaldırma yolları ve süreci için belirleyicidir. Amansız bir sınıf savaşı ve kapitalist unsurların güçlü direnişi koşullarında, proletarya diktatörlüğünün, sınıf düşmanlarının ekonomik durumunu en kısa zamanda baltalamak için bu süreci hızlandırması gerektiği açıktır.

Bu sıralarda, önemli ekonomik sorunlarla karşılaşılır. Geçiş döneminde, çoğu kez proletarya devletinin, belirli bir ana kadar özel ekonomi biçimlerine başvurmaksızın toplumun ihtiyaçlarını karşılayamayacak durumda olduğu görülür. Küçük köylü işletmeleri, tarım üretiminin önemli bir bölümünü oluşturur; hafif sanayinin, ticaretin, halk hizmetlerinin birçok girişimi özel mülk sahiplerine aittir. Genellikle devlet, daha ilk adımlarında küçük üreticilerin iyi kötü oynadıkları rolü üzerine alacak durumda değildir. Yani, ekonomik ve politik güçlükleri önlemek için, ekonomik alanda sosyalist olmayan kesimlerin ortadan kaldırılmasına az çok hazırlanmak gerekir. Sosyalist sektörün zaferi ve bunun sonucu olarak yeni rejimin güçlenmesi ancak sosyalizmin ekonomik yollardan diğer biçimleri ortadan kaldırmasıyla sağlanacaktır.

Fakat durum ne olursa olsun geçiş döneminde proletarya devletinin karşısına çıkan sorun şudur: Küçük ticari üretimi ve özel kapitalizmi, sosyalizmin kurulmasının çıkarına kullanmak ve bunları kademeli olarak sosyalist sektöre dönüştürmek için başvurulacak yöntem ve araçlar nelerdir?

Bu yöntem ve araçlar, Sovyetler Birliği'nde ve halk demokrasilerinde sosyalist kuruluş sırasında bulunmuş ve pratikte gerçekleştirilmiştir. Bu biçimde biriktirilmiş olan deneyim genel ve sürekli bir önem taşır. Aslında, bu deneyim, ticari ilişkileri sosyalist sektörün güçlenmesi ve gelişmesinin çıkarları doğrultusunda, özel kapitalist unsurların ekonomik bakımdan ortadan kaldırılması için ustalıkla kullanmak şeklinde özetlenebilir. Proletarya devleti bu ilişkileri geliştirir, çünkü küçük ticari üretim başka tipte ekonomik ilişkileri kabul etmez.

Pratik, proletarya diktatörlüğü devletinin, ticari ilişkileri korkmaksızın genişletmeyi kabul edebileceğini göstermiştir. Gerçekten de, ulusal ekonominin kilit dalları (ağır sanayi, hafif sanayinin büyük girişimleri, ulaşım, bankalar, dış ticaret) devletin elinde toplanmıştır. Bütün diğer ekonomi biçimleri şu yada bu şekilde, devlet sektörüne bağlıdır, çünkü makineleri, hammaddeleri, enerjiyi devlet sektöründen alır ve mamul ürünleri de ona satarlar. Bu durum, işçi devletinin, ekonomi aygıtının kumanda kolları yardımıyla diğer sektörlerdeki durumu denetlemesini ve bunların evrimini istediği biçimde yönlendirmesini sağlar.

Proletarya devletinin miras aldığı sanayi altyapısı ne kadar güçlüyse, pazarı kontrol etme ve düzenleme olanaklarının o denli çok ve ticari ilişkileri kabul etmenin o denli kolay olduğu açıktır.

Fakat bunun anlamı, proletarya diktatörlüğünün amansız bir sınıf savaşı içerisinde, ekonomi yönetimini düzen-

leme önlemleri uygulamaktan vazgeçeceği değildir. Ulusal ekonominin yönetimi proletarya diktatörlüğü tarafından uygulandığında, genellikle, karşılıklı olarak birbirini tamamlayan ve proletarya devletinin *ekonomik siyaseti* denilen hem ekonomik hem de politik önlemleri içerir.

■ Şehirle Kırsal Bölgeler Arasındaki Ekonomik İşbirliğinin Örgütlenmesi

Bölük pörçük ve dağınık küçük ticari üretimin sosyalleştirilmesi geçiş döneminin en zor ekonomik görevidir. Bu ekonominin sosyalist yeniden kalıba dökülüşünün güçlükleri, küçük ticari üretimin proletarya devleti tarafından doğrudan doğruya emredilen kurallara iyi uymamasr yüzündendir. Fakat en ince nokta, köylülüğün işçi sınıfının baş müttefiği olmasıdır. Bu nedenle proletarya diktatörlüğü için, güçlü ekonomik ilişkiler kurmaktan çıkar sağladığı bu müttefiğe karşı herhangi bir kamulaştırma önlemi uygulamak olanaksızdır. Bu ekonomik ilişkiler olmaksızın işçi sınıfıyla köylülüğün proletarya diktatörlüğünün yüce ilkesi olan siyasi ittifakını güçlendirmek de olanaksızdır.

V. Lenin, birçok kez köylere karşı uygulanacak en doğru politikanın, büyük sosyalist üretimin yarattığı ürünlerden köylerin ihtiyaç duyduklarının temin edilmesi karşılığında buğday ve hammaddelerin köylerden alınması olduğunu belirtmiştir. Ne köylünün mallarına elkoyma, ne de vergi, diyordu, bunların yerine «büyük endüstrinin («sosyalleştirilmiş») ürünleriyle, köylünün ürünlerinin değiş-tokuşu, işte sosyalizmin ekonomisinin *özü*, temeli budur.»(*)

(*) V. Lenin, Bütün Eserleri, c. 32, s. 300, rusça baskı.

Proletarya diktatörlüğünün ekonomik siyaseti, ekonomik bakımdan geri kalmış ve sosyalizmi kuran tek ülke olan köylü ülkesi Rusya'da bazı özellikler gösteriyordu. Lenin'in, 1918 baharından başlayarak, köylü ekonomisiyle ticari bağlar kurmayı amaçlayan bir ekonomik siyasetin ilkelerini ortaya koymasına karşın, iç savaş ve yabancıların müdahalesi ülkeyi kuşatılmış bir kale haline getirdi ve Sovyetler iktidarını «savaş komünizmi» denilen bir politikaya geçmeye zorladı.

Serbest ticaret yasaklandı. Halka sağlanan başlıca besin ve sanayi ürünleri sınıf ilkesine göre katı biçimde vesikaya bağlandı. Köylerde vergi adı altında yine sınıf ilkesine göre elkonulan tüm artık ürünler köylüden şöyle alınıyordu: Yoksul köylüden hiçbirşey alınmıyor, orta köylüden kısmen alınıyor, kulaglardan ise çok miktarda artık ürün elde ediliyordu. Tüm sanayi merkezileştirilmiş ve cephenin ihtiyaçlarının emrine verilmişti. İşletmeler devlet örgütlerinden hammadde, malzeme, donatım, vb. alıyor ve tüm ürünlerini para karşılığında değil, senetle bu örgütlere devrediyorlardı. Para, artık önemli bir rol oynamıyordu. Ekonomik hayat salt yönetsel önlemlerle düzenleniyordu.

«Savaş komünizmi» politikası, iç savaşın son derece güç koşullarının zorlamasıyla ortaya çıkmış, Rusya'nın güçsüz kaynaklarının düşmana karşı zafer kazanmak için seferber edilmesinde yardımcı olmuştur. Her zaman için taşıdığı değer buradan ileri gelir. Bu politika tarihi görevini tamamlamıştır, diye yazıyordu Lenin. Fakat, «savaş komünizmi» köylülükle ekonomik bağların sıklaştırılmasına yaramıyordu ve yarayamazdı. Koşullar değişince, proletarya diktatörlüğü «yeni ekonomik siyaseti» (NEP) kabul etti. Bu ekonomi siyaseti «savaş komünizmine» göre yeni olmadığı ve gerçekte ana hatlarıyla, Lenin tarafından 1918 başlarında ortaya konmuş bir siyaset olduğu halde tarihe bu isimle geçmiştir.

Yeni ekonomik siyasetin kabulüyle birlikte, özel ticaret serbest bırakıldı. Köylüler üretim artıklarını pazarda satmaya başladılar. Kapitalistler hem perakende hem de toptan ticarete giriştiler. Özel sermayenin küçük sanayi işletmesi açmasına izin verildi ve bir kısım devlet işletmeleri üzerindeki devletleştirme kaldırılarak bunlar kapitalistlere kiralandı. Sosyalist sektörde işletmelerin örgütlenmesi mali özerklik ilkesine göre yönetildi. Sosyalist sektör işletmelerinin hammadde bakımından ikmali ve ürünlerinin sürümü bundan böyle alım-satımla sağlandı. Vesikaya bağlama sisteminin arkasından çok gelişmiş bir ticaret başladı. V. Lenin, özel ticaretin yerine devletin ve kooperatiflerin ticaretinin konulması için komünistleri «ticaret yapmayı öğrenmeye» çağırdı.

Kuşkusuz ticaret ilişkilerinin yeniden kurulması, kapitalist unsurları geçici olarak canlandırmamazlık edemezdi. Kulaglar bulundukları yerlerden kafalarını çıkardılar. İşlettikleri kiralık toprakları arttırmaya kalkıştılar ve büyük ölçüde, tarım işçilerinin emeğini kullandılar. Büyük buğday stokları köy zenginlerinin ellerinde toplanmaya başladı. Kırsal bölgelerde devrimden sonraki ilk dönemi karaterize eden orta köylünün üstünlüğü yeni bir değişime uğradı.

Proletarya devleti bütün bu süreçlere seyirci kalamazdı. Kulaglar büyük bir güç halini alırsa, sosyalizmin kuruluşu için ciddi bir tehlike yaratacaklardı. Bu nedenle köylerdeki kapitalist unsurlara karşı sınırlayıcı önlemlerin yanı sıra köylülükle ekonomik işbirliği politikası uygulanmaya başlandı. Devlet yoksul ve orta köylülere ekonomilerini yeniden kurmakta yardımcı oluyor, elverişli koşullarla onlara kredi veriyor, kiralama merkezleri aracılığıyla makine ve araç-gereç bakımından yardımda bulunuyordu, vb. Kulaglara gelince, bunlar bir kısıtlama politikasına tabi tutuldular: Toprak kiralanması ve işgücü kullanılması kesinlikle sınırlandırıldı, tarım işçilerinin emeği yasalarla düzenlendi, kulag-işletmelerine konulan vergiler artırıldı.

Rusya gibi bir ülkede, işçi sınıfıyla köylülüğün ittifakı sorunu sosyalizmin geleceği için belirleyiciydi. Eğer bu, partinin içinde de yansımalar uyandıran amansız bir sınıf savaşı doğuruyorsa bunda şaşılacak bir şey yoktu. Trotskistler sözümona sosyalizmin kuruluşuna katkıda bulunamayacak, gerici bir kitle olarak kabul ettikleri köylülüğün ikili yapısını inkar ediyorlardı. Bunlar, partiye köylülüğü bile bile mahvetmeyi ve onu sanayiyi ayakta tutmak için sömürmeyi amaçlayan bir politikayı zorla kabul ettirmek istiyorlardı. Böyle bir politika proletarya diktatörlüğünü çöküşe götürecekti.

Sağ oportünistler, yani Buharinciler de, tüm köylülerin hatta kulakların bile «kendiliğinden sosyalizme katılacaklarını» ileri sürerek köylülüğün ikili yapısını reddediyorlardı. Bunların politikası kapitalist unsurlara karşı savaşmaktan vazgeçmek, herşeyi oluruna bırakmak demekti ve bununla kapitalizmin yeniden kurulması yollarını açıyordu.

Geçiş dönemlerinin çelişkileri, ideoloji ve örgütlenme alanlarında trotskitler ve buharinciler ezilmeksizin sosyalizmin lehine çözülemezdi. Bu nedenle Komünist Parti işçi sınıfıyla köylülüğün ittifakını tehlikeye düşürecek yada bu ittifakı sosyalist içeriğinden yoksun edecek her türlü girişime karşı amansız bir mücadele yürüttü. Bu mücadele sırasında, tüm komünist ve işçi sınıfı partilerinin elinde silah olacak bir siyaset ortaya kondu ve uygulandı.

Lenin, NEP'e geçiş sırasında, bu politikanın genel önemini şöyle belirtiyordu: «Şimdi yalnız bizlerin yerine getirdiği bu görev, salt Rusya'ya özgüye benziyor, fakat bu, gerçekte, tüm sosyalistlerin karşılaşacakları bir görevdir... İşçilerle köylülerin ittifakı üzerine kurulacak yeni bir toplum kaçınılmazdır. Yirmi yıl daha önce yada yirmi yıl daha sonra, fakat ergeç bu topluma sıra gelecektir ve yeni ekonomik siyasetimizi belirtmeye çalışmamız

bu toplum için, bu toplumun işçi-köylü ittifakı biçimlerini seçmesine yardım etmek içindir.»(*)

Lenin'in bu öngörüsü gerçekleşti. NEP, tüm uluslararası değerini korumaktadır. Geçiş dönemi yaşayan halk demokrasisi ülkeleri, içeriği sosyalist ekonominin kurulması için pazarın ve değer yasasının kullanılması ile ilgili Leninist ilkelerin uygulanmasından başka birşey olmayan bir ekonomik siyaseti gerçekleştirirler.

Fakat kapitalizmin yüksek bir gelişme düzeyine ulaştığı, köylülerin ve çiftçilerin halkın küçük bir kesimini oluşturduğu ülkelerde geçiş döneminde sınıf güçlerinin dağılımı farklı olacaktır. Buralarda küçük şehir burjuvazisi (zanaatkarlar ve küçük tüccarlar vb.) gibi memurlar ve aydınlar da emekçi çiftçilerle birlikte, işçi sınıfının müttefikleri olarak büyük bir rol oynayabilirler. Tekellerin mülkiyetinin devletleştirilmesinden hemen sonra güçlü bir sosyalist sektörün ortaya çıkacağı bu ülkelerde, şehir ve kır küçük burjuvazisinin sosyalist kuruculuk yoluna koyulması için daha da elverişli koşullar biraraya toplanmış olacaktır. Buralarda, «Kim üstün gelecek?» Sorusu, tekelci burjuvaziye karşı kazanılan zaferden sonra pek merakla sorulmayacak, çünkü sosyalist sektör, daha başlangıçtan beri ulusal ekonomisindeki sosyalist olmayan unsurlardan çok daha güçlü olacaktır.

■ Köylülüğün Üretim Kooperatiflerinde Toplanması

Proletarya devletinin yoksul ve orta köylüler karşısındaki politikası yalnızca onların işletmelerini geliştirmelerinde yardımcı olmaktan ibaret kalmaz. Ergeç, köylülüğün büyük kitlesinin küçük bireysel işletmeden zenginlik

(*) V Lenin, Bütün Eserleri, c. 33, s. 151-152, rusça baskı.

kaynağı olan büyük makineli tarıma kademeli olarak geçmesine yardımcı olmak gerekecektir. Aynı şekilde, proletarya diktatörlüğünün kulaglara karşı politikası da er veya geç, sınırlamadan kulagların sınıf olarak ortadan kaldırılması politikasına dönüşmek zorunda kalacaktır.

Köylerde büyük kolektifleşmiş üretimi yaratmanın tek yolu, küçük köylü mülkiyetinin, birey olarak üreticilerin emeği yerine, insanın insan tarafından sömürülmesini ortadan kaldıran ortaklaşa, kolektif emeğin geçmesi amacıyla kademeli olarak kooperatif mülkiyetine (kolektif) dönüşmesidir.

Bu yol yalnızca toplumun üretici güçlerindeki gelişmenin ihtiyaçlarına uygun olmakla kalmaz, köylülerin kendi çıkarlarına da uygundur. Kapitalistlerin ve büyük toprak sahiplerinin boyunduruğunun kaldırılmasından sonra bile, kendi küçük toprak parçasını işleyen köylü yaşama ve çalışma koşullarını iyiye götürmek için fazla bir olanağa sahip değildir. Köylü, küçük işletmecinin hiçbir zaman yoksulluktan kurtulamayacağını ve asla rahat bir hayat yaşayamayacağını kendi deneyimiyle bilir. Sosyalist devletin yardımı ne denli büyük olursa olsun, küçük ticari üretim genişletilmiş tekrar üretimi sağlamaya yeterli değildir. Sovyetler Birliği'nin deneyimi bunun kanıtıdır. SSCB'de sanayi, 1928'de savaştan önceki düzeyini % 32 aşmış; buğday üretimi ancak savaştan önceki düzeyine yaklaşırken ve tarım üretiminin ticari değeri savaş öncesine kıyasla yarı yarıya azalırken daha hızlı tempolarla büyümeye devam etmiştir. Bu durumda, köylülük için ve ülke ekonomisinin tümü için bir tek kurtuluş yolu vardır: Bölük pörçük ve geri kalmış köylü işletmelerini makineleşmiş büyük tarım işletmelerine dönüştürmek.

Büyük tarım üretimi kapitalizm koşulları içinde, küçük üreticilerin kanları ve canları pahasına yaratılır. Örgütleyicileri burjuvalaşmış büyük toprak sahipleri, büyük

kapitalistler, kulaglar ve tüccarlar olan büyük tarım üretiminin böyle *kapitalist yoldan* yaratılması, elbette ki proletarya demokrasisinde olanaksızdır.

Tarımın yeniden kalıba dökülüşünün sosyalist yolu, köylülerin özgür iradeleriyle kooperatiflerde biraraya gelmeleridir. Marksizmin kurucuları bu yolu açıkça seziyorlardı. Engels şöyle yazıyordu: «...İktidara geçtiğimizde, büyük toprak sahiplerine karşı yapmak zorunda olduğumuz gibi küçük köylünün mal ve mülkünü zorla elinden almayı aklımıza bile getiremeyiz (tazminat ödenmesi olsun olmasın). Küçük köylüye karşı görevimiz, en başta, bireysel mülkiyetini ve işletmesini kooperatif işletmesine dönüştürmektir; fakat bunu onu zorlayarak değil örneklerle, ikna ederek ve toplumun yardımını sağlayarak yapmalıyız.»(*)

Kapitalist ülkelerde de tarım kooperatiflerinin çeşitli biçimleri vardır. Danimarka'da, Hollanda'da ve Finlandiya'da tarım ürünlerinin kooperatif ticareti önemli bir rol oynar. Fakat bu kooperatifler emekçi köylülerin tekelci sermayenin keyfi davranışlarına karşı kendilerini savunmalarında yardımcı olmakla birlikte, kırsal bölgelerde üretim ilişkilerini değiştiremezler. Kapitalist rejimde kooperatifler, herşeyden önce, bireysel köylü işletmelerinin ve kapitalist unsurların hemen hemen her zaman üste çıktığı bir etkinlik alanı olan kapitalist tarım alanlarının ürünlerinin sürümüne ve bu işletmelerin ikmaline yararlar. Bu koşullar altında kooperatifler, kolektif kapitalist işletmeleri olarak kalırlar.

Toprak, sanayi ve bankalar halkın mülkiyeti halini aldığında, tarım kooperatifleri çok daha başka bir eğilim gösterir ve başka bir toplumsal önem kazanırlar. «...Üretim araçları topluma ait olduğunda ve proletarya sınıf olarak

---

(*) F. Engels, Fransa ve Almanya'da Köylü Sorunu, Editions Sociales, Paris, 1956, s. 24.

burjuvaziye karşı zafer kazandığında, uygar kooperatifçiler rejimi sosyalist rejimden başka birşey değildir.» (Lenin)(*)

Kooperatifler, köylü işletmelerinin birleşmesinin, köylüler için en kolay elde edilir, en iyi anlaşılır ve en elverişli biçimidir. Lenin, çok ünlü «Kooperatif Planını» ortaya koyduğunda buna dayanıyordu. Rusya'nın koşullarına uygulanmış olan bu plan, milyonlarca ve milyonlarca köylünün sosyalizm yoluna koyulması için bir eylem programı olarak genel değerinden hiçbir şey kaybetmiş değildir.

Lenin, ilk başta tarım kredilerinin örgütlenmesiyle birlikte, tarım ürünlerinin sürümü ve köyün mal bakımından ikmal edilmesi alanında en basit kooperatif biçimlerinden başlamayı öneriyordu. Bu basit kooperatif biçimleri, o zamandan başlayarak köylülerde kolektif işletme biçimleri alışkanlığını geliştirir ve yalnızca ortaklaşa satış ve ikmalin değil, ortaklaşa üretimin de taşıdığı avantajlar karşısında gözlerinin açılmasını sağlar. Lenin'e göre, köylüler ortaklaşa işletmenin avantajlarını kendi deneyimleriyle öğrenmelidirler. Ancak bundan sonra köylü üretiminin kolektifleştirilmesine kademeli olarak başlanabilir: Önce toprağın ortaklaşa işletilmesi için en basit birlikler yaratılır, sonra tarım kooperatiflerinin daha üst biçimlerine geçilir. Olayların bu doğal akışını bozacak her türlü girişim ve özellikle, Leninist özgür iradeyle katılım ilkesinin çiğnenmesi, bu işe çok büyük bir zarar verme ve köylülerin gözünde saygınlığını zedeleme tehlikesi yaratır.

Bunun anlamı, üretim kooperatiflerinin kurulmasının kendi başına olabileceği değildir. Hayır, burada, çeşitli alanlarda, parti ve devletin sürekli desteği gereklidir. Bu alanlar finansman ve örgütlemedir (özellikle kooperatif

(*) V. Lenin, Bütün Eserleri, c. 33, s. 431, rusça baskı.

işletmeleri yaratılmasında köylülere yardım edecek kadrolar açısından). Emekçi köylüler politik yönden de yardım görmelidirler, çünkü onların kolektifleştirmeye geçişi, genellikle, çok keskin bir sınıf mücadelesiyle bir arada olur.

Tarım kooperatiflerinin yaratılmasının, geriye kalan son sömürücü sınıf olan kulakların kaderini belirlediği bir gerçektir. Kolektifleştirilmiş tarım bu sınıfın ekonomik durumunu baltalar; çünkü pazardan spekülatör kulağı silerek tarım ürünlerinin başlıca üreticisi haline gelmiştir. Köylülüğün büyük kitlesinin geri dönülemeyecek biçimde sosyalizmin yoluna koyulduğu anda kulaklar politik bakımdan da yıkılırlar. Böylelikle, kulakları sınıf olarak tasfiye etmek için bütün koşullar bir araya toplanmıştır. Elbette ki, bu sınıfın temsilcilerini yok etmek sözkonusu değildir, yalnızca kırsal bölgeler burjuvazisinin yoksul köylüleri ve tarım işçilerini sömürmesini sağlayan toplumsal ve ekonomik koşullar ortadan kaldırılır.

Eski kulakların durumuna gelince, bu onların meydana gelen toplumsal değişmeler karşısındaki tutumlarına bağlıdır. Sovyet Birliği'nde kulaklar kolektifleştirmeye karşı vahşice bir direniş göstermişler, köylüleri kolhozlara karşı çıkmaya kışkırtmışlar ve bazen kolhozlara ve köylü kitlelerine karşı silaha sarılmışlar, bunun karşısında proletarya iktidarı kulakları ezmek için zora başvurmaktan başka çare bulamamıştır. Başka koşullar altında, eğer bu sınıfın temsilcileri akla uygun davranır ve emekleriyle geçinmeyi kabul ederlerse, bu denli ciddi önlemler almak gerekli olmayabilir. Bu durumda, onların önünde, sosyalist toplumda, başkaları gibi emekçiler olma umutları belirir.

Kırsal bölgelerin dönüşümündeki başarının belirleyici koşulları, ülkede, köylü kooperatiflerine, makineler, ya-

pay gübre ve teknisyen kadroları sağlayarak yardım edebilecek büyük sosyalist sanayiyi geliştirmeye bağlıdır.

Sosyalist sanayileştirme, tarımı teknik bakımdan en büyük bir etkinlik derecesinde yeniden donatmayı sağlar. SSCB'de henüz ekonomik bakımdan güçsüz olan kolhozların kurulmasından hemen sonra, devlet tarımı makineleştirmeyi üstlendi. Özel merkezler yaratıldı: Makine ve traktör istasyonları (S.M.T.). Devlet, makinist kadroları da oluşturuyordu. Bunun sonucu olarak kolhozlar güçlendiğinde S.M.T.'lerin malzemesi satıldı ve S.M.T.'lerin kendileri teknik onarım istasyonları (S.R.T.) olarak yeniden örgütlendiler.

SSCB'nin ve halk demokrasilerinin deneyimi, tarımda üretim kooperatiflerinin yaratılmasının (kolektifleştirme) köyde sosyalist dönüşümün genel olarak zorunlu tek yolu olduğunu göstermiştir. Diğer yandan, pratik, üretim kooperatiflerinin çeşitli somut biçimler alabileceğini gösterir.

Kolektif tarımın başlıca biçimi olarak, derhal tarım artellerinin kurulduğu Sovyetler Birliği'nden farklı olarak, halk demokrasisi ülkelerinde büyük köylü işletmecileri kitlesini bir araya getiren üretim kooperatifleri bazı ara aşamalardan geçmiştir. Her yerde alt kooperatif tipleri (çeşitli düzeylerde) ve üst kooperatif biçimleri yaratılmış, birinciler ikincilerden üretim araçlarının kolektifleştirilme derecesiyle ayrılmıştır. Alt kooperatif tiplerinde gelirin yeniden dağılımı, yalnızca elde edilen emeğe göre değil aynı zamanda başlangıçtaki katkıya (toprak ve araç-gereç) bağlı olarak yapılmıştır.

Çin'de ve diğer birçok ülkede, köylülüğün büyük kitlesi ilkel yardımlaşma biçimlerinden üst tipteki üretim kooperatiflerine varana dek evrimleşmiştir. Bu durum, köylülerin kendi gözleriyle görerek toprağı kolektif biçimde işlemenin avantajlarına inanmaları için yeterince zaman sağlamıştır. Çin'den sonra köyde sosyalist dönü-

şümleri bitirme sırası Kore Demokratik Halk Cumhuriyetine geldi. Bulgaristan, Avrupa'da tarımın sosyalist yeniden örgütlenmesinin sona erdirildiği ilk halk demokrasisi ülkesi oldu.

Çeşitli sosyalist ülkelerde tarım kooperatiflerinin başka başka olmasına karşın, onları sosyalist tipte ekonomi olarak nitelendiren ortak bir çizgileri vardır. SSCB'de tarım artellerinin örgütlenmesinde, Bulgaristan'da tarım kooperatifleri ve öteki ülkelerdeki tarımsal üretim kooperatiflerinin örgütlenmesinde köylülerin bireysel çıkarlarıyla kolektif çıkarlarının birleştirilmesi egemen olmuştur. Bu birleşme, dünkü bireyci köylülerin, bilinçli kolektifçiler olarak eğitilmesine katkıda bulunmuştur. Genellikle yalnızca temel üretim araçları (tarım makine ve araç-gereçleri, çift hayvanları, tohumlar, kooperatifler için yerel işletmeler) ve kooperatif üyelerinin emeği ortak kılınmıştır. Hatta bazı halk demokrasilerinde toprak tek bir işletmede bir araya getirilmiş olmakla birlikte kooperatif üyesi köylülerin özel mülkiyeti olarak kalmıştır. Geri kalan her şey (oturulan ev, bir kısım sürü hayvanları, kümes hayvanları, küçük tarım araçları) ortak kılınmamıştır ve kooperatif üyelerinin kişisel malıdır. Bu köylülerin gelirlerinin en büyük kısmı ortaklaşa işletmelerden elde edilir, fakat yardımcı bireysel işletme de halâ bütçelerinde belirli bir yer tutar. Kooperatiflerdeki çalışma şu sosyalist ilkeye göre örgütlenmiş ve değerlendirilmiştir: *Herkesten yeteneğine göre, herkese emeğine göre.*

Çin Halk Cumhuriyeti'nde, Çekoslovakya'da ve Demokratik Alman Cumhuriyeti'nde, kooperatiflerin kuruluşunun son aşamasında, bunlara kulakların kabul edilmesine, sonra bunların iş içinde ve politik alanda yeniden eğitilmesine başlanmıştır.

Hayat, komünist partilerin, geniş ölçüde kooperatiflerin yaratılması sırasında, sık sık, sol sapmalı abartmalar

tehlikesiyle, köylülerin hazırlık derecesini hesaba katmaksızın, henüz insanları ikna etmenin gerektiği yerlerde telaş göstererek bu görevi bitirme eğilimleriyle karşılaştığını göstermiştir.

Sol sapmalı hataların kaynağı, kooperatiflerin kuruluşunu yönetsel önlemlerle, örgütleme ve ekonomik yönetim alanında titiz ve akıllıca bir çalışma yapmaksızın hızlandırma isteğidir. Komünist partiler, bu tehlikeli yöntemlerle, Leninist özgür irade ve gönül rızasıyla katılma ilkesinin bu şekilde unutulmasıyla, yalnızca köylü işletmecilerin büyük kitlesinin ortak kılınacağı birinci aşamada değil, daha sonra da savaşmak zorundadır.

Bununla birlikte, yine çok ciddî bir başka tehlike daha vardır. Bu ise sağ sapma, yani üretim kooperatiflerinin yaratılmasını belirsiz bir zamana erteleme yada kulakların çıkarına, köylülüğün geri kalmış tabakalarının basmakalıpçı ve tutucu ruh haline uygun olarak kaplumbağa hızıyla gerçekleştirme eğilimidir. Sağ sapma nesnel olarak kulakların kapitalist özlemlerini dile getirir ve bunun sonucu olarak sosyalist kuruculuğun çıkarları için ciddi bir tehlikedir.

Üretim kooperatiflerinde köylü işletmelerinin biraraya getirilmesinin başarısı, hem sağ sapmaya, hem de sol sapmanın aşırı vaadlerine karşı güçlü bir mücadele olmaksızın olanaksızdır.

Tarımın sosyalist yeniden örgütlenmesi konusunda kazanılan deneyim, kuşkusuz karşılaşılması olasılığı bulunan bütün sorunlara cevap veremez. Sosyalist yola atılan bütün ülkeler, elbette ki kooperatiflerin örgütlenmesi biçim ve yöntemleriyle ilgili birçok yenilik getireceklerdir. Bu yenilikler özellikle, makineli tarımın ve büyük kapitalist tarım işletmelerinin bulunduğu yüksek bir evrim aşamasındaki kapitalist ülkelerden beklenir.

Fakat çeşitli ülkelerin özellikleri ne olursa olsun Lenin'in kooperatif planının ilkeleri, işçi sınıfının köylülük karşısında, geçiş dönemindeki ekonomik tiplerin çeşitliliğini ortadan kaldırabilecek politikası için her yerde geçerlidir.

■ Sanayiden Kapitalist Unsurların Uzaklaştırılması

Ticari ilişkilerin ve ticaretin gelişmesi genellikle kapitalist unsurların şehirlerde de varlığını sürdürmesine yolaçar. Daha yukarıda, SSCB'de proletarya devletinin geçici olarak bazı dallarda ve belirli bir çerçeve içerisinde burjuvazinin ekonomik etkinliğine devletin ekonomik siyasetiyle (NEP) izin verdiğini söylemiştik. İktidarın halkın çeşitli sınıf ve tabakalarının oluşturduğu bir demokratik blok tarafından ele geçirildiği ülkelerde ulusal burjuvazi oldukça önemli bir ekonomik temeli sürdürür. Hatta burjuvazinin bu tabakasının durumu, başlangıçta daha da güçlenebilir.

Proletarya devletinin burjuvazi karşısında daha sonraki politikası, büyük ölçüde, bu sınıfın davranışına bağlıdır.

Burjuvazi yeni rejimi dürüstçe destekleyebilir ve ekonomik yapılanmaya katılabilir. Bu durumda, ona bazı kolaylıklar ve krediler sağlayacak, ürünlerinin sürümünü güvence altına alacak olan devletin desteğine güvenebilir. Fakat, kapitalist unsurlar emekçilerin iktidarına karşı da gelebilir, ekonomik sabotajlara girişebilir, sosyalist işletmelere köstek olmak için soysuzlaştırmalardan ve hilelerden yararlanabilirler; sosyalist işletmelerin zararına zenginleşmek için bunları hammaddelerden, işgücünden, alıcılardan yoksun edebilirler. Bu durumda burjuvazi, her türlü anti-sosyalist girişime karşı savaşan kamu güçlerinin baskı önlemlerini kendiliğinden üzerine çekmiş olur.

Fakat, koşullar ne olursa olsun proletarya devleti, geçiş döneminde, kapitalist unsurların gelişmesini kısıtlamayı amaçlayan bir politika uygulayacaktır. Devlet, kapitalistlerin devrim ve sosyalist dönüşümler için tehlikeli bir ekonomik ve politik güç durumuna gelmesini önleyecek sınırlar koyar. Bunun için zenginliklerin aşırı ölçüde özel mülk sahiplerinin elinde yoğunlaşmasını önleyecek mali ve başka türden önlemler uygulanır. Üretim hacmi, hammadde alımı, fiyatlar ve işgücü kullanma koşulları vb. düzene konur.

Bu önlemlerin tümü, aynı zamanda, yeni sosyalist sektörü özel kapitalizmin rekabetine ve yozlaştırıcı etkisine karşı korur. Diğer yandan, işçi devleti, özel kapitalizmi sınırlandırırken kapitalist işletmelerde çalışan ücretlilerin çıkarlarını savunmayı asla unutmaz.

Proletarya diktatörlüğü, en başta özel sermayeyi açık ekonomi yarışında yenmeyi amaçlar. Proletarya devleti böyle bir yarışmadan korkmaz. Güçlü bir endüstriye sahiptir ve ekonominin kumanda kollarını elinde tutmaktadır. Yüksek düzeyde örgütlenmiş ve yoğunlaştırılmış büyük sosyalist üretimin avantajları, onun ergeç ulusal ekonominin tüm alanlarında özel sermayeye karşı zafere ulaşmasını sağlayacaktır. Özel sermayenin etki alanı daralır ve ona ekonomik bakımdan teslim olmadan başka bir kurtuluş çaresi kalmaz. Sanayi ve özel ticaret alanında büyük sosyalist dönüşümler için elverişli koşullar genellikle bu dönemde bir araya gelir. Bu reformlar çeşitli yöntemlerle gerçekleştirilir.

Pratik, bu yöntemler arasında *devlet kapitalizminin* çeşitli biçimlerinin önemini göstermiştir. Bu ekonomi biçimini sosyalizmin kurulmasının çıkarına kullanma olanağı ilk kez Lenin tarafından gösterilmiştir. Lenin, birçok yazısında, *(Sovyetler İktidarının Acil Görevleri Üzerine Rapor, Ayni Vergi Üzerine vb.)* proletarya diktatörlüğün-

de devlet kapitalizminden yararlanma olasılığı bulunduğunu ortaya koymuş ve bu ekonomi yönetiminin özel sermayeden sosyalizme geçişin özel bir aşaması olarak oynadığı rolü belirtmiştir.

Proletarya diktatörlüğündeki devlet kapitalizmi, evrimleşmiş burjuva ülkelerindeki devlet kapitalizmiyle karıştırılmamalıdır. Bu ülkelerde devlet kapitalizmi, devletin hazine kaynaklarından yararlanarak özel kartellerin sermaye birikimini hızlandırmak için bir araç, büyük kapitalistlerin çıkarına uygun bir ekonomik devletçilik yöntemi, devletin sermaye çıkarına emekle sermaye arasındaki sınıf savaşına müdahalesinin bir biçimidir. Fakat proletarya diktatörlüğü ülkelerinde, bunun anlamı emekçilerin yararına proletarya devletinin kontrolü altına alınmış bir ekonomi, özel sermayenin sosyalizmin kurulması amacıyla kullanılmasının bir biçimi, sermayenin emeği sömürme eğilimlerinin sınırlandırılmasının bir şekli, kapitalist ekonomiyi sosyalist ekonomiye dönüştürmenin bir aracıdır.

Lenin'in öğretisinden esinlenen Sovyetler Devleti, geçiş döneminde, ülkenin ekonomik bakımdan kalkındırılması görevini yerine getirmek için Rus ve yabancı sermayenin işletilmesi politikasını uygulamıştır. Devlet, yabancı kapitalistlere bazı isletme ve madenlerin imtiyazını tanımış ve diğer bazılarını özel kişilere kiralamıştır. Böylelikle, SSCB'de pek fazla gelişmemiş olan bir devlet kapitalizmi ortaya çıktı, çünkü Sovyetler iktidarının kısa zamanda çökeceğini uman burjuvazi, proletarya devleti ile işbirliği yapmayı kabul etmedi. Devlet kapitalizminin payı, 1923-1924'de, ulusal ekonominin toplam üretiminin ancak % 1'ine erişebildi.

Daha sonraki sosyalist devrimlerin deneyimi geçiş döneminde ekonomik önlemler sistemi içinde, devlet kapitalizminin yeri ve rolü sorununa yeni bir ışık tuttu. Leninist düşünceler, yine devlet kapitalizminin, özel kapita-

list sanayinin sosyalist sanayiye dönüştürülmesinde kullanıldığı Çin Halk Cumhuriyeti'nin pratiğinde uygulamasını buldu. Buna benzer bir deneyim, karma girişimlerin (devlet ve özel sermaye) yaratıldığı Demokratik Alman Cumhuriyeti'nde de gerçekleştirildi.

Yüksek bir evrim düzeyindeki kapitalist ülkelerde, bu yönde daha geniş ufuklar açılmaktadır. İşçi sınıfının başa geçtiği halk iktidarının kurulmasından sonra, bu ülkelerde, devlet kapitalist girişimleri, devletle sosyalist dönüşümleri kabul etmeye hazır burjuvazi kesiminin ekonomik işbirliğinin önemli bir şekli olabilir. Devletleştirilen tekeller ve bunların etkilediği küçük kapitalist girişimler temeli üzerine kurulu karma şirketler, devlet kapitalizminin özel bir biçimini temsil edebilirler.

Devletle dürüstçe işbirliği yapan patronlar, karma işletme ve şirketlerin yaratılmasından çoğu kez yarar sağlarlar. Gerçekten de garantili bir pazardan yararlanır, daha güçlü rakipler tarafından ezilme tehlikesiyle karşılaşmaz ve ekonomik bunalımlardan korkmazlar. Tarihsel deneyim, proletarya devletinin, gelecekte bu dürüst kapitalistlerin çalışma hayatına geçmesini elverdiği ölçüde kolaylaştıracağını göstermiştir. Bu kolaylık, maddi alanda, belirli bir süre için kapitalistlere ellerinden alınan mal ve mülkleri için tazminat adı altında bazı paralar ödenmesi ve manevi alanda ise kapitalistlerin bilgilerinden yararlanma, onlara işletmelerde önemli görevler verme ve proletarya demokrasisi çerçevesinde politik haklarını tanıma şeklinde gerçekleşir.

3 SOSYALİST SANAYİLEŞME

Sosyalist üretim tarzının bütün diğer üretim tarzları gibi bir maddi temeli, yani üretici güçlerindeki gelişmenin belirli bir düzeyi vardır. Lenin şöyle diyordu: «Sosyalizmin maddi temeli, tarımı da yeniden örgütleyebilecek olan büyük makineleşmiş sanayiden başka birşey olamaz.»(*)

Sosyalizmin maddi ön koşulları kapitalizmin bağrından doğar. Fakat bunun anlamı, devrimden sonra, bu alanda işçi iktidarının önüne yeni yeni görevler çıkmayacağı değildir.

Birincisi, örneğin ilkel teknikler ve zanaatkarın el emeği gibi küçük işletmelerin yer aldığı dalların büyük bir rolü vardır. Bunlar evrimleşmiş kapitalist ülkelerdeki büyük makineleşmiş üretimin yanısıra varlıklarını sürdürür giderler. İkincisi, sosyalizme doğru yol alan ülkelerde üretim güçlerinin az gelişmiş olması yada bu ülkelerde evrimleşmiş bir endüstrinin yanında milyonlarca küçük üreticiye iş sağlayan geri kalmış bir tarımın yeralması

(*) V. Lenin, Bütün Eserleri, c. 32, s. 434, rusça baskı.

olasılığı vardır. İşte bütün bunlar, eğer kapitalizm yeterince gelişmiş bir maddi temeli miras bırakmamışsa, işçi iktidarı ne yapmalıdır, sorusuna güncel bir nitelik kazandırır.

Sağ sosyalistler, ulusal ekonomi, evrimleşmiş tekelci devlet kapitalizmini karakterize eden bir düzeye ulaşmadıkça iktidarın alınmasından söz edilmemesi gerektiğini söyler. Bunlar, işçi sınıfının bunsuz sosyalizmi kurmayı hayal bile edemeyeceğini kabul eder. Ekim sosyalist devrimi zafere ulaştığında bazı sosyal-demokrat liderler, daha yukarıda söylemiş olduğumuz gibi, bunun «anormal» olduğunu ilan etmişti. Böyle demelerinin nedeni yalnızca Rusya'nın üretici güçler ve kültürde yüksek bir gelişme düzeyine erişmemiş olması ve ekonomiyi yönetmeye hazırlanmış kadrolara sahip olmamasıydı. Fakat Rusya işçi sınıfı bu ukalaların görüşüne önem vermedi, önce iktidarı ele geçirdi, sonra büyük bir güçle ekonomik ve kültürel geriliği ortadan kaldırmaya ve kendi ekonomik kadrolarını yetiştirmeye girişti.

İç savaş daha sona ermemişti ki Rusya'yı elektriklendirmek için hazırlanan devlet planı -GOELRO- doğrudan doğruya Lenin'in yönetiminde uygulanmaya kondu. Bu, ulusal ekonominin 10 ila 15 yıllık gelişmesi için ilk bilimsel plandı. Bu planda, modern bir teknik temel üzerinde ağır endüstrinin temel dallarının, yani enerjetik, metalürji, mekanik inşaat, kimya endüstrisi ve ulaşımın gelişmesi öngörülüyordu. GOELRO planında Lenin tarafından açıklanan düşünceler, daha sonraları, Sovyetler Devleti'nin sosyalist toplum için gerekli maddi temeli yansıtmasını sağlayan sosyalist sanayileşme politikası için rehber olmuştur.

Demek oluyor ki, ekonomik ve teknik geri kalmışlık, sosyalizmin kurulması için aşılmaz bir engel değildir. Ne olursa olsun işçi sınıfının önünde yerine getirilmesi gere-

ken devcesine büyük ve güç bir görev vardır: Sosyalizmin maddi temelini yaratmak, endüstrinin tüm dallarını ve en başta üretim araçları üretimini geliştirmek. Sosyalizme doğru yol alan tüm ülkeler, özellikle geçmişte yeterince gelişmiş bir sanayi temeline sahip olmayanlar bu görevle karşı karşıya geleceklerdir. Diğer bir ifadeyle, bu ülkeler sosyalist sanayileşmenin zorunluluğuyla karşılaşacaklardır.

Sosyalist sanayileşme, büyük endüstrinin ve her şeyden önce tüm ulusal ekonominin modern teknik temeli üzerinde yeniden örgütlenmesinin anahtarı olan, sosyalizmin zaferini garantileyen, teknik ve ekonomik bağımsızlığı ve ülkenin kapitalist dünya karşısında savunma kapasitesini güçlendiren ağır endüstrinin gelişmesidir.

Modern bir endüstrinin yaratılması muazzam maddi ve parasal harcamalar gerektirir. Kapitalist ülkeler sanayileşmenin kaynaklarını sömürgelerin soyulmasında, savaşın katkısında yada dış borçlanmalarda buluyorlardı. İlk iki kaynak sosyalist ülkelerin ilkeleri bakımından kabul edilemez. Dış borçlanmalara gelince, kapitalist devletler, borç verirken bir politik baskı uygulamayı ummadıkça sosyalizmi kuran ülkelere kredi vermeyi reddederler. Bu güne kadar, bu daima böyle olmuştur. Üstelik de, kapitalist devletler, sosyalizmin kuruluşunu başarısızlığa uğratmak için sanayileşmeyi kolaylaştırabilecek normal ticari ilişkilerin ve kültürel ve teknik alışverişlerin gelişiminin, özellikle donatım malzemesi alımının, teknik danışmanın vb. önüne her türlü engeli dikerler.

Ancak işçilerin, köylülerin ve aydınların emeğiyle yaratılan iç kaynaklar sosyalist sanayileşmeyi sağlayabilir. Elbette ki bu, bazı fedakârlıklar gerektirebilir, özellikle sosyalist sanayileşmenin ilk aşamalarında, güçlükler ve yoksunluklara yolaçabilir. Emekçilerin sosyalizmin kurulması girişiminde ilk adımı attığı ve bu nedenle kıt ka-

naat yaşamak ve birçok yoksunluğa katlanmak zorunda kaldığı Sovyetler Birliği'nde bu böyle olmuştur.

Öte yandan, kapitalistlerin ve büyük toprak sahiplerinin tasfiyesinden sonra, sanayiyi finanse etmekte yeni kaynaklar ortaya çıkar. Daha önceleri sömürücü sınıfların asalak tüketimlerinin yuttuğu ulusal gelir payı, bundan böyle sosyalist birikim için kullanılır. Rusya'da, Çin'de ve sosyalizm yoluna koyulan diğer birçok ülkede, eskiden yabancı kapitalistlere muazzam miktarda paralar ödeniyordu. Sosyalist devrim bu köleliği de ortadan kaldırır. Köylülük ipotek borçlarından ve çiftlik kirasından muaf tutulur. Bundan, köyden gelen maddi kaynakların sanayinin gelişmesine yöneltilmesi için daha büyük bir olanak doğar. Devlet işletmelerinin gelirleri, iç ve dış ticaret ve bankalardan sağlanan gelirler de sanayileşme için kullanılır.

Sovyetler iktidarı tüm iç kaynakları seferber ettikten sonra, kapitalist bir ülkede eşi görülmemiş tempoda bir sanayileşmeyi gerçekleştirebildi. İlk beş yıllık plan dönemi içinde (1928-1932) 1500'den fazla yeni fabrika hizmete girmiş ve ikinci plan döneminde (1933-1937) 4.500 fabrika açılmıştır. Bu dönemde, sanayi üretimi hacmi 4,5 kat arttı. On yıl içindeki bu sanayi atılımı, ulusal ekonomilerin gelişimi tarihinde, benzeri görülmemiş bir sıçramadır. Amerika Birleşik Devletleri'nin endüstrisinde benzeri bir artma olabilmesi için 40 yıla yakın bir zaman, yani hemen hemen 1890-1929 arasındaki yıllar gerekmiştir.

Halk demokrasisi ülkeleri de, geçiş döneminde sanayinin büyümesinde hızlı tempolar gösterdiler. Bu hızlı tempolar yeni sosyalist rejimin elverişli yönlerinin inandırıcı kanıtlarıdır.

Dünyanın ilk sosyalist devleti olan Sovyetler Birliği için, sanayi gelişmesi bir ölüm kalım sorunuydu. 1931'de J. Stalin şöyle diyordu: «Gelişmiş ülkelerden 50 ila 100

yıl kadar geriyiz. Bu mesafeyi 10 yılda aşmak zorundayız. Ya bunu yaparız, yada eziliriz.»(*) Ancak SSCB'nin 1941'den önce güçlü bir sanayi temeli yaratmayı başarması sayesinde, sovyet halkı faşist Almanya'yı yenebildi. Bu tempolar tarımın sosyalist yeniden örgütlenmesi ve kulakların tasfiye edilmesi için gerekli koşulları en kısa zamanda hazırlama zorunluluğu yüzünden ortaya çıkmıştı.

Sovyetler Birliği 13-15 yıllık bir zaman içinde tarım ülkesi olmaktan çıkıp sanayi ülkesine dönüştü ve dünyanın büyük sanayi güçlerinin ilk sırasında yer aldı. Bu, Komünist Parti yönetiminde, sovyet halkının kazandığı çok büyük bir tarihi başarıydı.

Halk demokrasileri, sosyalizmin maddi temelini daha başka ve daha elverişli koşullar içinde yaratırlar. Yalnızca kendi güçlerine güvenebilmiş olan SSCB'nin tersine olarak, bunlar sosyalist kamp ülkelerinin geniş yardımından yararlanırlar. Evrimleşmiş sosyalist devletler, daha az gelişmiş ülkelerde modern bir sanayinin yaratılmasına katkıda bulunur. Sovyetler Birliği tarafından, halk demokrasisi ülkelerine kredi, borçlar, teknik belgeler, donatım ve hammadde bakımından büyük çapta yardım yapıldı.

Bir dünya sosyalist sisteminin varolduğu günümüzde, buna katılan her ülkenin SSCB'nin daha önce yapmış olduğu gibi tüm sanayileri kendi başına yaratmaya ihtiyacı yoktur. Sosyalist kamp içinde uluslararası işbölümü, geniş ölçüde uzmanlaşmayı ve üretimde işbirliğini sağlar. Çeşitli sosyalist ülkeler, en elverişli ekonomik ve doğal koşullara sahip bulundukları sanayi dallarına ve ulusal geleneklere, üretimdeki deneyimlerine en iyi uyan endüstri kollarını ilk başta geliştirebilirler.

(*) J. Stalin, Bütün Eserleri, *c.* 13, s. 39, rusça baskı.

Demek ki, sosyalizmin maddi temelinin yaratılması sırasında, çeşitli ülkelerde yerine getirilmesi gereken görevler artık aynı değildir. Tarım ülkeleri için bu görev herşeyden önce sanayinin yoğun biçimde geliştirilmesidir; kapitalist rejim altında yüksek bir sanayi düzeyine erişmiş olan ülkelerde, temel olan, sanayinin yapısının yeniden kalıba dökülmesi, yeni ekonomik ilişkilerin kurulması ve geçmişten miras kalan dengesizliklerin ortadan kaldırılmasıdır.

4 GEÇİŞ DÖNEMİNİN BİLANÇOSU

Geçiş döneminde proletarya devletinin ekonomik siyaseti, sosyalist unsurların kapitalist unsurlara karşı savaşı olarak özetlenir; amacı, bu unsurları ortadan kaldırmak ve ulusal ekonominin tüm alanlarında sosyalist biçimlerin mutlak zaferini sağlamaktır. Herşeyden önce ekonomik yöntemler ve araçlarla yürütülen bu savaş, ekonomi tiplerindeki çeşitliliğin ortadan kalkmasıyla, sınıf olarak burjuvazi ve kulakların yok edilmesiyle sonuçlanır.

Sosyalist üretim tarzının zaferi, geçiş döneminin başlıca bilançosudur. Bu dönemin başından beri, en önde gelen sosyalist tarz, üstünlüğünü ortaya koyar ve sonunda kayıtsız şartsız egemen olur. Köylü işletmeleri ve zanaatkarların kooperatiflerde bir araya gelmeleri, küçük meta üretimini sosyalist ekonomiye dönüştürür. Kapitalizm, önce sınırlama sonra da kapitalist unsurların ekonomiden silinip atılmasıyla yada derin bir dönüşüm geçirilerek tamamıyla ortadan kalkar.

Böylelikle, geçiş döneminin temel çelişkisi olan yeni doğmuş ve gelişmekte olan sosyalizmle devrilmiş fakat

henüz tamamıyla ortadan kaldırılmamış olan kapitalizm arasındaki çelişki çözümlenmiş olur.

Tarihte ilk olarak, sosyalist toplumun kuruluşunu tamamlayan Sovyetler Birliği'nin örneğine bakarak geçiş döneminin ne getireceği görülebilir.

SSCB'de 30'lu yılların ortalarına doğru, ekonominin sosyalist dönüşümü ana hatlarıyla tamamlanmıştı. 1937'ye doğru, ülkenin üretim fonlarının % 98,7'si toplumsal mülkiyetti, yani sosyalist devlete yada kolhoz ve kooperatiflere aitti. Sosyalist işletmeler, bu dönemde toplam sanayi üretiminin % 99,8'ini oluşturuyordu. Sosyalist sektörün payı toplam tarım üretiminde % 98,5'e ve perakende ticarette % 100'e yükseliyordu. Bunun anlamı, bundan böyle ulusal ekonominin tek bir sosyalist temel üzerinde gelişmekte olduğuydu.

Sınıfsal görüş açısından, Sovyetler Birliği'nin toplum yapısı kökten değişti. 1928'den başlayarak kapitalist unsurlar % 4,6'ya düştü, 1937'de tamamıyla yok oldu.

Sovyetler Birliği'nin ve halk demokrasilerinin tarihsel deneyimi, sosyalizmin proletarya devriminden önce de sonra da kendiliğinden ortaya çıkmadığı şeklindeki Marksist-Leninist teorinin tezini tamamıyla doğrulamıştır. Sosyalizm, devlet şeklinde örgütlenmiş ve devrimci Marksist-Leninist bir parti tarafından yönetilen işçiler, köylüler ve diğer emekçiler tarafından kurulmalıdır ve kurulur. Bu olgunun kabul edilmesi, yani sosyalizmin kurulmasının nesnel zorunluluğunun kabulü komünistleri, sosyal demokratlardan, reformistlerden ve her türlü revizyonistlerden kesinlikle ayırır. Bu yanlış siyasetler, kapitalizmin sosyalizme kendiliğinden dönüşeceğini varsayar ve proletarya diktatörlüğünün siyasi ve toplumsal organlarının örgütleyici ve yönetici rolünü inkar ederler.

Yugoslavya Komünist Ligası'nın bazı yöneticileri, özellikle, geçiş döneminin temel çelişkisinin gelişmekte

olan sosyalizmle kapitalizmin kalıntıları arasındaki mücadele olmayıp merkezileşmiş kamu yönetimiyle tabanın, yani işletmelerin ihtiyaçları arasındaki çelişki olduğunu iddia ederler. Onlara kalırsa, bu sözümona sorunun çözümü, daha geçiş döneminden başlayarak, devletin «çöküşünü» hızlandırma yolundan geçer. Bu sırada işçi sınıfı muazzam örgütleme ve kuruculuk görevlerini, ancak iktidarını büyük bir ekonomik güç olarak kullanmayı öğrenebilirse yerine getirebilir. Lenin, işçi-köylü devletine özel bir ekonomik rolün düşeceğini söylüyordu. Şu yada bu ülkede sosyalist devletin büründüğü biçim ne olursa olsun, bu devlet enerjik biçimde ekonomik reformları gerçekleştirmeli, ulusal ekonomiyi yönetmeli, planlanan, genişletilmiş yeniden üretimi sosyalizmin hizmetine sokmalıdır. Sosyalist devletin rolü, emperyalist kamp var olduğu sürece daha da büyük bir önem taşır.

Geçiş döneminde, yeniden dağılım alanında da yeni sosyalist ilişkiler yaratılır. Asalak sınıfların yokedilmesinden sonra tüm ulusal gelir emekçilere aittir.

Geçiş dönemindeki ekonomik görevlerin yerine getirilmesi, sosyalist ilişkilerin tam zaferinden önce bile kapitalizm düzeninde işçi sınıfı için büyük bir felaket olan işsizliği ortadan kaldırır. Köylülüğün yoksullaşmasının nedenleri bir daha geri gelmemecesine ortadan kalkar. Çalışma hakkı ilk kez gerçekten uygulanır, çünkü sosyalist ekonominin uyumlu gelişimi sayesinde, istihdam güvence altına alınmıştır.

Kapitalizmden sosyalizme geçiş döneminin süresi çeşitli ülkeler için aynı olmayabilir, çünkü bu birçok iç ve uluslararası koşula bağlıdır. Tümüyle toplumun ve her emekçinin, sosyalist dönüşümleri mümkün olduğu kadar çabuk gerçekleştirmekten çıkar sağlayacağı açıktır. Bu nedenle, parti ve devletin en başta gelen görevi sosyalizme geçişi hızlandırabilecek tüm kaynakları keşfetmek ve

bunlardan yararlanmaktır. Bununla birlikte, bunun anlamı, aşamaların atlanabileceği değildir. Yersiz bir acelecilik, geniş kitlelerin çıkarını ilgilendiren bütün büyük eserler gibi sosyalizmin kuruluşuna da zararlıdır. Lenin şöyle yazıyordu: «Komün, yani İşçi ve Köylü Milletvekilleri Sovyetleri, hiçbir reformu ekonomik gerçek içinde olsun, halkın büyük çoğunluğunun bilincinde olsun mutlak biçimde olgunlaşmadıkça 'gerçekleştiremez', 'gerçekleştirmek' niyetinde değildir ve gerçekleştirmemelidir.»[*] Lenin bu sözü Marksist-Leninist partilerin örgütlenme ve aydınlatma çalışmalarında rehberdir.

[*] V. Lenin, Bütün Eserleri, c. 24, s. 61-62, rusça baskı.

yirmiüçüncü bölüm

SOSYALİST ÜRETİM TARZININ TEMEL ÇİZGİLERİ

Kapitalizmden sosyalizme geçiş sona erdiğinde, ulusal ekonominin bütün dallarında toplumsal mülkiyet yerleşmiş olur. Bundan böyle, sosyalizm büyük mekanik sanayi ve makineleşmiş kollektif tarım temeli üzerinde gelişecektir.

Toplum ve emekçilerin kendileri artık, ülkenin ulusal ekonomisi ölçüsünde üretim sürecini planlayabilecek ve düzenleyebilecek durumdadır. Kapitalist düzende üretimin az çok uyumlu örgütlenmesi ancak tek bir işletmenin çerçevesinde yada olsa olsa bir tekel ölçüsünde gerçekleştirilebilir. Fakat bu uyum bile, ulusal ekonominin tümüne egemen olan üretim anarşisi yüzünden sürekli olarak bozulup düzelir. Sosyalizm, tümüyle toplumsal üretim mekanizmasının planlı yönetimi olanağını sağlar.

İnsanlık tarihinde yeni bir çığır, yani planlı ekonomi dönemi başlamaktadır. Toplumsal üretimin hacmi, yapısı, emeğin ve üretim araçlarının ulusal ekonominin çeşitli

dalları arasında dağılımı, malların fiyatları, ücret oranları, bunların hiçbiri artık kendiliğinden ortaya çıkmamaktadır. Toplum, üyelerinin ihtiyaçlarını en iyi biçimde karşılamaya çalışırken, bunları planlamayı üzerine alır.

Bununla birlikte, ekonomik alanda nesnel yasaların artık etkili olmadığını söylemek istemiyoruz.

Tersine, ekonominin bilinçli yönteminin olanaklı olduğu kadar etkili de olabilmesi için, sosyalist toplum kendi gelişiminin nesnel yasalarını hesaba katmak ve ekonomisini bu yasalara uygun olarak düzenlemek zorundadır.

Fakat yeni bir ekonomik oluşumun yasalarının bilgisi birdenbire kazanılamaz. Sosyalist toplumun kendi gelişimini yöneten yasaları öğrenmesi ve onları çıkarları doğrultusunda kullanabilmesi için deneyim ve zaman gereklidir.

Bu koşullarda, toplumu yöneten örgütlere, yani parti ve devlete yeni sorumluluklar düşer. Bunların görevi, karmaşık ekonomik yapıyı yönetmek, tüm toplumsal üretimin sürekli büyümesini ve tümüyle halkın refahının da durmaksızın yükselmesini garantileyecek biçimde planlama sanatını öğrenmek ve öğretmektir.

1 TOPLUMSAL MÜLKİYET VE ÇEŞİTLİ BİÇİMLERİ

Marx, her türlü toplumsal rejimde temelin, üretim sürecinin başlıca unsurlarının, yani işgücü ve üretim araçlarının hangi yoldan bir araya gelmiş bulunduğuna bağlı olduğunu kabul ediyordu. Sosyalist rejimde bu unsurlar, üreticilerin kendileri, kullandıkları iş araçlarının ortaklaşa sahipleri olacak şekilde bir araya getirilmiştir. Bu durum, üretim araçlarının toplumun bir kısmının diğerini sömürmesi aracına dönüşmesi için bütün olanakları ortadan kaldırır. Toplumsal mülkiyetin ortaklaşa sahipleri ve ortak toplumsal üreticiler olan bütün insanlar eşittirler ve ilişkilerini işbirliği ve dostça yardımlaşma temeli üzerinde kurarlar.

Toplumsal mülkiyet, sosyalist rejimde, üretici güçlerin ulaştığı gelişme derecesinin karşılığıdır. Bu nedenle komünist toplumun ilk aşaması olan sosyalizm için belirleyici bazı çizgiler ve özellikler taşır. İlk başta, bu belirleyici özellikler arasından toplumsal mülkiyetin, bu aşamada tek bir biçimde ortaya çıkmadığını gözönünde bulundurmak yerinde olur. Sovyetler Birliği'nin ve halk demokrasilerinin deneyimi, iki mülkiyet biçiminin sözkonusu olduğunu göstermiştir: Ulusal mülkiyet (devletin), kooperatif ve kolhoz mülkiyeti.

■ Sosyalist Rejimde Devlet Mülkiyeti

Hatırlanırsa, daha önce, sosyalist devlet mülkiyetinin büyük endüstrinin, ulaşım ve bankaların devletleştirilmesi ve büyük toprak sahiplerinin arazilerinin proletarya devletine maledilmesinin sonucu olduğunu söylemiştik. Ekonominin evrimi daha sonraları, devlet sektörünün hızlı bir gelişimine varır. İşçi sınıfının iktidarı almasından sonra devletleştirilmiş olanlar, artık, sosyalist toplumun sahip olduğu üretim araçlarının önemsiz, hatta bazen küçücük bir kısmından başka birşey değildir. Bütün geri kalanlar, sosyalizmin kuruluşu sırasında halk tarafından yaratılmıştır. Sovyetler Birliği'nde, örneğin sanayi üretimi ve kuruculuğun başlıca fonları, 1913 ila 1956 yılları arasında aşağı yukarı 33 kat artmıştır. 1917-1918 arasında devletleştirilen mülkiyet, demek ki, 1956'da toplumsal üretim araçlarının tümünün ancak % 3'ünün biraz fazlasını temsil ediyordu.

SSCB'de sosyalist ekonominin doğuşu döneminde, Lenin, başlıca güçlüğün burjuvazinin sahip olduğu üretim araçlarının kamulaştırılması olmadığını söylüyordu. «Elkonulan malların sayımı, büyük işletmelerin denetlenmesi, devlet ekonomik düzeneğinin tümünün tek bir büyük makineye, yüz milyonlarca insanın tek bir plana göre yönetilmesini sağlayacak biçimde işleyen bir ekonomik yapıya dönüştürülmesi,» diyordu Lenin, «işte bize düşen büyük örgütlenme budur.»(*)

Devletleştirmeyi izleyen günlerde, sanayi, ulaşım ve bankalar henüz birbirinden kopuk, ayrı ayrı gişimlerdi. Bunları biraraya getirmek ve çalışmalarını tek bir plana göre örgütlemek için zaman ve çok çaba gerekti. Bu görev geçiş döneminde yerine getirildi. Ülke çapında geli-

(*) V. Lenin, Bütün Eserleri, c. 27, s. 87, rusça baskı.

şen büyük sosyalist üretim, tek bir merkezden yönetiliyor ve kapitalizmin hayal bile edemiyeceği avantajlar yaratıyordu.

Sosyalist rejimde ulusal mülkiyet, devlet mülkiyetidir, çünkü üretim araçlarını elinde bulunduran toplum, bu aşamada devlet tarafından temsil edilir. Devlet tüm toplumsal üretimi, toplum adına, tek bir süreç gibi yönetir. Devlet, üretim araçlarını çeşitli ortaklıklara (kolektivitelere) verirken, yine onların sahibi olarak kalır. Sosyalist rejimde, insanların toplumun evrimini bilinçli olarak yönlendirdiği söylendiğinde, bundan anlaşılacak şey, onların bunu, sosyalist ekonominin yönetici ve örgütleyicisi rolünü oynayan parti ve devletin aracılığıyla yaptığıdır.

■ Toplumsal Mülkiyetin Özü Konusunda Reformist ve Revizyonist Çarpıtmalar

Bugün, revizyonistler arasında moda olan bir görüş, sosyalist ülkelerin ekonomisinde, kamu mülkiyeti ve devlet sektörünün mülkiyetindeki büyümenin, bürokratik merkeziyetçiliğin bir belirtisi olduğu biçimindedir. Devlet mülkiyetinin, bürokratik sapmaların kaynağından başka birşey olmadığını iddia ederler.

Peki, devlet mülkiyeti yerine ne önerirler? Kolektif mülkiyetin çeşitli biçimlerini, yani belediye, kooperatif mülkiyetleri ve köylerin ortak malları gibi biçimleri öne sürerler.

Bu bazılarına, ilk bakışta sosyalizmin bir belirtisi gibi gelebilir. Fakat gerçekte, burada sözkonusu olan, tutarsızlığı Marksizm-Leninizmin kurucuları tarafından daha önce kanıtlanmış ve tarihin deneyimi tarafından da yerle bir edilmiş olan küçük-burjuva anarko-sendikalizminden başka birşey değildir.

Devlet mülkiyeti biçimindeki toplumsal mülkiyetin zorunluluğu, boş zamanlarda tasarlanmış bir hayal ürünü değil, bugünkü üretim güçlerindeki gelişmenin eğilimlerinden doğrudan doğruya çıkan bir sonuçtur. Komünistler, bu eğilimlerin içeriğini bilinçli olarak pratikte gerçekleştirirler. Bütün evrimleşmiş kapitalist ülkelerde, üretim güçlerinin gelişimine yön veren yasalar, ulusal ekonominin tek bir merkezden yönetilen, tek bir örgüte dönüştürülmesini emreder. Fakat üretim güçlerinin gereklerini yerine getirmeye ve devlet tarafından yönetilen tek bir ulusal ekonomi örgütü yaratmaya yeterli biricik rejim sosyalizmdir.

Çağdaş anarko-sendikalistlerin pirleri, onların şimdiki görüşlerini eskiden ortaya atmışlardı. Bunlar, içine kapanık doğal köylü ekonomisinde ve zanaatkârlığın küçük ticari üretiminde varolan en ilkel biçimlerdeki birbirinden kopuk ortaklıkların çalışmasını idealleştiriyorlardı. Teorileri gerici ütopiler olduğundan, bilimsel sosyalizme karşıydı. Yeniden gözden geçirilmiş ve modernleştirilmiş biçimiyle de olsa, bu düşüncelerin yeniden diriltilmesi, yine gerici bir ütopidir.

İşçi sınıfı bu görüşü kabul edemez. Sosyalizm, büyük üretimin ürünüdür. Tekellerin baskısından kurtuluş, bölük pörçük küçük üretime dönüşte değil, tersine daha büyük ve merkezileşmiş, emekçilerin iktidarına bağlı bir toplumsal üretime geçiştedir.

Gerçekten de, çağdaş makineleşmiş büyük üretim koşullarında, modern tekniğe dayalı üretimin temellerini sarsmadan, kooperatifler, tek tek komünler yardımıyla sosyalizm kurulabilir mi? Elbette ki hayır. Dar grupların mülkiyeti egemense, yerel çıkarlar kaçınılmaz olarak ulusal çıkarlara üstün gelecektir. Bu durumda, çeşitli işletmeler, ulusal ekonominin tümünün ihtiyaçlarını hesaba katmaksızın körü körüne işlerler. Genellikle bu, şu sonu-

ca varır: Kapitalistlerin özel mülkiyeti ortadan kaldırılmış, ama üretimde anarşi hortlamıştır. Spekülatör pazarın durmadan «ayarlamak» zorunda kaldığı ebedi oransızlıkların yeniden ortaya çıktığı görülür. Spekülasyon ve pazarın kendiliğindenliğinin bulanık suyunda, kapitalist unsurların dirilmesi kaçınılmazdır.

Devlet mülkiyetinin rolünün küçümsenmesi, revizyonistlerin, sosyalist devletin ekonomik örgütleme ve yönetim, özellikle de planlama çalışmalarına karşı saldırılarına sıkı sıkıya bağlıdır. Revizyonistler, sosyalist devleti toplumun bünyesinde yararsız ve bürokratik bir ur, ekonominin özgürce gelişmesinin freni olarak tanıtmaya çalışırlar. Fakat, sosyalist devlete ait görevin böyle çarpık tanıtılması, olsa olsa revizyonistlerin, devletin yeni rolü ile toplumsal mülkiyet arasındaki bağı ve sosyalizmin ekonomik yasalarının yarattığı etkinin bilimsel niteliğini kavramak istemedikleri anlamına gelir. Devletin toplumu tümüyle temsil etmeye başladığı anda, toplum adına, ulusal ekonominin yönelişini, gelişmesinin oranlarını ve tempolarını belirleme görevi doğal olarak ona ve kendisine bağlı merkezi alt örgütlere aittir. Sosyalizmin tüm nesnel olanaklarının ve tüm avantajlarının gerçek haline dönüşmesi, ancak devletin örgütlenme ve ekonomik yönetim konusundaki çalışmasıyla gerçekleşir.

Revizyonizmin küçük-burjuva özü burada da kendini gösterir. Sosyalist rejimde, sonunda, ekonomik hayat toplumun bilinçli denetimi altına konmuş ve genel refahın hızla yükselmesi sağlanmıştır, oysaki revizyonistler tarihi geriye, artık uzun süredir kapitalist ülkelerde bile varlığını yitirmiş olan, ekonomik güçler arasındaki «serbest rekabet» dönemine döndürmeye çalışmaktadır.

Revizyonistler geriye doğru yürüyor, Marx'ı bir yana bırakıp Proudhon'a ve anarko-sendikalizmin diğer pirlerine doğru yol alıyorlar. Geleceğe değil, geçmişe bakıyor-

lar. Büyük sosyalist üretimin gelişmesindeki her ileri adımın onların öne sürdüğü kanıtların parlak bir yalanlaması olmasında şaşılacak birşey yoktur.

Anarko-sendikalist doğmaları ekonomik pratiğe uygulama eğilimleri, sosyalist mülkiyetin ulusal biçiminin temsil ettiği avantajları anlamamak, bunlardan yararlanamamak yüzünden ortaya çıkar. Toplumsal mülkiyetin ulusal biçimi hiçbir zaman üreticilerin çeşitli ortaklarının yaratıcı etkinliğini frenlemez. Tersine, bu üreticiler ancak iyi örgütlenmiş ve düzenli bir ulusal ekonomi örgütü çerçevesinde çalışmalarını tam anlamıyla ve verimli biçimde geliştirebilirler. Özellikle önemli olan, toplumsal mülkiyetin ulusal biçiminin, insanları, yerel çıkarlardan değil ulusal çıkarlardan esinlenmeye itmesidir. Böylelikle, toplumsal mülkiyetin ulusal biçimi, üreticilerin bilincini ulusal düzeye yükseltir, onların yalnızca kendi ortaklıklarının ihtiyaçlarına değil, herşeyden önce ulusal ihtiyaçlara eğilmelerini sağlar.

Bu nedenle Lenin, ulusal mülkiyeti sosyalist mülkiyetin tutarlı sosyalist, yani mükemmel bir biçimi, üretimin toplumsallaştırılmasının en yüksek düzeyi olarak nitelendiriyordu.

■ Kooperatif ve Kolhoz Mülkiyeti

Marksist-Leninistler devlet mülkiyetinin yanısıra, kooperatif mülkiyetinin de sosyalizme tamamıyla uygun olduğunu kabul ederler; bu nedenle kooperatif mülkiyetini geliştirmek ve mükemmelleştirmek için her şeyi yaparlar. Fakat bununla, kooperatiflerin varlığının kendiliğinden sosyalizm anlamına geldiğini kabul etmezler. Yalnızca kooperatiflerin örgütlenmesi yoluyla sosyalizme varılabileceğini hayal eden geçen yüzyılın ütopist sosyalistleri belki böyle düşünebilirlerdi. Bunlar, kooperatiflerin kendi

başlarına üretim tarzını belirleyemeyeceğini, anlayamıyorlardı. Tersine, kooperatiflerin niteliği egemen üretim tarzı tarafından belirlenir. Deneyim, kapitalist düzende, küçük üreticilerin kooperatiflerinin, çoğu kez bir burjuva özelliği taşıdığını göstermiştir. Sosyalizmde, iktidar işçi sınıfına ve köylülüğe ait olduğunda ve devlet sektörü ekonomide üstünlüğü elde ettiğinde, kooperatifler sosyalist bir karaktere bürünür.

Sosyalizmde kooperatif mülkiyeti, köylülüğün ve öteki halk tabakalarının miras aldıkları, eskiden küçük ticari üretime bağlı olmakla birlikte, ekonomik yönetimin yeni ortaklaşa biçimlerine geçmeyi amaçlayan özel bir mülkiyet biçiminin tarihi sonucudur. Kolektif mülkiyet küçük işletmelerin ortaklaşa kılınmasının sonucudur ve sosyalist mülkiyetin kooperatif ve kolhoz biçimlerini oluşturur. Bu ortaklık, çeşitli grupların mülkiyetidir. Bu gruplar, tarım artelleri (kolhozlar), üretim artelleri ve diğer kooperatif birlikleri, vb.'dir.

Tarımda üretim kooperatiflerinin oluşumu, birçok sosyalist ülkede, köylülere ait üretim araçlarının, örneğin çift hayvanlarının, pullukların, tarla sürgülerinin, bazı yerel işletmelerin basit biçimde ortak kılınmasıyla başlar. Fakat daha sonraları, kooperatif mülkiyeti, devlet sanayiinin sağladığı yardım sayesinde, köylülerin ortak emeğiyle kat kat artar, kooperatifler modern makinelerin sahibi olurlar. Elektrik santralleri, sulama kanalları, su depoları, yollar, okul ve hastaneler, yani ulusal değeri olan eserler yaratmak için güçlerini birleştirirler. 1932'den 1958'e kadar Sovyetler Birliği'ndeki kolhozların bölünmez para fonları, yani kooperatif servetlerinin ve gelirlerinin, artel üyeleri arasındaki bölüştürülmeyen payı, 4,7 milyardan 120 milyar rubleye yükselmiş, demek oluyor ki 21 kat artmıştır. Modern tarım makineleri, traktörler ve diğer karmaşık donatımlar bugün bu fonlarda belirleyici bir yer tutarlar.

Ulusal mülkiyete kıyasla, kooperatif mülkiyeti sosyalist mülkiyetin daha alt bir biçimidir, çünkü üretim araçları ve ürünler tüm topluma değil yalnızca sözkonusu olan ortaklığa aittir. Bununla birlikte sosyalist rejimde, kooperatif ve kolhoz mülkiyetiyle ulusal mülkiyet arasında köklü farklar yoktur. Her ikisinde de insanın insan tarafından sömürülmesi görülmez, bunlar ortaklaşacılık ilkelerine göre ve toplumun çıkarına uygun çalışma biçimini kabul ederler. Kooperatif mülkiyeti de, devlet, mülkiyeti gibi sosyalist üretimin sürekli büyümesi ve emekçilerin yaşam düzeyinin yükselmesi için büyük olanaklar sağlar.

Diğer yandan, mülkiyetin kooperatif biçimi değişmeden kalan, kalıplaşmış bir şey değildir. Gelişimi birçok aşamadan geçer, alt biçimlerden üst biçimlere doğru ilerler. Kooperatifler büyüdükten, yeni teknik donanıma sahip olduktan ve kooperatifler arası işletmeler geliştikten sonra da üretim artmaya devam eder. Sonunda, emeğin niteliği, sosyalleştirmenin genişliği, örgütleme ve donatım biçimleri bakımından, üretim kooperatifleri kademeli olarak ulusal işletmeler, devlet işletmeleri düzeyine erişir.

Kooperatif mülkiyeti, ancak ona paralel olarak ulusal mülkiyet varoldukça gelişebilir ve güçlenebilir. Sosyalist devlet, kooperatif ve kolhoz mülkiyetini, köylülük ve kooperatiflerde gruplaşmış olan diğer halk tabakaları için, üretimi geliştirmek ve mükemmelleştirmek; kendi refahlarını arttırmakta daha da geniş olanaklar yaratmak amacıyla ulusal mülkiyet düzeyine yükseltmek uğruna herşeyi yapar.

2 SOSYALİST ÜRETİMİN TEMEL AMACI

Kapitalist üretimin amacı, kârdır. Şu yada bu ürünün imalatı, kendi başına, kapitalisti pek az ilgilendirir. Kapitalist, hele toplumun tüm üyelerinin ihtiyaçlarının karşılanıp karşılanmadığıyla daha da az ilgilenir. Açık konuşacak olursak, kapitalisti bütün ilgilendiren, bir malın üretiminin nasıl kâr kaynağı haline getirileceğidir.

Üretim araçlarının toplumun eline geçmesi, üretimin itici gücünü ve amacını baştan aşağı değiştirir. Sosyalist rejimde, üretim araçları emekçilere aittir ve emekçilerin kendi kendilerini sömüremeyeceği apaçık bir gerçektir. O halde, sömürünün sonucu olan artı-değer artık yoktur. Bundan böyle, Lenin'in işaret etmiş olduğu gibi, «*Üretim fazlası*, egemen sınıfa değil tüm emekçilere ve yalnız onlara gider.»(*)

Sosyalist ekonomi tarafından her yıl elde edilen tüm toplumsal ürün, üretim araçlarına sahip olanlara, topluma, yani ulusal üretim ortaklığını oluşturan emekçilere aittir. Daha sonra, toplam yıllık ürünün emekçilerin ihtiyaçları-

(*) Lenin'den Derleme XI, s. 382, rusça baskı.

nı -dolaylı yada dolaysız yoldan- karşılamaktan başka türlü kullanılmayacağını göreceğiz.

İktidarı alan ve toplumsal üretimi örgütleyen emekçiler, toplumsal ve kişisel ihtiyaçlarını karşılamaktan başka bir amaç saptayamazlar. Artık üreticiyle emeğinin ürünü arasına herhangi bir engel, örneğin bir kapitalist, bir büyük toprak sahibi, bir zengin tüccar yada tefeci giremez. Toplumsal işletmelerde üretilen herşey üreticilerin kendilerine aittir. İşte, yeni üretim ve gelir dağılımı biçiminin özü budur. Böylelikle, emekçilerin niçin maddi servetlerin üretimini durmaksızın artırmaya çalıştıkları anlaşılır: Emeklerinin meyvesinden yararlanacak olan yine onlar değil midir?

Demek ki, sosyalist üretimin amacı yapısına bağlıdır. Lenin bu amacı, «Tüm toplum üyelerinin refahını sağlamak ve uyumlu gelişimini gerçekleştirmek amacıyla üretimin toplumsal sürecinin akılcı örgütlenmesi...» olarak tanımlamıştır.(*)

Fakat insanların ihtiyaçları, yaşama düzeyleri, değişmez olarak kalan, kalıplaşmış bir şey değildir. Çünkü toplumsal refah ve kültür geliştiği ölçüde, insanların maddi ve manevi ihtiyaçları da artar ve yeni ihtiyaçlar ortaya çıkar. Sosyalist rejimde toplumun görevi, tüm üyelerinin daima artan maddi ve kültürel ihtiyaçlarının daima daha iyi bir biçimde doyurulmasını sağlamaktır.

Sosyalist üretimin amacı olan toplumsal ihtiyaçların giderek daha iyi karşılanması zorunlu ve mantığa uygundur. Diğer kelimelerle, toplumsal mülkiyet temeli üzerine kurulu üretimin yasaları, bu amacı sosyalist topluma nesnel olarak kabul ettirirler. Eğer üretim, emekçilerin büyüyen maddi ve kültürel ihtiyaçlarının karşılanmasına bağlı olmasaydı, gelişiminin başlıca itici gücünü yitirecekti.

(*) V. Lenin. Bütün Eserleri, c. 24, s. 481, rusça baskı.

Bu nedenle, sosyalist devlet başlıca amacının, halkın refahını sürekli olarak yükseltmek için üretimi genişletmek olduğunu kabul eder. Bu amaç, sosyalist üretime özgü, nesnel ekonomik yasanın bilinçli bir ifadesinden başka birşey değildir. Bu yasa Sovyetler Birliği ekonomik kaynaklarında sosyalizmin temel ekonomik yasası adını almıştır ve şöyle açıklanır: Toplum üyelerinin durmadan büyüyen ihtiyaçlarını en iyi biçimde karşılamak ve uyumlu gelişmelerini sağlamak amacıyla, çağdaş tekniğin temeli üzerinde, üretimin sürekli arttırılması ve mükemmelleştirilmesi.

Bu yasanın etkisi sosyalist ülkelerdeki emekçilerin maddi refahının durmaksızın yükselmesinde gözle görülür, elle tutulur biçimde kendini gösterir. Sovyetler Birliği'nde işçi ve memurların gerçek gelirleri 1958'de 1940'a oranla aşağı yukarı iki kat artmış, bu sırada köylülerin gelirleri ise iki kattan daha fazla çoğalmıştır.

Tarih, kapitalizmle yarışa girecek ilk sosyalist ülkelerin, çoğunlukla, geçmişte ekonomik bakımdan gelişmiş ülkeler olmamasını istemiştir. Bu yarıştan zaferle çıkmak için, bu ülkeler üretimin artmasında hızlı tempolar uygulamak, büyük bir gayretle çalışmak ve eski gerikalmışlık yüzünden ortaya çıkan pek çok güçlüğü yenmek zorundaydılar. Hızlı tempolar, ancak modern malzeme üretiminin bütün dallarının donatılması koşuluyla elde edilebilecekti, oysa ki bu da birikimde hızlı bir tempo, yani ulusal gelirin büyük bir kısmının üretimin genişletilmesine ayrılmasını gerektiriyordu.

Diğer yandan, tüketim fonları, o an için sınırlandırılmıştı, çünkü sosyalist ülkeler savunmaya büyük miktarlar harcamak zorundaydılar; savunma olmasaydı, bu fonlar çok daha fazla olabilecekti.

Bununla birlikte, sosyalist kampın ekonomik gücü ve savunma kapasitesi bugün öyle bir dereceye ulaşmıştır ki,

bu kampta yer alan ülkeler halk kitlelerinin maddi ve kültürel hayatlarını iyiye götürmek için gittikçe daha büyük miktarlar ayırabilmektedirler. Bugün, bir yandan ağır sanayinin hızlı gelişim tempoları ve savunma harcamalarıyla, diğer yandan hafif endüstrinin hızlı gelişimi ve tarımdaki atılım birbiriyle tamamıyla uyuşmaktadır. Bu durum, Sovyetler Birliği ve diğer sosyalist ülkelere şu görevi ortaya koymak fırsatını vermiştir: En kısa zamanda halkı, en gelişmiş kapitalist ülkelerinkini her yönden aşan bir tüketim düzeyine eriştirmek.

3 ULUSAL EKONOMİNİN UYUMLU GELİŞİMİ

Kapitalist ekonomi yasalarının etkisi, toplumsal mülkiyetin kurulmasıyla birlikte sona erer. Yeni mülkiyet biçimi, daha yukarıda söylediğimiz gibi yeni nesnel yasalarını yaratır. Bunlar arasında ulusal ekonominin uyumlu ve oranlı gelişimi yasası özellikle önemli bir yer tutar.

■ Ulusal Ekonominin Uyumlu ve Orantılı Gelişimi Yasası

Ulusal ekonomi sosyalist rejimde tek bir irade tarafından yönetilen bir yapı olarak kendini gösterir. Bu durumda, ekonominin ilk yerine getirmesi gereken görev, ülkenin toplumsal üretim aygıtının bütün parçalarının uyumunu, uygunluğunu, «ayarını» sağlamaktır. Bu görev, ulusal ekonominin uyumlu ve oranlı gelişimi yasası ile kesin biçimde dile getirilir.

Bu yasa neyle ilgilidir? Herşeyden önce sosyalist ekonominin çeşitli dalları arasındaki ilişkilerin, kesinlikle belirli oranların sosyalist ekonominin normal işlemesi için

zorunlu olduğu gerçeğiyle ilgilidir. Daha sonra bu oranların ortaya konmasının ve sürdürülmesinin sosyalist rejimde uyumlu biçimde yapılabileceği ve yapılması gerektiğiyle, yani bunların sosyalist devletin ve onun planlama alt örgütlerinin bilinçli eyleminin sonucu olmaları gerektiğiyle ilgilidir.

Uyumlu ve oranlı gelişim yasasının nesnel karakteri, sözü edilen oranların ulusal ekonomide keyfi biçimde, bilmem hangi kapris yada arzu ile ortaya konulmayacağı, bunların çiğnenmesi kaçınılmaz olarak toplumsal üretimin örgütlenmesinde bozukluklara yol açacak olan belirli yasalara bağlı olmasıyla özetlenir. Marx, daha o zamanlarda, «Toplumsal üretimin belirli bir biçimi, toplumsal emeğin belirli oranlarda dağılımı zorunluluğunu ortadan kaldıramaz, ancak, onun ortaya çıkış biçimini değiştirebilir. Doğal yasalar genellikle hiçbir zaman yürürlükten kaldırılamazlar,» diye yazarken sorunun bu yönüne işaret etmişti.(*)

O halde, sosyalist toplum, üretimle tüketim ve birikimle tüketim arasındaki ilişkileri, ulusal ekonominin gerçek durumunu ve el altındaki kaynakları hesaba katmaksızın, ne sihirdir ne keramet değiştiremez.

Bir an için toplumun yada devlet örgütlerinin en iyi niyetlerle, daha önce üretimi uygun ölçülerde arttırma zahmetine girmeksizin, birdenbire tüketim hacmini büyütmek istediklerini düşünelim. Bunun sonucu ne olacaktır? El altındaki, kullanılmaya hazır mal stokları hızla eriyecektir. Tüketimle üretimin genişletilmesine yönelik araçların birikimi arasındaki zorunlu uyum da keyfi olarak bozulursa aynı şey meydana gelir. Birikimin azalması kaçınılmaz olarak ekonomik gelişmeyi frenlemeye ve daha sonra durdurmaya, sabit sermayeyi hızla tüketmeye

(*) K. Marx, Kugelman'a Mektuplar, Paris, 1930, s. 100.

tüm ekonomik hayatta durgunluk ve düzensizlik yaratmaya yolaçacaktır. Birikimin aşırı temposu ise üretime katılanların maddi çıkarlarının sarsılmasına neden olacak ve bunun sonuçları da iş üretkenliğinin büyüme temposuna yansıyacaktır. Ücret oranlarıyla iş üretkenliği düzeyi, halkın toplam geliriyle ticaret hacmi vb. arasındaki oranlar için de aynı şeyi söyleyebiliriz, bunları bilmezlikten gelmek her zaman tehlike yaratır.

Bazı oranlar gözetilmeksizin normal işlemesi olanaksız olan daha birçok başka üretim ve dağılım alanları vardır. O halde, sanayi, tarım ve ulaşım gibi ulusal ekonominin temel dalları arasında gerekli uygunluğun sürdürülmesi zorunludur. Bu dallardan herhangi birinin geri kalması, hadsiz hesapsız güçlükler çıkarır.

Ağır ve hafif sanayilerin, maden çıkarma ve hammadde işleme endüstrilerinin gelişmesi de, yine aynı şekilde belirli oranlar gerektirir. Bütün ekonomi dallarının ilerlemesinin garantisi, ağır sanayinin gelişmesinde öncelik taşıyan tempolara yer verilmesidir. Aynı şekilde, hammadde ve enerji kaynaklarının çoğaltılması, bunların artması için zorunlu kaynakları yaratarak, taşıma sanayiinin gelişmesinden önce gelmelidir.

Ulusal ekonominin uzman kadroları bakımından ihtiyacıyla bu kadroların ülkede geniş ölçüde yetiştirilme olanakları arasında gerekli uygunluk sağlanmadıkça, ekonomide daha ileri derecede bir uyum elde edilemez. Yine oranlılık, sanayinin çeşitli ekonomik bölgeler arasında dağılmasında, işbölümü örgütlenmesinde, uzmanlaşmada ve üretimde işbirliğinde de aynı şekilde zorunludur.

Demek ki, gözetilmesi sosyalist toplumun en başta gelen bir görevi olan çok sayıda ekonomik oran vardır.

Kapitalizm de dahil olmak üzere, her türlü ekonomik rejimin, üretimin gelişmesinde belirli bir oranlılık gerektirdiği söylenebilir. Bu doğrudur. Fakat kapitalist düzende,

ekonomide gerekli olan oranlar kendiliğinden, azap verici kıpırdanışlar ve oransızlıklar, bunalımlar ve ekonomik çöküşler arasında kurulur. Tekellerin, sermayelerin bir daldan bir diğerine aktarılmasını güçleştirmesi durumu daha da karıştırır. Kapitalist ekonomi ancak körükörüne, karanlıklar içinde önünü yoklaya yoklaya, düşe kalka nesnel ekonomik yasaların emrettiği oranlılığa doğru yol alır.

Kapitalist düzende, üretimdeki kayıpların ne kadar büyük olabileceği, amerikalı sendika lideri Walter Reuther tarafından, Washington'da 1959 Nisanında yapılan İşsizlik Konferansı sırasında ortaya konulan verilerde apaçık görülür. Reuther'in bildirdiğine göre, kitle halinde işsizlik ve üretim kapasitelerinin tam olarak kullanılmaması yüzünden, Birleşik Devletler, beş yıldan beri ülkenin toplam üretiminde 152 milyar dolar, yani aşağı yukarı aile başına 3.000 dolar kaybetmiştir. Üretimdeki anarşisiyle, rekabetiyle, toplumsal emeği saçıp savurmasıyla, bir sömürü düzeninde başka türlü olabilir miydi zaten?

Engels'e göre «Önceden düşünülmüş bir plana uygun olarak toplumsal üretim mümkün olduğunda»,(*) yani uyumlu ve oranlı gelişim yasasının yürürlüğe girdiği sosyalist düzende herşey başka türlüdür. Bugün, insanlar, tarihte ilk kez olarak, toplumsal üretimin en ileri derecede koordine edilmesini sağlamak ve akılcı biçimde düzenlemek için gerekli olan herşeye sahiptirler. Sosyalist düzende, bütün üretim araçlarının toplumsal mülkiyet oluşu ve üretimin tek bir merkez tarafından planlanıp yönetilmesi, maddi harcamaların ve emeğin en yüksek derecede tasarruf edilmesi ve yüksek bir toplumsal iş üretkenliği elde edilmesi için daha önce eşi benzeri görülmemiş olanaklar sağlar.

(*) F. Engels, Anti-Dühring, s. 324.

Uyumlu ve oranlı gelişim yasasının bilinmesi sosyalist topluma sonsuz geniş avantajlar sağlar. Bu hem tümüyle ulusal ekonomiyi hem de öğelerinin herbirini, yani herhangi bir sanayi kuruluşunu, maden kuyusunu yada kolhozu ilgilendirir. Bu öğelerin herbirinin, üretim aygıtının her parçasının normal işlemesi, tümüyle sosyalizmin ekonomik makinesinin normal çalışmasının koşuludur. Bununla, görevi ne olursa olsun her emekçinin sosyalist ekonomideki rolünün ne derece önemli olduğu anlaşılır.

Uyumlu gelişme yasasının bilinmesi, bu yasanın kendiliğinden yada otomatik olarak işlememesi nedeniyle daha da büyük bir önem taşır. Planlı sosyalist ekonomide, işgücü ve sermayelerin çeşitli dallar arasında kendiliğinden dağılımı yoktur ve olamaz. Bu dağılım, uzun uzun düşünüldükten sonra ve sosyalist üretimin temel amacına uygun olarak devlet tarafından gerçekleştirilir. Böylelikle, planlamayla uğraşan ve ulusal ekonominin gelişimini yöneten devlet alt örgütlerine özel bir görev düşer.

Bu görev, sosyalist düzende bile olsa, hiçbir dengenin sonsuza dek sürmemesi nedeniyle daha da karmaşıklaşır. Ulusal ekonominin dalları arasında, artık hiçbir zaman değişmeyecek biçimde belirlenmiş, sabit oranlar yoktur. Böyle bir sabitlik iyiye alamet değil, bir tehlike işareti demektir. Çünkü bunun anlamı, toplumsal üretim hacminin değişmez olduğu, üretimin hep aynı ölçüde kaldığı, yani hiçbir büyümenin olmadığıdır. Fakat, teknik yerinde saymaz, üretimin örgütlenmesinde devrimler olur, toplumun ihtiyaçları değişir. Bütün bunlar ulusal ekonomiyi gelişmeye iter ve dallar arasındaki uyumda değişmeler getirir. Daha çok gelişme umudu veren yeni dalların ortaya çıktığı ve bazı eski dalların geri plana itildiği görülür.

Aynı şekilde, üretimle tüketim, tüketimle birikim arasında değişmez bir uyum kurmak da olanaksızdır. İş üretkenliğinin artması, tüketimi artırır. Sosyalist kuruculuğun

yeni görevleri ve uluslararası durumda değişmeler ortaya çıkar çıkmaz, içteki birikim temposu yetersiz yada tersine aşırı hale gelebilir.

Gereken zamanda, meydana gelen değişimleri hesaba katabilmek, ekonomik planlarda gerekli düzeltmeleri yapabilmek, ekonomide oransızlıkların ortaya çıkmasını önlemek yada hiç değilse bunlar, herşeye karşın ortaya çıkmışlarsa hızla yoketmek için sosyalist planlama sistemi vardır.

■ Planlama Görevleri ve Yöntemleri

Sosyalist planlama aynı zamanda, hem bilimsel araştırma, hem de ekonomiyi örgütleme ve yönetme öğelerini içerir. Planlamanın doğru olması için ekonomiyi derin biçimde bilmek, gelişmesinin nesnel yasalarını tanımak, ileri görüşlü olmak gereklidir. Diğer yandan, iyi örgütlenmiş bir kontrol ve istatistik olmaksızın ulusal ekonomiyi etkili biçimde yönetmek olanaksızdır. Lenin'in görüşüne göre: «Komünist toplumun *ilk aşamasında* düzenli işlemesi, «rayına oturtulması» için kayıt ve kontrol temeldir.»(*)

Uyumlu gelişim yasasının gerektirdikleri, komünist parti ve hükümetin direktiflerine göre devlet planlama örgütleri tarafından gerçekleştirilen ulusal ekonomi planlarında ifadelerini bulurlar. Bu örgütler hem merkezde hem de ekonomik yönetim bölgelerinde ve hatta işletmelerde yeralırlar. Planlama örgütleri, kaynakları ve elaltındaki olanakları titizlikle değerlendirdikten sonra, yerine getirilecek görevler gözönüne alınarak, hem o günkü planları hem de beş, yedi ve hatta onbeş yıllık gelecek için hesaplanmış planları gerçekleştirirler. Bu planlar

(*) V. Lenin, Bütün Eserleri, c. *25*, s. 511, rusça baskı.

halka geniş ölçüde danışıldıktan sonra sosyalist devletin yüksek organı tarafından onaylanır ve artık yasa gücündedir.

Emekçilerin planlamaya katılmaları, genelleştirilmiş ve üretimde birikmiş deneyim hesaba katılarak planların hayata geçirilmesi ulusal ekonominin doğru yönetimini garantiler. Leninist demokratik merkeziyetçilik ilkeleri, sosyalist devletin ekonomik etkinliğine yön verir. Bunun anlamı, planlamanın yalnızca yukardan aşağıya doğru değil, bunun tersi yönünde de gerçekleştirildiğidir. Planlı ve merkezi yönetimle, sosyalist demokrasi, emekçi kitlelerin inisiyatif ve eylemleri birleşmiştir. İlk beş yıllık plan dönemlerinden başlayarak, Sovyetler Birliği'nde «karşıplanlar»ın, yani işçilerin, mühendis ve teknisyenlerin önerileriyle zenginleştirilmiş ve onların ortaya koyduğu taslaklara uygun olarak tamamlanmış planların yayıldığı görüldü. Sanayi ve tarım yönetiminin yeniden kalıba dökülüşünden yani 1957'den beri, planlama pratiğinde mümkün olduğu kadar deneyimlerin, yerel inisiyatif ve önerilerin gözönüne alınmasına daha büyük bir önem verildi.

O halde, ulusal ekonomi planlarının, kesinlikle işletmelerdeki personel tarafından hazırlanan planların temeli üzerinde hayata geçirilmesi umutları vardır. Bununla birlikte, genel davanın zararına, yerel çıkarların egemen olması tehlikesini unutmamak gerekir. Fakat komünist partinin yönetici rolü ve devletin merkezi örgütlerinin çalışmaları, toplumun bu tehlikeyi asgariye indirmesini sağlar.

Yine de, planlı sosyalist ekonominin sağladığı olağanüstü avantajların, otomatik olarak başarıyı garantilediğini düşünmek hatalı olur. Uyumlu gelişim yasasıyla ulusal ekonominin *planlanması* birbirine karıştırılmamalıdır. Ekonomik yasa daima önüne geçilemeyecek biçimde etkisini gösterdiği halde -yani etkisi kaçınılmaz olarak ken-

dini duyurduğu halde- planlama, doğru olabilir yada olmayabilir, kesin yada yaklaşık olabilir. Bu nedenle planlama yöntemleri ve sistemini sürekli olarak mükemmelleştirmek, deneyimin ve pratiğin taslağını hazırladığı planları sürekli olarak sınamak önemlidir.

Sovyet ulusal ekonomi planlarının tarihi başarısı ve planlı ekonominin yönetiminde halk demokrasileri tarafından gösterilen ilerlemeler, sosyalist toplumun gittikçe uyumlu ve oranlı gelişim yasasına daha çok hakim olduğunu ve günlük pratik çalışmasında bunu, giderek daha iyi hesaba kattığını kanıtlar.

Elbette ki uyumlu gelişim yasası ancak sosyalizme bazı avantajlar sağlar, fakat bunları gerçeğe dönüştüren sosyalist toplumun emekçilerinin pratik çalışmasıdır. Ekonomiyi geliştirmek için iyi bir plan hazırlamak yetmez, cesaretli bir çalışma olmaksızın, bu kâğıt üstünde kalacaktır. Sosyalizmin en tutumlu rejim olduğunu bilmek yetmez; tasarruf etmek için günlük mücadele olmaksızın, sosyalizmin avantajlarından tamamıyla yararlanılamaz. Hatta büyük yanlışlar yapılması halinde bu avantajlar hiç sözkonusu olamaz.

Ancak toplum üyelerinin tümünün yaratıcı çalışması, sosyalizmin son derece geniş olanaklarını gerçeğe dönüştürebilir. Sosyalist devletin ve örgütlerinin ekonomik çalışmaları bu bakımdan belirleyicidir. Devlet emekçilerin üretim görevlerini saptamakla yetinmez, onların bu görevleri yerine getirmek için yaptığı çalışmaları da örgütler.

4 SOSYALİST DÜZENDE TİCARİ ÜRETİM VE DEĞER YASASI

Üretim güçleri ve toplumsal mülkiyetteki gelişimin sosyalizmi karakterize eden aşamasında da, başlıca ekonomik süreçler, örneğin ulusal ekonominin dalları arasında planlı iş bölümü ve üretim araçlarıyla tüketim maddelerinin dağılımı, ancak ticari ve parasal biçimde, yani değer biçiminde gerçekleştirilebilir. Bu olgu, sosyalizm ilkelerine hiç de karşı değildir, sosyalist ekonomi sisteminin sağladığı olağanüstü avantajların ve kaynakların keşfedilmesine yardım eder.

■ Sosyalist Ticari Üretimin Özellikleri

Ticari üretimin temelinin, çeşitli somut emek biçimlerinin, malın *değerini* yaratan soyut emeğe dönüştürülmesi olduğu biliniyor. Bu, ticari üretimin elverişli bir yönüdür ve işçiyle kolhozcunun emeği arasındaki, kalifiye işçinin emeğiyle düz işçinin emeği arasındaki, kafa emeğiyle kol emeği arasındaki ayrımlar varoldukça ve toplum şu yada bu malın üretilmesi için harcanan emeği yalnızca çalışma

saatleriyle değerlendirebildiği sürece bütün değerini koruyacaktır.

Değer ilişkileri yani alım-satım ilişkileri, üretime katılanları, maddi bakımdan emek ve hammaddeyi tutumlu kullanmaya, harcamaları azaltmaya, üretimin ileri yöntemlerini ve yeni teknikleri yaymaya zorlar. Ticari üretimin bu önemli özelliği bundan büyük ölçüde yararlanan sosyalizmin çıkarlarına tamamıyla uygundur. Gerçekten, sosyalist toplum şu yada bu üretim hacmini planlarken bunun fiyatına, yani her bir ürünün imalatı için kullanılacak olan emeğin miktarına karşı kayıtsız kalamaz. Sosyalist toplumun, üretim giderlerini en azına indirmekte hayati çıkarı vardır, çünkü, bir kesimde kullanılmayıp arttırılan emek bir başka kesimdeki üretimin genişletilmesini sağlar.

Fakat bütün bunlardan sosyalist ticari üretimin basit yada kapitalist ticari üretimle aynı şey olduğu sonucu çıkmaz. Hayır, bunlar arasında ilke farkları vardır ve bunlar özdeşleştirilemez.

Sosyalist ticari üretim, özel mülkiyeti, kapitalistleri ve küçük üreticileri olmayan bir üretimdir. Bu üretime katılanlar, devlet işletmeleri, tarım kooperatifleri, zanaatkarların kooperatifleri vb. yani birleşmiş sosyalist üreticilerdir. Burada üretim araçları sermayeye dönüşemez, çünkü bunlar toplumsal mülkiyeti oluştururlar. Toprak gibi üretim araçlarına gelince, bunlar alım-satım konusu olamazlar, yani bunlar sosyalist rejimde birer mal bile değillerdir. İş gücü de mal değildir. Üretim araçlarının ortak sahipleri olan emekçiler, iş güçlerini, elbette ki kendi aralarında alıp satamazlar.

Bununla birlikte bütün geri kalanlar, yani devlet işletmeleri tarafından imal edilen kişisel üretim araçları ve araç-gereçler, devletin kooperatif sektöründen satınaldığı tarım ürünleri ve hammaddeler, kooperatiflerce veya bun-

ların üyeleri tarafından kolhozların pazarlarında satılan ürünler değer taşıyan mallardır, yani bu mallarda maddeleşmiş gerekli toplumsal emeği temsil ederler. Malın fiyatı değerinin parasal anlatımıdır.

Devlet işletmeleri ve tarım kooperatifleri ürünlerini birbirlerine satarlar, fakat bunları, örneğin ürünlerini aynı işletmenin çerçevesi içindeki bir başka atölyeye ileten bir fabrika kombinasındaki gibi devretmezler. Bu, her işletmenin kendi kaçınılmaz üretim giderlerini karşılaması gerektiğine işaret eden, son derece önemli bir olgudur. Her işletmenin üretimi için böylelikle normal pazar garantilenmiş olur. Ve bu, aynı zamanda tüm ulusal ekonominin planlanmasını, ekonomi için gerekli olanların korunmasını kolaylaştırır.

Üretim giderlerini karşılayan değiş-tokuşlar devlet sektörüyle kooperatif sektörü arasındaki ekonomik bağlar için özellikle önemlidir. Burada ürünler, gerçekte birbirinden farklı mülk sahiplerine yani devlete ve kooperatiflere aittir. Sanayi ürünleri devletindir, kolhozların ürünleri ise kolhoz ve kooperatif mülkiyetini oluşturur. Bu koşullar altında, alım-satım şeklindeki değişimler, sanayi ve tarım arasındaki ekonomik bağın vazgeçilmeyecek derecede önemli bir biçimidir.

Sovyetler Birliği'nde tarımın hızlı atılımını sağlamak amacıyla, alınmış olan en önemli önlemlerden biri, kolhozların ürünlerini teslim zorunluluğu yerine, bunların, bu üretim için kolhozların harcamalarını olanaklar elverdiği ölçüde tam olarak karşılamayı sağlayacak uygun fiyatlara satınalınmasıdır.

Sosyalist düzende tüketim maddelerinin dağılımında da yine ticari ve parasal ilşikiler geçerlidir. Sosyalist devlet, işletmelerinde ve devlet kuruluşlarında çalışan toplum üyelerinin toplumsal ihtiyaçları gibi kişisel ihtiyaçlarının da karşılanmasını sağlar. Bu kişisel ihtiyaçların çoğunlu-

ğunun yerine getirilmesi için herkes, yaşaması için kendisine gerekli olanları satınalmakta kullanacağı bir ücret alır. Emeğin karşılığı olarak ödenen para, sosyalist rejimde, kişisel kullanım mallarının dağılım biçimi olarak ticaretin ortaya çıkmasına yol açar. Ticaret, sosyalist sistemde, tüketim mallarının dağılımı için tek olanaklı düzenektir. Üretimle tüketim arasındaki bağ, ticaret sayesinde gerçekleşir. Ticari mübadele, toplumun yenilenen ihtiyaçlarının öğrenilmesi, bunların karşılanması için gerekli malların üretiminin daha iyi planlanmasını sağlar.

■ Sosyalist Rejimde Değer Yasası

Sosyalist düzende, ticari üretim olduğuna göre, değer yasası da varlığını sürdürmektedir. Fakat oynadığı rol, kapitalist ekonomideki rolüne göre bir ilke farkı gösterir. Kapitalizm koşullarında değer yasası emeğin ve üretim araçlarının dağılımının kendiliğinden düzenleyicisidir. Sosyalist rejimde pazarda anarşi ve rekabet olmadığından, değer yasasının bu işlevi ortadan kalkar, çünkü emeğin ve üretim araçlarının dağılımı ulusal ekonominin uyumlu ve oranlı gelişimi yasasına uygun olarak yapılır. Buna karşılık, değer yasasının, emeğin karşılığını değerlendirme ve toplumsal emeği tutumlu kullanmaya özendirme işlevinin büyük ölçüde belirginleştiği görülür.

Sosyalist ekonomide, değer yasasının etkisi somut olarak nasıl görülür?

Bu yasa, malların üretim ve mübadelesinin *toplumsal olarak gerekli emek harcamaları* temeli üzerine dayanmasını gerektirir. Sosyalizmde, değer yasasının temel etki alanı pazar değil üretimin kendisidir. Engels, bir kez özel mülkiyetin ortadan kaldırılmasından sonra, «Bugün olduğu şekilde mübadeleden artık söz edilemez,» derken, o

zaman değer kavramının pratik uygulamasının üretim sorununun çözümüyle giderek daha çok sınırlanacağını ve onun gerçek alanının üretim olduğunu belirtmek istiyordu.(*) Marx da aynı anlamda, «Çalışma süresi her zaman vardır, mübadele değeri ortadan kalktığında bile, çalışma süresi malların yaratıcı özü ve bunların üretimi için gerekli giderlerin ölçüsüdür,» diye yazıyordu.(**)

Fiyatlar devlet tarafından planlı olarak saptanırken, en başta değer yasasının etkisi gözönüne alınır. Kapitalizmde fiyatlar pazarda oluşur, fakat sosyalist ekonomide, fiyatlar planlanmaktadır. Fiyatlar, pazarda, olduğu gibi kabul edilemez. Bunlar üretimdeki iş koşullarına bağlı olarak saptanır, çünkü bütün ticari değer, malın içerdiği toplumsal bakımdan gerekli emeğin ölçüsünden başka birşey değildir.

Devlet, malların fiyatını saptadığında, bunu, işletmede gerçekte harcanan emeğe bağlı olarak yapamaz. Toplumsal olarak gerekli emek harcamalarını yani üretici güçlerin gelişiminin bulunduğu aşamanın gerektirdiği harcamaları hesaba katar. Teknik düzey, mesleki ustalığın ortalaması ve emek yoğunluğu, üretici güçlerin gelişim aşamasını belirler. Diğer kelimelerle, malların devlet tarafından saptanan fiyatlarının kökeninde bunların değeri yeralır.

Fiyatları bu şekilde değerle ilişkili olarak saptamak, onları sağlam bir ekonomik temele oturtmayı sağlar. Bu, ulusal ekonominin gelişmesi için çok önemlidir. Malların fiyatları, ana hatlarıyla, toplumsal üretimin çeşitli dalları arasında varolan emek harcamaları arasındaki gerçek ilişkileri yansıtmalıdır. Örneğin, belirli bir tip malın üretimi için başka bir malın üretiminde gerekenden daha faz-

---

(*) F. Engels, Umrisse zu einer Kritik der Nationalökonie, MEGA, 1. Abt., Bd. 2. s. 387.

(**) Marx, Theorien über den Mehrwert, Berlin 1923, Bd. III, s. 305.

la bir emek harcanıyorsa, ikisi arasındaki fiyat farkının harcanan emeklerin farkını yansıtması gerektiği açıktır. Ayrıca, ekonomik bir temele dayanan fiyatlar bir dalın ürünlerinin diğer bir dalınkiyle mübadelesi sırasında uygun oranların korunmasını garantiler, bu ise ulusal ekonomide toplum tarafından saptanan oranlılığın korunmasını kolaylaştırır.

Fakat sosyalist ekonomide fiyatlar yalnızca ayrı ulusal ekonomi alanları arasındaki gerçek değer ilişkilerini açıklamakla kalmazlar, ayrıca devletin toplumsal üretimin yürüyüşünü aktif biçimde etkilemesi için bir hareket kolu oluştururlar. Bu nedenle yalnızca ekonomik bir öğe olmayıp, ilk planda gelen bir politik önem de taşıyan planlı fiyatlar politikası, sosyalist devletin ekonomik siyasetinde sürekli olarak en başta gelen bir unsur olmuştur. Bu, özellikle, malların fiyatlarıyla değerlerinin, sosyalist ekonomide her zaman aynı olmaması olgusunu açıklar.

Doğru bir fiyat politikası uygulayan devlet, bazı dallardan elde edilen gelirin bir kısmını, ulusal ekonomi için büyük bir önemi olan başka dallarda hızlı bir atılım sağlamak için kullanabilir. Böyle bir fiyat politikası, özellikle yeni dallar geliştirmek ve yeni teknikler yaymak için çok gereklidir. Yeni ürünler kütle ve seri halinde imal edilmedikçe, her ürün biriminin değeri, genellikle yüksek kalır. Bu ürünlerin geniş bir dağıtımına özendirme isteniyorsa, ilk zamanlarda, bazen değerlerin altında, bir fiyat konması gereklidir. Bu durum yeni malın geniş çapta üretiminin örgütlenmesini ve değerin saptanan fiyata uygun olacak şekilde düşmesini ve daha sonra da bu fiyatın giderek düşürülmesini sağlar.

Fiyatların planlı saptanması üzerine yaptığı etki, sosyalist ekonomide değer yasasının en başta gelen işlevidir. Bu yasanın diğer bir işlevi, üretim giderlerinin düşmesi-

ne, modern tekniklerin yayılmasına ve iş üretkenliğinin yükselmesine katkıda bulunmaktır.

Devlet bir kez fiyatları saptayınca, işletme için bunun anlamı şöyledir: Belirli bir üretim birimi için toplumun harcayabileceği en fazla emek ve malzeme işte budur. Bu durumda işletmenin bu sınırı aşmaya hakkı yoktur.

Bireysel olarak harcamaları, toplumsal bakımdan gerekli harcamaların altında olan işletmeler daha avantajlı bir duruma getirilir, giderleri yüksek olan işletmeler ise daha elverişsiz koşullara sokulur. Bu önlem, harcamaları yüksek olan işletmeleri emeği boşa harcamamaya, hammadde ve enerjiyi tutumlu kullanmaya, çalışma süreçlerini geliştirmeye ve yeni teknikten yararlanmaya zorlar.

Değer yasasının sosyalist ekonomideki canlandırıcı rolü işte böyle kendini gösterir. Maddi çıkar, değer yasasının canlandırıcı etkisinin kesin somut ifadesidir. Sosyalist toplumda ekonomik ihtiyaçların kendileri ve emekçilerin maddi çıkarı üretimin ilerlemesine yolaçar.

Bu nedenle, sosyalist işletmenin (sanayi yada tarım işletmesi) ekonomik etkinliğine yön veren *mali özerklik ilkesi*'dir.

Bu ilkeye göre örgütlenen işletme, devletten yardım gören bir işletmenin tersine olarak, ekonomik özerkliğe sahiptir. Maddi araçları ve gerekli parası vardır, en geniş ölçüde inisiyatifi eline alabilir ve kullanabilir. Mali özerklik, her işletmenin, her ekonomik örgütün harcamalarını gelirleriyle karşılayabilecek ve kapatabilecek, üstelik de kâr elde edebilecek durumda olmasını gerektirir. Bu kârların bir kısmı işletmenin fonlarına eklenir ve personelin ihtiyaçlarını karşılamaya kullanılır. Mali özerklik ilkesi ancak emek, maddi araç ve mali harcamaların en azına indirilmesi koşuluyla gerçekleşebilen verimlilik için mücadeleyi gerektirir.

Değer yasasının etkisi çeşitli girişimlerin çalışmalarının sonuçlarını kesinlikle ve doğru olarak kıyaslamayı ve değerlendirmeyi, daha yüksek endeksler elde etmek için tümüyle işletmeyi olsun, emekçileri olsun maddi bakımdan özendirmeyi sağlar.

■ Değer Yasası ve Planlama

Değer yasası ile sosyalist planlama nasıl birarada varolabilir? Bunun nedeni sosyalist planlamanın başka bir yasanın buyruğu altında olmasıdır, bu ise uyumlu ve oranlı gelişim yasasıdır.

Deney bu iki yasanın birarada var olmasının tamamıyla olanaklı olduğunu, çünkü bunların çelişkiye girmeyip birbirlerini tamamladıklarını gösterir.

Sosyalist toplum, üretim hacmi ve yapısını kendisi saptar, üretim araçlarını ve hazır ürünleri çeşitli dallar ve ekonomik bölgeler arasında dağıtır. Fakat bunu ticari ve parasal ilişkiler, değer biçimleri aracılığıyla yapar. Malların üretimi, üretim planlarının toplumsal ihtiyaçlara uygunluğunun zorunlu bir ek doğrulamasıdır. Mal üretimi her somut durum için üretimin ne ölçüde ihtiyaçlara uygun olduğunu denemeyle gösterir. Böylelikle, ticaret ağı içinde malların hareketi üretim programında düzeltmeleri sağlayan önemli bir göstergedir.

Diğer kelimelerle, değer yasası, ulusal ekonominin uyumlu ve oranlı gelişimi yasası temeline dayalı olarak, üretim araçları ve emeğin dallar arasındaki dağılımını düzene koymaya, saptamaya yardım eder.

Malların fiyatları değerlerine ne denli yakınsa, maliyet fiyatının, verimliliğin, emek harcamaları ve yatırımların etkinliğinin, yeni tekniklerin kullanılmasının ve üretim

örgütlenmesinde yeni yöntemlerin uygulanmasının hesaplanması ve planlanması da o denli kesin olur.

Sosyalist devlet, malların fiyatlarını planladığında, teknik ilerlemeler nedeniyle durmaksızın değişen ve fiyatların temelini oluşturan toplumsal bakımdan gerekli emek harcamalarını hesaba katmak zorundadır. Bu nesnel temel olmaksızın, fiyat keyfi bir büyüklük halini alır ve sosyalist planlamanın hareket kolu rolünü oynayamaz.

Değerin kesinlikle belirlenmesi, yani toplumsal bakımdan gerekli emek harcamalarının saptanması, sosyalist rejimde çok büyük önem taşıyan bir sorundur. Bu, emeğin boşa harcanmasını önlemenin ve ekonomiye daha akılcı ve daha tutumlu bir karakter kazandırmanın tek yoludur. Marx, kapitalist üretim bir kez yıkıldıktan sonra «değerin belirlenmesinin egemen olacağını, çünkü çalışma süresini düzenlemenin, toplumsal emeğin çeşitli üretici gruplar arasında dağılımının düzene konmasının ve bunun hesabının tutulmasının her zamankinden daha çok gerekeceğini» yazıyordu.(*)

Değer yasasından doğru biçimde yararlanmak, mali özerklik ilkesini gerçekleştirmek ve kontrol etmek; fiyatları, maliyet fiyatlarını, verimliliği, malların sürümünü, ödemeleri, kredileri, ulusal ekonomi planlarını uygulamayı ve aşmayı sağlayacak, yüksek bir iş üretkenliği elde edecek ve toplumun kaynaklarını en yüksek ölçüde tutumlu kullanacak biçimde planlamak demektir.

(*) K. Marx, Kapital, III. Cilt, III. Kitap 1960, s. 228.

5 SOSYALİST REJİMDE EMEK

Sosyalizm bütün vatandaşlar için çalışma hakkını gerçekleştirir. Bu hak, ulusal ekonominin örgütlenmesiyle, bunalımların ve işsizliğin ortadan kaldırılmasıyla güvence altına alınmıştır.

Sosyalizmde, toplumun çalışan çoğunluk ve başkasını sömürerek tembel bir hayat yaşayan azınlığa bölünmesi olanaksızdır, çünkü sosyalist düzende çalışma tek gelir kaynağıdır.

■ Toplumsal Emeğin Yeni Niteliği

Bir kez başlıca üretim araçları sosyalist devletin ve üretim kooperatiflerinin elinde toplanınca, her bireyin çalışması özel karakterini yitirir ve doğrudan doğruya toplumsal bir nitelik kazanır. Yani herkesin emeği ulusal ekonomi planının belirli bir kısmının yerine getirilmesine yarar.

Kapitalist düzende, her üreticinin kârı da zararı da kendisine aittir. Üreticiler, pazar aracılığıyla birbirine bağlıdırlar. Burada ve yalnız burada, şu yada bu tür eme-

ğe toplumun duyduğu gerçek bir ihtiyaç kendini gösterir. Bunalımlar, kapitalist toplumda emek kaynaklarının nasıl ziyan edildiğinin özellikle açık kanıtlarıdır. Kapitalist düzende milyonların ağır çalışma şartları ile işsizliğin yarattığı sıkıntılar birbirine karışır.

Sosyalist rejimde toplumun olanakları ve ihtiyaçları önceden hesaplandığından, emeğin doğrudan doğruya toplumsal karakteri emekçilerde yeni coşturucu etkenlerin gelişmesinde katkıda bulunur. Maddi çıkarın yanısıra, çalışmada manevi isteklendirici etkenlerin ortaya çıktığı görülür. Bunun sonucu olarak, daha akılcı çalışma yöntemleri geliştirilir ve giderek emek, yalnızca bir yaşama aracı olmaktan çıkıp bir onur sorununa dönüşür. Emekçilerin üretimdeki çalışmaları yoğunlaşır, toplumsal hayata daha çok katılırlar. Mucitlerin, çalışmanın rasyonalize edilmesi için uğraşanların ve üretimde yenilik getiren daha başkalarının sayıca çoğaldığı görülür. Baskıya dayanan eski iş disiplininin yerini, her emekçinin vatandaş olarak görevini anlamasına ve kişisel çıkarına dayanan yeni, bilinçli bir disiplin alır.

Çalışma karşısında yeni tutum, emekçilerin toplumsal üretimin gelişmesiyle ilgilenmesi sosyalist ilerleme yarışı olarak tanımlanır. Böylece üretimin örgütlenmesindeki yanlışlar ortadan kaldırılır, o güne kadar bilinmeyen kaynaklar keşfedilir ve bunlardan yararlanılır. İlerleme yarışı özeleştirinin özellikle etkili bir yöntemi ve çelişkileri ortadan kaldırmanın sosyalizme özgü bir yoludur... Genel bir atılım sağlamak için en iyilerin geride kalanlara dostça yardım etmesi temeline dayanan ilerleme yarışı, rekabet nedir bilmez.

Yeni rejimin daha ilk yıllarında, Sovyet Rusya'da komünist cumartesilerin(*) doğduğu görüldü. Lenin bunda

(*) **Komünist Cumartesiler:** Sovyetler Cumhuriyeti yararına emekçilerin, kendi istekleriyle ve karşılıksız olarak çalıştıkları tatil günleri

emek karşısında yeni bir tutumun tohumlarını farkediyordu. 1919'da şöyle yazmıştı: «Bunun sadece bir başlangıç olduğu açıktır, fakat bu, sonsuz derecede önemli bir başlangıçtır. Bu, burjuvazinin devrilmesinden daha güç, daha esaslı, daha köklü, daha kesin bir devrimin başlangıcıdır. Çünkü bu, bizim her günkü hayatımızın tek düzeliğine, gevşekliğimize, küçük burjuva bencilliğimize, lanet olası kapitalizmin işçi ve köylüye miras bıraktığı alışkanlıklara karşı kazanılmış bir zaferdir. Bu zafer sağlamlaştığında, o zaman ve ancak o zaman, geriye, kapitalizme dönüş olanaksızlaşacak, komünizm gerçekten yenilmez olacaktır.(*)

■ İş Üretkenliğinin Sürekli Artması Sosyalist Ekonominin Yasasıdır

Her yeni ekonomik ve toplumsal oluşum eskilerine üstün gelir, çünkü eskiye göre daha yüksek bir iş üretkenliği yaratır. Daha yüksek bir verim sağlamak, sosyalizm ve komünizmin nihai zaferinin belirleyici bir koşuludur.

Marx emeğin üretici gücünün «emekçilerin ortalama ustalığıyla, bilimin gelişmesi ve teknolojideki uygulanma derecesiyle, üretimin toplumsal bileşimleriyle, üretim araç ve yöntemlerinin yaygınlığı ve etkinliğiyle ve salt doğal koşullarla» belirlendiğini söylüyordu.(**)

Peki, sosyalizmin, Marx'ın sözünü ettiği iş üretkenliğini arttıracak koşulları biraraya getirmeyi sağlayan elverişli yönleri nelerdir?

---

yada fazla mesailer. Bu iş ilk kez Moskova-Kazan Demiryolunda çalışan komünist işçilerin inisiyatifi ile 10 Mayıs 1919'da bir cumartesi günü (Komünist Cumartesiler ismi buradan gelmektedir) örgütlenmiştir.

(*) V. Lenin, Bütün Eserleri, c. 29, s. 414.

(**) K. Marx, Kapital, Birinci Kitap, c. I, 1950, s. 55.

İşçinin ortalama ustalığı, nitelikli duruma gelişi sosyalist rejimde, kapitalizminkinden çok daha büyük bir hızla yükseliş gösterir. Bütün emekçilere açık olan eğitim ve hatta yüksek öğrenim olanakları, herhangi bir işçinin çeşitli aşamalardan geçerek mühendisler ve teknisyenler düzeyine yükselmesini sağlar. Oysa, en gelişmiş kapitalist ülkelerde bile geniş işçi kitleleri bu olanaklara sahip değildir.

Sosyalist rejimde, sonsuz kaynakları ilk kez olarak tümüyle toplumun çıkarına kullanılan ve ilerlemenin hizmetine verilen bilimin önemi son derece artar. Bu nedenle, bilimsel buluşlar geniş ölçüde üretime uygulanır. Fakat, sosyalizm özellikle büyük kaynaklara, Marx'ın sözünü ettiği «üretimin toplumsal bileşimleri» yani işbölümü ve çalışmada işbirliği alanında sahiptir. Kapitalist düzende, toplum çapında işbölümü pazarın kendiliğinden ilişikleriyle düzene girer. Böyle bir ayarlanışın bedeli krizler, işsizlik, yoksullaşma, birçok emekçinin fiziksel ve moral bakımdan çöküşüdür. Sosyalizm, daha yukarıda söylediğimiz gibi, hem her işletmede çalışmanın bir plana göre örgütlenmesini, hem de toplumun tümünde işbirliğini sağlar.

Çalışmada sosyalist işbirliği, üretim araçlarının toplumsal mülkiyeti ve en modern teknik temeli üzerine dayanan, sömürüden kurtulmuş emekçilerin dostça yardımlaşarak çalışması anlamına gelir. Bu durum, toplumsal üretimin bütün dallarının en akılcı biçimde birleşmesini sağlar. Çalışmada toplumsal işbirliğinin, ekiplerden, atölyelerden, işletmelerden tutun da tümüyle ülkenin ekonomisine ve sosyalist devletler sistemine varıncaya kadar bütün ölçülerde mükemmelleşmesi, iş üretkenliğini durmaksızın arttırmak için bitmez tükenmez bir kaynaktır.

Üretim araçlarının büyüklüğü ve etkinliği, verimin artırılmasında diğer bir belli başlı hareket kolunu oluşturur.

Ürün miktarının arttırılması, ya işgününü uzatmakla ve işi yoğunlaştırmakla, yahut da üretim tekniği ve örgütlenişini geliştirmekle olanaklıdır. Sosyalizm, ikinci yöntemi yeğler. Üretimin modern malzemeyle donatılması, imalat işlemlerinin sürekli geliştirilmesiyle atbaşı beraber giden işgünü kısaltılması, sosyalist toplumda daha yüksek bir verim elde etmenin başlıca yöntemidir.

Kapitalizm her iki yöntemi de kullanır, fakat bunlardan sömürüyü artırmak, mutlak ve göreli artı-değeri yükseltmek için yararlanır. Patron yeni bir makine getirtmişse, bunu emeği boşa harcamamak için değil, yeni üretimin kendisine makinenin yerini tutacak işçilerin ücretlerinden daha azına malolduğu için yapmıştır. Kapitalizmin sloganı: «İşçiyi en yüksek verimi elde edene dek zorlayınız!», sosyalizmin sloganıysa, «Tekniği en yüksek verimi elde edene dek zorlayınız!» şeklindedir.

Elbetteki, sosyalist rejimde de üretim temposunun zorunlu kıldığı belirli bir iş yoğunluğu düzeyini sürdürmek gereklidir. Fakat, sosyalizm işçiyi tüketen, sağlığını mahveden bir iş yoğunluğunu kabul etmez.

Sosyalizm, iş üretkenliğini yükseltmek için doğal zenginliklerden yararlanılmasını, kapitalizminkinden son derece büyük bir etkinlikle sağlar. Kapitalist rejimde toprak ve toprakaltı özel mülk sahiplerine ait olduğundan üretimin dağılışı kendiliğinden olur ve çoğu kez, şu yada bu üretim için gerekli doğal koşulların en yararlı bileşimleri bile hesaba katılmaz. Sosyalizm, doğadan en fazla miktarda zenginlik elde etmeye çok daha uygundur. Demek oluyor ki, sosyalist toplumda iş üretkenliğinin bağlı olduğu bütün etkenleri harekete geçirmek ve verimde sürekli bir artış sağlamak olanağı vardır.

Marx, daha yüksek bir verim için mücadelenin anlamının canlı emek için olsun, üretimin maddi unsurlarında billurlaşmış olan daha önceki emek için olsun çalışma sü-

resinin kısaltılması ve tutumlu kullanılması biçiminde özetlendiğini söylemiştir.(*) Bu nedenle, sosyalizmin ilkesi, canlı emek için olsun, maddeleşmiş emek için olsun, bütün biçimleriyle emeğin ziyan edilmemesine dayanır. İş araç gereçlerinin, makinelerin, yakıtın, hammaddelerin, yardımcı malzemelerin doğru kullanılması yüksek iş üretkenliğinin vazgeçilmeyecek derecede gerekli bir öğesidir. Bu, maddi değerlerin çoğaltılması ve iş gücünün kısaltılması iyi bir yoldur.

■ Gelirin Emeğe Göre Dağılımı İlkesi

Sosyalist rejimde, maddi ve kültürel değerler, her emekçinin toplumsal üretimde yarattığı emeğin nitelik ve niceliğine bağlı olarak dağılır. Bu nedenle hem iş hacmi hem de tüketim hacminin kesinlikle değerlendirilmesi gereklidir. Sosyalist toplumda, kim daha çok ve daha iyi çalışıyorsa, emeğinin karşılığı olarak daha yüksek bir ücret alır. Gelirin yaratılan emeğin nitelik ve miktarına bağlı olarak dağılımı ilkesinin doğru uygulaması, verimi artırmak ve üretimde sosyalist disiplini sağlamak için güçlü bir araçtır. Maddi ve manevi isteklendirici etkenlerin bileşimi, sosyalist düzende hayranlık uyandırıcı ürünler verir.

«Herkesten yeteneğine göre, herkese emeğine göre» şeklindeki sosyalist ilke, emekçileri uzmanlıklarını geliştirmek ve verimi artırmak için sürekli olarak mücadele etmeye özendirir. Ücretlerin eşitlenmesi sosyalizmin çıkarlarına karşıdır.

Kapitalist rejimde, gerçek ücret oranları, işgücü fiyatı yasası ve kapitalistlerin en yüksek derecede kâr elde etme çabaları yüzünden sınırlıdır. Sosyalist ülkelerde ise ücret

(*) K. Marx Kapital, III. Kitap, c. 1, 1957, s. 273.

artışının sınırı yoktur, ancak toplumsal emeğin üretkenliğinin düzeyi ve üretici güçlerin gelişim derecesi ücretlere sınır koyabilir.

Bu nedenle verimin artırılması, gerçek emek karşılığının yükseltilmesinde başlıca etkendir. Ücretlerin yükseltilmesi, emekçileri iş üretkenliğini arttırmaya özendirir ve bu nedenle, üretilen bütün malların değerinin azalmasıyla sonuçlanır.

Bununla birlikte ücretlerin artış tempoları verimin büyüme temposunu aşamaz. Tersine bu büyüme, ücret artışlarını aşmalıdır. Eğer emeğin karşılığı olarak ödenen bedeller daha hızlı artarsa, bu yüzden üretimin genişletilmesi olanakları daralır ve ekonominin gelişim tempoları yavaşlar, bu ise kesinlikle ücretlerin yeniden azalmasına yol açar.

6 SOSYALİST GENİŞLETİLMİŞ TEKRAR ÜRETİM

Marx, toplumsal sermayenin tekrar üretimi kuramını ortaya koyarken, bu süreci yönlendiren yasaları, yani yalnızca kapitalizme özgü olmayıp, sosyalizm ve komünizm için de geçerli olan ekonomik yasaları saptamış, basit tekrar üretim ve genişletilmiş tekrar üretimin gerçekleşebileceği koşulları belirleyen bir hesap yapmıştır.

Birinci koşul, toplumsal üretimin birinci kesimiyle ikinci kesimi arasındaki belirli oranlılıktır. Bu kesimler, üretim araçları üretimi (makineler, yakıtlar, hammaddeler) ve tüketim maddeleri üretimidir (yiyecekler, giyecekler, ayakkabılar vb.). Diğer yandan, her bir kesimin iç dalları arasında da belirli oranlar gereklidir, aynı şekilde her bir kesim için tüketim, sürüm ve birinci kesimle ikinci kesimdeki birikimler de oranlı olmalıdır.

Marx, bu hesapların, somut kapitalist gerçeğin koşullarına göre soyut kaldığını belirtiyordu. Diyebiliriz ki, burada sözkonusu olan, tekrar üretimin kesintisiz meydana geleceği koşulları incelemeyi sağlayan bir takım modellerdi. Daha önce, gerçek kapitalist ekonomideki üretim

anarşisinin, önceden saptanmış, doğru oranları korumaya olanak vermediğini söylemiştik. Böyle bir düzende, toplumsal tekrar üretim, ekonomik bunalımlar nedeniyle düzenli aralıklarla kesintiye uğrar.

■ Sosyalist Tekrar Üretimin Özü

Marx tarafından belirlenen zorunlu oranlara göre, genişletilmiş tekrar üretimin gerçekleşmesi olanağı, tarihte ilk kez olarak sosyalist toplumda ortaya çıkmıştır. Elbette ki, üretimde bazı oransızlıklar ortaya çıkması olasılığı yok değildir, fakat bunlar kaçınılmaz değildir. Sosyalist ekonominin üstünlüğü, bunun yalnız bunalımlardan arınmış olmasından, üretimin sürekli artışından ileri gelmez; sosyalist ekonomi genişletilmiş tekrar üretimin genişliği ve tempolarıyla da kapitalizmi geride bırakır. Bu avantajlar, sosyalist toplumun, genişletilmiş tekrar üretim için ortaya konmuş olan koşulları giderek daha iyi gözettiği ölçüde, daha da parlak biçimde kendini gösterir. Peki, bu koşullar nelerdir?

Ulusal ekonominin üretimini sürekli olarak artırmak için, birinci kesimle ikinci kesim arasında, birinci kesimin gelişim tempolarının ikincininkinden daha yüksek olmasını güvence altına alan bir uyum olması gereklidir. Marx genişletilmiş tekrar üretimin ancak birinci kesimindeki üretim araçlarının, onların birinci ve ikinci kesimlerdeki kullanılma ve tüketimlerinden daha *üstün* bir artışı koşuluyla gerçekleşebileceğini kanıtlamıştır. Bu fark ne kadar büyükse, üretimin genişleme temposu da o denli yüksektir.

Üretim araçlarındaki çoğalma, her iki kesimdeki toplam üretimin artmasıyla sonuçlanır. *Üretim araçları üretiminin başta gelen gelişimi* ulusal ekonominin tüm dalla-

rının daha iyi bir teknik donanımının ve bunun sonucu olarak iş üretkenliğinin artışının güvencesidir. Marksist genişletilmiş tekrar üretim yasası, kapitalizmde de, sosyalizmde de varolan genel ve sürekli ekonomik gelişme eğiliminin işaretidir. Marx, soyut bir toplumdan sözediyordu, yoksa somut bir ülkeden değil.

Sosyalist genişletilmiş tekrar üretime yön veren yasaları saptamak istiyorsak, bunları hesaba katmalıyız. Elbette ki bu yasaları, şu yada bu sosyalist ülkedeki koşulları hesaba katarak uygulamak gereklidir. Yine, dünya sosyalist sisteminde, birinci ve ikinci kesimdeki gelişme tempolarının somut uyumunun, bütün ülkelerde ve bütün aşamalarda aynı olamayacağı açıktır. Bu uyum, ülkenin ekonomik koşullarına, dünya sosyalist sisteminde aldığı yere, doğal kaynaklarının karakterine ve halkının üretimde kazandığı deneyime vb. bağlıdır. Fakat bu özellikler, sosyalist tekrar üretimi yöneten genel yasayı yani ağır sanayinin gelişiminin üstünlüğünü yürürlükten kaldıramaz.

Sosyalist üretim, eğer teknik ve bilimin hızlı ilerlemesinden destek alıyorsa, iş verimini sürekli yükseltir. Modern malzemeyi zamanında kullanmaya başlamak için varolan donanımın yıpranması beklenmemelidir. Hatta, daha hizmet görebilecek, fakat yeni ve daha mükemmel makine tiplerinin ortaya çıkışı nedeniyle eskimiş olan donanım malzemesini değiştirmek gereklidir. Bu tür bir eskimeye tekniğin *manevi eskimesi* denir.

Kapitalizmin koşullarında, manevi bakımdan eskimiş tekniğini yenileyen, rekabet mücadelesidir. Henüz birçok başka işletme, eskilerini kullanırken, yeni makineler getirten bir şirket, ek bir artı-değer elde eder. Bunu olanaklar elverdiğince uzun zaman saklı tutmaya çabalayan bu şirket, genellikle teknik buluşları sır olarak saklamak eğilimindedir. Fakat çoğu kez bu sır, er geç rakipler tarafın-

dan öğrenilir ve onlar da eskimiş malzemeyi yenisiyle değiştirirler.

Sosyalizm, denenen her yeni makinenin, üretimde geniş çapta kullanılması olanağını sağlar. Bunu tek engelleyen, yeni malzemenin kullanılmasına bağlı kaçınılmaz güçlüklerden kurtulmayı arzu eden işletme yönetimlerinin basma kalıpçı ve tutucu anlayışıdır. Fakat sosyalist toplum zararlı, tutucu eğilimlerin hakkından gelmek için yeterince güce sahiptir.

Sosyalist genişletilmiş tekrar üretim, yalnız üretim araçlarıyla tüketim mallarının uyumlu artışını değil, maddi üretimde yer alan kalifiye işgücünün sayısal varlığının da artmasını gerektirir.

Sosyalist toplum, burjuva ekonomi uzmanları ve politikacılarının karşı karşıya bulunduğu işsizlik sorununu çözmekle uğraşmak zorunda değildir. Genişletilmiş tekrar üretim sayesinde, sosyalist toplum, emek kaynaklarından tam olarak yararlanabilecek ve bu kaynakları ulusal ekonomi ve kültürün çeşitli dalları arasında uyumlu biçimde dağıtabilecek durumdadır.

Nihayet, sosyalizmin en büyük avantajı, kapitalist ekonomiyi çok güç durumda bırakan sürüm sorunuyla karşı karşıya gelmemesidir.

Üretimin bütün dallarının sürekli ve uyumlu gelişimi, herbirine geniş pazar olanaklarını garantiler. Teknik ilerlemeye hiçbir şeyin engel olmaması, emekçilerin gelirlerinin sistematik olarak artışı, işsizliğin bulunmayışı her sosyalist devletin ve tümüyle sosyalist sistemin pazarlarının pratik bakımdan sınırsız olmasını sağlar.

■ Toplam Toplumsal Ürün Nasıl Kullanılır

Sosyalist toplumun sahip olduğu tüm maddi değerler, onun ulusal zenginliğini oluşturur. Maddi üretimin bütün dallarında bir yılda üretilen mallara toplam toplumsal ürün denir.

Bu ürün, sosyalizmde nasıl dağıtılır?

Bir kısmı, bir yıl içerisinde tüketilen üretim araçlarının yerine konmasında kullanılır. Bütün geri kalan, ulusal geliri oluşturur. Diğer kelimelerle, ulusal gelir, o yıl yaratılan yeni değerlerin toplamı, yani maddi üretimde çalışan emekçilerin kişisel gelirleriyle, onlar tarafından yaratılan ve ulusal ekonominin geliştirilmesiyle toplumun ve devletin ihtiyaçlarını (halk sağlığı, eğitim, savunma, vb.) karşılamakta kullanılan net toplumsal gelirin (üretim fazlası) toplamıdır.

Ulusal gelirin artışı, genişletilmiş tekrar üretim temposunun başlıca göstergesidir. SSCB'de ulusal gelir artışının ortalama yıllık temposu dünyadaki ilk sosyalist devletin tüm tarihi boyunca, en gelişmiş kapitalist ülkelerinkinden bile üç yada beş kat hızlıydı.

Sosyalist toplumun ulusal geliri, tüketim fonları ve birikim fonları olmak üzere ikiye ayrılır. SSCB'de, ulusal gelirin yaklaşık olarak %75'i tüketim fonlarına ayrılır.

Sömürücü sınıfların ve onların uşaklarının asalak tüketimi olmadığından, üretim anarşisi ve bunalımlara bağlı kayıplar da ortadan kaldırıldığından, sosyalist toplum, birikimi büyük ölçüde arttıracak biçimde ulusal geliri dağıtabilir. Örneğin, Amerika Birleşik Devletleri'nde, savaş sonrası birikim asla ortalama % 12'yi aşmamış ve bu en iyi yıllarda bile böylece sürüp gitmiştir, oysaki SSCB de

birikim fonları uzun yıllardan beri ulusal gelirin yaklaşık olarak % 25'ine yükselmiştir.

Yalnızca bu olgu bile, planlı ekonominin diğer elverişli yönlerinden sözedilmezse, üretimdeki iş verimliliğinin artış tempolarının sosyalist ülkelerde neden kapitalist ekonominin gelişme tempolarından kat kat daha hızlı olduğunu açıklar. Gerçekten de birikim fonlarının hızlı artışı sayesinde, sosyalist devlet, fabrikalar, elektrik santralleri kurar, maden ocakları açar, bütün dallarda eski işletmeleri genişletir, sovhozlar ve devlet çiftlikleri meydana getirir, ulaşım ağını geliştirir, konutlar, okullar, hastaneler, çocuklar için kuruluşlar vb. yapar, kooperatif ve kolhozlar birikim fonlarından yararlanarak büyük kuruculuk çalışmaları gerçekleştirirler. Bir kısım yatırımlar, kullanılan fonların yerine konmasına yarar: Taşınmaz malların, makinelerin, donanımların vb. fiyatlarının amortize edilmesi gibi. Birikimin geri kalan kısmıysa bu fonların genişletilmesine ayrılır.

Üretim araçlarını ve ekonominin yönetimini ele alan emekçiler, kapitalistlerden çok daha mantıklı, dikkatli ve gayretli yöneticilerdir. İşçi sınıfının yönetici mülk sahibi durumuna geldiğinde üretimi genişletemeyeceği ve geliştiremeyeceği, yalnızca kapitalizmden miras aldığı herşeyi yiyip bitirmekle yetineceği şeklindeki eski burjuva iftirasının yalanı ortaya çıkmıştır. Sosyalist rejimin zaferi ve gelişimi, üretim araçlarının özel mülkiyet zincirinden kurtuluşu sonucunda, üretimde sürekli bir gelişme olacağını ve üretim güçlerinin daha hızlı ilerlemesinin üretimin hızlı atılımına yolaçacağını bildiren Marksist tezi doğrulamıştır. Emekçiler, toplumun en önce gelen görevi olan birikimi, sömürücülerden çok daha iyi gerçekleştirirler.

Kapitalist düzende, üretimle tüketim arasında uzlaşmaz bir çelişki vardır. Halk kitlelerinin tüketimi, işçi sını-

fi ve köylülüğün düşük gelirleri nedeniyle sınırlıdır. Bu çelişki sosyalist düzende görülmez. Genişletilmiş tekrar üretim, üretim araçları üretiminin önceliğini garantiler ve bu da halkın artan maddi ve kültürel ihtiyaçlarını daha iyi karşılamak için kişisel kullanım araçları üretiminin sürekli artış olanaklarının güvencesidir.

Burjuva ve reformist ekonomi uzmanları, sosyalist ülkelerde bütün çabaların yalnızca ağır sanayi ve savaş sanayinin gelişimine yöneltileceğini, tüketim malları üretiminin geri planda bırakılacağını iddia ederler. Bununla birlikte, sosyalist ülkelerde belli başlı malların kişi başına tüketimindeki hızlı artış, sosyalizme karşı ileri sürülen bu iftirayı yalanlar. Tarihin deneyimi, sosyalist ülkelerde üretim araçları üretiminin üstün gelen temposunun kendi başına bir amaç olmayıp sosyalist üretimin başlıca görevi olan halkın refah düzeyini yükseltmeyi gerçekleştirmek için vazgeçilmeyecek derecede gerekli bir araç olduğunu kanıtlamıştır. Gerçekten de, tüketim için üretim yapan tarım gibi, besin sanayi ve hafif sanayi vb. gibi ekonomi dallarındaki atılımı sağlamak için bunların teknik donanımını mükemmelleştirmek gereklidir. Oysaki, bunun için tek bir yol vardır: Üretim araçları üretiminin gelişiminin üstünlüğü.

Görüldüğü gibi sosyalizm, daha önce görülen bütün şekillerden temelden farklı bir ekonomi yaratır. Bu ekonomi, üretim güçlerinin gelişmesine ve emekçilerin maddi yaşama düzeylerinin sürekli olarak yükselmesine olanak sağlar.

Genişletilmiş tekrar üretim konusunda dar bir görüş sahibi olmamak ve onun yolaçtığı toplumsal değişimleri küçümsememek gerekir. Marx, kapitalizmde maddi tekrar üretimin, kapitalizme özgü çelişkilerin daha geniş bir temel üzerinde gelişmesiyle birlikte yürüdüğünü göster-

miştir. Sosyalist genişletilmiş tekrar üretim de toplumun toplumsal yapısında değişmeler getirir. Fakat kapitalizmden farklı olarak, bu durum sosyalist rejimi sarsmak şöyle dursun daha da sağlamlaştırır. Tümüyle sosyalist ekonomide ulusal mülkiyet payının büyümesi, üretim kooperatiflerinin ekonomisinde bölünmez fonların payının artması, komünizmin zaferini çabuklaştıran sosyalist üretim ilişkilerinin genişletilmiş tekrar üretimi anlamına gelir. O halde sosyalist genişletilmiş tekrar üretim, komünist topluma giden yoldur.

yirmidördüncü bölüm

SOSYALİST TOPLUMUN TOPLUMSAL, SİYASİ ve KÜLTÜREL YAPISI

Üretim araçlarının toplumsal mülkiyete dönüştürülmesi, tümüyle toplumsal ilişkilerde, siyasi üstyapıda, ideolojide, kültürde, günlük hayatta, gelenek ve alışkanlıklarda köklü bir yeniden biçimlenmeye yolaçar.

Üretim araçlarının özel mülkiyeti nasıl zamanında tüm kuruluşlarıyla, yani sınıflarıyla, devleti ve hukukuyla, alışkanlıkları ve ahlakıyla sömürücü toplumu doğurduysa, aynı şekilde yeni sosyalist rejim de toplumsal mülkiyetten ve sosyalist üretim tarzından doğar.

Bu rejimin özelliklerini incelemek için temelde, uzun süredir sosyalizmi kurmuş ve komünizme geçiş yolunda olan tek ülkenin yani Sovyetler Birliği'nin deneyimine dayanacağız. Sosyalist kuruculuğun çeşitli aşamalarında

bulunan halk demokrasisi ülkelerinin deneyimi de birçok değerli veriler sağlayacaktır. Diğer yandan sosyalizmin değişmez, kalıplaşmış birşey olmadığını unutmamak gereklidir. Tersine, sosyalist toplum, komünizmin yüksek aşaması yönünde çok hızlı gelişme ve evrimleşme temposlarıyla ayırdedici nitelik kazanan bir toplumdur.

1 SOSYALİST DEMOKRASİ

En geniş bir demokrasi, sosyalist toplumun başlıca belirleyici özelliğidir. Demokrasi, toplumsal hayatın çeşitli yönlerine giderek daha derinden damgasını vurur ve yeni ilişkiler, alışkanlıklar, yaşamada yeni kurallar ve yeni gelenekler yaratır.

Sosyalist demokrasi, kapitalizmden sosyalizme geçiş döneminde, proletarya demokrasisinin yarattığı halk iktidarının yeni ve daha yüksek bir tarihsel tipidir. Daha önceki toplumsal oluşumlara kıyasla, sosyalizm, demokrasi kavramını bile genişletmiştir. Çünkü bu demokrasi artık yalnızca emekçilerin politik haklarını değil toplumsal haklarını da içerir ve tüm topluma yayılan gerçek bir halk demokrasisi olarak, demokrasiye yeni bir anlam kazandırır. Ayrıca, sosyalizm, demokrasinin ağırlık merkezini değiştirmiştir, çünkü burjuva toplumunda olduğu gibi yalnızca bir takım hakları ilan etmekle kalmaz, bu hakların kullanılma olanaklarını güvence altına almaya herşeyden çok önem verir.

Bundan sonraki paragraflarda toplum ve devletin sınıf yapısının özelliklerine ve yurttaşların toplumsal ve politik haklarına bağlı olarak sosyalist demokrasinin temel yönlerini inceleyeceğiz.

■ Dost Emekçi Sınıfların Toplumu

Geçiş dönemindeki toplumsal ve ekonomik dönüşümler, toplumda yeni bir sınıf yapısı oluşturur.

Kapitalistler, büyük toprak sahipleri ve kulaglar gibi sömürücü sınıflar ortadan kaldırılmıştır. Toplum, emekçilerin, yani durumları kökten değişen işçilerin, köylülerin ve aydınların birliği halini almıştır.

Burada, daha çok işçi sınıfı sözkonusudur. Daha önce üretim araçlarından yoksun olan bu sınıf, bundan böyle halkın tümüyle bölüştüğü mülkün sahibidir; sömürülen sınıfken, toplumu yöneten güç halini almıştır. Sosyalizmde işçi sınıfının bu durumu devrimde oynadığı belirleyici rolle toplumsal ekonominin en ilerici biçimi olan ulusal mülkiyete bağlı oluşuyla belirlenir. Komünist düşünceleri yayanların başında işçi sınıfı gelir. İşçi çevrelerinde, henüz köylülüğün bir kısmında sürüp gelen özel mülkiyetçi kafa yapısı kalıntılarına pek az rastlanır. Hele bazı aydınlar arasında yaşayan bireycilik, işçi sınıfında daha da az görülür. Sosyalist yardımlaşma, dayanışma ve arkadaşlık gelenekleri, en derin biçimde işçi sınıfında kök salmıştır.

Sosyalist rejimde işçilerin meslek ve kültür düzeyleri büyük bir yükselme gösterir.

Sosyalist toplumun bir başka sınıfı olan köylülük de büyük değişmelere uğrar. Kapitalist düzende köylülük, aralarında zayıf bağlar bulunan ve küçük toprak parçaları üzerinde yoksul bir hayat sürdürmek zorunda bırakılan bir küçük üreticiler sınıfıdır. Kırsal hayat, varlığını sürdü-

ren feodal gelenek ve görenekler yüzünden aptallaştırılmaya kadar varan bir kültür geriliğiyle nitelenir. Tarımın kolektifleştirilmesi ve kültür devrimi köylülüğün yapısını tepeden tırnağa değiştirir.

Sosyalist toplumun köylülerinin büyük çoğunluğu kolhozculardır. Örneğin, Sovyetler Birliği'nde, 1957'de bireysel olarak çalışan köylüler, köylülüğün ancak % 0,5'ini oluşturuyordu. Sosyalist ülkelerin büyük toprak sahipleri ve kulakların sömürüsünden kurtulan köylüleri, ortaklaşa çalışır ve geniş çapta makine kullanırlar.

Kolhoz rejiminin elverişliliği sayesinde, köylülüğün kültür düzeyi hızla yükselir. Sosyalizmin zaferinden sonra, köylülüğün oldukça uzun bir süre işçi sınıfının düzeyine göre geri kaldığı ve kırsal hayatın rahatlık bakımından şehir hayatınınkine göre daha alt düzeyde olduğu doğrudur. Fakat bu fark yavaş yavaş silinmektedir. Modern tekniğe ve kültürel ilerlemelere bağlı uzman makinistler tabakası durmadan büyür ve köylülüğün tümünün gelişimini de etkiler.

Kolhoz sistemi köylünün ufkunu genişletir, onu toplumsal etkinliğe katılmaya iter, köylüde kendi ortaklığının (ekip yada kolhoz) ve ülkenin tümünün ilerlemesine karşı ilgi uyandırır. Böylece, burjuva edebiyatında köylünün «doğal nitelikleri» olarak ilan edilen bencillik ve tecrit edilmiş küçük mülk sahipliği özellikleri yok edilir.

İşçi sınıfının tersine olarak, halk nüfusunun tümü içinde köylülüğün payı artmayıp genellikle azalır. Bu, sosyalist devrimden önce geri tarım ülkeleri olan yerler için ilerici ve akla uygun bir olgudur. Tarım üretiminin makineleştirilmesi, tarımda çalışan insan sayısının büyük ölçüde azaltılmasını sağlar; bu insanlara, diğer sanayi dallarının ve en başta ülkenin tüm endüstrisinin gelişmesinde ihtiyaç vardır.

Aydınlar, sosyalist toplumda emekçilerin önemli bir tabakasını oluşturur. Bunlar, ne işçiler ne de köylüler sınıfında yer alabilir. Sosyalist toplumun hayatında birinci planda bir yer tutmakla birlikte, toplumsal üretimde kendilerine özgü bir rol oynamadıklarından özel bir sınıf da oluşturmazlar. Mühendis ve teknisyenler, maddi üretimde önemli görevler yerine getirirler. Yazarlar, ressamlar, sanatçılar ve bilginler manevi değerleri yaratır, kültürü zenginleştirirler. Öğretmen ve doktorlar halk eğitimi ve emekçilerin sağlıklarının korunmasındaki ilerlemelerle uğraşırlar. Ayrıca uzmanlık bilgilerine sahip çok sayıda insan (hukukçular, ekonomi ve maliye uzmanları), ekonominin yönetimi ve devlet aygıtında vazgeçilemeyecek derecede önemli görevler yaparlar.

Aydınlar, sosyalist toplumda en hızlı büyüyen tabakayı oluşturur. 1958 sonlarında SSCB'de yüksek öğrenim yada lise düzeyindeki uzmanlık eğitimi görmüş 7.500.000 uzman vardı; oysaki bu sayı 1913'de 190.000 ve 1928'de 521.000 idi. Teknik ve kültürel ilerlemenin ihtiyaçlarına uygun olarak, aydınların tuttuğu yer büyümeye devam edecektir. Aydınlar, sosyalist rejimde, içine kapanık bir toplumsal tabaka değillerdir, halkın bir parçası, işçi ve köylülerin eti-kemiğidirler. Onların amacı, halka hizmet etmektir. Bu tutum, toplumsal kültürün yükselmesini ve aydınların kendilerinin de kafaca zenginleşmesini ve çalışmalarında kesin hedefler seçmelerini sağlar.

Yeni sınıf yapısı, sosyalist rejimde sınıf ilişkilerini baştan aşağı değiştirir.

İnsanın insan tarafından sömürülmesinin kesinlikle ortadan kaldırılması, binlerce yıllık hiyerarşiyi, yani bazı sınıfların ötekilerin kölesi olması sistemini bir daha geriye dönüş olmayacak biçimde yıkar.

Tüm toplumsal sınıf ve tabakalar, devlet ve politik iktidar karşısında olsun, hak ve görevleri açısından olsun artık eşittirler. Bundan böyle, hiç kimse, üretim araçlarına sahip olamaz, bunlardan başkalarını sömürmekte yararlanamaz. Kapitalizmden sosyalizme geçiş döneminde emekçilerin kazançlarını korumak için birçok ülkede alınan önlemler (işçi ve yoksul köylülere temsil yetkisinde öncelik tanınması, bazı toplumsal grupların oy hakkından yoksun edilmesi vb.) dahil olmak üzere, tüm toplumsal ve siyasi ayrıcalık ve kısıtlamalar ortadan kaldırılmıştır. Hayatın bütün alanlarında, toplumsal eşitlik ve adaletin sağlam temelleri atılmıştır ve işçi sınıfının yönetici rolünü sürdürmesi sosyalist düzende bunu değiştiremez. İşçi sınıfının bu rolü, diğer sınıf ve tabakaların zararına elde edilen ve korunan bir takım aşırı haklarla değil, işçi sınıfının yüksek ahlakî ve politik otoritesiyle belirlenir.

Bütün bu söylediklerimizden, toplumsal ayırımların sosyalist düzende, tamamıyla ortadan kalkmamakla birlikte, köklü bir karakter değişikliğine uğradığı çıkar. Bunlar artık egemenlik ve kölelik ilişkilerinin sonucu değildir, emekçilerin eşit grupları arasındaki farklılıkları temsil ederler, bir ve aynı toplumsal mülkiyetin (ulusal mülkiyet, kooperatif ve kolhoz mülkiyeti) çeşitli biçimleri yüzünden ortaya çıkarlar. Burada bir ve aynı sosyalist ekonominin çeşitli dallarında çalışan ve kendini çeşitli çalışma türlerine adayan insanlar arasındaki ayrım söz konusudur.

Yine sosyalist rejimde, sınıflar arasında ortaya çıkan farklar kapitalizmdekinden temelden başka bir niteliktedir. Bunlar uzlaşabilir karakterlidir. Partinin ve devletin politikasının etkin katkısıyla, sosyalist toplum geliştiği ölçüde bu çelişkiler giderek törpülenir. Kapitalist düzende ise, toplumsal duvarlar yıkılmaz, tersine giderek yükselir, toplumsal adaletsizlik azalmak şöyle dursun durmaksızın daha belirgin bir hal alır.

Ayrıca sosyalist düzende, sınıflar arası farklar, insanların kişisel kaderi üzerinde kapitalizmdeki gibi etki göstermez. Hangi burjuva ülkesinde olursa olsun, bir insanın en ufak bir yararlılık göstermeden, en küçük bir çaba harcamadan rahata, bol gelire, eğitime, üstelik de, herkesi imrendirecek bir toplumsal duruma sahibolması için bir banker yada sanayici ailesinden doğmuş olması yeter. Buna karşılık, bir işçi çocuğu için yoksulluktan kurtulmak ve bütün ayakkabı boyacılarının günün birinde milyoner olabileceğini iddia eden burjuva masalı ne derse desin, «yükselmek» hemen hemen olanaksızdır. Sosyalizm koşullarında, kişisel durum bireyin niteliğine, kapasitesine, bilgisine, çalışma aşkına bağlıdır; yoksa bireylerin kökeni yada toplumsal durumuyla ilgili değildir.

Özellikle, gelirler sorununa bakalım. İnsanların maddi durumundaki farklar, sosyalizmde sürmekle birlikte, sınıf niteliklerini giderek kaybederler. Bazı aydın gruplarından daha çok para kazanan maden ve metalürji işçileri gibi kategoriler vardır. Birçok kolhozda en iyi tarım işçilerinin gelirleri, işçi yada memurların ortalama ücretlerinden daha yüksektir.

Sosyalist rejimde saygınlık ve ün sorunu artık şu yada bu sınıfın tekelinde olmaktan çıkar, bundan böyle, toplumu hakkıyla hizmet edenlere, toplum hayatının herhangi bir alanında dürüstçe çalışanlara itibar edilir. Örneğin SSCB'de, iplikçi Valantina Gaganova, madenci Nikolay Mamay, kolhoz makinisti Aleksandr Gitalov ve Nikolay Manukovski gibi üretimde yenilik getiren emekçiler, büyük bilginlerden, mühendislerden, sanatçı ve siyaset adamlarından daha az tanınmış değillerdir.

Sosyalist toplumun sınıflarını birbirinden ayıran sınırlar ne derece göreli ve esnekse, sınıf farkları da o denli kolaylıkla kaybolur; bir sınıftan yada toplumsal tabaka-

dan bir diğerine o denli kolaylıkla geçilir. Bu, yalnız işçi ve köylüler için değil, kafa emekçileriyle kol emekçilerini ayıran farklar için de doğrudur. Sosyalist yeni aydınların büyük çoğunluğu, işçi yada köylü çevrelerinden çıkmadır. Fakat hepsi bu kadar değildir. İşçi ve köylüler arasında eğitim görmüş insanlar giderek çoğalmaktadır ve bunların üretimdeki günlük çalışmaları, aydınların emeğini niteleyen birçok çizgi taşır.

Elbette ki, bazı meslekleri öğrenmek için eğitim görmek ve gerekli dersleri okumak zorunludur. Fakat sosyalist rejimde yüksek öğrenim, bir toplumsal ayrıcalık olma niteliğini tamamıyla yitirir. Toplum daha kültürlü bir aile çevresinin, daha geniş olanakların, eğitim için daha iyi maddi koşullar vb.'nin oluşturduğu, hâlâ varlığını sürdüren avantajların toplumsal ayrıcalıklar haline gelmemesine özen gösterir. Bu nedenle, en başta, yüksek öğrenim kuruluşlarına üretimden gelenler kabul edilir, maddi bakımdan daha elverişsiz koşullar altında bulunan öğrencilere burslar verilir, akşam öğrenimi ve mektupla eğitim geniş ölçüde geliştirilir.

Haklarda tam bir eşitlik, sınıflar arası ayrımın kademeli olarak ortadan kalkması ve toplumsal adalet, sosyalist düzende sınıf ilişkilerini belirler ve toplumun birliğini güçlendirmekte katkıda bulunur.

Sınıflar arası ilişkiler her türlü uzlaşmazlıktan uzaktır, çünkü, tüm sınıf ve tabakalar emekçilerden oluşur, bunlar aynı tip bir mülkiyetle, yani sosyalist mülkiyetle birbirine bağlıdır. Bu emekçilerin tüm belli başlı ve temel sorunlar karşısında çıkarları ortaktır, özellikle işçilerin, köylülerin ve aydınların ulusal ekonominin atılımını sağlamaktan, sosyalist rejimin temellerini sağlamlaştırmaktan, demokrasi ve kültürü ilerletmekten çıkarı vardır.

Böylelikle, sosyalizm, yüz yıllarca süren sınıf savaşlarının yerine, amaçların, ideoloji ve ahlakın ortaklığından doğan sınıflar arası birlik ve dayanışmayı getirir. Sömürücü sınıfların ortadan kaldırılması ve tüm küçük burjuva sınıflarının sosyalist dönüşümü, toplumun ahlaki ve siyasi birliğinin sağlam temelleridir.

■ Devletin Görevlerinin Değişmesi

Sosyalizmin zaferinden sonra devlet, sömürücü sınıfların ortadan kaldırılması ve toplumun ahlaki ve siyasi birliğinin geliştirilmesiyle belirlenen esaslı değişimler geçirir.

Emekçilerin düşmanı olan sınıflar bir defa yok edildikten sonra, devlet iç işlevlerinden birini kaybeder: Bu, sınıf baskısıdır. Bu andan başlayarak, tarih boyunca devlet etkinliğinin özünü oluşturan görünüm ortadan silinir.

Genel olarak, sömürücü sınıfların ekonomik, politik ve ideolojik durumları baltalandığı ölçüde, sınıf savaşları şiddetlerini yitirir. Bu, sosyalizmin zafere ulaşmasından sonra tamamıyla ortadan kalkacak olan sınıf baskısını sınırlandırır.

Bu nedenle, Sovyetler Birliği Komünist Partisi, sosyalizmin kuruluşu ilerlediği ölçüde, sınıf kavgalarının daha da kızışacağını ileri süren yanlış teoriyi şiddetle eleştirmiştir. Bu yaratıcı teori, sosyalist demokrasi ve yasallık ilkelerine karşı yapılan kaba saldırıları ne denli haklı çıkarmaya çabalıyorsa, bir o kadar da tehlikelidir.

Fakat, sınıf baskısı işlevinin ortadan kalkması, sosyalist rejimde devletin de ortadan kalkacağı anlamına gelmez. Sosyalist toplum devletten vazgeçemez. Niçin?

Birincisi, çünkü sosyalizmin zaferinden çok sonra bile, devlet, ekonominin toplumsal yönetiminin, sosyal ilişkilerin ve kültürel yapılanmanın en elverişli ve rasyonel biçimi olarak kalır. Bu biçimin yararlılığı, toplumun ekonomik, toplumsal ve manevi gelişme düzeyi ile belirlidir.

İkincisi, sosyalist rejimde hâlâ insanların ihtiyaçlarının karşılanmasında belirli bir eşitsizlik sürmektedir ve toplumun bazı üyelerinde özel mülkiyet zihniyeti ve kapitalizmin daha başka ahlaki kalıntıları görülmektedir. Bu koşullarda, emek ve tüketimi kontrol eden, toplumsal ve bireysel mülkiyeti koruyan, sosyalist rejim için tehlikeli anti-sosyal eylemleri bastıran bir aygıttan vazgeçmek olanaksızdır.

Üçüncüsü, devlet iç düzeni sağlama nedeniyle korunmuştur. Sosyalizm dünya çapında zafere erişmedikçe, emperyalist devletlerin saldırı tehlikesi sürüp gidecek ve bu nedenle ülkenin casuslara, sabotajcılara ve emperyalistlerin ajanları olan diğer bozguncu unsurlara karşı savunma kapasitesini güvence altına almaya yönelik silahlı kuvvetler ve örgütlere ihtiyaç duyulmaya devam edilecektir.

Aynı şekilde, devlet henüz emekçiler için gereklidir. Kamu üzerine belirli ölçüde bir baskı da yine zorunludur. Fakat devlet etkinliğinin daha başka görev ve işlevleri ön plana alınmıştır.

En başta, devletin, gözle görülür biçimde büyüyen *ekonomik rolü* gelir. Ekonomi tiplerinin çeşitliliğiyle özellik kazanan geçiş döneminde devlet henüz kontrolünü, planlamasını ve dolaysız yönetimini ulusal ekonominin bütün dallarına ve sektörlerine yayma durumunda değildir. Sosyalist rejimde ise, ülkenin ekonomik gelişimine yön veren bütün yönetici kolları etkin biçimde, topluca

eline alır. Toplumsal üretimin örgütlenmesi, yani ekonominin yönetimi, başlıca işlevi halini alır.

Devletin diğer bir işlevi, sosyalizm koşulları altında geniş ölçüde gelişen, kültür ve eğitim işlevi, yani devletin sosyalist kültürü oluşturan bilimi, sanatları ve edebiyatı geliştirme, kültür düzeyini yükseltme ve halkın komünist eğitimini sağlama çalışmasıdır.

Yeni rejimin temeli olan *sosyalist mülkiyetin korunması* işlevi özellikle önemlidir.

Devletin, *vatandaşların hak ve çıkarlarının, bireysel mülkiyetlerinin ve kamu düzeninin korunmasına* ilişkin etkinliği sosyalist rejimde büyük bir genişlik kazanır.

Böylelikle, sosyalizmin zaferinden sonra, devlet her şeyden önce çalışan kitlelerin yaratıcı etkinliğinin yöneticisi, ekonomik ve kültürel yapılanmanın örgütleyicisi olarak ortaya çıkar.

Diğer yandan, kapitalist sistem hâlâ vardır, saldırı tehlikesi altedilmiş değildir, bu nedenle *dıştan gelecek bir saldırıya karşı ülkeyi savunma* işlevi bütünüyle devam etmektedir. Sosyalist devlet, sosyalizmin kazandırdıklarını yenilmeden savunmak için silahlı kuvvetlerini, ordusunu, donanmasını, karşı-casusluk ve haberalma servislerini güçlendirmelidir. Böyle olmakla birlikte, dış politika alanındaki etkinliği, yalnızca askeri savunma işleviyle sınırlı değildir. Yabancı devletlerle ekonomik, kültürel ve siyasi ilişkilerini yaygınlaştırır, farklı toplumsal ve politik sistemlere ait ülkelerin barış içinde bir arada yaşamalarını sağlamayı ve halklar arasında barışı güçlendirmeyi amaçlar. Dünya sosyalist sisteminin oluşumu, dış politika konusunda yeni bir görevin ortaya çıkmasına yol açmıştır: Bu kardeş sosyalist ülkeler arasındaki sarsılmaz dostluğun korunması, işbirliği ve yardımlaşmanın arttırılmasıdır.

Sosyalist düzende, geçiş dönemine göre, devletin işlev ve görevlerinin değişmesi, kaçınılmaz olarak çalışma yöntemlerine de yansır. Yönetimde baskı önlemlerinin uygulanma alanı en önce daralıp yerini, inandırma, insanların ortaklaşa çalışmalarını örgütleme yöntemlerine bırakır.

Kamu yönetimi yöntemlerinin geliştirilmesi, sosyalizmin zaferinden sonra önemli bir görevdir. Bu görevi tam olarak yerine getirmek, ekonomik gelişim ve toplumsal, kültürel, vb. ilerleme tempolarının hızlanmasına büyük ölçüde katkıda bulunmak demektir. Yeni sınıf yapısı ve yeni ekonomi tipine uygun olarak, kamu etkinliği şekil ve yöntemlerinin doğru biçimde hazırlanması kolay bir iş değildir. Sosyalist toplum yanılmaz değildir. Bu nedenle, komünist parti, devletin kuruculuk sorunlarına özel bir dikkatle eğilir.

Sosyalist devletin mükemmelleştirilmesi, daha başka önlemler arasında, zafere ulaşan sosyalizm koşullarında, geçiş dönemindekinden de daha az hoşgörülmesi gereken her türlü bürokratizm belirtisini yok etmek demektir. Gerçekten de, devlet artık çok daha fazla alanı yönetmektedir. Sosyalist devlet, özellikle kooperatif ticaretinin dışında tümüyle ticaret ve sanayiyi yönetir. Halk sağlığı, toplumsal güvenlik, eğitim gibi yurttaşların günlük ihtiyaçlarına cevap veren kuruluşların çoğunun çalışmalarını yönlendirir. Devlet kolhozların başlıca müşterisidir. Bu koşullarda, bürokratizmin topluma hem ekonomik hem de politik açıdan büyük bir zarar vermesi tehlikesi vardır. Bu nedenle, parti, devlet aygıtıyla emekçi kitleler arasındaki bağları sıkılaştırmak, sosyalist demokrasiyi güçlendirmek için, bürokratizme karşı sistemli bir mücadele düzenler.

■ Emekçilerin Siyasi ve Toplumsal Haklarının Yaygınlaşması

Sosyalizm, halkın tümü için demokrasinin bütün ekonomik, toplumsal ve politik koşullarını ilk kez olarak biraraya getirir.

Yalnızca sosyalizm, hiçbir şiddete başvurmaksızın halkın hayatıyla ilgili herhangi bir sorunu demokratik yoldan çözmeyi sağlayan, tüm toplum tabakalarının çıkar birliğini yaratır.

Ancak sosyalist rejimde, yurttaşların tam bir politik eşitliği gerçekleştirilebilir. Bu eşitlik, insanların üretim araçlarına sahibolma bakımından eşit olmaları ve bunun sonucu olarak tüm toplumu ilgilendiren kararlara katılma hakkını elde etmeleriyle güvence altına alınmıştır.

Sosyalist toplumun üyeleri yalnızca biçimsel hak ve özgürlükleri ellerinde bulundurmakla kalmazlar, bunlardan yararlanmanın pratik olanaklarına da kavuşmalıdırlar. Sosyalist kuruluşların söz, basın, toplantı, sokak gösterileri vb. gibi temel özgürlükleri ilan ederken, bunlardan gerçek yararlanma olanaklarının garantilenmesi konusuna ağırlık vermeleri ve tüm kağıt stoklarını, baskı makinesi ve lokalleri emekçilerin eline teslim etmeyi kabul etmeleri boşuna değildir.

Elbette ki, sosyalizmde bile, bireyin sınırsız bir özgürlüğü söz konusu olamaz. Böyle bir şey, özgürlük değil, keyfi davranışlara serbestlik tanınması olur, çünkü bu, başkalarının ve tümüyle toplumun çıkarlarına zarar verir. İnsana en geniş özgürlükleri verirken, sosyalist devlet, aynı zamanda diğer insanlara zarar verebilecek her türlü eylemi yasaklar. Örneğin ırkçı ve faşist görüşlerin yayılmasını, savaş propagandası yapılmasını cezalandırır. Burjuva devletinin tersine olarak, sosyalist devlet gençliği yozlaştıran ve ahlaksızlığı, gaddarlığı, şiddeti öven kitap,

dergi ve filmlerin halka yayılmasına izin vermez. Bu kısıtlamalar halkın çıkarlarına uygundur ve bunun sonucu olarak yeni rejimin demokrasisini sarsmaz, tersine güçlendirir.

Demek ki, sosyalist demokrasi anarşistlerin tumturaklı biçimde sözünü etmekten pek zevk aldıkları şu mahut sınırsız «özgürlük»ten temelden farklıdır. Bu özgürlük ancak onların kafalarında varolabilirdi, yoksa toplumda değil. Sosyalist demokrasiye gelince, rüzgarın estiği yöne eğilmez, yönetilen bir demokrasidir, sosyalizmin gelişimi ve komünizmin kuruluşunun çıkarına parti ve devlet tarafından yönetilir. Komünistlerin açıkça ve dolambaçlı yollara kaçmadan söyledikleri gerçek budur.

Bu durum, revizyonistleri rahatsız eder. Bıkmadan usanmadan demokrasinin hiçbir kısıtlamayla, hiçbir yönetimle uyuşamayacağını tekrarlar, bu yüzden, sosyalist demokrasi yerine «sınırsız» bir demokrasi yada onların deyimiyle, «tam» demokrasi isterler. Bu görüşleri savunanların şatafatlı sözlerinin arkasında anlamı çok belirli bir politik amaç gizlidir: Sosyalizmi bir yana bırakıp burjuva demokrasisine, yani asla bilmem hangi sınırsız demokrasiye değil fakat burjuvazinin yönettiği, kapitalizmin çıkarlarına uygun çeşitli kısıtlamalar içeren bir demokrasiye yönelmek.

Revizyonistlerin bir başka amacı da parti aracılığıyla toplumun yönetilmesini baltalamaktır ki, bunun da sonucu, gerçekte demokrasinin ilerlemesi değil sınırlandırılmasıdır. Çünkü partinin etkinliği kitlelerin iradesini dile getirir: Parti sosyalist toplumun en demokratik örgütüdür. Uyguladığı yönetim, gerçek halk egemenliği ilkelerinin en tam uygulamasıdır.

Marksist-Leninist partiler revizyonistlerin ileri sürdüğü «demokratikleştirme» teorileri ve hele hele reçetelerini reddederler, fakat sosyalist demokrasinin sistemli ge-

lişmesi ve genişlemesini en başta gelen görevleri saymaktan geri kalmazlar. Bununla birlikte, revizyonistlerin tersine olarak, bu sonuca varmak için burjuva demokrasisinin öğreti ve ilkelerini benimsemek değil, sosyalist demokrasiyi geliştirmek, yani devlet ve partinin kitlelerle olan bağlarını sıkılaştırmak, toplumsal hayatın bütün alanlarında emekçilerin yaratıcı etkinliğini ve inisiyatif ruhunu teşvik etmek gerektiğini kabul ederler.

Partinin önünde bu anlamda gerçekleştirilecek büyük görevler vardır, çünkü gerçek sosyalist demokrasi basmakalıp bir biçimde kendiliğinden ortaya çıkmaz; sosyalizm güçlerini biriktirdiği ölçüde gelişir. Bu, toplumun, devletin ve partinin yüksek dikkatlerini ve sürekli çabalarını, yanlış görüşlere, yanlış ve bürokratik yönetim yöntemlerine, geniş halk kitlelerinin zekâ ve güçlerinden kuşku duyulmasına karşı amansız bir mücadele isteyen bir süreçtir.

Niçin parti sosyalist demokrasinin ilerlemesine bu kadar büyük bir önem verir?

Çünkü tarihte asla görülmemiş en yüksek tipte, en geniş bir demokrasi sosyalist düzende yalnız olanaklı olmakla kalmaz, zorunludur da. Sosyalist rejimde demokrasi, kapitalizmde olduğu gibi yöneticiler çevresinden koparılmış bir ödün değil, toplum hayatının normal ve hızlı gelişimini garantileyen bir yasadır. V. İ. Lenin şöyle yazıyordu. «Zafere ulaşan sosyalizm tam ve eksiksiz bir demokrasi kurmak zorundadır...»[*] Sosyalizm ve demokrasi birbirlerinden ayrılmazdır.

Geniş bir demokrasi, toplumun her bir üyesine, kendini egemen efendi gibi hissetmesi olanağı sağlar, büyük kitlelerin yaratıcı inisiyatifini coşturur. Bu inisiyatif olmaksızın sosyalizm bir adım bile ilerleyemez. Demokra-

---

[*] V. Lenin, Bütün Eserleri, c. 22, s. 155, rusça baskı.

si, milyonlarca insanın yetenek ve hünerlerini teşvik eder, hızla yetenekli yöneticiler oluşturulmasına katkıda bulunur, emekçilerin kamu işlerinin yönetimine giderek daha büyük ölçüde ve doğrudan doğruya katılmalarını sağlayarak onları kamu yararına etkinliğe yöneltir. Örneğin Mart 1958'de (beşinci yasama dönemi) seçilen SSCB Yüksek Şurasında, doğrudan doğruya üretimde çalışan 614 işçi ve kolhozcu yer almıştır. Şehir sovyetleri temsilcileri arasında, üretimde çalışan işçilerin oranı %39,4, kırsal sovyetlerde kolhozcuların oranı ise %58,8'dir. Toplam olarak yaklaşık 340.000 işçi ve aşağı yukarı 780.000 kolhozcu, 1959'da yerel sovyetlere seçilmişlerdir.

Kıyaslama yapmak için, Amerika Birleşik Devletleri Kongresinde bankacıların ve büyük sanayicilerin, senatonun %30'unu ve Temsilciler Meclisinin %34'ünü oluşturduğunu, senatörlerin %2'inin büyük toprak sahipleri olduğunu hatırlatalım. Geri kalan sandalyeler büyük holding temsilcileri ve sermayenin sadık uşakları olmakla ün salmış profesyonel politikacılar tarafından işgal edilir. Çok doğru bir amerikan atasözü vardır: «Kimisi zengin olduğu için senatördür, kimisi de senatör olduğu için zengindir.»

Sosyalist ülkelerin tüm kuruluşları, memurların seçilebilme, görevlerinden alınabilme ve sorumluluk ilkesine, ayrıca tüm devlet organizmalarının seçilebilme ve sorumluluk ilkesine yer verirler. Seçmenler güvenlerini haklı çıkarmayan bir milletvekilini, vekillik süresi dolmadan önce görevinden alabilirler. Emekçilerin toplumsal örgütleri, yürütme organlarının çalışmalarını giderek daha geniş biçimde kontrol eder ve bunlara, kendileri de katılırlar.

Sosyalist bir ülkenin devlet alt örgütleri, fabrika işçileri, kolhozcular, kültür ve eğitim kurumlarında çalışan militan emekçilerle çevrilidir. Sovyetlerin seçimlerinde, 14-15 milyon kişi propagandacı ve örgütleyici olarak,

SSCB seçim kampanyalarına katılır. Milyonlarca insan yerel sovyetlerin geçici yada sürekli komisyonlarında üye, toplumsal denetmen, işletmelerde, yönetim kurumlarında yada evkadınları arasından seçilen yardım komitelerinde üyedirler, yahut da toplumsal örgütler tarafından oluşturulan denetim gruplarında görev alırlar. Bütün bu kimseler devletin çalışmasına katılır ve bilinçlerini, bilgilerini, kültürlerini geliştiren gerçek bir politik okuldan geçmiş olurlar. Halk kitleleri, bir deneyim alışverişi, kontrol ve eleştiri aracı olan basın yardımıyla devlet aygıtının çalışması üzerinde etkilerini gösterirler.

Sosyalist demokrasinin bir başka önemli özelliği parti, sendikalar, Komsomol örgütü gibi örgütlerdir.(*) Milyonlarca kişi, toplumun eylemli kanadını oluşturan bu örgütlerde militanlık yaparlar. 1958'de Sovyetler Birliği Komünist Partisi'nin 8 milyondan fazla üyesi bulunduğunu, Komünist Gençlik Federasyonunun 18 milyon ve sendikaların 50 milyondan fazla üyeye sahibolduğunu söylemek yeter.

Marksist demokrasi kavramının temel özelliklerinden biri, bunun politik hak ve özgürlüklere büyük bir önem vermekle birlikte, yalnızca bunlardan ibaret olmamasıdır. Marksistler, demokrasinin en başta gelen bir öğesinin de emekçilerin toplumsal ve ekonomik hakları, yani çalışma, dinlenme, eğitim, yaşlılık yada hastalık halinde maddi yardım gibi haklar olduğunu kabul ederler. Bu haklar, insanların gerçek özgürlük ve mutluluğunun temelini oluşturur.

Sosyalist rejimin tarihi avantajları, emekçilerin toplumsal haklarını güvence altına almak sözkonusu olduğunda özellikle parlak biçimde ortaya çıkar.

(*) **Komsomol Örgütü**: Komünist Gençlik Örgütü. Çocukluktan yeni çıkmış gençleri eğitip yetiştiren bir örgüt. (çn.)

Süreğen işsizliğiyle kapitalist toplum herkese çalışma, hele hele isteğine göre bir meslek seçme olanağını garantileyebilecek durumda mıdır? Hayır. Oysaki sosyalist rejim, çalışma hakkını, yurttaşı yarın endişesinden ve güvensizlikten kurtaran anayasal bir hak haline getirir. Çalışma yaşamak için sadece bir araç değil, insanın toplum içindeki değerinin ölçüsü ve bir onur sorunudur.

Kapitalist toplum, yurttaşların dinlenme hakkını garanti edebilecek durumda midir? Hayır. İşçilerin sağlığı ve barınaklarının düzeni, kapitalistin umurunda bile değildir. İşçiler onun için yalnızca bir kâr kaynağıdır, daha fazla bir değerleri yoktur. Bu durum özellikle, birçok burjuva ülkesinde tıbbi yardımların bedelinin emekçileri yıkıma sürükleyecek derecede pahalı olmasıyla kanıtlanır. Kapitalist düzende, yasalarla saptanan işgücü, ücretli tatiller ve işçi sınıfının diğer toplumsal hakları emekçilerin uzun bir mücadelesi pahasına kazanılmıştır. Emekçiler bu hakları korumak ve genişletmek için büyük çabalar harcamak zorunda kalmışlardır.

Sosyalist rejimde, tersine, üretim araçları ve siyasi iktidar emekçilerin kendilerine ait olduğundan, sağlık ve halkın refahı toplumsal örgütlerin ve devletin uğraşlarının merkezini oluşturur.

Kapitalist toplum, yurttaşların eğitim hakkını garantileyebilecek durumda mıdır? Hayır. Ve bunun nedeni yalnızca kapitalist toplumun, fabrikada çalışmak için gerekli olanın dışında emekçilerin kültürel ihtiyaçlarıyla ilgilenmemesi değildir. Ayrıca, burjuvazi bütün sömürücü sınıflar gibi, eğitim ve kültür tekelini, iktidardaki tekelini korumak için başlıca araç sayar. Emekçiler cahil, kültürsüz ve her türlü önyargı ve boş inançların esiri olduğu sürece, sömürücü sınıfların onların dizginlerini ellerinde tutmaları çok daha kolay olur.

Sosyalist toplum, tüm üyelerini okumuş ve kültürlü insanlar haline getirmekten hayati bir çıkar sağlar. İktidarın emekçilere ait olduğu yerde, kültürlerinin ve bilinçlerinin yükselmesi, ufuklarının genişlemesi, devletin güç kaynağı, toplumsal zenginlikleri çoğaltmanın ve ilerlemeyi hızlandırmanın aracıdır.

Sosyalist toplum, halkın geçmişte toplumsal bakımdan en çok ezilmiş ve aşağılanmış kesiminin politik ve kültürel gelişmesine özel bir dikkatle eğilir. Bu, özellikle kadınlarla ilgili bir sorundur.

Bazı kapitalist ülkelerde kadın günümüzde bile birçok politik ve medeni haklardan yoksundur, erkeğinkine eşit bir emek karşılığında daha düşük bir ücret alır, aile içinde bağımlı bir durumdadır.

Marksizm-Leninizm, kadının kurtuluşunun herşeyden önce, aile içinde olsun, politik hayatta olsun erkekle eşit haklara sahip olmasıyla, daha sonra kadının toplumsal çalışmalara ve üretimdeki çalışmaya katılmasıyla ve nihayet evişi çalışmalarının kadının bütün zamanını ve bütün gücünü almasına yolaçtığı hizmetçi kölelik sisteminin ortadan kaldırılmasıyla mümkün olacağını kabul eder.

Sosyalist rejim, bu karmaşık sorunun çözümünü bulmuştur. Kadına erkeğin yanında tam ve eksiksiz bir eşitlik sağlamakla kalmamış, anayı saygı ve onurla çevrelemiştir. Devlet, çalışan kadınlara gebelik ve annelik için uzun süreli ücretli izin hakkı tanır. Kocasız analara yada çok çocuklu analara aylık bağlar, çok çocuk sahibi annelere ödüller ve madalyalar verir. Kadının ve çocuğun aile içindeki hakları yasayla korunmuştur.

Sosyalizm, kadının kamu hizmetlerinde ve üretimde çalışabilmesi için geniş olanaklar sağlar. 1897'deki sayıma göre çalışan ücretli kadınların yalnızca %13'ü Çarlık Rusyası'ndaki işletme ve şantiyelerde görevliydi, %4 oranında kadın eğitim ve halk sağlığı kurumlarında çalı-

şıyor, %55'i zengin ailelerin yanında hizmetçilik yapıyor ve %25'i ise kulakların ve büyük toprak sahiplerinin tarım işletmelerinde ırgatlık ediyordu. Bugün, Sovyetler Birliği'nde, toplam sanayi emekçilerinin %45'i kadınlardan oluşur. Yüksek öğrenime sahip uzmanların yarısından fazlasını, %53'ünü kadınlar oluşturur. Yüzlerce kadın SSCB Yüksek Şurası ve Federe Cumhuriyetlerin Yüksek Şuralarında milletvekilidir. Yerel iktidar organlarına gelince, bunlarda görevli kadın sayısı aşağı yukarı 700.000'dir.

Elbette ki bu konuda henüz herşey yapılmış değildir, nerde? Evişi çalışmaları daima kadınların çok zamanını alır ve politik ve kültürel gelişmelerini frenler. Hâlâ, ananın çocuklarının eğitimine bağlı yükümlülüklerinden büyük kısmını onun omuzundan alabilecek kreşler, çocuk bahçeleri ve yatılı okullar yeterli değildir. Kadına karşı feodal tutumun kalıntılarına şurada burada, hele bazı Orta Asya Sovyet Cumhuriyetlerinde rastlanır. Fakat SSCB'de ve halk demokrasisi ülkelerinde kadının kurtuluşuyla ilgili olarak gerçekleştirilen ilerlemeler, tüm toplum tarafından bu soruna verilen önem, tam bir çözümün gecikmeyeceğinin güvencesidir.

Sosyalizmin yeni toplumsal oluşumun ilk ve alt aşaması olduğu unutulmamalıdır. Bu nedenle, sömürücülerin binlerce yıllık egemenliğinden sosyalizme miras kalan karmaşık sorunların tümünün birdenbire ve tamamıyla bu aşamada çözümlenebilmesi olanaksızdır. Fakat sosyalizmin, emekçilerin gerçek demokratik haklarını başka hiçbir rejimde görülmemiş biçimde garantilediği ve demokrasiyi çok büyük ölçüde genişlettiği ortadadır. Tüm üyelerin mutluluğuna, refahına, kişisel kaderine özen göstermeyi yükümlenen bir toplumda başka türlüsü de olamazdı zaten.

Sosyalist toplum ilerlediği ölçüde, yurttaşlara sağlanan toplumsal olanaklar artar ve onlar artık politik hayata etkin biçimde katılmak için geniş olanaklara sahiptirler. Tüm emekçilerin toplumun mutluluğu ve ilerlemesiyle yakından ilgilenmesinin nedeni budur.

2 SOSYALİST TOPLUMDA HALKLARIN DOSTLUĞU

Kapitalizm, birçok ülkede yeni rejime kötü bir miras bırakır: Şu yada bu halkların ekonomik ve kültürel geriliği ve eski ulusal rekabetler. Bu nedenle milliyetler sorunuyla ilgili olarak, zafere ulaşan işçi sınıfının birinci görevi, tüm ulus ve milliyetlerin üzerindeki baskıları kaldırmak, eşitsizlikleri yoketmek, bunları tamamiyle ve kesinlikle kurtarmaktır. Lenin, sosyalizmin nihai hedefinin yalnızca devlet içinde kendi gelenek ve kişisel özgürlüklerini korumak isteyenlerin eğilimlerine son vermek olmayıp, ayrıca ulusların kaynaşmasını da sağlamak olduğunu belirtirken şöyle diyordu : «Nasıl ki insanlık ancak ezilen sınıfın diktatörlüğü dönemini geçirerek sınıfların ortadan kalkmasına varabilirse, aynı şekilde ulusların kaçınılmaz olarak birleşmesi de ancak tüm ezilen ulusların tam olarak kurtuluşlarının geçiş dönemiyle, yani onlara ayrılma hakkı tanımasıyla olanaklıdır.»(*)

Ezilen ulusların kurtarılması ve ulusal eşitliğin sağlanması amacıyla yapılan eylemler, sosyalist devrimin

(*) V. Lenin, Bütün Eserleri, c. 22, s, rusça baskı.

hemen ardından başlar. Ulusal sorun üzerine, komünist partilerin programının temel ilkesi, her ulusa ayrılma ve bağımsız bir devlet oluşturma olanağı da dahil olmak üzere, kendi kaderini tayin hakkını tanımaya dayanır. Bu hakkı tanımak, hiçbir zaman her ulusu ayrılmaya, bir ve aynı devlet örgütü içinde bağlı olduğu ulusla tüm politik bağları kesmeye davet etme ve hele hele zorlama anlamına gelmez. Kendi kaderine sahibolma hakkının böyle bir yorumu, ancak sosyalist ulusları bölmekten, sonra da arka arkaya ezmekten çıkarı olan dünya kapitalist sisteminin işine gelir.

Fakat tüm sorun bununla bitmez. Üretici güçlerin gelişiminin çıkarları, sosyalist ulusların birbirlerine yaklaşmalarını gerektirir. Bu nedenle ayrılma yanlısı eğilimler, sosyalizm davasına ciddi bir zarar verebilir. Komünist partiler, belirli bir ulusun ayrılma hakkını belirli koşullar içinde gerçekleştirmesi gerekir mi gerekmez mi sorunu karşısında tavır alırken bu eğilimlerin tehlikesini akıllarından çıkarmazlar. Fakat ayrılmanın mı, birleşmenin mi yararlı olacağına karar verme hakkı yalnızca daha önce ezilmiş olan uluslara aittir. Ancak tam bir özgürlük onların eski acılarını ve aşağılanmalarını unutmalarını sağlar ve böylece ulusal ilişkilerde bir dönüm noktası yaratır. Uluslararası ilişkiler sorunlarını çözümlemek sözkonusu olduğunda komünistlerin özgür iradeyle davranma ilkesine bu kadar büyük bir önemle bağlanmalarının nedeni işte budur. Tüm ulusal baskı biçimlerini yıkan, her halka kendi devletine, ulusal diline, ulusal kültür ve geleneklerine sahibolma hakkını tanıyan sosyalist rejim, tüm emperyalist eğilimlere karşı tam ve tartışılmaz bir enternasyonalizmi uygulamaya koymuştur.

Elbette ki ulusların kurtuluşu basitçe ulusal baskının ortadan kaldırılması ve yasal eşitlik tanınmasıyla gerçekleşemez. Emperyalizm, yeni toplumsal rejime ezilen halkların ekonomik ve kültürel geriliğini miras bırakır. «De-

mek ki ezen uluslar yada «büyük» denilen uluslar için enternasyonalizm,» diyordu Lenin, «yalnızca ulusların biçimsel eşitliğinin tanınmasından ibaret kalmamalı, ayrıca güncel uygulama içinde ortaya çıkan, ezen ulusların, büyük ulusların eşitsizliğini de, onların gidermek zorunda olduğu eşitsizliği de kapsamalıdır. Bunu anlayamayan, bunun ulusal sorun karşısında gerçek proleter tutum olduğunu da anlayamamıştır. Böyle bir kimse, temelde, küçük-burjuva görüş açısıyla yetiniyor demektir ve bunun sonucu olarak da her an burjuvazi konumuna kayabilir.»(*)

Marksist-Leninistlerin, sosyalist rejimin yalnızca eskiden ezilen halklara kendi kaderini tayin hakkı vermekle kalmayıp ayrıca onların yüzlerce yıllık geri kalmışlıklarını altedebilmelerinde yardımcı olarak, bu halklara bunu gerçekleştirmek için olanaklar sağlanması da gerektiğini kabul etmeleri işte bu sebeptendir.

Gelişmiş sosyalist ulusların ve özellikle Rus halkının katkısı nedeniyle, eski az gelişmiş ülkeler olan Sovyetler Birliği ulusal cumhuriyetlerinin ekonomisi ortalama olarak, tümüyle SSCB'dekinden çok daha hızlı tempolarla büyümektedir. Örneğin Sovyetler Birliği'nin toplam sanayi üretimi, 1958'de 1913'e göre 36 kat artmıştır, oysaki Kazahistan Sovyet Sosyalist Cumhuriyeti'nde 44 kat, Kırgızistan Sovyet Sosyalist Cumhuriyeti'nde 50 kat ve Ermenistan Sovyet Sosyalist Cumhuriyeti'nde 55 kat artma olmuştur. Merkezden uzak ve geri kalmış ulusal bölgelerde hızlı sanayileştirme politikası, örneğin Slovakya'nın sanayileştirilmesinde olduğu gibi, birçok halk demokrasisinde de uygulanır. Yerel koşullar gözönünde tutularak üretim güçlerinin daha eşitçe dağılımı ve uzmanların daha hızlı yetiştirilmesi ulusal kadroların çabuk çoğalmasında ve kültürel geri kalmışlığın silinmesinde katkıda

(*) V. Lenin, Bütün Eserleri, c. 36, s. 621, rusça baskı.

bulunur. Herhangi bir Sovyet Cumhuriyetinin durumu budur. Örneğin, Türkmenistan, devrimden önce 58 okula ve hepsi de zenginlerin, imamların yada yüksek memurların çocukları olan 6780 öğrenciye sahipti. Bugünse bu cumhuriyetin 225.000'den fazla öğrencisiyle 1200 okulu, bir üniversitesi, tıp ve tarım yüksek okulları, üç pedagoji enstitüsü, 32 de uzman yetiştiren lise düzeyinde öğrenim kurumu vardır. Bu cumhuriyette, çoğu türkmen dilinde olmak üzere 65 gazete ve 13 dergi yayınlanır.

SSCB'de ve halk demokrasisi ülkelerinde, eskiden geri kalmış olan bütün diğer ulus ve milliyetler için aynı şeyleri söyleyebiliriz.

Ulusal boyunduruğun kaldırılması, ekonomik ve kültürel gelişimdeki ilerlemeler nedeniyle birçok milliyetin ulusa dönüşmesi kolay olmuştur. Bunu eskiden yapamıyorlardı, çünkü ekonomik geri kalmışlıkları, yönetim bakımından bölünmüşlükleri ve daha başka sebepler buna engel oluyordu. Öte yandan, daha burjuvazi döneminde oluşan uluslarsa tepeden tırnağa değişmektedir.

Ekonomik temeli kapitalist özel mülkiyete dayayan ve egemen gücünü burjuvazinin oluşturduğu bir burjuva ulusu, iç sınıf uzlaşmazlıklarıyla özellik kazanır. Ulusal kültürde, gerçekte, iki kültür birarada bulunmakta ve çarpışmaktadır: Demokratik olan birincisi halk kitlelerinin kültürü, diğeriyse, yönetici ve sömürücü sınıfların gerici kültürüdür. Bir burjuva ulusunun dünya görüşü sömürücü sınıflar tarafından zorla kabul ettirilir; bu görüş, bu ulusun çıkarlarının bütün diğer halklarınkine zıt olduğu temeline dayanan milliyetçiliktir. Burjuva milliyetçiliği, çoğu kez sömürücülerin canla başla körüklediği ulusal kin ve ırkçılığın canavarca biçimlerine bürünür. Çarlık Rusya'sında durum buydu. Yahudilere, Slavlara ve daha başka «ari olmayan»lara karşı gaddar olan Hitler faşistlerinin ideoloji ve politikalarını en aşağılık bir ırkçılık oluş-

turuyordu. Günümüzde, ırk ayrımı, Birleşik Devletler'de zencilere karşı geniş ölçüde uygulanmaktadır.

Bu iğrenç olaylar, ekonomik hayatı toplumsal mülkiyete dayanan ve yönetici sınıfı, işçi sınıfı olan sosyalist uluslara tümüyle yabancıdır. Her türlü sınıf uzlaşmazlığından arınmış olduğundan, sosyalist toplum tek blokludur. İlk kez olarak tek bir ulusal kültür vardır; emekçi kitlelerin düşünce ve isteklerini, tarihi evrimlerinin özelliklerini dile getirir. Sosyalist rejim, halkın tüm hayatını belirlediğinden bu düzende ulusal kültür de, doğal olarak sosyalist bir içerik kazanır. Sosyalist ulusların kültürü en zengin ve çeşitli ulusal biçimlere bürünmekle birlikte, aynı zamanda uluslararası ve ideolojik içerik bakımından tektir. Bu kültür halklar arasında, yeni toplumun kurulması için ortaklaşa çalışma pratiği içinde, daha kardeşçe dostluk ve yardımlaşma ilişkilerinin doğmasını sağlar. Sosyalist enternasyonalizm, sosyalist ulusun dünya görüşü halini alır.

Elbette ki, bu görüş kendiliğinden doğmaz, uluslararası yeni enternasyonalist ilişkiler de kendiliğinden kurulmaz; her ikisi de, milliyetçilik kalıntılarını ortadan silme amacını güden ısrarlı bir çalışmanın sonucudur. Milliyetçilik zihniyetini yoketmeyi amaçlayan politik çalışma bir yana bırakılırsa bu inatçı kalıntılar hızla yayılır. Bu nedenle, Marksist-Leninist partiler, ulusal ilişkilerde her türlü sapmaya karşı mücadeleye büyük bir önem verirler.

Sosyalist ulusların gelişmesi, onların birbirlerine yaklaşmalarını zorlaştırmak şöyle dursun daha da kolaylaştırır.

Ulusların, ulusal duvarları yıkmak, uluslararası bağları sıkılaştırmak, ekonomik, politik ve kültürel alanlarda birbirlerine yaklaşmak gibi kapitalist rejim çerçevesinde doğan eğilimleri, sosyalist düzende ortadan kaybolmaz, tersine daha da belirginleşir. Bununla birlikte bu eğilim artık

bir takım halkların diğerlerini köleleştirmesiyle değil, eşit halkların özgür iradeleriyle birbirlerine yaklaşmasıyla kendini gösterir. Bu, yalnızca ekonomik gelişme için geçerli değildir. Ulusal kültürler de birbirine yaklaşır ve karşılıklı olarak birbirlerini zenginleştirirler.

Sosyalizm, ulusa yeni bir içerik ve yeni nitelikler kazandırır. Bunun sonucu, ulusların ekonomik, politik, ideolojik ve kültürel alanlarda daha güçlü bir birliğidir.

3 SOSYALİST TOPLUMDA KÜLTÜR

Rusya devrimini yaptığında, düşmanları kindar duygularının etkisiyle kültürsüz ve cahil kitlelerin uyanışının Rus kültürünü yıkacağını, kaba «mujiklerin» eski kültürel değerleri koruyamayacaklarını, hele hele yenilerini hiç yaratamayacaklarını sanıyorlardı. Sosyalizme doğru ilerleyen diğer ülkelerin emekçileri de, birçok iç karartıcı kehanet duymuşlardı.

Bugün bu iddialarının saçmalığı apaçıktır. Sosyalist devrim kültürün gerilemesini değil, gelişmesini sağlamış, çok geniş ve değerli bir kültürel devrim yaratmıştır.

■ Kültür Devrimi Sosyalist Yeniden Kuruluşun En Önemli Öğelerinden Biridir

Toplumun sosyalist yeniden örgütlenişi, haklı olarak kültür devrimi adı verilen, kültür alanındaki köklü dönüşümler olmaksızın düşünülemez. Bu dönüşümlerin amacı yeni bir kültür, sosyalist kültür yaratmaktır.

Fakat kültür devrimini kabaca tüm geçmiş kültürün inkarı olarak yorumlamak yanlış olur. Sosyalist kültür yoktan varolmaz. Bu kültür, sömürücü toplumda yaratılanların en güzellerini devam ettirir. V. Lenin şöyle diyordu: «Kapitalizmin bıraktığı bütün kültürü almak ve bununla sosyalizmi kurmak gereklidir. Bütün bilimi, tekniği, bütün bilgileri ve sanatı almak gereklidir. Bunlarsız, komünist toplumun hayatını kuramayız.»(*)

Kültürel mirasın içinden, değeri sürüp gidecek olanları seçmek ve gereksiz olan herşeyi, sosyalist toplumun yapısına ters düşen herşeyi ve hele hele gerici, zararlı olan herşeyi atmak kültür devriminin somut görevidir. Gerçek sosyalist kültür bu temel üzerinde gelişir. İçeriği bakımından sosyalisttir; çünkü bu, yeni toplumun hayatını ve ideolojisini dile getiren, halkın hizmetinde olan, halka sosyalizm için ve daha sonra komünizm için mücadelesinde yardımcı olan bir kültürdür. Kültürü, bir seçkinler tabakasının ayrıcalığı olmaktan çıkarıp herkesin malı haline dönüştürmek kültür devriminin bir başka belli başlı görevidir. Bu zorunluluk, burjuva ölçülerine göre en «uygar» ülkelerde bile kaçınılmaz olarak ortaya çıkar. Çünkü kapitalizm, emekçilere üretime katılmaları için zorunlu olan bilgilerin en azını vermekle yetinir.

Eğitimdeki atılım Sovyetler Birliği için özellikle büyük bir önem taşıyordu. Nüfusun % 75'inden fazlası (9 yaşındakiler ve daha yukarı yaşta olanlar) Rusya'da devrimden önce, karacahildiler. Kırgızlar arasında okuma yazma bilenlerin oranı % 0,6, Türkmenler ve Yakutlar arasında % 0,7, Kazahlar arasında % 2 idi. Birçok milliyetin yazılı dili bile yoktu. Sovyetler iktidarı en ilk bilgilerden başlamak zorunda kaldı: Onmilyonlarca insanı

(*) V. Lenin, Bütün Eserleri, c. 29, s. 52, rusça baskı.

abc'ye başlatmak, onlara kitap, gazete okumayı öğretmek, en ilkel bilgileri kazandırmak gibi. Bu görev, gerçekten devrimci bir tempoyla yerine getirildi. 1929'dan 1932'ye kadar 30 milyondan fazla insan, okuma-yazmayı öğreten okullarda okudu. İlk beş yıllık plan döneminde, zorunlu ve genel ilk öğretim yasalaştırıldı. Bunlar, geçiş döneminin sonlarına doğru cahilliğin, ortadan kaldırılmasını sağladı:

Halkın % 90'ından fazlasının okuma-yazma bilmediği Asya halk demokrasilerinde karacahilliğin ortadan kaldırılması çok daha yoğun çabalar gerektirdi.

Kültür devrimi, Avrupa halk demokrasilerinde özel nitelikler gösterir. Halkın kültür düzeyinin göreli olarak yüksek olduğu bazı ülkelerde kitlelerin cahilliğini ortadan kaldırmak gibi sorunları çözmek gerekmiyordu. Fakat buralarda başka görevler bazen çok güçtü, özellikle insanların bilinçlerine derin kökler salmış olan burjuva ideolojisine karşı mücadele, emekçileri kilisenin gerici etkisinden kurtarmak için yapılan eylem gibi.

Tüm ülkelerde kültür devriminin belirleyici özelliği, kapitalist düzende burjuva egemenliğinin aracı olan okulların sosyalist yeniden eğitimin aracı haline dönüştürülmesidir. Okullar kiliseden ayrılmış ve burjuva ideolojisinin etkisinden kurtarılmıştır. Öğrenim, kademeli olarak, deneyimle doğrulanmış, bilimsel bilgiler temeline dayanacak biçimde reformdan geçirilir. Yeni bir halk eğitimi sistemi yaratılır. Bu sistem okumuş, bilimsel ve teknik bilgilerle donanmış, sosyalizmin kuruluşuna bilinçli olarak katılabilecek insanlar yetiştirir.

Öte yandan, devrimin zaferinden sonra okul dışı eğitime büyük bir atılım kazandırılır. Kulüpler, kütüphaneler, kültür evleri, tiyatrolar, müzeler, sinema, radyo, basın, geniş bir gece dersleri yada mektupla öğrenim şebekesi halkın günlük hayatının bir parçasını oluşturur.

Ülkenin sanayileştirilmesinin, tarımın kolektifleştirilmesinin, sosyalist devletin eğitim ve öğretim alanında yoğun çalışmalarının sonucu işçi sınıfı ve köylülüğün kültürel ve teknik düzeyinin hızla yükselmesidir.

Bu yükselmeyi elde etmek ve toplumun üretim güçleri ve kültürünün atılımını sağlamak için kültür devriminin yeni tipten, işçi sınıfı ve köylülüğe sıkı sıkıya bağlı gerçek halk aydınları yaratma görevini mutlak biçimde yerine getirmesi gereklidir. Proletarya arasından çıkan aydınlar sosyalist devrimin zaferinden önce pek az sayıdadır.

Burjuvazi, işçi ve köylülere yüksek öğrenim elde etmenin yollarını kapatır.

Yeni tip aydınların yaratılması iki şekilde yapılır: Burjuva aydınlarının devşirilip yeniden eğitilmesi yada işçi ve köylü çevrelerinden çıkan uzmanların hızla yetiştirilmesi.

Yaşlı aydınların sosyalizmin kurulmasına katılmalarını sağlamanın basit bir iş olmadığı açıktır. Sınıf savaşının şiddetinin birçok eski aydını -en azından belirli bir zaman için- devrim düşmanlarının kampına ittiği Rusya'da bu çaba, işçi sınıfı için özellikle zordu.

Bununla birlikte Sovyet komünistleri, aydınlar sorununu ana hatlarıyla çözmüş ve sosyalizme doğru yol alan diğer ülkelerin emekçileri için bu sorunun çözümünün temel yöntemlerini göstermişlerdir. Kruşçev, 1958'de, Macaristan Bilimler Akademisi'ndeki demecinde şöyle demiştir: «Partimiz aydınlar arasında çalışmada büyük bir deneyime sahiptir. Düşe kalka birçok sorunu anlamayı öğrendik. Bu deneyimi size de dostça öğreteceğiz.»(*)

Deneyim, en başta, aydınlara karşı büyük bir dikkat, özen ve hoşgörüyle davranmak gerektiğini söyler. Aralarında bazıları, çok sayıda bile olsalar, bazen hemen dev-

(*) Pravda, 10 Nisan 1958.

rimci dönüşümlerin anlamını ve gerekirliğini kavrayamıyorlar ve devrime ideolojik bakımdan yabancı kalıyorlarsa, bunları düşman olarak sınıflandırmakta acele edilmemelidir. Gerçek aydınlar, bu yanlışta uzun zaman ısrar etmez ve kuşkusuz halkla birleşmek için yollar ararlar. Sabır gösterilir, onlara yardım edilir ve yanlışlarının bilincine varmaları için zaman bırakılırsa, bunların sosyalizme geçişi büyük ölçüde kolaylaştırılmış olur.

Bu geniş görüşlülüğün, aydınlarda oluşan ideolojik ve politik dönüşümlere karşı ilgisizlik, pasiflik yada kayıtsızlıkla ilgisi yoktur. Aydınları kendi haline bırakmak, devrim düşmanlarının yaşlı aydınlar arasında, kararsız olanları kendi saflarına çekmelerine izin vermek demektir.

Lenin, aydınlar ve yaşlı uzmanlar arasındaki çalışmaya çok büyük bir dikkatle eğiliyordu. «Kapitalizmde olduğundan daha iyi yaşamaları gereklidir,» diyordu, «Yalnızca maddi açıdan değil, yasal açıdan, işçi ve köylülerle dostça işbirliği bakımından ve moral bakımından da. Yani çalışmaları onları tatmin etmeli, toplumsal bakımdan yararlı olduklarının bilincinde ve kapitalistler sınıfının açgözlü çıkarlarının araçları olmaktan kurtulmuş olmalıdırlar.»(*)

Aydınlara karşı bu tutumun tamamıyla doğru olduğu deneyimlerle kanıtlanmıştır.

Sosyalizmin henüz bir gelecek sorunu olduğu ülkeler için, aydınları kazanmanın ve sosyalist ruh içinde yeniden eğitmenin daha kolay olacağını ileri sürmeye hakkımız vardır. Tekellerin giderek ağırlaşan boyunduruğu, daha önce söylediğimiz gibi gittikçe daha geniş aydın tabakalarını, daha devrimden önce işçi sınıfıyla ittifaka iter. Sosyalist ülkelerin, aydınların halkın hizmetinde çalışmak için çok büyük olanaklara kavuştuğunu gösteren deneyimleri de etkisiz kalmaz.

(*) V. Lenin, Bütün Eserleri, c. 23, s. 169 rusça baskı.

Bununla birlikte, yaşlı aydınlar arasında çalışmada parti ve proletarya diktatörlüğü tarafından gerçekleştirilen ilerlemeler ne olursa olsun, bunlar sosyalist toplumun tüm ihtiyaçlarını karşılamaya yetmez. İşçi iktidarının ilk günlerinden başlayarak, sosyalist toplumun görevi, çok sayıda yeni mühendisler, teknisyenler yetiştirmek, özellikle işçi ve köylü çevrelerinden çıkan yeni bilimsel ve kültürel kadroları oluşturmaktır.

Partinin ve işçi sınıfı devletinin kültür devrimi sırasında yerine getirmesi gereken çalışma, gerçekten devasa büyüklüktedir. Lenin şöyle diyordu: «Bu konuda yazan bütün sosyalistler arasında, tek bir sosyalist eser, sosyalist toplumun geleceği üzerine tek bir ileri gelen sosyalist görüş hatırlamıyorum ki kültürel zenginliklerin, kapitalizm tarafından biriktirilen ve tarihi olarak bize gerekli olan bilgilerin ve tekniğin kapitalizmin aracı halinden sosyalizmin aracı haline dönüştürülmesi sırasında iktidardaki işçi sınıfının önüne çıkacak pratik ve somut güçlüğü haber versin?» «...Bu zor fakat çok büyük önemi olan bir görevdir.»(*)

İşçi sınıfı, proletarya partisi ve devlet, kültür alanında devrimi gerçekleştirirken yalnızca sosyalizmin kuruluşunda ihtiyaç duyulan kadroları oluşturmakla, yeni sosyalist ideolojinin toplumda egemen olmasına yardım etmekle kalmaz, tarihte benzeri görülmemiş bir kültür atılımının koşullarını da yaratırlar.

Eğitimdeki gelişme, mühendislerin, teknisyenlerin ve bilim adamlarının yetiştirilmesinde elde edilen ilerlemeler, bilimin, tekniğin, edebiyatın ve sanatların gerçekleştirdikleri, Sovyetler Birliği ve öteki halk demokrasilerinde bunun parlak bir kanıtını gösterir.

(*) V. Lenin, Bütün Eserleri, c. 27, s. 437-438, rusça baskı.

■ Halk İçin Kültür

Sosyalist rejim, kültürü temelden demokratikleştirir, onu bir seçkinler tabakasının ayrıcalığı olmaktan çıkarıp tüm toplumun emrine verir. Bu, herşeyden önce kültürün kendi gelişimi içini faydalı bir etki yaratır.

Sosyalist rejimde, yazarlar, ressamlar ve sanatçılar halktan ilgi görmediklerinden yakınamazlar. Sosyalist ülkelere gelen yabancılar, değerli kitapların hızlı satılması, müzelerin, tiyatro ve konserlerin kalabalıklığı karşısında şaşırıp kalırlar. Halkın manevi ihtiyaçlarının sürekli artışı, sanat eserlerinin destekleyicisi ve bunların gelişiminin itici gücüdür.

Kültürün demokratikleştirilmesi, halk kitlelerinden çıkan birçok yetenekli insanın bilimsel buluş ve sanat yaratıcılığı alanlarında yükselmesini sağlamıştır. Acaba maden işçisi çocuğu olan Pavel Bajov ve bir köy demircisinin oğlu olan Aleksandr Tvardovski, ünlü yazarlar olmak için Ekim Devrimi'nden önce çok mu şansa sahip olacaklardı? Kapitalist dünyada binlerce, binlerce yetenekli insan yoksullukla, yoksunluk ve toplumun kayıtsızlığıyla başedemeyip yok olup gitmişlerdir. Oysaki sosyalizm, yeteneklerin gelişmesi için koşullar yaratır. Bilginlerin ve teknik elemanların dernekleri, işletmelerde ve basın organlarında edebi birlikler, sanatçıların dernekleri ve daha başka örgütler, yetenekli insanların ortaya çıkmasını ve gelişmesini sağlar, sosyalist kültürü yeni güçlerle zenginleştirir.

Fakat, yalnızca maddi olanaklar sözkonusu değildir, sosyalizmin manevi ortamıyla kapitalizminki arasında derin farklar vardır. Burjuva ideolojisinin eseri olan yazar yada sanatçı, kendisi için, olan biteni açıklığa kavuşturabilecek olumlu bir ideal bulamaz. Hayat ona çoğu kez karanlık ve anlamsız, etrafındaki insanlar bayağı ve boş gö-

rünürler. Fakat bu durumdan kurtuluş yolu bulamaz ve burjuva hayatının rezaletini göstermekle birlikte; dolaylı yada dolaysız yoldan çoğu kez bunu haklı çıkarır, çünkü bunların insanlığın hayatına bağlı çizgiler olduğunu kabul eder. Bu görüş, kapitalizmin insanlıkdışı koşullarını değiştirmek için mücadeleyi önlemeye çabalayan gerici yönetici tabakaların son derece işine gelir.

Elbette ki batıda ilerici, demokratik, oldukça güçlü bir kültür vardır. Fakat burjuva dünyasında üstünlük kazanan bu kültür değildir. Bu kültürün temsilcileri gericiliğe karşı amansız bir mücadele yürütmek zorundadırlar. Tüm manevi değerlerin halka ait olduğu sosyalist rejimde durum başkadır. Hızlı toplumsal gelişme, kitlelerin kültürel düzeyinin ve halkın refahının sürekli yükselmesi ve bilimsel temele dayalı, geleceğe güven duygusu yaratıcı çalışma için son derece elverişli koşullar yaratır.

Kültürün temsilcilerine büyük bir sorumluluk düşer. Edebiyat ve sanat yalnızca halkın hayatını yansıtmaz, insan ruhlarını da oluşturur. Edebiyat ve sanatı çözülmez bir bağ, toplumsal sınıfların çıkar ve mücadelesine ve sosyalist rejimde tüm halkın hayatına bağlar. Bu düşünce, edebiyatta parti ruhu ilkesini ortaya koyan Lenin tarafından geliştirilmiştir. Burjuva propagandacıları bu ilkeye hırsla saldırır, belirli bir sınıfın çıkarlarına hizmet etmenin ve bilinçli olarak belirli bir politik çizgi uygulamanın özgür yaratıcılıkla bağdaşmaz olduğunu kanıtlamaya uğraşırlar. Fakat ileri sürdükleri kanıtlar pek zavallıcadır.

Sanat eseri, sınıf mücadelesinin ve politikanın dışında kalamaz, çünkü her yazar, her sanatçı istesin istemesin eserinde belirli bir sınıfın çıkarlarını dile getirir. Çağdaş burjuva sanatı egemen burjuvazinin ruh halini yansıtmıyor mu, bu, burjuvazinin kitleler üzerindeki ideolojik etkisinin aracı değil midir? Yayınevleri, sinema şirketleri, sanat galerileri yöneticileri ve büyük burjuva basını ay-

dınlara kendi iradelerini kabul ettirmeye çalışmazlar mı, bu diktaya karşı çıkmaya kalkışanlar üzerinde büyük bir maddi ve manevi baskı yapmazlar mı? Evet, burjuva ülkelerinde yıllardan ve yıllardan beri, bilginlere, yazarlara, ressamlara ve ilerici sanatçılara yapılan zulümler bunun parlak bir kanıtıdır.

Sosyalizm, kültürü para kasasının boyunduruğundan kurtaran ve sanatçıya bir avuç «tıkabasa doymuşun» sapık zevklerini okşamak için değil, geniş halk kitleleri için yaratma olanağı sağlayan ilk toplumsal rejimdir. Bu durum sanatçının özgürlüğünü engeller mi? Hiç de değil. Her gerçek sanatçı, gerçeği arar, gerçeği söylemek ister. Sosyalist toplumun çıkan da kesinlikle bundadır. Sosyalist gerçekçiliğin en başta istediği, ilerici gelişmesi içinde hayatın gerçek bir tablosudur. «Halkın gerçekten özgür olduğu, kaderinin gerçek sahibi ve yeni hayatın yaratıcısı olduğu sosyalist toplumda, halkına bağlılıkla hizmet eden bir sanatçı, çalışmasında özgür olup olmadığını kendi kendine sorup durmaz. Hayat hakkında açık bir görüşü vardır, konformizm (geleneklere bağlılık) içine kapanmak, kendi kendine baskı yapmak zorunda değildir; hayatı gerçeğe uygun biçimde, komünist parti ruhundan esinlenerek resmetmek onun için yürekten duyduğu bir ihtiyaçtır, bu tutuma kesinlikle bağlıdır ve eserlerinde bunu savunur.»(*) Sosyalist aydınlar görevlerini böyle anlarlar.

(*) N. Kruşçev, Edebiyat ve Sanatın Halkın Hayatıyla Sıkı Bağı Üzerine, Editions Politiques d'Etat, Moskova, 1967, s. 24-25, rusça baskı.

4 SOSYALİZM ve İNSAN KİŞİLİĞİ

Sosyalist rejimin burjuva eleştiricileri, sosyalist rejimin ve kişiliğin özgürlüğünün bağdaşmaz olduğunu kanıtlamaya canla başla uğraşırlar. Devrimci Marksizm, insan kişiliğine hiçbir değer vermez, derler. Sosyalist rejimin «totalitarizmi», «ortaklaşacılığın kişiliği yoketmesi», «insanların birbirinden farksız hale getirilmesi» hakkında yüzlerce kitap ve binlerce makale yazılmıştır. Bu düşünceden daha yanlış birşey olamaz.

■ Çalışan Kitlelerin Özgürlüğe Kavuşmasıyla İnsan Kişiliğinin Kurtulması

İnsanın ahlakı, çevresindekilere karşı tutumu ve bireysel bilinci, içinde yaşadığı toplumun niteliğine bağlıdır.

Burjuva propagandası, kapitalist rejimi bireyin özgürlüğünün saltanatı olarak tanıtır; ve eşitliğin tek olanaklı biçimi olarak, insanların yasalar karşısındaki eşitliğini öne sürer. Oysaki, sermayenin egemenliği, gerçekte, in-

san kişiliğinin en derin biçimde aşağılanmasına yol açmaktadır.

Sermaye, insanlar arasındaki ilişkilerin temeline çıkar hesabını oturtur. Para, insanın tüm kişisel niteliklerinin yerini tutar. Marx şöyle yazıyordu: «Kapitalist rejimde benim ne olduğum ve ne yapabileceğim, hiçbir zaman kişiliğimle belirlenmiş değildir. Çirkinim fakat en güzel kadını satın alabilirim, öyleyse çirkin değilim, çünkü çirkinliğin itici etkisi parayla sıfıra iner. *Topal* olduğumu kabul edelim, para bana 24 tane bacak sağlar, o halde *topal* değilim. Zalim, ahlaksız, çıkar düşkünü, akıl fukarası bir adam olabilirim, fakat para şereflidir. Para yüce değerdir, öyleyse sahibi de iyi insandır.»(*)

Burjuva toplumunda, bir kutupta tüketici bir çalışma, ekmek parası derdinin ağır yükü insanın belini büker ve onu aptallaştırır. Diğer kutupta hayatın nimetlerinin gereksiz fazlalığı ve yararlı toplumsal çalışmanın olmayışı, kişide «benliğinden» kısır bir uzaklaşma eğilimi doğurur. Böyle bir bireycilik insanı fakirleştirir, onda bir iç boşluğu ve melankoli yaratır, kişiliğin ikileşmesiyle sonuçlanır. Bozulmakta olan burjuva toplumunda, bu bireycilik kolayca biyolojik, hayvanca bir bencilliğe ve Nietche'nin felsefesiyle parlak biçimde dile getirilen ve faşist dünya görüşünün temel taşını oluşturan «üstün insan» ideolojisine dönüşür.

Tek kurtuluş yolu, sosyalist devrimdir. Marx «İnsan karakterini koşullar yarattığından, bu koşullar insanileştirilmelidir,» diye yazıyordu(**) İnsan, toplumdan «bağımsız» olamaz; özgürlük, ancak toplum içinde mümkündür. İnsanı kurtarmak için, insanları köleleştiren toplumsal

---

(*) K. Marx, Ökonomischphilosophische Manuscripte, 1844, MEGA, c. *S*, s. 147.

(**) K. Marx, Oeuvres Philosophiques, Alfred Costes Editeur, Paris, 1927, c. II, s. 235.

ilişkileri dönüştürerek insan kitlesini kurtarmak gereklidir. Komünistlerin görüşünün temeli, kolektivist ideolojilerin temel taşı, emekçi kitlelerin özgürlüğe kavuşturulması yoluyla insan kişiliğinin kurtarılmasıdır.

Burjuva propagandasının, Marksistleri «kişiliği yıkmakla» suçlarken, kişiliğin temelinin özel mülkiyet olduğunu kabul ettikleri kendiliğinden anlaşılır. Fakat özel mülkiyetin ortadan kaldırılmasından korkanlar yalnızca, rahatlarından tutun da, çevrelerinde yararlandıkları saygınlığa varıncaya kadar, bütün toplumsal durumları, bireysel yeteneklerine yada kişisel yararlılıklarına değil, onlara servetlerinin sağladığı ayrıcalıklara dayanan kimselerdir. Başka kişileri sömürmek ve aşağılamak için kullandıkları üretim araçları özel mülkiyetinin ortadan kaldırılması, gerçekte, bu kimselerin gözünde kendi kişiliklerinin yok edilmesi gibidir; çünkü artık işsiz güçsüz bir hayat sürmelerine izin yoktur, çalışma ise asalak-burjuvanın gözünde, insanın başına gelebilecek en büyük felakettir.

Çalışan insanlara, yetenekli insanlara gelince, sosyalizm bunlara hünerlerini ortaya çıkarmaları ve kullanmaları için geniş olanaklar sağlar. «...Yalnız sosyalist rejim, emekçilerin çoğunluğunun önünde, kendilerini gösterebilecekleri, yeteneklerini geliştirebilecekleri ve halkın içinde bitmez tükenmez, dokunulmamış bir kaynak olan, kapitalizminse milyonlarca ve milyonlarcasını ezdiği, bozduğu, yıktığı yeteneklerin ortaya çıkabileceği bir çalışma alanı açılmasını sağlar.» (Lenin)(*).

İlk kez olarak sosyalizm, burjuva ideolojisinin daima hor görerek «kültürsüz kitle» diye nitelendirdiği sade emekçilere gelişme, bağımsızca eser üretme ve yaratma hakkı tanır. Bu hakkı, insanların hüner ve yeteneklerini geliştirmeyi sağlayacak tüm maddi araçları toplumun em-

(*) V. Lenin, Bütün Eserleri, c. 26, s. 423, rusça baskı.

rine vererek garantiler. Sosyalist rejim gerçekleştiği ölçüde, maddi ve manevi değerlerin bolluğu ne denli artarsa, toplumsal ilişkiler ne denli mükemelleşirse, toplumun tüm üyelerinde insan kişiliğinin yaratılması ve gelişimi olanaklarının da o denli çoğaldığı görülür.

■ Kişisel ve Toplumsal Çıkarların Birliği

Kişisel ve toplumsal çıkarların zıtlığı, özel mülkiyetle birlikte doğmuştur. Özel mülkiyetin egemenliği, toplumun, insana kendisini ezen düşman bir güç olarak görünmesine yolaçmıştır. Bu yüzden insan topluma elverdiğince az verip, ondan elverdiğince çok şeyler koparmaya çalışmıştır.

Sosyalist rejim herşeyden önce hem tüm toplumun, hem de bir toplum üyesinin çıkarı olan genel çıkarlarla uğraşır. Sosyalist ahlakın, küçük mülk sahibi bireyciliği ve bencilliği belirtilerini mahkum etmesi, bunları haklı olarak insanların bilincinde kapitalist geçmişin kalıntıları arasında sınıflandırması bu nedene dayanır. Engels ta o zamanlarda, «her bir bireyi kurtarmadan toplumun kurtulamayacağını» belirtiyordu(*). İnsana gösterilen özen, ilgi ve dikkat sosyalist ahlakın ilkelerinden birini oluşturur.

Sosyalist toplumun her üyesi durumunu iyiye götürmek, daha üretici ve uzmanlık isteyen bir işte çalışmak olanağına sahiptir. Bu yoldan insanların refahlarını yükseltmek istekleri toplumun çıkarlarına uygundur ve toplum tarafından desteklenir. Sosyalist rejimde kişisel ve toplumsal çıkarların organik birliğinin gelişmesinin nesnel temeli budur. Sosyalist rejimin bu özelliği insanların bilincinde etkisini gösterir. Halk kitlelerinde sosyalist bi-

(*) F. Engels, Anti-Dühring, s. 333.

linç geliştiği ölçüde, ahlaki etkenler insanın çalışmasında giderek daha büyük bir rol oynamaya başlar ve kamu işleriyle ilgilenme herkes için kişisel bir uğraş halini alır. Sosyalist ahlakın ruhu içinde eğitilen insan, kendisini doğrudan doğruya ilgilendirmese bile, yanlışlara yada toplumun çıkarlarına ters düşen hiçbir şeye karşı kayıtsız kalamaz. Ülkesinde efendi olmanın bilinci, sorumluluk duygusuna çözülmez biçimde bağlı olarak yeni insanın başlıca ahlaki belirleyici özelliğini oluşturur. Sosyalist toplumun üyeleri geniş haklara sahip olmakla kalmazlar, önlerinde büyük görevler de vardır. Fakat bunlar, ezilen tebalara zorla yaptırılan ağır işler değil, egemen efendilerin, gerçek yurttaşların görevleridir.

Özel mülkiyetin binlerce yıllık egemenliği sırasında kafalara yerleşmiş olan tüm kavram ve alışkanlıkların birkaç on yıl içinde kökünden sökülüp atılması elbette ki olanaksızdır. Sosyalist toplumun bazı üyelerinin bilincinde, eski ahlakın çeşitli çizgileri halâ canlıdır: Bunlar adamsendecilik, açgözlülük, bencillik, milliyetçi önyargılar, kadına karşı yanlış davranışlar, sarhoşluk, bazen alçakça hareketlere ve cinayete kadar götüren toplum düşmanı görüşler gibi özelliklerdir. Bunlar kapitalizmin kalıntılarıdır, sosyalizme yabancıdırlar ve sosyalist toplumsal ilişkiler böyle kusurlar doğurmak şöyle dursun bunları giderek ortadan kaldırır.

Kapitalizmin kalıntıları, toplumun bir kısmının bilincinde yaşamaya devam etmektedir. İnsan ilişkilerinde topluma aykırı geleneklerin, görüşlerin ve adetlerin etkisine özellikle açık geniş alanlar, örneğin aile ilişkileri ve günlük hayatın bulunduğu unutulmamalıdır. Toplumda giderek egemen olan ilerici sosyalist ideoloji ve ahlakın etkisinin yanı sıra, toplumun bazı üyelerinde halâ varlığını sürdüren bazı gerici görüş ve geleneklere de rastlanır. Bu yanlış gelenek ve görüşler hak ettikleri sert karşılığı

alamazlarsa, özellikle gençlik arasında kötü etkilerinin yayılması tehlikesi ortaya çıkar.

Sosyalizmin zaferinden sonra bile hergün sabırlı bir eğitim çalışması yapılması zorunluluğu bu nedene dayanır. Sosyalist rejim, yurttaşa toplumun gerekli kıldıklarına uymayı ve sosyalist ortaklığın (kolektivitenin) hayat kurallarını gözetmeyi salık veren bir toplumsal disiplin olmaksızın olanaksızdır. Bu durum, bu çıkarların toplumun tümünün mutluluğuyla olan ilişkisi bakımından doğru yorumlanması koşuluyla, her bireyin çıkarlarına da uygundur.

Kişisel ve ortak çıkarların daima daha sıkılaşan birliği, insan bilincini eski «azaplardan» kurtarıp güçlü, iyimser, güçlüklerden korkmayan, cesur insanlar yaratan sosyalist rejimin büyük bir manevi avantajıdır. Sosyalizmin zaferi büyük bir ahlak devrimidir. Büyük fransız yazarı Romain Rolland şöyle yazıyordu: «Bu ahlak devriminin henüz tamamlanmadığı, fakat ilerlediği kendiliğinden anlaşılan bir gerçektir ve sonuçları hadsiz, hesapsızdır. Daha şimdiden, bu devrimin, uygarlığı, özü verimsiz ve kibirli yalnızlığın açmazında biriken umutsuz bir yıkımdan kurtardığı söylenebilir... Bütün insanlık için ileriye doğru sevinçli yürüyüşün güçlü atılımı çağı başlamıştır.»

5 SOSYALİST TOPLUMDAKİ GELİŞİMİN İTİCİ GÜÇLERİ

Toplumun ilerlemesi, sosyalizmin zaferiyle durmaz, tersine hızlanır. Daha önceki toplumsal oluşumlarda görülmemiş hızlı tempolar, sanayi ve tarımın gelişimini, toplumsal ve politik ilişkilerin, toplumsal üstyapının tümünün evrimini ve bunların komünizm yolunda yetkinleşmesini belirler.

Bu sürecin kökeninde, sosyalist toplumsal üretimin gelişiminin nesnel yasaları bulunur. Bu durum sosyalist toplumun evrimine, onu sömürü rejiminden kökten ayıran mutlak biçimde yeni çizgilerle damgasını basar.

Toplum uzlaşmaz çelişkilerden bir daha geri dönmemecesine kurtulmuştur. Gelişimin çelişkileri artık uzlaşmaz değildir. Burada, temel olarak, sosyalist ekonominin coşkun atılımıyla insan ihtiyaçlarının daha da hızlı büyümesine bağlı büyüme bunalımları ve yeniyle eskimiş olanın, ilericiyle gericinin sürtüşmesinden çıkan çelişkiler sözkonusudur.

Bu çelişkiler sınıf mücadelesiyle çözümlenemez: Sosyalist toplumda, gelişmeyi frenlemekten ve eski geri kal-

mışlık düzenini savunmaktan çıkarı olan toplumsal tabaka yada sınıflar yoktur; çözümler sosyalizmi güçlendirmekte ve komünizmi kurmakta çıkarı olan tüm sınıfların işbirliğiyle sağlanır. Eleştiri ve özeleştiri bu çelişkileri ortaya koymanın ve çözmenin başlıca aracıdır. Derinleştirilmiş eleştiri ve özeleştiri, zamanında yanlışları ve çelişkileri bulup çıkarmak ve yoketmek, eskimiş ve zamanını doldurmuş olan herşeyi zamanında tasfiye etmek için zorunludur. Tersine olarak, eleştirinin bastırıldığı her yerde, çelişkilerin çözümünü güçleştiren bir durgunluk ortaya çıkar. Bu nedenle sosyalist toplumun, güçlükleri yenmek ve komünizmin kuruluşunun yeni görevlerini yerine getirmek amacıyla emekçilerin yaratıcı enerjilerini ve siyasi etkinliklerini harekete geçirmek için çok önemli olan eleştiri ve özeleştiriyi sürekli olarak geliştirmekte çıkarı vardır.

Uzlaşmaz çelişkilerin ortadan kalkması sosyalist rejim için çok büyük bir avantajdır, hem üretici güçlerin uyumlu gelişimini hem de toplumun siyasi ve ideolojik üst yapısında buna uygun bir ilerlemenin, o güne kadar bilinmeyen olanaklarını garantiler. Bundan böyle, insanları bölmeyen, birbirine düşürmeyen, onları birleştiren ve ortak görev araçlarının gerçekleştirilmesine yönelten güçlere toplumun evriminde giderek daha büyük bir rol düşer. Toplumun öncekine göre çok daha hızlı ve çok daha az bir bedel ödeyerek ilerlemesini sağlayan, kesinlikle gelişimin bu yeni itici güçleridir.

Sosyalist mülkiyet temeline dayalı ortaklaşa çalışma, toplumsal gelişimin en başta gelen itici gücü halini alır. İnsanları yakınlaştıran ve birleştiren bu çalışma ilerlemenin başlıca kaynağıdır. Çalışma, sömürücülerin zenginleşme aracıyken, toplumun maddi ve manevi bakımdan özendirdiği toplumsal bir işlev, bir onur sorunu durumuna gelmiştir ve amacı refaha hizmet etmektir. Ortaklaşa çalışma, dostça yardımlaşma ilişkileri ve dayanışma in-

sanların verimli işbirliğinin yeni bir biçimini yaratır. Bu, insanların yeteneklerini daha iyi ortaya koymalarını ve geliştirmelerini sağlayan *sosyalist ilerleme yarışıdır*. «Herkes ne yapsa kendine» ve «insan insanın kurdudur» ilkelerinin yönlendirdiği kapitalist rekabetin tersine olarak, sosyalist ilerleme yarışı yardımlaşmayı, deneyim alış-verişini geri kalanların sistemli olarak öncünün düzeyine yükseltilmesini gerektirir.

Sosyalist toplum insanının ahlak özellikleri, örneğin kamu refahıyla ilgilenme, toplum işlerine karşı sorumluluk duygusu vb. herşeyden önce bilinçli ortaklaşa çalışmada kendini gösterir.

Sosyalizmin zaferi sınıf ilişkilerini kökünden değiştirir, bu ise *toplumun ahlaki ve politik birliği için sağlam temeller yaratır*. Tüm toplumsal sınıf ve tabakaların çıkar birliği, yine toplumun evriminin itici güçlerinden biridir. Ahlaki ve politik birlik tüm emekçileri ekonomik, toplumsal, siyasi ve kültürel alanlarda en önemli görevleri yerine getirmeye yöneltmeyi sağlar. Böyle bir yönelme ise tüm engelleri altedebilecek bir güç yaratır.

Sosyalist ulusların dostluğu, ülkenin içinde olsun, dünya sosyalist sistemi ölçüsünde olsun, sosyalist toplumun bir başka önemli itici gücüdür. Bu dostluk, yalnızca emekçilerin kazandıklarını emperyalistlerin saldırılarına karşı korumalarında yardımcı olmakla kalmaz, ayrıca dostça işbirliği temeli üzerinde tüm halkların ekonomik ve kültürel gelişimleri için en elverişli koşulları da bir araya getirir.

Sosyalist rejimde insanın yüksek ahlaki nitelikleri *sosyalist yurtseverlik* duygusunda belirir. Bu yeni sosyalist yurtseverlik, artık yalnızca insanın doğduğu ülkeye, yurttaşlarına, geleneklerine, diline vb. doğal bağlılığı değildir. Bu, en başta, sosyalist rejimin kapitalizme göre kesin avantajlarının bilincinde olmaya bağlı olarak sosyalist

rejim uğruna fedakarlıktır. Bu yurtseverlik, temsilcilerini çeşitli uluslar olarak bölmek şöyle dursun, tersine, onları birbirine yaklaştırır. Sosyalist yurtseverlik ulusal bakımdan tecrit olmuşluk duygusu yaratmaz, doğal olarak, uluslararası dayanışma ve başka ülkelerin işçi sınıfı ve bütün emekçileriyle olan derin bir dostluğu geliştirir.

Sosyalist yurtseverlik aktif ve etkili bir duygudur. İnsanlara tüm güçlerini ve yeteneklerini yurdu uğruna feda etme, hatta gerekirse yurdu için canını verme iradesi aşılar. Büyük ulusal savaş sırasında (II. Dünya Savaşı), Sovyet halkının başarısı bunu parlak biçimde kanıtlar.

Sosyalist toplumun itici güçleri sabit değildir. Bunlar sosyalist rejim güçlendiği ve mükemmelleştiği ölçüde gelişirler.

Toplumun en başta gelen görevlerinden biri de bu gelişmeye katılmak, sosyalizmin yeni itici güçlerini pekiştirmektir.

Sosyalist rejimde ortaklaşa çalışma biçimlerini, özellikle bunları maddi ve manevi tüm alanlarda teşvik ederek mükemmelleştirmeye bu denli çaba harcanmasının nedeni budur. Halkın ahlaki ve politik birliğine, yani işçi sınıfı ve aydınlar arasındaki birliğe ve bağlılığa, sarsılmaz ittifakın pekişmesine de, yine çok büyük bir önem verilir. Toplum ve onun yönetici gücü olan parti, bu görevin sosyalizmin komünizm yolunda ilerlemesi için taşıdığı önemin bilincindedir; bu nedenle politika, ekonomi ve ideolojide halkın ahlaki ve politik birliğini bozabilecek olayların olmaması için uyanık bulunurlar.

Parti, devlet ve tüm sosyalist toplum, halkların dostluğunu güçlendirmeye de çalışır. Bu amaçla ekonomik, politik, kültürel ve eğitici önlemler alınır. Tarihsel deneyim, halklar arasındaki dostluğu güçlendirmenin, hangi şekliyle olursa olsun, milliyetçiliğin yeniden dirilmesine karşı sistemli bir mücadele gerektirdiğini göstermiştir. Yine,

sosyalist toplumun gelişmesi için, sosyalist yurtseverliğin, yani emekçilerin sosyalist yurtları uğruna fedakarlıklarının, yurtlarının güvenliğini ve kazanımlarını savunmak için gerekirse özveriyle çalışma ve savaşma iradelerinin güçlendirilmesi de son derece önemlidir.

Sosyalist toplum, hayatın tüm alanlarında hızlı ve sürekli bir ilerlemeyi garantileyen kuvvetli itici güçlere sahiptir.

Sosyalist sistem, toplumun gelişimi ve en karmaşık toplumsal sorunların çalışan insanlığın çıkarına çözümlenmesi için görülmemiş olanaklar sağlar ve bunun için bütün koşulları bir araya getirir; fakat ne olursa olsun bu sorunları insanlar adına yada onların dışında çözmeyi yükümlenemeyeceği ve yükümlenmeyeceği kendiliğinden anlaşılır.

Sosyalizmde toplumsal evrimin temel özelliklerinden biri de kendiliğindenlik niteliğini yitirmesi, insanların bilinçli ve uyumlu etkinliğinin oynadığı rolün durmaksızın arttığı bir süreç halini almasıdır.

Bu koşullar altında, *Marksist-Leninist partinin*, yani sosyalist toplumun ortak zekasını ve iradesini en tam biçimde dile getiren öncünün oynadığı rolün son derece büyüdüğü görülür. Partinin doğru ve ustalıklı yönetimi, sosyalist sistemin içerdiği elverişli yönlerin ve olanakların gerçekleşmesi için zorunlu koşuldur.

Marksist-Leninistlerin, sosyalizmin zaferinden sonra bile, parti yönetimini güçlendirmeye, toplumsal hayatın bütün alanlarındaki rolünü arttırmaya çok büyük bir önem vermeleri bu nedenledir.

Komünist partinin yönetimi, sosyalizmin büyük başarılarının belirleyici etkenlerinden biridir; sosyalizmi kuran toplumun, komünizme geçiş görevinin yürütülmesini ve başarıyla tamamlanmasını garantiler.

yirmibeşinci bölüm

DÜNYA SOSYALİST SİSTEMİ

Sosyalizm bir dünya sistemine dönüşmek üzere tek bir ülkenin sınırlarını aştığında kuramda ve uygulamada yeni, önemli sorunlar ortaya çıktı. Bu sorunlar dünya sosyalist ekonomisini kurmakla, bağımsız ve egemen sosyalist devletler arasındaki ilişkilerle ilgiliydi.

Elbette ki sosyalist ülkelerin komünist ve işçi partilerinin, bu sorunlara yaklaşmak için bir çıkış noktaları vardı: Marksizm-Leninizmin klasiklerinin miras bıraktığı çok büyük bir ideolojik zenginlikten başka, dünya sosyalist sisteminin kurulmasından önce enternasyonalist ilkelere göre uluslararası ilişkileri düzenlemek konusunda kazanılmış belirli bir pratiğin de mirasçısıydılar.

Fakat bu sistemin oluşması pratiğin ortaya koyduğu birçok yeni sorunun çözümünü gerektirdi. Hayatın deneyiminden esinlenerek Marksist-Leninist teoriyi geliştirmek sözkonusuydu. Bu deneyimin genelleştirilmesi, Marksist-Leninist bilimde yeni ve henüz tamamlanmamış bir sayfadır. Sosyalist ülkelerdeki komünist ve işçi partileri için son derece büyük bir önem taşır.

1 DÜNYA SOSYALİST SİSTEMİNİN OLUŞMASININ TARİHİ ÖZELLİKLERİ

Bir dünya sisteminden sözederken -sosyalist olsun yada kapitalist olsun- aynı tipten toplumsal rejimlere sahip devletlerin basit bir bütününü kastetmeyiz.

Bir zamanlar dünyanın büyük bir kısmında bir ve aynı toplumsal rejim hüküm sürüyordu, örneğin feodal rejim. Fakat bir dünya sistemi yoktu ve olamazdı; çünkü bu rejimin egemen olduğu ülkeler, tek bir toplumsal ve ekonomik yapı halinde birleşmiş değillerdi ve çoğu kez birbirlerini hemen hemen hiç bilmiyorlardı.

Bir dünya sistemi kurulmasının koşulları ilk kez olarak kapitalizm döneminde, üretim güçlerindeki gelişme çeşitli ülkelerin ekonomileri arasında sağlam bağlar oluşturduğunda yaratıldı. Dünya kapitalist sisteminin yaratılması yüzlerce yıl gerektirdi ve ancak emperyalizm döneminde tamamlandı. Fakat bu dünya sistemi, tekelini uzun süre koruyamıyacaktı. Sermayenin egemenliğinden kurtulan ülkeler dünya sosyalist sistemini oluşturmak üzere sosyalist kamp içinde toplandılar.

■ İki Dünya Sisteminin Oluşmasının Yolları ve Yöntemleri

Her iki sistemin de oluşumunun kökeninde aynı etken rol oynamaktadır: Üretici güçlerin gelişiminin ihtiyaçları. Bununla birlikte bu etken kendi başına etkisini gösteremez, egemen sınıfların politikasıyla ve etkinliğiyle ifade edilir. Dünya kapitalist sisteminin oluşmasında ülkelerin ve halkların, bunların ekonomi ve kültürlerinin yakınlaşmasındaki nesnel eğilimi gerçekleştiren başlıca güç burjuvaziydi, dünya sosyalist sisteminin oluşması durumundaysa bu güç işçi sınıfıydı. Kapitalist ve sosyalist sistemlerin oluşması, tabii ki farklı yollar ve yöntemlerle oldu ve farklı sonuçlar verdi.

Uzun zaman önce, bir sınıfın iç politikasıyla dış politikasının aynı nitelikte olduğu farkedildi. Madem ki burjuvazi kendi ülkesinin emekçilerini sömürmekte ve ezmektedir, yabancı ülkelerin işçi ve köylülerine karşı başka türlü davranması beklenebilir mi? Kapitalizm koşullarında, çeşitli ülkelerin birbirine yaklaşmasının eşkıyayla kurbanının «yaklaşması»na benzemesinde şaşılacak bir yön yoktur.

Dünya kapitalist sisteminin oluşması askeri, politik, ekonomik, ideolojik ve bütün diğer alanlarda bitmeyen bir mücadeleye yolaçtı. Bu sisteme giren toplumsal rejimlerin ortaklığı, uluslararası bir dayanışma yaratmadı. Tarih bu gerçeği inandırıcı biçimde kanıtlar. XVIII. yüzyılın ikinci yarısında, yeryüzünde yönetici sınıfı diğer ülkelerin burjuva devrimlerinin en azılı düşmanı olarak davranan büyük bir burjuva devleti olan İngiltere vardı. 1789'da başlayan, Fransa'daki burjuva devrimi sırasında, İngiltere eski rejimin yeniden kurulmasını isteyen feodal ve mutlakıyetçi devletlerin karşı-devrimci blokunun koruyucusu olarak davrandığında bu durum açıkça ortaya çıktı.

Diğer yandan, geçen yüzyılda ve yaşadığımız yüzyıldaki bütün büyük savaşların, sosyalist bir devletin varolduğu dönemde patlak veren ikinci dünya savaşı da dahil olmak üzere, kesinlikle kapitalist güçler arasında başgöstermesi karakteristiktir. Bu savaşlar, toplumsal bakımdan akraba olan bu güçlerin yönetici sınıflarını birbirine düşüren çözümlenemez çelişkiler yüzünden çıkmıştı. İşçi sınıfının tarihsel görevi, dünya sosyalist sisteminin oluşması için kökten farklı yöntemler gerektirmektedir. İşçi sınıfının kendi ülkesindeki sömürü ve her türlü ezilmeyi sonsuza dek ortadan kaldırması, bunları uluslararası çapta korumak yada yeniden canlandırmak için değildir. Dünya sosyalist sisteminin oluşmasının yolu daha zayıfın daha güçlüye boyun eğmesi değil, eşit haklara sahip halkların özgür iradeleriyle yakınlaşmalarıdır. Bu sistemin üyeleri arasındaki ilişkiler birlik ve derin bir toplumsal dayanışma temeli üzerine dayalıdır.

Bu, iki dünya sisteminin toplumsal yapıları arasındaki diğer ilke farklarının açıklanmasını sağlar.

Dünya kapitalist sistemi, güçler ilişkisinin ve çoğu kez de yasaların belirlediği katı bir hiyerarşi düzenidir. Tepesinde bir avuç büyük devletin, tabanında ise geri bıraktırılmış ve ezilmiş halkların büyük bir kitlesinin bulunduğu bir piramide benzer.

Dünya sosyalist sisteminin görünüşü çok başkadır. Bu sistem, boyuneğme ve bağımlılığa dayanan bir hiyerarşi düzeni değil, özgür ve eşit devletlerin topluluğudur.

Dünya kapitalist sistemi yapısı nedeniyle, kapsadığı ülkelerin ekonomik, toplumsal ve kültürel durumlarının farklılığını, gelişmelerindeki eşitsizliği ortadan kaldırmak şöyle dursun, sürdürmeye ve daha da derinleştirmeye eğilimlidir. Dünya kapitalist sisteminin temeli, kendisine katılan ülkelerin çoğunun ekonomisini, politikasını ve top-

lumsal ilişkilerini büyük devletlerin tekelci burjuvazisinin çıkarlarına bağımlı kılmaya dayanır.

Dünya sosyalist sistemi, niteliği gereği, tersine olarak, bu sisteme katılan tüm ülkelerin olanaklar elverdiği ölçüde hızla gelişmesine ve geri kalmış ülkelerin en gelişmiş devletlerin düzeyine yükseltilmesine katkıda bulunur.

Bu sistemin varoluşu, herhangi bir ülkede, devrim anındaki gelişme düzeyine bağlı olmaksızın, sosyalizmin kuruluşunun ekonomik bakımdan olanaklı olmasını sağlar. Oysaki, bu olanak daha önceleri hiç değilse orta derecede bir ekonomik gelişme düzeyine sahip ülkeler için sözkonusuydu. Bu durum, az gelişmiş ülkeler için özellikle çok önemlidir.

Dünya sosyalist sistemi, bu ülkelerin her birinin emperyalist kamp karşısında güvenlik içinde olmasını garantiler ve böylelikle herhangi bir ülkede, yüzölçümüne, nüfusuna ve savaş potansiyeline bağlı olmaksızın, devrim anında sosyalizmin kuruluşunu politik bakımdan olanaklı kılar. Bu durum, devrimin kazandırdıklarını tek başlarına asla emperyalist saldırılara karşı koruyamayacak olan küçük ülkeler için özellikle önemlidir.

Dünya sosyalist sisteminin özü, ülkeler arasında her birinin ve tümüyle sosyalist dünyanın çıkarlarına en iyi karşılık veren, sosyalizmin tarihsel avantajlarını, olanaklar elverdiği ölçüde, tam olarak değerlendirmede ve bu temel üzerinde sosyalist kampın tümünün ekonomik, toplumsal ve kültürel bakımdan komünizme doğru evrimleşmesini en büyük ölçüde hızlandırmakta katkıda bulunan ilişkiler yaratmaktır.

2 SOSYALİST DEVLETLER ARASINDAKİ İLİŞKİLERİ DÜZENLEYEN İLKELER (SOSYALİST ENTERNASYONAL)

İşçi sınıfının iktidarda olduğu ülkeler arasındaki ilişkilerin nasıl düzenlenmesi gerektiği sorunu, dünya sosyalist sisteminin kuruluşundan önce, ana hatlarıyla Marksizm-Leninizm tarafından incelenmişti. İşçi sınıfının Marksist partilerinin daima esinlendiği değişmez ilkeler, ulusların eşitliği ve proletarya enternasyonalizmidir. Proletarya enternasyonalizmi ilkeleri o zamanlarda, temel olarak uluslararası proletaryanın ulusal fraksiyonları arasındaki ilişkilere, işçi sınıfının politik partileri, sendikaları ve emekçilerin daha başka örgütleri arasındaki ilişkilere uygulanıyordu. İşçi sınıfı iktidara geçmezden önce, devletlerarası politikada proletarya enternasyonalizmi deneyimi yoktu.

Bu deneyim, Rusya'da proletarya devriminin zaferiyle kazanıldı. İlk kez olarak çok uluslu büyük bir ülke olan Rusya'da, uluslar ve halklar arasındaki ilişkiler eşitlik, özgür irade ve yardımlaşma, ulusal egemenliğe ve her sosyalist ulus yada milliyetin kendi özelliklerine saygı ilkelerine göre düzenlendi.

Başka ülkelerde sosyalist devrim zafere ulaştığında, bunlar hareket noktası, model ve örnek olarak Sovyet deneyimini aldılar. Fakat bu deneyim sosyalist kampın tümüne otomatik olarak yayılamazdı, çünkü artık tek bir ülke içindeki ilişkiler değil, başlarında bağımsız komünist partiler yada işçi partileri bulunan bağımsız sosyalist devletler arasındaki ilişkiler sözkonusuydu.

Proletarya enternasyonalizminin genel ilkelerini, sosyalist devletler arasındaki somut ilişkilere uygulamak söz konusuydu. Bu aynı zamanda, bu ilkelerin de geliştiği, proletarya enternasyonalizminin yeni bir tarihi içerikle zenginleştiği anlamına geliyordu. Proletarya enternasyonalizmi yeni bir aşama geçirdi ve sosyalist devletler arasındaki ilişkileri de içeren *sosyalist enternasyonalizm* halini aldı.

Sosyalist enternasyonalizm ilkeleri sosyalizm dönemine özgü nesnel yasaların oluşturduğu bilimsel bir temele dayanır.

Kendi kaderine sahip olma, tüm ulusların gerçek uyanışı, kültürlerin gelişmesi ve devletlerinin güçlenmesi, bu yasalar arasındadır. Gerekli koşullar, ancak her şekliyle ulusal baskıya son veren sosyalist devrimin zaferinden sonra bir araya gelir.

Sosyalizmin kuruluşunun içeriği bütün ülkeler için aynı olmakla birlikte, kapitalizmi yıkan bütün uluslar somut tarihi özelliklerine ve ilerici geleneklerine uygun olacak biçimde ekonomik, politik ve kültürel evrimlerinin yollarını çizmeye çalışırlar.

Ulusal çerçevenin korunması, yeni toplumun kuruluşunun daha sonraki aşamalarını da karakterize eder. Lenin, ulusal ve devlet yapısına bağlı farkların halklar ve ülkeler arasında varolduğunu ve uzun zaman, çok uzun zaman, hatta dünya çapında proletarya diktatörlüğünün

kuruluşundan sonra bile varlığını sürdürebileceğini, belirtiyordu.(*)

Bu, ulus, ulusal dil ve kültürün ulusal biçiminin uzun süreli toplumsal olaylar oluşuyla açıklanır. Sosyalist rejimde, ulusal farkların korunması daha da derin toplumsal ve ekonomik nedenlerin gereğidir. Bugünkü üretici güçler, sosyalist ekonomiler arasındaki ulusal sınırları ve devlet sınırlarını silmeyi ve bunların tek bir planlamaya ve yönetime bağlanmasını sağlayabilecek bir sosyalleştirme için henüz yeterince gelişmiş değildir.

Her sosyalist ülkenin ekonomisi geleneksel ekonomi dallarının varlığıyla, halkın profesyonel deneyimiyle, doğal kaynakların niteliği ve ülkenin coğrafik durumuyla belirli kendi dengesiyle, bağımsız ulusal ekonomi olarak gelişir.

Ulusların gelişmesinden başka, sosyalizmin karakteristiği ulusların ve halkların yakınlaşması, ulusal ekonomik sistemlerinin karşılıklı eylemi, sosyalist ulusların giderek pekişen birliğidir.

Sosyalizm geliştiği ölçüde, bu son eğilim daha açık ortaya çıkar. Bu yöneliş en başta, üretici güçlerdeki gelişmenin ihtiyaçlarının sonucudur. Bu ihtiyaçlar, daha kapitalist toplumda bile uluslararası takasın çoğalması eğilimini doğurur ve sosyalist rejimde ise devletlerin ve halkların giderek daha çok yakınlaşmasına katkıda bulunur.

Bu iki özellik, çelişkili olmak şöyle dursun birbirlerine sıkı sıkıya bağlıdır. Ancak halkların hayatının ulusal biçimlerindeki gelişme, yakınlaşmanın ve sosyalist ulusların özgür iradeye bağlı ve gerçek anlamdaki enternasyonalist birliğinin yolunu açar. Bu yakınlaşma ulusal ekonomi ve kültürün gelişmesinin en başta gelen koşuludur.

(*) V. Lenin, Bütün Eserleri, c. 31, s. 72, rusça baskı.

Dünya sosyalist sisteminin bu iki nesnel yasasının sonuçları ortaktır ve birbirine bağlıdır, bu sistemin gelişiminin genel yönünü belirler. Sosyalist devletler arasındaki ilişkilerin evrimi hem birinci hem de ikinci yasayı aynı derecede yansıtır.

■ Her Sosyalist Ülke Bir Egemen Devlettir

Eşitlik ve egemenlik ilkeleri, sosyalist enternasyonalizmden ayrılmazdır. Bu genel demokratik ilkeler, ilk kez burjuva ulusların oluşumu ve güçlenmesi döneminde ilan edilmişlerdi. Bununla birlikte, bu ilkelerin kabulü, kapitalist rejimde büyük ölçüde salt biçimseldi. Kapitalist devletler arasındaki ilişkiler, aslında gerçek güç ilişkileri ile belirlidir. Diğerlerinden daha güçlü bir devlet, insan haklarını hiçe sayar, kendisinden daha zayıf devletlerin iç işlerine küstahça burnunu sokar ve bunları istediği anda kendisine bağımlı hale getirir.

Ayrıca sermaye ulusal sınır nedir bilmez, güçsüz ülkelere sokulur, ekonomilerini kendi çıkarlarının buyruğu altına alır ve onları ekonomik bağımsızlıktan yoksun bırakır. Böylelikle kapitalist düzende, çoğu kez bir devletin egemen sayılmakla birlikte gerçekte politikasının büyük devletler tarafından kendisine zorla kabul ettirildiği görülür. Örneğin savaştan önce, Polonya bağımsız ve egemen bir devlet sayılıyordu. Fakat politikası, birçok sanayi dallarındaki katkısı % 60'ı aşan yabancı sermayeye sıkı sıkıya bağlıydı.

Ancak sosyalist rejimde, eşitlik, ulusal bağımsızlık ve egemenlik gerçek anlamlarını kazandılar. Politik egemenlik, toplum temel üretim araçlarının sahibi olduğu ölçüde garantilenmiştir. Her ulus artık varlığının temeli olan ekonomisine sahiptir ve gelişmesini ulusal çıkarlarına uygun olarak yönetir.

Sosyalizm, gerçek egemenliği ilan etmekle kalmaz, buna kesinlikle uyulmasını da gerekli kılar.

Niçin? Çünkü sosyalizmin kuruluşu büyük halk kitlelerinin etkinliğine dayanır. Ancak, bir ülkenin halkı ekonomik ve politik görevlerini kendisi belirlediğinde, kitleler bu görevlerin pratikte tamamlanmasına bilinçli ve etkin olarak katkıda bulunmaya ve gerekirse özgür iradeleriyle seçtikleri bir amaç uğruna fedakarlıklara ve geçici güçlüklere katlanmaya hazırdırlar. Bir sosyalist ulusun ihtiyaç ve olanaklarını kimse kendisi kadar iyi bilemez, ekonomik, politik ve kültürel gelişmesinin özelliklerini kimse kendisi kadar iyi hesaba katamaz.

Bu nedenle, en iyi niyetlerle yapılsa bile, dışarıdan gelecek her türlü müdahale, yalnız yersiz olmakla kalmaz aynı zamanda sözkonusu olan ülkede sosyalizmin kuruluşuna zarar da verebilir.

Karşılıklı olarak egemenliğe saygı, şu yada bu ülkede sosyalizmin gelişmesinin halkın ulusal gelenek ve özelliklerine en iyi uyacak biçimlerde gerçekleştirilmesi için gerekli koşuldur.

Peki, bütün bunlar sosyalizmin amacı olan halklar arasındaki yakınlaşmayı önlemez mi? Asla. Leninizmin ilkeleri, ulusların yakınlaşmasını sağlamak için onların eşitlik ve egemenliklerine saygının zorunlu olduğunu öğretir.

Ulusal sorunun diyalektiği budur. Uluslar ancak gerçekten özgür ve eşit olduklarında, birbirlerinin bağımsızlığına zarar vermediklerinde karşılıklı olarak derin bir güven duyar ve ekonomi, savunma ve dış politikanın gelişmesinin çıkarlarına bağlı sıkı ilişkileri özgür iradeleriyle kurarlar.

Her sosyalist ülke bir egemen devlet olarak kalır, fakat bununla ulusal çevresi içine kapanmaz, sosyalizmin sorunlarını çözmek için öteki ülkelerin kullandığı yön-

temleri bilmemezlik edemez. Elbette ki, tüm sosyalist ülkeler, büyük olsun küçük olsun, sosyalizmin kuruluşuyla ilgili kendi deneyimlerini biriktirirler. Birçok başka ilişkide olduğu gibi bunda da eşittirler ve her biri sosyalizmin teori ve pratiğine kendi katkısını getirebilir. Fakat sosyalist ülkelerin, sosyalizmi kuran halkların kazandığı tüm deneyimden, daha büyük bir başarıyla yeni toplumu kurmakta, yanlışlık ve kusurları önlemekte yardımcı olan tüm deneyimlerden yararlanmakta hayati çıkarları vardır. Bunun, her ülkede sosyalizmin kuruluşunu hissedilir derecede hızlandıracağı açıktır.

Elbette ki, bir deneyimden yararlanmak, onu mekanik olarak kopya etmek demek değildir. Bu deneyimin özü ve sürekli olarak önem taşıyacak olan öğeleri ele alınır ve şu yada bu ülkenin somut koşullarında başarıyla uygulanabilir.

■ Birlik ve Yardımlaşma

Bağımsızlığın ve eşitliğin tanınması sosyalist enternasyonalizmin tek belirleyici özelliği değildir.

Sosyalist devletler arası ilişkileri niteleyen yeni ve özel çizgi, sosyalizmin kurulması için ortak mücadelede çabaların özgür iradeye bağlı birliği ve karşılıklı kardeşçe destektir. Sosyalist devletler arası ilişkiler, sosyalist üretim ilişkileriyle belirlenmiştir. Bu ilişkilere yön veren işbirliği ve yardımlaşma ilkesidir.

Sosyalist devletlerin ulusal çıkarları, bu devletlerin ortak çıkar ve amaçlarını, yani emekçilerin Marksizm-Leninizmde bilimsel açıklamasını bulan hayati sınıf çıkarları ve hedeflerini birleştirir. Sosyalist ülkeler halklarının yurtseverliği enternasyonalizmle birleşir. Sosyalist yurt sevgisi, sosyalist kampın tüm büyük halklar ailesi için sevgiyi de içerir.

İyi niyet ve halkların dostluğu temeli üzerine kurulu devletler arası ilişkiler daha uzun sürelidir. Bu nedenle sosyalizm kampı, çıkarların geçici birliğinden dolayı biraraya gelen devletlerin sıradan bir koalisyonu değil, tek bir bütün, üyelerinin hayati ve sürekli çıkarları temeli üzerine kurulu sağlam bir politik ve ekonomik birlik olarak emperyalist kampın karşısına dikilen bir güçtür.

Burjuva demokrasisinin tersine olarak sosyalizm, ulusların biçimsel eşitliğini ilan etmekle yetinmez. Gerçek eşitliği yaratmaya çalışır. Oysaki bunun için, çeşitli halkların ekonomik ve kültürel gelişmelerinde kapitalizmden miras kalan eşitsizliği ortadan kaldırmak ve genel bir atılım sağlamak gerekir. Çok uluslu tek bir sosyalist devlet çerçevesinde uygulanan ulusal politika budur... Aynı ilkeler dünya sosyalist sistemi içinde uluslararası ilişkilere de uygulanır.

Yardımlaşma ilkesi sosyalist devletler arasındaki politik ilişkilere de yön verir. Güçlü bir sosyalizm kampının varlığı bütün sosyalist ülkelerin egemenliğini ve güvenliğini sağlar, halk devriminin kazandırdıklarının korunmasını garantiler. Sovyetler Birliği ve diğer sosyalist ülkelerin, yabancı emperyalizmin çıkarttığı karşı-devrimci ayaklanma günlerinde Macaristan emekçilerine elbirliğiyle sağladıkları destek bu söylediklerimizin güçlü bir kanıtıdır. Hatırlandığı gibi sosyalizmin düşmanları, sosyalist halkların Macaristan'a bu kardeşçe yardımı konusunda öfkeyle bağırıp çağırmaya başlamışlar ve bu yardımı Macaristan'ın içişlerine karışma olarak tanıtmaya uğraşmışlardı. Fakat dünyanın tüm bilinçli emekçileri, Macaristan'daki olaylar konusunda başka bir görüşe sahiptir. Sosyalizmin kazandırdıklarının savunulması için Macaristan halkına yapılan yardımı, haklı olarak, uluslararası görevin yerine getirilmesi ve proletarya dayanışmasının örneği olarak kabul ederler.

Sosyalist ülkeler, dünya arenasında tek ve birleşik bir cephe şeklinde davranırlar. Böylelikle amacı genel barışın, barış içinde birarada yaşamanın ve kapitalizmle ekonomik yarışın sürdürülmesi ve güçlendirilmesi olan dış politikalarının etkisini iki kat arttırırlar.

■ Milliyetçilik Kalıntılarının Üstesinden Gelmek İçin Mücadele

Dünya sosyalist sistemine giren devletlerin toplumsal, ekonomik ve ideolojik ortaklığı, bu devletler arasındaki ilişkilere bağlı tüm sorunları çözmek için gerekli nesnel koşulları biraraya getirir.

Her sosyalist ülkenin Marksist-Leninist partisi, bu sorunları ulusal çıkarlarla sosyalist kampın ortak çıkarlarını birleştirecek biçimde çözmeyi bilmelidir.

Sosyalist enternasyonalizm ilkeleri kılavuz alınırsa, bu en iyi biçimde gerçekleştirilebilir. Dünya sosyalist sisteminin deneyimi bu ilkelerin devletlerarası ilişkilere uygulanmasının son derece iyi sonuçlar verdiğini göstermiştir. Hiçbir sürtüşme, halklar arası yeni ilişkilerin gelişmesinde kaçınılmaz olan hiçbir ikinci dereceden anlaşmazlık, bu deneyimin tarihi değerini azaltamaz.

Fakat sosyalist enternasyonalizmin ilkeleri gibi bunların uygulanış biçimleri de, uluslararası ilişkiler de yeni karşılaşılan şeylerdir, oysaki eski tip ilişkiler sömürü üzerine kurulu toplumun bin yıllık tarihi boyunca süregelmiştir. Eskiden çeşitli ülkeler arasında, hatta bugün sosyalist kampa geçenler arasında bile kin bırakan çatışmalar ve sürtüşmeler olmuştur. Geçmişin bütün birikimini birdenbire yoketmek, bir hamlede bundan kurtulmak her zaman kolay değildir, çünkü milliyetçi önyargılar en inatçı olanlardır.

Dünya sosyalist kampını zayıflatmak isteyen emperyalist gericilik, sosyalist ülkeler içinde milliyetçi unsurları canlandırmayı umuyorsa, bu, nedensiz değildir. Yine revizyonizm tam da milliyetçi ortam içinde gelişiyorsa, bu da raslantı eseri değildir. Milliyetçi önyargılar, genellikle hem sömürücü sınıfların tortusunu, hem emperyalist haberalma servislerine bağlı ajanları, hem de sosyalizm davasına ihanet edenleri yeni rejime karşı mücadelede birleştiren ortak bir zemin oluşturur. 1956 sonbaharında, Macaristan'da, dünya emperyalizmi tarafından desteklenen güçlerin düzenlediği karşı-devrimci ayaklanma bunun kanıtı değil midir?

Son yıllarda, dünya işçi hareketine milliyetçiliği sokmaya çabalayan revizyonist unsurlar, emperyalist gericilik tarafından uydurulan «ulusal komünizm»i slogan olarak benimsediler. Ulusal dar görüşlülük ve tecrit olmuşluk haline çok iyi uyan, düşman kabul edilen diğer sosyalist ülkelerden koparılmış bir ülkede proletarya enternasyonalizmi ve sınıf dayanışması ilkelerini inkâr ederek kurulabilen bu tür bir komünizm reçetesine dört elle sarıldılar. Bununla birlikte, bunun komünizmle hiçbir ilgisi olmadığı açıktır. Bu, işçi sınıfı hareketini gerici burjuvazisinin kuyruğuna takmak anlamına gelen eski oportünist politikanın yeni bir etiket altında diriltilmesi çabasından başka birşey değildir. Kim «ulusal komünizm»den yana tavır alırsa dünya sosyalist sisteminin birliğine zarar verir ve gerçekte sosyalizmin fikirlerini inkâr etmiş demektir.

Milliyetçilik, gericilik sosyalist ülkelerin birlik ve dayanışmasını sarsmaya niyetlendiğinde hemen dört elle sarıldığı bir alettir. Fakat milliyetçilik ancak devlet yöneticilerinin enternasyonalizmi unuttuğu, ulusal özelliklere gereğinden fazla önem vermeye, sosyalist yapılanmaya yön veren genel yasaların önemini küçümsemeye ve tüm diğer kardeş halkların çıkarlarına kendi ülkelerinin iyice anlamadıkları çıkarlarını yeğ tutmaya sürüklendiği yer-

lerde başarı umutları uyandırır. Yöneticilerin siyasetinde dar görüşlü milliyetçi eğilimlerin görüldüğü Yugoslavya'nın durumu işte budur.

Fakat bu ders boşa gitmedi. Tüm sosyalist devletlerde, Marksist-Leninist partiler, milliyetçiliğin kalıntılarına karşı mücadelelerini şiddetlendirdiler. Bunu yaparken, bu kalıntı ve önyargıların baskı yöntemleri yada yönetsel önlemlerle ortadan kaldırılamayacağını kabul etmektedirler. Marksist-Leninist partilerin bu önyargılara karşı eylemlerinde, bir yandan sabırlı bir açıklama ve milliyetçiliğin yanlışlarının eleştirisinin, diğer yandansa sosyalist enternasyonalizm ilkelerinin bilinçli uygulanmasının oynadığı rol belirleyicidir. Milliyetçiliğin uyuşmazlık odakları ve eski düşmanlıklar hızla söner ve sürekli bir karşılıklı yardımlaşma isteğinin egemen olduğu kardeşçe işbirliğine, eşitlik ve çıkarlara, geleneklere karşılıklı saygı ortamında geçmişin önyargıları zayıflar ve ortadan kaybolur.

Gerçek enternasyonalistler, günümüzdeki gericilik ve milliyetçiliğin, sosyalist kamp içinde Sovyetler Birliği'nin rolünün çarpıtılmasına dağarcıklarında özel bir yer ayırdıklarını asla unutmamalıdırlar. Kapitalist propaganda ve onlarla ağız birliği eden revizyonistler bu konuda her türlü yalanı yayarlar. Örneğin, Sovyetler Birliği'nin başka sosyalist ülkeleri emri altına aldığı, bu ülkelerin komünist partilerinin SBKP'ye «bağımlı kılındığı» iddia edilir. Bu konuda, Belgrad'da, SSCB'nin sosyalist kamp içindeki hayali «egemenliği» ile ilgili bir masal ortaya atılmıştır.

Sovyetler Birliği'ni ve sosyalist sistemin tümünü şu yada bu biçimde gözden düşürmek, geri kafalı yada bilgisiz insanlarda milliyetçi önyargıları canlandırmak, halk kitlelerinde sovyet politikasına karşı güveni baltalamak umuduyla bu dedikoduların yayılmasına çaba gösterildi.

Gerçekte dünya sosyalist sisteminde Sovyetler Birliği'nin oynadığı rolün, kötü niyetli propagandacıların öne

sürdükleriyle hiçbir ortak yanı yoktur. Komünist hareket-te «emredici» partiler ve «bağımlı» partiler olmadığı gibi, sosyalist kampta da «önder» devletler ve «uydu» devletler yoktur. Tüm sosyalist ülkeler ulusal sorunlarını çözmekte tam bir bağımsızlığa sahiptir ve her biri sosyalist kampın genel sorunlarını çözmek sözkonusu olduğunda oy haklarını kullanabilirler. Aynı şekilde, bu ülkelerin komünist ve işçi partileri de tam olarak bağımsız ve eşittir; kendi ülkelerinin emekçilerinin ve uluslararası işçi hareketinin tümünün önünde sorumludurlar, fakat herhangi bir ülkenin partisi önünde hesap vermek durumunda değillerdir. Sovyetler Birliği Komünist Partisinin dünya komünist hareketinde özel bir rol, yönetici rolü oynamaya en küçük bir niyeti yoktur.

O halde, sosyalist kampta Sovyetler Birliği'nin yönetiminden sözetmek yanlıştır. N. Kruşçev'in SBKP'nin XXI. Kongresine sunduğu raporda belirttiği gibi Sovyetler Birliği başka ülkeleri yönetemez. Yalnızca zengin deneyimi sayesinde, sosyalizm uğruna mücadelede, sosyalist ve komünist yapılanmanın en karmaşık görevlerinin başarıyla yerine getirilmesinde örnektir. Kruşçev, «Sovyetler Birliği'ne gelince, bilindiği gibi oynadığı rolün önemi başka ülkeleri yönetmesinden değil, ülkemizin insanlık için sosyalizmin yolunu açmakta birinci olmasından, dünya sosyalist sisteminin en güçlü ülkesi olmasından ve komünizmin genel kuruluşu dönemine giren ilk ülke olmasındandır,» demiştir.(*) Sosyalist ülkeler topluluğunda Sovyetler Birliği'nin yarattığı güven ve prestijin kaynağı budur.

(*) N. Kruşçev, 1969-1965 yıllarında Sovyetler Birliği'nin ulusal ekonomisinin gelişiminin temel sayıları, s. 123.

3 DÜNYA SOSYALİST EKONOMİSİNİN EVRİMİ

Üretici güçler belirli bir gelişme düzeyine ulaştığında, ekonomi çeşitli ülkelerin çerçevesini aşıp bir dünya ekonomisine dönüşür. Bu, kapitalist düzende başlayan ve sosyalist rejimde yeni bir temel üzerinde ve yeni biçimler altında hızla gelişen bir süreçtir.

Çeşitli ulusal ekonomilerin, bir dünya ekonomisinin öğelerine dönüşmesi somutta neyle açıklanır? Herşeyden önce, emeğin uluslararası işbölümünün genişliği ve halklar arasındaki ekonomik ilişkilerin sıkılaşması ve çoğalmasıyla.

Devletlerarası ekonomik ilişkilerin tüm dünyaya yayılan karmaşık sistemi, daha kapitalizm döneminde yaratılmıştır. Fakat sosyalizm bu sistemi eski temeli üzerinde geliştirmek üzere miras almakla kalmaz. Bu, ilkelere bağlılık nedeniyle olduğu kadar, pratik türden görüşler nedeniyle de olanaksızdır. Dünya kapitalist ekonomisi çerçevesinde ekonomik ilişkiler uzlaşmaz karakterlidir ve genellikle birilerinin egemenliği ve başkalarının boyun eğmesine dayanır; az evrimleşmiş ülkelerdeki geri kalmışlığın sürdürülmesine, ekonomilerinin anormal, tek yönlü

gelişmesine götürür. Sosyalizmin, halkların eşitliği, dostluğu ve kardeşliğine dayalı ideolojisine yabancı olan bu ilişkileri sürdüremeyeceği açıktır. Ayrıca, kapitalizm açısından en evrimleşmiş uluslararası ekonomik ilişkiler bile, dünya sosyalist ekonomisinin çok daha büyük olan ihtiyaçlarını karşılamaktan uzaktır.

Bütün bunlara, yeni toplumun kurulmasını önlemek için boşuna çaba harcayan kapitalizmin çoğu kez sosyalist devrimini yapmış olan ülkelerle ekonomik bağlarını kendiliğinden kopardığını ve bunlara karşı abluka ve ekonomik savaş düzenlediğini eklemeliyiz. Bundan çıkan sonuç, sosyalizmin kuruluşu yoluna girmiş olan devletlerin yeni bir işbölümü yapmaları ve yeni ekonomik ilişkiler kurmaları gerektiğidir.

Bu tarihi esere ilk kez olarak, Rusya'daki sosyalist devrimle başlandı. Emperyalizm zincirini kıran ilk ülke, aynı nedenle gelecekteki dünya sosyalist ekonomisinin ilk halkasını oluşturdu. Bu nedenle, Lenin, daha 1920 yılında şöyle yazıyordu: «Sosyalist yapılanmanın sorunlarını çözmek için, tüm ulusların proletaryası tarafından bir bütün oluşturan plana göre yönetilen, eğilimi kapitalist rejimde bile tamamıyla açık olarak beliren ve sosyalist rejimde ise zorunlu olarak kesinlikle gelişmesi ve zafere ulaşması gereken tek bir dünya ekonomisi yaratma doğrultusuna yönelişi gözönünde bulundurmak gerekir.»(*)

Lenin tarafından işaret edilmiş olan bu eğilimin uluslararası ölçüde zafere ulaşması için aşağı yukarı otuz yıllık bir zaman gerekti. Avrupa ve Asya'nın birçok ülkesinin sosyalizm yoluna girdiği 1940 yıllarının ikinci yarısına doğru, ekonominin dünya sosyalist sistemi pratikte oluşmaya başladı. Bu koşullar altında, güçlü bir ekonomi sistemi yaratmış olan Sovyetler Birliği'nin ekonomik ya-

(*) V Lento, Bütün Eserleri, c. 31. s. 125, rusça baskı.

pısının dünya sosyalist ekonomisinin çekirdeğini oluşturabildiği ortaya çıktı.

Sosyalist kampın oluşmasıyla birlikte, bu kampa giren ülkelerin ekonomilerinde bir yakınlaşma süreci, tek bir dünya ekonomi sisteminin adım adım oluştuğu görülür. Bu, zaman ve büyük çabalar isteyen yeni ve çok karmaşık bir süreçtir. Fakat, bu yine de kesintisiz bir süreçtir, çünkü tarihin mantığı bunu gerektirir ve bu oluşum her bir sosyalist ülkenin evrimini yöneten sosyalizmin ekonomik yasalarının etkisiyle meydana gelir.

■ Dünya Sosyalist Ekonomisini Yöneten Ekonomik Yasalar

Sosyalist kamp ülkeleri arasındaki ekonomik ilişkilerin niteliği, büyük ölçüde, bu ülkelerin ulusal ekonomilerinde gerçekleştirilen devrimci reformlarla belirlenir. Halk demokrasilerinde sosyalist sanayileşme ve köylü işletmelerinin üretim kooperatiflerinde birleşmesi, ekonominin çeşitli dalları arasındaki eski dengeyi bozmuştur. Daha başlangıçta, diğer sosyalist kamp ülkelerinin işbirliğinin yarattığı olanaklar hesaba katılarak, yeni ekonomi dalları geliştirildi. Sovyetler Birliği giderek daha büyük ölçüde, kendi ekonomisinin planlanmasını kardeş sosyalist ülkelerin ekonomik ihtiyaçlarıyla birleştirdi.

Böylelikle, sosyalist kampın tüm devletlerinde çeşitli dallar arasındaki oranlarda değişmeler meydana geldi, ithalat ve ihracatlarının yapısı bazı değişmeler geçirdi. Devletler arasında yeni ekonomik mübadeleler, her ülkenin genişletilmiş sosyalist tekrar üretiminin vazgeçilmez öğesi halini aldı. Böylelikle, sosyalizme özgü olan uyumlu ve oranlı gelişme ekonomik yasası uluslararası ölçüde kendini gösterdi ve sosyalist ülkeler arasında işbirliği bu yasaya uygun olarak kuruldu.

Bugün, hiçbir sosyalist ülke, dünya sosyalist sisteminin bir unsuru saydığı ekonomisini yalnız başına geliştirmez. Bu koşullarda, her ülkenin uyumlu ve oranlı gelişim yasasını ve değer yasasını bilinçli olarak kullanması son derece büyük bir önem kazanır. Bu durum, bütün sosyalist ülkelerde toplumsal emeğin üretkenliğinin artması için yeni kaynaklar bulunmasını sağlar, işgücü ve doğal zenginliklerin en doğru biçimde kullanılmasını güvence altına alır.

Kapitalist dünyayla çevrilmiş olarak sosyalizmi kuran Sovyetler Birliği tam bir sanayi sistemi yaratmak ve ekonomisini yalnızca iç kaynaklarına ve tek bir ülke çerçevesindeki işbölümüne dayanarak geliştirmek zorunda kaldı. Bu durum, sovyet sosyalist sanayileşmesinin kendine özgü tipini belirledi. Yeni sosyalist ülkeler, bu şekilde kendi kaynaklarıyla yetinmek zorunda değillerdir. Uluslararası sosyalist işbölümünün muazzam avantajlarından yararlanma olanağına sahiptirler.

■ Uluslararası Sosyalist İşbölümü

Sosyalist kampta işbölümü, ilk aşamada, savaşın yıktığı ekonominin olanaklar elverdiği ölçüde çabuk onarılması zorunluluğu yüzünden gerçekleştirilmişti. Ayrıca, bu işbölümü, emperyalistlerin sosyalist devletlerin ekonomik gelişmelerini başarısızlığa uğratmak yada hiç değilse uzun bir süre için durdurmak umuduyla koydukları ablukanın olumsuz sonuçlarını önlemeyi de amaçlıyordu.

Sovyetler Birliği, halk demokrasilerine hammaddeler, yakıt, ihtiyaç duydukları donanım malzemeleri ve besinleri sağlıyordu. Bu ülkeler ihtiyaçlarını karşıladıktan sonra artan mallarını aralarında mübadele ediyorlardı. Onlar da aynı şekilde SSCB'ye mal sağlıyorlardı.

Uluslararası sosyalist işbölümünü örgütlemek için ilk önlemler ikili anlaşmalara uygun olarak gerçekleştirildi. Fakat ekonomik ilişkiler hızla yayılıyordu ve iki taraf arasındaki artık yetersizliği açıkça ortaya çıkmış anlaşmalara bağlı olarak düzenlenmeleri olanaksızdı. Sosyalizmin üretici güçlerinin gelişimi, ekonomik etkinlikte daha geniş ve daha karmaşık bir eşgüdüm gerektirdi. Bu eşgüdüm, sosyalist sanayileşmedeki ilerlemeler nedeniyle gerekmişti. Üretimde paralelliği ve gereksiz harcamaları önlemek için sosyalist ülkeler karşılıklı ihtiyaç ve çıkarlarını daha iyi hesaba katmaya başladılar. Örneğin, Polonya, Demokratik Alman Cumhuriyeti ve Çekoslovakya başka ülkelerin ihtiyaçlarını gözönüne aldılar ve gemi yapımcılığını geliştirdiler. Sovyetler Birliği, dost ülkelerin çıkarları doğrultusunda hareket ederek demir cevheri çıkarımını arttırdı. Macaristan komşularının ihtiyaçlarını düşünerek alüminyum üretimini fazlalaştırdı.

Tarihsel deneyim, Avrupa halk demokrasilerinin her birinde bütün ekonomi dallarını yaratmanın akılcı bir tutum olmadığını göstermiştir. Üretimin geniş ölçüde uluslararası uzmanlaşmasının ve işbirliğinin elverişliliği ve zorunluluğu açıkça ortaya çıkmıştır.

1955-1956'dan beri bu türden önlemler özellikle geniş çapta uygulandı ve herşeyden önce mekanik yapımcılığa yöneltildi. Uzmanlaşma üretimde olsun, projelerin hazırlanmasında olsun gereksiz emek harcamalarının en azına indirilmesini, her ülkenin imal ettiği ürünlerin birbirine benzemesinin göreli olarak önlenmesini sağladı ve üretim hacmiyle seri imalatı arttırdı. Örneğin, 1956'da alınan ortak kararla, makine ile çalışan araçların imalatında uzmanlaşmanın kabul edilmesi her ülkede üretilen makine ile çalışan araçlar serisinin(*) hissedilir ölçüde azaltılma-

(*) İnsan tarafından değil de, makineler tarafından işletilen üretim araçları (çn.)

sını sağlamıştır. Otomobil, vagon, tarım makineleri, gemi, enerjetik için gerekli donanımlar, bilyalı rulmanlar ve daha başka bazı ürünlerin imalatında uzmanlaşma önlemleri, iş üretkenliğinin artmasına ve tasarruf sağlanmasına esaslı şekilde katkıda bulundu.

Moskova'da, 1958 Mayıs'ında toplanan Sosyalist Ülkeler Komünist ve İşçi Partileri Temsilcileri Konferansı, ekonomik planların daha da sıkı biçimde eşgüdümle uygulanmasından yana olmuştur. Bu konferansta, bütün sosyalist ülkelerde, 10-15 yıllık bir süre için ekonomilerini geliştirme planlarının hazırlanmasına ve ayrıca birbirine bağlı ekonomi dallarında, uluslararası işbölümü temeli üzerinde daha geniş çaplı bir uzmanlaşma ve işbirliğinin sağlanmasına karar verildi. Halen bu kararlar hayata geçirilmektedir.

Ulusal ekonomilerin birbirine bağlı dallarında planların eşgüdümlü uygulanması yalnız sosyalist sisteme özgü uluslararası ekonomik ilişkilerin yeni bir biçimidir. Bu durum devletlerarası işbirliğini büyük ölçüde genişletmiştir.

Sosyalist ülkelerde ekonomik yapılanmanın eşgüdümü, bu ülkelerin ekonomilerinin hepsi için ortak olan tek bir plana bağlanacağı anlamına gelmez. Bu ülkeler ekonomik planlarını hayata geçirirken, en başta ulusal gelişmelerinin ve yeniden kuruluşlarının çıkarlarından esinlenirler. Fakat bu planların uluslararası ölçüde eşgüdümlü uygulanması, sosyalist ülkelerin üretimde çabalarını birleştirmelerinin çok etkili bir biçimi halini almış, bundan sosyalist ülkelerin herbiri ve tümüyle sosyalist sistem yarar sağlamıştır. 1949'da kurulan Ekonomik Yardımlaşma Konseyi (EYK), sosyalist devletlerin, hükümetlerinin aracılığıyla ortaklaşa ve özgür irade temeline dayalı, uyumlu iş bölümü ile ilgili önerilerini hazırlayıp ortaya koydukları uluslararası bir örgüttü.

Ekonomik Yardımlaşma Konseyi hiçbir şekilde devletlerin üstünde yeralan ve egemen devletlerin işlerine karışma hakkına sahip olan yönetici bir örgüt değildi. Üretimin uzmanlaşması ve işbirliğine yönelik olan, ticari mübadelelerin ve bilimsel, teknik işbirliğinin yaygınlaşmasını amaçlayan önlemlerin ortaya konmasında ve hayata geçirilmesinde katkıda bulunmakla yetinirdi. Arnavutluk, Bulgaristan, Macaristan, Polonya, Demokratik Alman Cumhuriyeti, Romanya, Çekoslovakya ve Sovyetler Birliği Ekonomik Yardımlaşma Konseyi üyesi idiler. Asya halk demokrasileri temsilcileri Ekonomik Yardımlaşma Konseyinin ve bunun alt örgütlerinin çalışmalarına gözlemci olarak katılır; pratik çalışmaları, tüm sosyalist ülkeler arasındaki işbirliğinin gelişmesinde güçlü bir katkıda bulunurdu.

Sosyalist ülkelerin ekonomik çabalarının birleştirilmesi yalnızca Ekonomik Yardımlaşma Konseyi sayesinde değil, devlet planlama örgütleri arasındaki doğrudan ilişkiler aracılığıyla da gerçekleştirilirdi. Ekonomik İşbirliği Komisyonları, örneğin otomobil, türbin yada tarım makinelerinin imalatında Demokratik Alman Cumhuriyeti ve Çekoslovakya arasındaki işbirliğini, vagon imalatında Polonya ile Demokratik Alman Cumhuriyeti arasındaki işbirliğini, elektrik santralleri malzemesi, demir ve çimento sanayi donanımları yapımında ise SSCB ve Demokratik Alman Cumhuriyeti arasındaki işbirliğini gerçekleştirmekle uğraşırdı.

Uluslararası sosyalist işbölümü, çeşitli ülkelerin ekonomilerinde tek yanlı bir yönelimi ve sığ bir uzmanlaşmayı kabul etmez. Sosyalist ülkelerde çeşitli endüstrilerin gelişimi, üretimlerini güçlendirdiğinden ve halklarının refahını yükselttiğinden, bu ülkelerin dolaysız çıkarlarına uygundur.

Ne kadar küçük olursa olsun hiçbir sosyalist kamp ülkesi için, kendisinden ekonomik bakımdan daha güçlü ve daha evrimleşmiş bir devletin yalnızca tarım üretimi sağlayan uzantısı olma tehlikesi yoktur. Sosyalist ülkeler bu tehlikeye karşı hem Marksist-Leninist ideoloji, hem de dünya sosyalist ekonomisinin yapısıyla korunmuşlardır. Tarihte ilk kez olarak, sosyalist ülkeler halkları prestij ve rekabet kaygılarıyla uğraşmaksızın, yalnızca ekonomik yararlılıktan esinlenerek ekonomik planlarını hayata geçirebilmişlerdir. Bu halklar dünya sosyalist kampının tümünün yardım ve desteğinden yararlandıklarından, tüm güçlerini en iyi doğal, toplumsal ve ekonomik koşullara sahip oldukları ekonomi dallarının geliştirilmesinde yoğunlaştırmaktan çekinmezler.

Bütün sosyalist ülkeler geleceğe bağlı umutlarını, ekonomik işbirliklerinin başarıları temeli üzerine kurarlar. SBKP'nin XXI. Kongre kararlarında belirtildiği gibi, «Üretimdeki devletler arası sürekli uzlaşma ve işbirliği sayesinde, ulusal ekonominin birbirine bağlı dalları ile ilgili planların dostça koordine edilmesi aracılığıyla sosyalist ülkeler arasında uluslararası işbölümünde yeni bir ilerleme sağlanacaktır. Her sosyalist devletin ulusal çıkarlarını sosyalist kampın tümünün güçlenmesi ve gelişmesinin çıkarlarıyla birleştirmesini sağlayan üretimin akılcı dağılışı, bütün sosyalist ülkelerde üretim güçlerinin büyüme tempolarını hızlandıran başlıca araçlardan biridir.»[*]

---

[*] (*) Sovyetler Birliği Komünist Partisinin XXI. Olağanüstü Kongre Kararları, 27 Ocak- 5 Şubat 1959, s. 154.

■ Dünya Sosyalist Ekonomisinde Ekonomik Mübadelelerin Karakteri

Sosyalist ülkeler arasındaki işbölümünün sonucu, kapitalizmin ürünü olan uzlaşmaz işbölümünden doğan bağlara göre çok daha sıkı ve çeşitli ekonomik bağların oluşmasıdır.

Yüzyıllar boyunca gelişimini sürdüren uluslararası ticaret, krediler ve diğer ekonomik mübadeleler, yeni amaçların hizmetine girer girmez yeni bir içerik kazanır. Kapitalist rejimde bilinmeyen ve kapitalizmin koşulları için akla hayale sığmayan yeni ekonomik işbirliği biçimleri ortaya çıkalı az zaman geçtiği halde, dünya sosyalist pazarı oluşmuştu.

Sosyalist ülkeler arasındaki ekonomik bağların en önemlilerinden biri olan ticaret, çıkar avcısı özel firmalarca değil, devlet örgütleri tarafından düzenlenir. Bu ticaret, ekonomideki anarşiyi şiddetlendiren amansız rekabete katılmaz. Sosyalist ülkelerin dış ticaretlerini düzenleyen ve yöneten bu ülkelerin hükümetleridir. Bu hükümetlerin her biri, tüm sosyalist ülkelerin ulusal ekonomilerinin ihtiyaç ve hedeflerini hesaba katarak, kendi ülkelerinin ulusal ekonomi planlarına göre hareket eder.

Bundan çıkan sonuç, sosyalist ülkelerin, dış ekonomik mübadelelerini uzun vadeli olarak planlamaktan çıkar elde ettiğidir. Bu, onların, işletmeler için saptanan somut görevler biçiminde belirecek taahhütlerinin neler olduğunu bilmeleri, işletmelerin, bölgelerin ve şehirlerin ikmal fonlarına katılabilecek dış kaynakları zamanında gözönüne almayı başarabilmeleri için gereklidir.

Mal mübadelesinin yıllarca önceden planlandığı dünya sosyalist pazarı, konjonktürdeki kıpırdanmaların etkisi altında kalmaz. Sürüm zorlukları, ticari engel ve kısıtlamalar, bölgesel gruplaşmalar ve tercihli tarifeler nedir

bilmez. Bu pazarın kapasitesi, dünya sosyalist sistemi çerçevesinde, uzmanlaşmanın ve üretimde uyumlu işbirliğinin etkisiyle daha da genişler.

Dünya sosyalist pazarındaki fiyatlar sisteminin hareket noktası, dünya ticaretinde saptanmış olan fiyatlardır. Fakat sosyalist ülkeler arası ticaretteki fiyatlar dünya fiyatlarının (tekel fiyatları) tersine, ihtikar(*) fiyatları değildir; sosyayalist fiyatlar, aynı mallar için tektir ve uzun süreler boyunca sabit kalır. Sosyalist ülkeler, fiyatları, üretimde en rasyonel işbirliği kurulmasında katkıda bulunacak, ekonomik bakımdan ve daha az evrimleşmiş sosyalist ülkelerin geri kalmışlıklarının üstesinden gelmelerinde yardımcı olacak biçimde planlar.

Sosyalist ülkeler arasında ticaretin artması, ekonomik mübadelelerin genişleme ve yayılmasının işaretlerinden biridir. 1950'den 1957'ye kadar, dünya sosyalist pazarındaki ticari işlerin toplamı 2,6 kat artmıştır, oysaki aynı süre içinde, kapitalist ticaret hacmindeki büyüme ancak 1,5 tir. Sosyalist alıcılarla ticaret, tüm sosyalist kamp ülkelerinin dış ticaretinin en büyük kısmını oluşturur. Sosyalist kampla ticari mübadeleler, SSCB'nin toplam dış ticaretinin yaklaşık olarak beşte dördünü kapsar.

Kredi, sosyalist ülkeleri birleştiren bir başka önemli ekonomik bağdır. Dünya kapitalist pazarında kredi, ekonomik bakımdan daha evrimleşmiş ülkelerin, borçlularına ezici yükümlülükler kabul ettirmesine yarayan bir araçtır. Alacaklı ülkelerin çoğu kez, Shakespeare'in tefecisi Shylock'a benzetilmesi sebepsiz değildir. Dünya sosyalist pazarına gelince, burada kredinin yerine getirdiği işlev mutlak biçimde yenidir, kredi artık bir yardımlaşma aracı ve dostça destekt ı başka birşey değildir. Burada kredi ve borçlar, en elverişli koşullarda ve en küçük bir faiz

(*) İhtikar: Aşırı yüksek fiyatlar, karaborsa fiyatları (çn.).

oranlarıyla verilir. Sovyetler Birliği, sosyalist ülkelere sattığı donanım araçlarının çoğunu krediyle verir. 1959'un istatistiklerine göre, Sovyetler Birliği'nin yardımıyla, sosyalist ülkelerde 550 sanayi işletmesi kuruluş halindeydi, bunların aşağı yukarı yarısı Çin Halk Cumhuriyeti'nde inşa edilmekteydi. Diğer ülkelerin sosyalist sanayileşmesi, Demokratik Alman Cumhuriyeti'nden, Çekoslovakya'dan ve Polonya'dan esaslı yardımlar alır. Sosyalist sanayisini var hızıyla geliştiren Çin, Viet-Nam Demokratik Cumhuriyetine yardım eder.

Bilimsel ve teknik belgelerin mübadelesi uluslararası sosyalist ilişkilerde yeni belirleyici özellik taşıyan bir olaydır. Bilimsel ilerlemeler, keşif ve buluşlar, dünya kapitalist pazarında alım-satım metalarıdır. İhtira beratları çok pahalı «mallardır.» Evrimleşmiş sanayi ülkeleri çoğu kez, geri bıraktırılmış ülkelerin bilimsel ve teknik gelişmesini frenlemek için bunların satışını önler. Bu gelenekler, dünya sosyalist pazarına yabancıdır. Buluşlar, teknik belgeler, sanayi teknik resimleri, kardeş sosyalist devletler arasında bedelsiz olarak takas edilir.

Her sosyalist ülke, en yeni teknik buluşlarını, diğer sosyalist ülkelerin emrine sunmaya hazırdır. Atom enerjisinin barışçı amaçlarla kullanılmasında ön safta gelen Sovyetler Birliği, 1956'da birleşik nükleer araştırmalar enstitüsünün kurulmasına önayak oldu ve birçok kardeş ülkede (Çin Halk Cumhuriyeti, Demokratik Alman Cumhuriyeti, Çekoslovakya, Polonya) atom reaktörlerinin işletmeye geçirilmesini sağladı. Bilimsel buluşların değiş tokuşu, güçlerde büyük bir tasarrufun gerçekleştirilmesini sağlar. Tüm sosyalist ülkeler, ortak esere katkıda bulunur, diğer ülkeleri güç ve çok emek gerektiren araştırmalardan kurtarırlar.

Uluslararası sosyalist işbirliği, yine, ulusal ekonominin çeşitli dalları için uzman yetiştirmede yardım biçimi-

ne de bürünür. Bu yardımın, özellikle modern sanayisi olmayan ve kısa zamanda bunu yaratmak zorunda olan sosyalist ülkeler için büyük bir kazanç olduğu açıktır.

Sosyalist devletleri biraraya getiren ekonomik sistemin güçlenmesi, işletmelerin enerjetik sistemleri, nakliyat işletmelerinin ve devletler arası sulama tekniği eserlerinin ortaklaşa yapımı pratiğinin çok yaygınlaşmasından da destek alır. Yakın bir gelecekte, tüm Avrupa sosyalist ülkelerini birbirine bağlayacak olan uluslararası elektrik iletim hatlarının yapımına başlanmıştır.

Sosyalist ülkeler arasında durmaksızın gelişen çeşitli ekonomik mübadeleler, bu ülkelerin ekonomi ve kültür alanlarında giderek daha sıkı biçimde yakınlaşmasını sağlar.

4 SOSYALİST ÜLKELERİN BAŞKA ÜLKELERLE EKONOMİK İLİŞKİLERİ

Sosyalist sistemin ülkeleri, bütün diğer devletlerle ekonomik mübadeleleri geliştirmek isterler ve aynı zamanda en evrimleşmiş kapitalist ülkelerle, üretimde ve iş verimliliğinde hızlı bir atılım için yarışma içindedirler. Bu yarışma, rakiplerine egemen olmak için onları yenmeye çabalayan kapitalistlerin rekabetçi mücadelesinden temelden farklıdır. Sosyalist ülkelerin, üretimi geliştirmede kapitalist devletlerle olan yarışmasının amacı, hiçbir zaman onlara zarar vermek değildir, hele sosyalist ve kapitalist ülkeler arasındaki ekonomik işbirliğini ortadan kaldırmak hiç değildir. Tersine, yoğun uluslararası ticaret her iki taraf için de elverişli olabilir. Kimse bu ekonomik yarışmadan korkmamalı ve bunu önlemeye çalışmamalıdır, çünkü bu yarışma, soğuk savaşın panzehiridir ve barışı güçlendirir.

Elbette ki, sosyalist ülkeler kapitalizmle yarışmadan sözettiklerinde onu bir bütün olarak göz önüne getirmezler. Sosyalist ülkeler için pratikte, en yüksek teknik ve ekonomik düzeylere erişmiş, eski ve evrimleşmiş kapitalist ülkelerle yarışmak sözkonusudur. Sanayi evrimi yo-

lunda ilk adımlarını atan ülkelere gelince, sosyalist ülkeler bunlara rakip gözüyle bakmaz. Tersine olarak, bu devletlerin özlemlerini haklı bulup onlara en geniş ölçüde ekonomik, bilimsel ve teknik yardımda bulunurlar. Sovyetler Birliği'nin, 1958'den beri, Asya ve Afrika'nın sosyalist olmayan ülkelerinde, 150'den fazla sanayi işletmesinin yapımında katkıda bulunduğunu ve onlara krediyle fabrika donanım malzemesi verip teknik yardım sağladığını söylemek yeter.

Fakat, bu pazarın oluşumu dışında, ayrıca bir genel dünya *pazarı* da vardır. Bu nedenle iki dünya pazarını birleştiren evrensel bir pazarın varlığı sözkonusudur. Uluslararası işbölümünün sağladığı elverişli yönlerden yararlanan sosyalist ülkeler, toplumsal rejimleri ne olursa olsun, tüm devletler arasında ticaretin geliştirilmesinden ve yapay ticari engellerin ortadan kaldırılmasından yana tavır alırlar.

Sosyalist ülkelerin satılacak malları vardır, bu arada kapitalist ülkelerle de ticaret yapmak isterler; böylelikle karşılıklı olarak elverişli koşullarda, bu ülkelerden birçok şey satın alabilirler. Fakat, kapitalist ülkeler için, sosyalist ekonominin, yalnızca kendi güçlerine dayansa bile, ilerleme olanağına sahip olduğunu anlamanın zamanı gelmiştir. Dünya sosyalist sistemi, muazzam ekonomik güçlere, kapitalist ülkeler karşısında ekonomik bağımsızlığını garantileyen tükenmez doğal kaynaklara sahiptir.

Dünya sosyalist sisteminde, üretimdeki büyüme tempolarının yüksek bir evrim düzeyindeki kapitalist ülkelerinkinden çok daha hızlı oluşu, bu ülkelerle ekonomik yarışta başarının güvencesidir. Dünya sanayi üretiminin üçte birinden fazlası, daha bugünden toplam dünya nüfusunun aşağı yukarı üçte birini kapsayan sosyalist sistem çerçevesinde gerçekleştirilmektedir. Ekonomi uzmanlarının yaklaşık hesapları, sosyalist ülkelerin, 1965'de dünya

sanayi üretiminin yarısından fazlasını yaratacaklarını gösteriyor.

Daha yeni doğmuş olan dünya sosyalist sistemi, kendisine katılan bütün ülkelerin hayatında derin kökler salmıştır. Bu sistemin varlığı ve çerçevesi içinde oluşan ekonomik ve kültürel ilişkiler, sosyalist ülkeler arasında işbirliği, yardımlaşma ve deney alışverişi için en elverişli koşulları yaratır. Bu durum, özellikle eskiden ekonomik ve kültürel açıdan geri kalmış olan ülkeler için önemlidir, çünkü bu olanaklar, geri kalmışlıklarının üstesinden gelmek için hızlı tempolarla gelişmesini sağlar. Dünya kapitalist sisteminin belirleyici özelliği olan eşitsiz gelişme yerine, sosyalist sistem geri bıraktırılmış ülkelerin gelişmiş ülkeler düzeyine yükseltilmesiyle belirgin özellik kazanır.

Sosyalist ülkelerin uluslararası işbirliği, bunların yeni toplumu kurma çabalarında da görülür. Bu işbirliği, sosyalist ülkelerin gelecekteki zaferlerinin güvencesidir. Sosyalist sistem, aynı zamanda genel barışın koruyucusu, tüm dünyada ulusal kurtuluş, demokrasi, ilerleme ve sosyalizm güçlerinin esin ve cesaret kaynağıdır. Sosyalist ülkeler emekçilerinin ve başlarındaki Marksist-Leninist partilerin, dünya sosyalist sisteminin birlik ve sağlamlığına bu derece özenle bekçilik etmelerinin ve ona bu denli bağlı oluşlarının sebebi budur.

yirmialtıncı bölüm

SOSYALİZMDEN KOMÜNİZME GEÇİŞ DÖNEMİ

Sosyalizmin kuruluşu emekçilerin tarihi bir zaferidir. Aynı zamanda toplumun komünizm yönünde gelişiminin başlangıcıdır. Bununla birlikte, sosyalist rejimin gerçekleştirdiği tüm dikkate değer başarılara rağmen, bu rejim işçi sınıfının nihai amacı olan en adaletli toplumun, yani yeni toplumun kuruluşu doğrultusunda birinci aşamadan başka birşey değildir. İşte bu nedenle, emekçiler sosyalizme kavuşur kavuşmaz, Marksist-Leninist partinin yönetimi altında komünizmi kurmaya girişirler.

Lenin «... Sosyalizm, doğrudan doğruya kapitalizmden çıkan toplumdur, yeni toplumun ilk biçimidir. Komünizm ise, toplumun daha üst bir biçimidir ve sosyalizm tam olarak kendini kabul ettirmeden önce gelişmesi olanaksızdır,» diyordu.(*)

(*) V. Lenin, Bütün Eserleri, c. 30, s. 260, rusça baskı.

Sosyalizm ve komünizm Çin seddiyle birbirinden ayrılmış değildir. Toplumun iki ayrı tipini temsil etmezler, ancak bir ve aynı toplumsal oluşumun, birbirinden yalnızca olgunluk derecesi ile ayrılan iki aşamasıdır. Sosyalizmden komünizme geçiş, bunun sonucu olarak, kademeli bir süreçtir.

Kademeli oluşu, kurulmuş ve yerleşmiş olan toplumsal ilişkilerin yeniden oluşturulmasının değil, bir mükemmelleşmenin sözkonusu olduğu anlamındadır.

Komünizm, sosyalizmin doğrudan doğruya devamıdır. Tohumları, sosyalist toplumda ortaya çıkar. Sosyalizmin toprağında gelişen, geleceğin bu tohumları, üretim güçlerindeki atılım belirli bir dereceye ulaştığında, komünizmin kuruluşuyla sonuçlanır. Kuşkusuz, yeni toplumun bu daha üst aşamasına giriş için belirli bir tarih saptanamaz, bu sürekli bir biçimde oluşan bir süreçtir.

Sosyalizmden komünizme geçişin kademeli oluşu, bu sürecin ağır ağır akıp gittiği anlamına gelmez. Tersine olarak, bu geçiş, üretimin artışından tutun da insanların kültür ve bilincinin yükselmesine varıncaya kadar, toplumsal hayatın tüm alanlarında özellikle hızlı gelişme tempolarıyla karakterize edilir.

Bu gelişmeyi hızlandıran etkenler nelerdir?

Bu etkenler, herşeyden önce, modern bilimin üretime sunduğu yeni teknik olanaklardır. Tamamlanmakta olan teknik devrim, göreli olarak daha kısa süreler içinde, üretim güçlerinin gelişiminde muazzam bir sıçramanın gerçekleştirilmesini sağlar.

Komünizme geçiş sürecinde, toplum kendi evrim yasalarını giderek daha iyi tanımayı öğrenir. Böylelikle toplum, en kısa yolları seçebilecek, daha güvenli adımlarla ilerleyebilecek ve en az çabayla en büyük sonuçları elde edebilecek duruma gelmiştir.

Ayni zamanda, komünizm doğrultusundaki hareketin tempoları, büyük emekçi kitlelerin giderek daha yoğunlaşan etkinlikleri sayesinde son derece hızlandırılabilir. Komünizmin kuruluşu kendiliğinden olmaz, bu kitlelerin eseridir, kitlelerin toplumsal üretimdeki atılıma, kültürün gelişmesine, kamu işlerinin ve ekonomi çalışmalarının yönetimine bilinçli olarak katılmalarının sonucudur.

Böyle bir durumda, komünizme giden yolu aşmak kolay olmamakla birlikte, sosyalist toplum bu yeni aşamaya göreli olarak daha kısa bir zaman içinde erişmek durumundadır. Komünist parti, komünizmin uzak olmadığını belirttiğinde, bu yargı, tarihi evrimin akışını belirleyen gerçek etkenlerin bilimsel analizine dayanır.

1 YENİ AŞAMADA LENİNİST PARTİNİN GENEL ÇİZGİSİ

Partinin politikası, hem sosyalizmden komünizme geçiş dönemini yöneten nesnel yasaların, hem de emekçilerin komünizmi kurma iradelerinin yoğunlaşmış ifadesidir.

Parti, politikasına komünizmin kuruluşu doğrultusunda yön verdiğinde daha önceki aşamada kazandığı deneyimi gözönünde bulundurur. Gerçekten, kapitalizmden sosyalizme geçiş dönemi sırasında tamamlanması gereken birçok görevler, komünizmin kuruluşu döneminde de ortaya çıkar.

Daha önce olduğu gibi, emekçilerin refahını sağlamanın, toplumsal ve kültürel ilerlemenin maddi öncüllerini yaratmanın başlıca yolu, ağır sanayinin öncelikle gelişmesine dayanarak, üretim güçlerinin sürekli atılımından geçer.

Daha önce olduğu gibi, parti işçi sınıfının ve tüm emekçilerin günlük çalışmalarını yeni toplumun kuruluşu için örgütlemeye birinci planda yer verir. Yine daha önce olduğu gibi, barış ve güvenlik uğruna, halklar arasında dostluk ve işbirliğinin gelişimi ve emekçilerin uluslarara-

sı dayanışmasının güçlendirilmesi için mücadele, yeni toplumun muzaffer kuruluşu için en önemli koşullarından biridir. Her iki aşamada da ortak görevler çoktur. Bunlar, partinin, hem sosyalizmin hem komünizmin kuruluşundaki politikasında derin bir bağlılık ve devamlılık olmasını sağlar.

Sosyalizm kesinlikle zafere ulaştığında ve ülke içinde «Kim üstün gelecek,» sorunu geri dönülmeyecek biçimde, yeni rejimin lehine çözümlendiğinde, parti amaç olarak komünizmin kuruluşunu saptadıktan sonra, genel Leninist çizgiyi yeni görevlere ve yeni duruma bağlı olarak somutlaştırır ve geliştirir.

Sovyetler Birliği'nde sosyalizm, 1930 yıllarının ortalarına doğru, ana hatlarıyla kurulmuştu. Parti'nin XVIII. Kongresi (1939) şu görevi saptadı: «Kademeli olarak sosyalizmden komünizme geçmek.» O zaman, Parti bu yüce görevi gerçekleştirmeye girişti. Fakat sovyet halkının barışçı yapılanma çalışması, kısa bir zaman sonra tüm güçleri sosyalist kazanımları savunmak uğruna yoğunlaştırmayı gerektiren savaş yüzünden kesintiye uğradı ve savaştan sonra ise, sarsılan ulusal ekonomiyi, şehirleri ve köyleri canlandırmak için halkın tüm emeklerinin seferber edilmesi gerekti. Savaşın korkunç felaketlerine dayandıktan ve acı sonuçları çok kısa bir zaman içinde ortadan yok ettikten sonra sosyalizm, toplumsal ve ekonomik bir sistem olarak, kesinlikle elverişli yönlerini bir kez daha kanıtlamış oldu.

Savaş, ülkeyi seçmiş olduğu yoldan çeviremedi. Parti komünizmin kurulmasını amaçlayan çalışmalarını durdurmadı. Sosyalizmden komünizme kademeli geçiş, partinin merkez görevi olarak XIX. Kongrede (1952) kabul edildi ve SBKP tüzüğüne yazıldı. SBKP'nin 1956'daki XX. ve 1959'daki XXI. Kongresi partinin komünizmin kuruluşunu amaçlayan çizgisinin gelişimi için tayin edicidir.

XXI. Kongre, toplumsal hayatın bütün alanlarındaki köklü dönüşümlerin sonucunda ve sosyalizmin zaferi sayesinde, Sovyetler ülkesinin, evriminin yeni bir aşaması olan *komünist toplumun kuruluşu* aşamasına girdiğini kabul etti. SSCB'nin yedi yıllık ulusal ekonomik kalkınma planında gösterilen şekilde, ekonomi, kültür ve halkın maddi refahında yeni ve güçlü bir atılımı hedef alan program, kongre kararında «yeni aşamada partinin genel Leninist çizgisinin somut cisimleşmesi»(*) olarak belirtilmiştir.

Partinin politikası bu dönemin temel görevlerini yerine getirmeyi öngörmektedir. Bu görevler şunlardır:

- komünizmin maddi temelinin yaratılmasını sağlayabilecek biçimde üretim güçlerde geniş çapta bir gelişme; her çareye başvurulacak teknik ilerlemenin hızlandırılması, iş üretkenliğinin kesintisiz büyümesi ve bu temel üzerinde halkın hayat düzeyinin yükseltilmesi, SSCB'nin zaferinin, en evrimleşmiş kapitalist ülkelerle barışçı ekonomik yarışma içinde sürdürülmesi;
- sosyalist devlet mülkiyetinin güçlendirilmesi, kooperatif ve kolhoz mülkiyetinin ulusal mülkiyet düzeyine yükseltilmesi; şehir ve kır, kafa ve kol emekçileri arasındaki sınırların adım adım silinmesi ve bu temel üzerinde sınıf farklarının ve sovyet toplumundaki diğer toplumsal ayırımların kaldırılması;
- ideolojik ve eğitici çalışmanın yoğunlaştırılması, insanların bilincindeki kapitalizm kalıntılarının üstesinden gelmek için eylemde bulunulması, emekçilerin komünist bilincinin yükseltilmesi;

(*) Sovyetler Birliği Komünist Partisinin XXI. Olağanüstü Kongre Kararları, 27 Ocak-5 Şubat 1959, s. 3.

- sovyet sosyalist rejiminin mükemmelleştirilmesi, sosyalist demokrasinin geliştirilmesi, toplumsal örgütlerin işlevlerinin yaygınlaştırılması, geniş halk kitlelerinde etkinliğin ve inisiyatif ruhunun geliştirilmesi;
- farklı toplumsal sistemlere sahip ülkelerin barışçı bir arada yaşaması Leninist ilkesi temeli üzerinde genel barışın güçlendirilmesini amaçlayan bir dış politikanın kararlı biçimde uygulanması, dünya sosyalist sisteminin güçlendirilmesi.

Demek oluyor ki, partinin politikası anın pratik ihtiyaçlarına karşılık vermekte ve aynı zamanda komünizmin kuruluşunun gerektirdiği görevler gibi tarihteki yeri son derece büyük olan uzun vadeli çalışmaların yerine getirilmesini amaçlamaktadır. Bu politikanın gücü ve canlılığı, partinin toplumsal gelişmeye yön veren yasaların bilgisine dayanmasından ve yüce çıkarlarını dile getirdiği halk kitlelerinin karşılık beklemeyen desteğinden yararlanmasından ileri gelir.

Sovyetler Birliği Komünist Partisi ve onun Merkez Komitesi, komünizmi kurma dönemini yaşayan ülkenin gerektirdiği yeni görevleri göğüslemek için hazırlıklıdır ve bu görevleri Leninist tarzda gerçekleştirmektedir.

Komünizmi kuran toplumun yönetici gücü olarak SBKP'nin etkinliği, yenilikçi niteliktedir. Parti Marksizm-Leninizmin ilkelerini yaratıcı biçimde uygularken eskimiş çalışma yöntemleri ve örgüt biçimlerini kaldırıp yerlerine, kararlı biçimde, yeni ve duruma daha uygun yöntem ve biçimleri getirmekte duraksamaz. İşte şu son yıllardaki çalışmalardan alınmış birkaç pratik örnek: Tarımın planlanmasında değişiklik; daha önce S.M.T'lere ait olan tarım malzemesinin kolhozlara satılması, tarım ürünlerinin zorunlu teslimiinin kaldırılması ve satınalma sis-

temine geçilmesi, sanayi ve imar işleri yönetiminin yeniden örgütlenmesi, federe cumhuriyetlerin ve yerel iktidar organlarının haklarının genişletilmesi. Bütün bunlar partinin yenilik getirici eyleminin genişliğini göstermektedir.

Parti yönetiminin etkinliğinin diğer bir ayırdedici niteliği kitlelerle sıkı bir bağ, halkın yaşamının iyi bilinmesi ve halkın refahıyla sürekli ilgilenmedir. Partinin, tüm temel sorunlar için işçilere, kolhozculara ve aydınlara danışma alışkanlığı vardır, geleceğe ait planların hayata geçirilmesi sözkonusu olduğunda hesaba katılmak üzere onların duygu ve görüşlerinin neler olduğunu öğrenmeye çalışır. Bu amaçla yeni yöntemler giderek daha geniş ölçüde kullanılmaktadır, komünizmin kuruluşunun yarattığı çeşitli sorunlar üzerine konferanslar, ulusal ekonomi planları, yasa tasarıları vb. konusunda halka danışmalar, bunlar arasında ön planda gelir. Parti yöneticileri, nereye varıldığını yerinde daha iyi inceleyebilmek için sık sık taşraya giderler. Merkez Komitesinin yıllık toplantıları, komünizmin kuruluşunun başlıca sorunlarının tüm ülkenin gözleri önüne serildiği ve açıkça tartışıldığı forumlara dönüştürülmüştür. Bu forumlarda yalnızca partinin ve yerel örgütlerin yönetici ve militanlarının sesleri duyulmakla kalmaz, burada, en başarılı partisiz emekçiler, uzmanlar ve bilginler de söz alır.

SBKP, parti içinde demokrasinin çiğnenmesiyle mücadele etmeseydi, Merkez Komitesinin yeni yönetimi Leninist ilkelerin parti hayatına uygulanmasına önem vermeseydi, komünizmin hiçbir çaba esirgenmeksizin kurulması politikası başarıyla uygulanamayacaktı. SBKP'nin bugünkü yönetimi, gerçek bir kolektif çalışma içindedir. Parti kongreleri ve Merkez Komitesinin yıllık toplantıları düzenli olarak yapılır ve parti hayatındaki rolleri her yıl biraz daha büyür. Parti, cüretli eleştiri ve özeleştirilerin örneğidir, halka güçlüklerden açıkça sözeder ve bunları yenmenin yollarını gösterir.

Parti içinde demokrasiyi geliştiren, komünist örgütlerin inisiyatif ruhunu ve eylemini gayrete getiren, sade militanların enerjisini pekiştiren SBKP, komünizme geniş döneminde çalışmalarının düzeyini daha yükseltmiştir.

Şu son yıllarda komünizmin kuruluşunda gösterilen başarılar, SBKP'nin Leninist Merkez Komitesi ve yönetiminin yeni tarihi dönemin gerektirdiklerini iyi anladıklarını ve bunları çalışmalarının temeli yaptıklarını kanıtlamaktadır. Yalnız bir alçak dönekler grubu -Melenkov, Molotov, Kagonoviç, Bulganin ve Çepilov- partinin tüm halkın desteklediği genel Leninist çizgisine karşı çıkmışlardır. Bu parti düşmanı grup, entrikalara ve fraksiyonculuk mücadelesine girişerek, Lenin'in *Partinin Birliği Üzerine* adlı kitabında belirtilen RKP (b) X. Kongre kararlarını çiğnemiş, partiyi ve ülkeyi Leninist yoldan saptırmaya kalkışmışlardır; ancak bu girişimleri hem ideolojik hem de politik planda fiyaskoyla sonuçlanmıştır. Ahmakça geri fikirlere bağlı ve halkın hayatından kopuk olan bir takım tutucuların oluşturduğu bu parti düşmanı grup ezildikten sonra, parti ileri doğru hızlı bir hareketin yolunu açmış ve yenilikçi, cüretli, gerçekten Leninist bir politikanın komünizmin kuruluşu döneminde mutlak biçimde zorunlu olduğunu kesinlikle kanıtlamıştır.

Sovyetler Birliği Komünist Partisi ile onun Merkez Komitesi, emperyalizm ve saldırı güçlerine karşı, dünya barışı uğruna yorulmaksızın sistematik bir mücadele yürütmek gibi büyük bir yararlılık göstermektedir. Uluslararası yumuşama politikası, sağlam ve sürekli bir barışı koruma, parti için, komünist yapılanma planlarının gerçekleşmesini sağlayacak vazgeçilmez koşullardır. Bu nedenle SBKP Merkez Komitesi ve Sovyet hükümeti, her türlü anlaşmazlığın barışçı bir çözümle sonuçlanması, uluslararası çatışma nedenlerinin ortadan kaldırılması, halklar, devletler arasında dostluk ve verimli bir işbirliği ilişkilerinin gelişmesi için ne güçlerini de de zamanlarını esir-

gerler. SBKP Merkez Komitesi dış politika konusunda, ilkelere bağlılığın, politik esnekliğin, akılcılığın ve cesaretin örneği olmuştur. Sovyet hükümetinin dış politika alanındaki çalışmaları, son yıllarda, halkların dostluğundaki gelişme için son derece önemli yöntemleriyle uluslararası pratiği zenginleştirmiştir. Bu yöntemler politik ve kültürel temsilci heyetlerinin karşılıklı ziyaretleri, devlet adamları arasındaki kişisel temaslar, zirve toplantıları ve konferanslar, vb.'dir.

Barışçı uluslararası politikanın hayata geçirilmesinde Sovyet hükümetinin yorulmak bilmez ve verimli inisiyatifine kanıt olabilecek pek çok somut örnek vardır. Yalnızca 1958-1959 arasında, nükleer silah denemelerinin durdurulmasıyla ilgili çok iyi bilinen öneriler, atom bombası denemelerinden arınmış bölgelerin yaratılması, Almanya ile barış antlaşması yapılarak İkinci Dünya Savaşının açtığı yaraların sarılması, en canalıcı sorunların ve Birleşmiş Millet Örgütünün genel kurulu tarafından önerilen tam ve genel silahsızlanmanın ayrıntılı programının incelenmesi için hükümet başkanlarının katılacağı bir konferans düzenlenmesi gibi çok önemli adımlar atılmıştır.

Sovyetler Birliği Komünist Partisi, Leninist ilkelere uygun, esnek, kararlı bir uluslararası politika izler. Böyle bir politika, bir yandan ilkelere zarar verecek herşey karşısında sarsılmaz bir katılık gerektirir; diğer yandansa eğer barış ve halkların işbirliğinin çıkarları gerekli kılıyorsa koşulların hesaba katılmasını, devletler arası ilişkilerin düzenlenmesi konusunda gereken ödünlerin verilmesini ve uzlaşmaların kabul edilmesini içerir.

N. Kruşçev, 1959 Eylülünde, Birleşik Devletlere tarihi ziyaretini yaptığında, böyle bir tutumun parlak bir örneğini vermiştir. Amerika'daki demeçleri, Lenin'in farklı toplumsal sistemlere sahip devletlerin barış içinde bir arada yaşamasıyla ilgili düşüncelerinin derinleştirilmesinin ve

emekçilerin çıkarlarının, Marksizm-Leninizmin büyük fikirlerinin savunulmasında ilkelere bağlılığın örneğidir.

SBKP'nin yoğun ve verimli çalışması, ona ülkenin içinde olduğu kadar dışarıda da büyük bir prestij kazandırmıştır. Tüm dünyanın bilinçli işçilerinin gözünde, SBKP, parti kurulalı beri uyduğu proletarya enternasyonalizmi ilkelerine bağlılığın simgesidir. Kardeş partiler ve başka sosyalist ülkeler halkları, haklı olarak SBKP'yi yoldaşları ve büyük bir dost kabul ederler. Çıkar güdülerinden uzak, hiçbir avantaj yada kâr gözetmeyen sürekli maddi ve manevi yardım, SBKP ve Sovyet devletinin sosyalist kamp ülkeleri karşısında daima uyguladığı politikadır.

2 KOMÜNİZMİN MADDİ TEMELİNİN YARATILMASI

Sanayi ürünlerinde, yiyecek maddelerinde, konutlarda, kültürel kullanım araçları ve emekçiler için dinlenme yerlerinde bolluk olmadan komünizme geçiş olanaksızdır. Bu durum, tüm sanayi dallarında, tarımda, ulaşım ve inşaatta dev ölçüde büyüme gerektirir. Gerçekten de, üretici güçlerin gelişiminde muazzam bir sıçrama sözkonusudur.

Sosyalist sistemin geniş olanakları ve elverişli yönleri bu çalışmanın, kısa bir süre içinde, tam anlamıyla yerine getirilmesini sağlar.

■ Üretimin Makineleşmesi Ve Tam Olarak Otomatikleşmesi

Üretimde hızlı bir büyümeyi amaçlayan mücadelenin başlıca eğilimi, çalışmanın tam olarak makineleşmesini gerçekleştirmek ve ulusal ekonominin tüm dallarından el emeğini kaldırmaktır.

Hayat bize, yer yer elle çalışmayla gerçekleştirilen işlemler, makinelerle gerçekleştirilen diğer süreçlerin yanısıra varlığını sürdürdükçe, tekniğin ekonomik etkinliğinin yetersiz kaldığını, bu diğer süreçler yüksek düzeyde makineleşmiş de olsa, emeğin üretkenliğinin yavaş arttığını öğretmiştir.

Sorunun gerçek çözümü, ancak *tam bir makineleşme*, yani yalnız başlıca operasyonlarda değil, yardımcı operasyonlarda da makine kullanılmasıdır. Geniş ölçüde makineleşme ve otomatikleşme, komünizmin teknik temelinin yaratılmasını sağlayan teknik ilerlemenin en başta gelen yoludur.

SSCB'nin yedi yıllık ekonomik kalkınma planı (1959-1965) sanayide, tarımda, inşaatçılıkta, ulaşımda, imalat çalışmalarında ve halk hizmetlerindeki üretimin bütün süreçlerinde makineleşmenin tamamlanmasıyla ağır ve güç olan el emeğine son verilmesini amaç olarak saptamıştır.

Makineleşme, üretimin bütün dallarında karşılıklı olarak birbirini tamamlayan bir makineler sisteminin yaratılmasını zorunlu kılar, bu ise çağdaş makineleşmiş üretimin bir üst biçimi olan *otomatikleşmenin* tüm koşullarını yaratır. Otomatikleşme, üretim sürecinin, insanın kontrolü altında, ancak el emeğinin katkısı olmaksızın yapıldığı anlamına gelir. Makineleşme insanı el emeğinden kurtarır. Otomatikleşme ise onu ayrıca aşırı sinir gerginliğinden de korur.

Üretimin birçok dallarında, otomatikleşme teknik bir zorunluluk halini almıştır. Çeşitli teknolojik süreçlerin hızı ve gerekli duyarlılık derecesi insanın duyumlarıyla doğrudan doğruya kumanda etmekte yetersiz kalacağı bir noktaya kadar yükselmiştir. Bunu ancak otomatik araçlar yapabilir.

Elektronik makineler, otomatikleşmede gerçek bir devrim yarattılar. Bunlar robot makineler sistemi olarak kont-

rolde ve kumandada insan emeğinin yerini tutarlar. Çağdaş otomatikleşmiş üretim, elektronik komputürlerle kumanda edilen geliştirilmiş bir makineler sistemidir. Elektronik «beyin» çok karmaşık bir programa göre üretim sürecinin yönetilmesini sağlar; hesap bağıntılarının, analiz ve ayarların makinelere aktarılması insanı tekdüze ve yorucu, büyük bir kafa emeğinden kurtarır. Bugün için, Sovyetler Birliği'nde ve diğer sosyalist ülkelerde ancak az sayıda otomatik zincirler, otomatikleştirilmiş atölyeler ve robot fabrikalar vardır. Fakat daha şimdiden tüm teknolojik sürecin otomatikleştirildiği dallar geliştirilmektedir (atom sanayii, bazı kimyasal üretim dalları, hidrolik fabrikalar vb.).

Bugün sosyalist devletlerin teknik konusundaki politikaları, ulusal ekonominin çeşitli dallarında geniş ölçüde otomatikleşmenin uygulanmasma yönelmiştir. Gelecek yedi yıl içinde, SSCB'de yalnızca makineleştirilmiş inşaatçılık alanında, 1300 otomatik zincirin hizmete girmesi beklenmektedir. Özellikle içinde demir bulunmayan madenlerin işlenmesi, kimyasal sanayiler, petrol, besin sanayileri, hafif sanayiler, selüloz ve kâğıt sanayileri gibi kilit sanayilerde başlıca üretim süreçlerinin otomatikleştirilmesi öngörülmektedir.

Otomatikleştirilmiş üretimi geliştirme eğilimleri şimdiden apaçık ortadadır: İnsan eli değmeden kendi kendine çalışan makinelerden, zincirlerden ve otomatik atölyelerden robot fabrikalara ve daha sonra da tüm endüstrilerin tamamıyla otomatikleştirilmesine geçilecektir. Gelecekte otomatikleştirilmiş üretimin üstün geldiği yeni tip bir ulusal ekonominin yaratıldığı görülecektir. Amacı insanı, entellektüel gücünü korumak için ağır ve tekdüze çalışmadan kurtarmak olan komünizmin üretim tekniği ancak ve ancak bu olabilir.

Sosyalist otomatikleştirme emekçiler için en küçük bir tehlike bile yaratmaz; tersine olarak çalışanlar, çabalarını hissedilir ölçüde kolaylaştırmasından ve ücretleri azaltmaksızın işgününü kısaltmayı sağladığından dolayı otomatikleştirmeden yararlanırlar. Kapitalist otomatikleştirme ise tersine, işçi sınıfında endişe uyandırır, çünkü işsizliğin büyümesiyle ve büyük emekçi kitleleri için ücretlerin düşmesiyle sonuçlanmaktadır.

Elbette ki, sosyalist otomatikleştirme şu yada bu işletmede, hatta bir endüstrinin tümünde çalışan bir kısım işçilerin sayıca azalmasına yol açabilir. Fakat bu durum bir iş bulma sorunu yaratmaz, çünkü serbest kalan işçiler derhal yeni işletmeler ve yeni üretim dallarında işe girerler. Sosyalist devlet emekçilere iş bulma ve yeniden kendini eğitme yada mesleki çalışmalarını geliştirme olanağı sağlamayı yükümlenmiştir.

■ Yeni Üretim Dalları

Üretimin muazzam ölçüde artması yeni yöntem ve dallarda gelişme vaadeder. Çağımızın bilimsel ve teknik devrimi bu dallardan birçoğunu yaratmıştır. Bunlar herşeyden önce günümüzde üretimin kimyasallaştırılmasındaki gelişmeler sayesinde yaratılmışlardır.

Kimyasallaştırma denilince yalnız kimya sanayiinin gelişmesi anlaşılmayıp, başka üretim dallarına kimyasal yöntem ve teknolojilerin getirilmesi de akla gelir. Çok emek gerektiren mekanik teknoloji giderek yerini kimyasal teknolojiye bırakmaktadır. Gerçek anlamdaki kimya sanayiine gelince, o ise ekonominin kilit dallarından biri haline gelir.

Bugünkü koşullarda, az yada çok kimyasal ürünler kullanmayan hiçbir üretim dalı yoktur. Daha yakın zamanla-

ra kadar, sanayi ve teknik herşeyden önce doğanın sunduğu maddeleri kullanıyordu. Yapay malzemelerin, tümüyle doğal hammaddelerin yerini tutamayacağı kabul ediliyordu. Bugünse birçok doğal malzemeye göre yapay malzemenin üstünlüğü kanıtlanmıştır.

Daha şimdiden, çağdaş tekniğin, makineler ve daha başka üretim araçları yaratmaya yarayan belli başlı malzemeleri yapay kimya ürünleri, özellikle ve en başta da polimerler olan bir gelişim aşamasına girdiği açıktır. Bilginler polimer üretiminin, birkaç on yıl sonra ağırlık bakımından çelik üretimine eşit olacağını hesaplamışlardır.

Sosyalist ülkeler kimyanın büyük olanaklarını doğru biçimde hesaba katıyorlar, böylelikle ağır sanayinin bu önemli dalındaki gelişmeyi hızlandıracak önlemler alıyorlar. Sovyetler Birliği'nde, yalnızca yedi yıllık bir kalkınma döneminde (1959-1965) kimya üretiminin toplam hacminin yaklaşık olarak *üç kat artması planlanmıştır.* Yapay malzemelerin üretimi büyük ölçüde arttırılacaktır. Yapay iplik üretimi yaklaşık olarak dört kat ve plastik maddelerle sentetik reçineler yapımı yedi kattan fazla arttırılacaktır.

Sentetik kimya ile birlikte elektronik, yarı iletkenler sanayii, füze yapımı ve daha başka yeni dallar giderek daha da geniş ölçüde geliştirilmektedir. Diğer yandan birçok sanayi dalları (örneğin, petrol, maden işleme ve inşaatçılık sanayileri) yapısal değişmelere uğramaktadır. Bu sanayi dalları, yeni bir donanıma kavuşmakta, teknik ve ekonomik bakımdan baştanbaşa değişmekte, pratikte yeni sanayi dallarına dönüşmektedirler.

■ Enerji Elde Etme Tekniğinde Gelişme

Komünizme geçiş sırasında toplumun büyüyen üretim güçlerini işletmek için güçlü enerji kaynaklarına ihtiyaç vardır. Bugün elektrik en önemli enerji biçimidir.

«Komünizm, Sovyet iktidarı artı tüm ülkenin elektriklendirilmesidir» şeklindeki Leninist söz, yeni toplumun maddi temelinin en başta gelen unsuru olarak elektrik enerjisinin oynayacağı rolü belirtmektedir. Lenin, elektriklendirmeden yalnızca yeni elektrik santralleri yapımını değil, modern tekniğin temeli üzerinde tüm toplumsal üretimin gelişmesini anlardı.

Elektrik enerjisi kullanımının muazzam ölçüde genişlemesi ve giderek büyümesi, bunu üretmenin masrafsız yollarının araştırılmasını ön plana getirmektedir. Sosyalist planlı ekonomi, en ekonomik ve en uzun süreli tüm elektrik üretimi kaynaklarının, yani kömür, petrol, gazlar, turb, şist ve su kaynaklarının en akılcı biçimde kullanılmasını sağlar.

Sovyetler Birliği'nin deneyimi enerjetik gücün hızlı büyümesi için aynı zamanda hem büyük hidrolik fabrikaların hem de termik santrallerin kurulmasının önemli olduğunu göstermiştir. Termik santraller hızlı inşa edilebilir ve göreli olarak daha ucuzdur. Termik santralin büyük bir hidrolik fabrikada üretilen elektrikten biraz daha yüksek fiyata elektrik sağladığı doğrudur. Fakat, bir atasözü «güç olsun da geç olmasın» der. Çalışması ucuz kömürlere, doğal gazlara ve mazota dayanan termik santrallerin kurulmasına ilk planda yer verilmesi, SSCB'de, 1959-1965'te elektrik enerjetiğinin gelişmesinde temel yönelim olarak seçilmiştir.

Elektrik enerjisi her türlü sanayi üretimine, tarıma ve şehirde olsun, köyde olsun günlük maddi hayata girmeli-

dir. Sosyalist ülkelerin toprakları tek bir merkeze bağlı yüksek gerilim hatları ağıyla örülecektir. Gelecek yıllarda SSCB'de ülkenin Avrupa bölümüyle merkezi Sibirya arasındaki tek bağlanım hattı gibi Kafkasya'da, Kazahistan'da ve Orta Asya'da Kuzey-doğu ve doğuda da tek merkezli bağlantı ağları kurulacaktır.

SSCB'de dünyanın ilk atomik elektrik santralinin hizmete girmesiyle (1954) modern enerji elde etme tekniğinin gelişmesinde yeni bir çığır açılmıştır. Bundan sonra, toplam gücü 2 ila 2,5 milyon kw olan atomik santraller inşa edilmesine başlanmıştır. Bugün, 200 000 kw'lık bir atom santralinin kurulması ve işletilmesinin aynı kapasitede bir termik santralinkinden daha pahalı olmadığı ve 400.000 ila 500.000 kw'lık güçler sözkonusu olduğunda, atom santralinde elektrik enerjisi üretiminin termik santralinkinden daha elverişli olduğu ortaya konmuştur. Atom santrallerinin büyük üstünlüğü, bunların yakıt taşınması için büyük harcamalar gerektirmemesinden ileri gelir. Bu santraller için yakıt uçakla ve tek bir seferde taşınabilir. Yani bu atom santralleri elektrik üretimi için gerekli hemen hemen hiçbir enerji kaynağına sahip olmayan bölgelerde bile kurulabilir.

Kontrol altına alınan termo-nükleer reaksiyonun bulunuşu, enerji elde etme tekniğinde daha da büyük dönüşümler çağını başlatmıştır. Artık her yerde bulunan hidrojen, enerji kaynağı halini alacaktır. Toplumun enerji kaynakları aramaya ihtiyacı kalmayacaktır.

Atom enerjisinin barışçı kullanım olanağının ilk kez olarak sosyalist bir devlette gerçekleştirilmesi anlamlıdır. Ancak sosyalizm, bu yeni tip enerjiyi dikkatle ve büyük bir gayretle kullanabilir; kapitalizmin insanları yok etmede kullanmayı planladığı atom gücünü toplumun hizmetine sunabilir.

Atom enerjisi, komünist toplumun maddi temelinin bütünleyici parçası olacaktır. Bu büyük enerji bugün için insan gücünü aşıyora benzeyen tasarıların adım adım gerçekleştirilmesini sağlayacaktır. Örneğin, çöller sulanacak, nehirlerin akışı değiştirilecek, iklimler güzelleştirilecektir.

■ Tarımda Teknik Devrim

Tarım, bugüne kadar insanın doğa güçlerine bağımlılığın en fazla olduğu bir alan olarak kalmıştır. Tarım üretiminde el emeği hacmi büyük olduğundan, tarımın verimi sanayininkinden gözle görülür ölçüde düşüktür. Sosyalist düzende, tarımda geniş çapta bir ilerleme ve kuruculuk çalışmasına girişildiği halde, tarım ekonomisini sanayininkinin düzeyine yükseltmek için daha yapılacak çok şey vardır. Burada, temel eğilim, bir makineler sistemi yaratma ve tüm çalışma süreçlerini makineleştirme doğrultusundadır. Agro-kimya ve agro-biyolojideki en yeni buluşların da uygulanması gereklidir. Diğer yandan, köyün geniş çapta elektriklendirilmesi ve tarım emeğine büyük miktarda elektrik donanımı sağlanması da gerekir. Sonuç olarak, tarımda gerçek bir teknik devrime ihtiyaç duyulduğunu söyleyebiliriz.

Sovyetler Birliği'nde, tarımda tam bir makineleşme için gerekli makineler sistemi, birkaç yıldan beri oluşturulmaktadır. Taşıdığı araç gereci çalıştırmak için hidrolik motor parçalarına sahip traktörlerin tarımdaki payı hissedilir ölçüde büyümüştür. Bu nedenle, artık traktörle çekilen araçlara kumanda etmek için ek bir el emeği kullanılmasına gerek yoktur. Ekimin, içine tohumlar atılan çukurlar yada kareler şeklinde yapılması ve bitkilerin zararlı otlardan temizlenen topraklara dikilmesi tarımın en çok çaba gerektiren dallarından birinin makineleşmesini sağlamıştır. Ayrıca, sanayi bitkileri üretiminin, sebzeciliğin

ve hayvan yetiştiriciliğinin de makineleştirilmesi için çalışmalara başlanmıştır.

Traktörlerin otomatik olarak yönetilmesini sağlayacak bir araç bulan sovyet traktörcüsü I. Loginov'un bu buluşu, tarımda da otomatikleşmenin mümkün olduğunu göstermiştir.

Makineleşmenin dışında, temel üretim aracı olan toprağın doğru kullanılması tarım çalışmasının verimini arttırmak için çok büyük bir kaynaktır. Diğer üretim araçlarının tersine olarak, toprak yıpranmaya uğramaz, toprak iyi işlenmiş ve gübrelenmişse, gübrelerin büyük bir kısmının kimyasal olması koşuluyla, değeri giderek artar. Kimya, yine çiftçilerin zararlı otlar ve parazitlere karşı mücadelelerinde büyük el emeği israfından kurtulmalarını sağlar.

Sosyalist tarımda çalışmanın üretkenliği, yüksek verimli tohum cinsleri ve cins sürü hayvanları yetiştirilmesi sayesinde gözle görülür ölçüde arttırılabilir. Seçici makineler tarafından ayrılan en iyi tohum cinslerinin kullanılması rekolteyi daha da yükseltecektir. Sıradan sürü hayvanları yerine cins sürü hayvanları yetiştirilmesi çok daha fazla et ve süt üretimini sağlayacaktır.

Tam makineleşme, kimya ve agro-biyolojinin uygulanması, tarım üretiminin sanayiye göre geri kalmışlığının kademeli olarak ortadan kalkmasını sağlayacak biçimde tarımın gelişimini hızlandıracak hareket kollarıdır. Toplum komünizme doğru ilerlediği ölçüde, tarım çalışması giderek gerçekte sanayi çalışmasına dönüşecektir.

Sosyalist devlet, tarımdaki makineleşmeyi cömertçe finanse eder. Tarımda büyük bir atılımın başladığı 1954-1958 beş yıllık plan dönemi sırasında, Sovyetler Birliği, kırsal bölgelerde makineleşmeye, işletme lokallerinin inşasına ve daha başka eserlere, bir önceki kalkınma dönemine göre yaklaşık olarak *ikibuçuk kat* fazla para yatır-

mıştır. 1965 yılına doğru bir milyondan fazla traktör, yaklaşık olarak 400.000 biçerdöver ve çok sayıda başka tarım makine ve donanımı yapılması öngörülmüş ve bu sosyalist tarımda makineleşmenin hızlı tempolarının kanıtı olmuştur. Yine aynı dönem için, ülkenin tüm kolhozlarında elektriklendirme ana hatlarıyla öngörülmüştür.

■ Bilimin Büyüyen Rolü

Modern üretim, bilimsiz bir adım bile atamaz. Bu, komünizmin tam olarak kurulmasında da geçerlidir. Bilimin buluşları ve mühendislerin icatları, geleceğin maddi temelinin hızla yaratılması için sınırsız kaynaklar oluşturuyor. Marx'ın önceden sezdiği dönemin, yani bilimin doğrudan doğruya bir üretici güç durumuna geleceği dönemin yaklaştığı seziliyor.

Araştırma merkezleri, yüksek öğrenim kurumları, araştırma büroları, fabrika laboratuvarları sosyalist ülkelerde en önemli bilimsel ve teknik sorunların çözümüne girişiyorlar. Deney alanı genişlemiş ve laboratuar donanımları gözle görülür ölçüde mükemmelleşmiştir. SSCB'de, 1957'de 2756 bilimsel kuruluş vardı, bu sayı savaştan önceki döneme göre 1,5 kat ve devrim öncesi Rusya'sına göre de 9,5 kat fazlaydı.

Atom santrallerinin kuruluşu, atomla çalışan buzkıranların denize indirilişi, bilimde ve teknikteki en büyük buluşları biraraya getiren uçakların yapılması, kıtalararası balistik füzelerin yaratılması, vb. sovyet bilimi ve tekniğindeki hayran olunacak ilerlemelerin kanıtıdır. Fakat SSCB'de, bugünkü ilerlemelerin en yüksek noktası, dünyada ilk olarak, Yer'in yapay uydularının fırlatılması ve Yerle Ay arasındaki uzay uçuşudur. Hayat sosyalist bilimin, daha şimdiden, birçok dallarda, en gelişmiş kapitalist ülkelerdeki bilimsel buluşları aştığını göstermiştir.

Bilimsel buluşların pratiğe ve üretime elverdiğince hızla uygulanması, şimdi her zamankinden daha büyük bir hayatî önem kazanmıştır. Bilim tarihi, bazı yeni olayların ve yeni bir doğa yasasının bulunuşu sayesinde, pratikteki önemi önceden sezilemeyecek derecede büyük olan sayısız değişim geçirmiştir. Atom enerjisi bunun belirgin bir örneğidir. Bu konuda bilim ve teknik, görülmemiş olaylar, atom öncesi çağın tekniğiyle hiçbir ilişkisi olmayan yasa ve süreçlerle karşılaşmıştır.

Nükleer fizik konusunda, Sovyet ülkelerinde yürütülen önemli teorik araştırmalar, nükleer enerjiye egemen olmak ve onu pratiğe uygulamak için yapılan muzzam çalışmayla birarada götürülmektedir. Ayrıca atom tekniği, çağdaş doğa bilimlerinin en ileri dalı olan nükleer fiziğin gelişimi için güçlü bir uyarıcı olmaktadır.

Teknik ilerlemelere yeni yollar hazırlayan ve üretimi kökten değiştiren bilimlere özel bir rol düşmektedir. Bu bilimler, nükleer fizik, yarı iletkenler bilimi, polimer kimyası, radyo-elektronik, vb.'dir. Birçok büyük bilimsel sorunlar, değişik bilimlerin «sınırlarında» ortaya çıkmaktadır; Örneğin kimya, fizik, biyoloji ve tıbbı birbirinden ayıran sınırlarda. Bir takım başka teorik sorunların yanısıra, polimerlerden, yani albümin, yün, doğal kauçuk vb.'den canlı organizmalar yaratılması mekanizmasını inceleyen ve bunları yeniden yapay biçimde üretmeyi amaçlayan biyofizik ve biyokimyanın bugünkü hızlı evrimi yukarıda açıkladığımız nedene dayanmaktadır.

Elektronik hesap makinelerinin yaratılması ve sürekli geliştirilmesi bilim ve tekniğin ilerlemesi için geniş ufuklar açmaktadır. Bilgisayarlar makinelerin kontrolünün otomatikleştirilmesini ve çok karmaşık mantık süreçlerinin gerçekleştirilmesini (örneğin bir dilden başka bir dile çeviri) sağlar. Böylelikle bilimsel çözümleme olanakları

büyük ölçüde genişlemiş ve bilginlerin çalışması kolaylaşmıştır.

Hayvanlar aleminin varoluşunu ve evrimini yöneten yasaların daha iyi bilinmesi insanlık için olağanüstü sonuçlar verecektir. Mikroplar dünyasındaki buluşlar, bağışıklık hallerinin keşfi, kimyasal tedavi yöntemlerinden yararlanma eskiden sayısız kurbanlar verilmesine yolaçan çiçek, veba, kolera, kuduz gibi pek çok hastalığın pratikte ortadan kaybolmasını daha şimdiden sağlamıştır. Bütün bunlar, daha başka bazı hastalıkların, örneğin göğüs hastalıklarının, veremin çeşitli biçimlerinin tedavisini kolaylaştırmıştır. Bunun sonucu ortalama insan ömrünün büyük ölçüde uzaması, 20. yüzyılın ilk yarısında 20 yıla yakın bir artış göstermesidir. Bugün için habis urlar (altı ölümden birinin sebebi kanserdir) ve kalb-damar sistemi hastalıkları başlıca ölüm nedenleridir. Bilim bu hastalıkları da yendiğinde, insan hayatı daha da uzayacaktır.

Fakat biyoloji, yalnızca tıp bilimini hastalıklara karşı silahlandırmakla kalmayacak, gelecekte özellikle fizik ve kimya bilimlerinin biyolojiye uygulanması nedeniyle, tarım biliminin atılımında da çok büyük bir rol oynayacaktır. O zaman, biyokimya, agrokimya, biyofizik, mikrobiyoloji, viroloji (mikrop bilimi), doğal ayıklanma ve genetik tarım üretkenliğine daha iyi yardımcı olacaktır.

Sosyalist ülkeler yalnızca kendi bilimlerinin buluşlarına dayanmakla kalmayıp tüm dünyadaki bilimsel ve teknik ilerleme ve deneylerden de yararlanır. Komünist Partileri, sosyalist bilimlerin ekonomi yöneticileri ve uzmanlarda yaratabileceği kendini beğenmişlik ve kendi kendine yetme düşüncesiyle enerjik biçimde savaşır. Bilim ve teknik yerinde saymaz, bugünkü buluşlara hayran olan bir kimse, şimdiki başarıları nedeniyle hakettiğini sandığı dinlenmenin verdiği uyuşukluk içinde, günün birinde kendini geri kalmışlar arasında bulur.

Tutucu zihniyet ve basmakalıpçılık, daima bilimsel ve teknik ilerlemenin en büyük düşmanı olmuştur. Komünizme geçiş döneminde, alışılagelmiş kalıplar içinde kalma zihniyeti ve yeni tekniğe, bilimsel buluşların üretime uygulanmasına karşı çıkma eğilimi özellikle ağır zararlar verebilir. En ileri yöntemlerin ulusal ekonomiye uygulanmasına, işletmelerin otomatik makinelerinin sürekli olarak yenilenmesine, mekanik üretim araçları üreten fabrikaların yalnızca en modern makineleri imal etmesine ve manevi bakımdan yıpranmış makinelerin üretimine zamanında son verilmesine dikkat etmek gereklidir.

■ Üretimin Örgütlenmesinde Mükemmelleşme

Ne denli önemli olursa olsun, teknik yenilikler ve bilimsel buluşlar kendi başına sanayi ve tarımda köklü değişiklikler getiremez. İstenen ekonomik sonuçları elde etmek için bunlardan yararlanmasını bilmek ve üretimin iyi örgütlenmesini sağlamak gereklidir.

Planlı sosyalist ekonomide, üretimin örgütlenmesinden sözederken, ya bir işletme, yada bir ekonomi bölgesi, bir sanayi dalı yahut da tümüyle ulusal ekonomi düşünülür.

Kuşkusuz her sosyalist işletme, teknikten daha iyi yararlanmasını, hammaddelerden tasarruf sağlamasını, malzeme ve enerjiyi tutumlu kullanmasını, emek kayıplarını azaltmasını ve ürünlerinin kalitesini büyük ölçüde yükseltmesini sağlayacak çok büyük olanaklara sahiptir.

Üretim sürecinin her türlü akılcı örgütlenmesi, üretim birimi başına giderlerin azalmasıyla, insanların harcadığı çabaların hafifletilmesiyle sonuçlanır. Bu sonuca, mali özerklik ilkelerinin sistematik olarak uygulanması saye-

sinde varılır. Mali özerklik sisteminin mükemmelleştirilmesi, değer ve paranın oluşturduğu manivela kollarının ustalıkla işletilmesi gibi çabalar sosyalizmden komünizme geçiş döneminde en başta gelen görevlerdir. Maddi ve manevi özendirici etkenlerin doğru bileşimi bütün emekçileri ve tüm ortaklıkları (kolektiviteleri) üretimi rasyonalleştirmek, emek ve malzeme harcamalarında tutumlu olmak için mücadeleye götürür.

Uzmanlaşma ve işbirliğinin gelişmesi ve mükemmelleşmesi sayesinde tüm ulusal ekonomide üretimin artışı için son derece büyük olanaklar ortaya çıkar. Aynı tipten ürünleri çok sayıda fabrikalarda üretmektense, bunların üretimini bazı uzman işletmelerde seri halinde ve sürekli zincirler biçiminde örgütlemenin çok daha elverişli olduğu deneyimlerle kanıtlanmıştır. Bu durum, iş üretkenliğinin hızla yükselmesini, üretim giderlerinin azalmasını sağlar, fakat özellikle önemli olan şudur ki, uzmanlaşma otomatikleşmenin geniş çapta uygulanmasına da yolaçar.

Uzmanlaşmanın elverişli yönlerini gözönünde tutan Sovyetler Birliği ve diğer sosyalist ülkeler, adım adım genel işletmelerden uzman işletmelere geçmektedirler. Uzmanlaşmış üretim, elbette ki, sanayide çok kesin bir işbirliğini garantilemekle görevli planlama örgütlerini daha çok gerekli kılar. Bu durum, uzmanlaşma geliştiği ve ulusal ekonominin çeşitli sektörleri arasındaki bağımlılık arttığı ölçüde önem kazanır. Her bir işletmenin çalışması, siparişleri bakımından birbirine bağlı fabrikaların üretimi sayesinde gerçekleşir.

Üretimin ülkenin çeşitli bölgeleri arasında doğru dağılımı da toplumsal iş üretkenliğinin yükseltilmesinde büyük ölçüde rol oynar. İşletmelerle hammadde ve enerji kaynaklarının yakınlığı, üretimdeki maliyet fiyatlarını azaltır, büyük ulaşım giderlerini gereksiz kılar. Sovyetler Birliği'nin yedi yıllık planının, üretici güçlerin pek pahalı

olmayan hammadde ve enerji kaynaklarının bol miktarda bulunduğu doğu bölgelerine kaydırılmasına önem vermesi sebepsiz değildir. Diğer sosyalist ülkeler de üretici güçlerin doğru biçimde coğrafik dağılımına büyük bir dikkatle eğilirler. Üretimin dünya sosyalist sistemi ölçüsünde dağılımı sözkonusu olduğunda da aynı şey hesaba katılır.

Ekonomi yönetiminin yapısı üretim örgütünün önemli bir yönüdür. Sosyalist ekonomi yönetiminin örgütlenmesine son veren demokratik merkeziyetçilik ilkesi komünizme geçiş döneminde daha geniş ölçüde uygulanır.

1957'de, Sovyetler Birliği'nde, sanayi ve sosyalist kuruculuğun yönetim sisteminde hayata geçirilen dönüşüm, yönetimi ulusal ekonomi kurullarının (sovnarkozlar) oluşturduğu ekonomik idare bölgelerinde yoğunlaştırmıştır. Bu durum, daha akılcı bir uzmanlaşma ve işbirliği için gerekli koşulları yaratmış ve bunun sonucu olarak emeğin daha geniş çapta toplumsallaşması sağlanmış ve daha büyük bir iş üretkenliği meydana gelmiştir. 1959 Haziranında toplanan SBKP Merkez Komitesi'nin genel toplantısında şunlar saptanmıştır: *«Ekonomimizin gelişmesinde gerçekleştirilen büyük ilerlemeler, sovnarkozların oluşturulmasının, sanayi ve kuruculuğun yönetim biçimlerinin mükemmelleştirilmesinde gerçekten devrimci bir önlem olduğunu kanıtlar.»*(*)

Fakat ekonomi yönetiminin merkezden kaydırılması sorunun yalnızca bir yönüdür, ayrıca merkezi planlama ve tüm ulusal ekonomi dallarının ve ekonomik bölgelerin eşgüdüm yöntemlerinin de mükemmelleştirilmesi sözkonusudur. Rolleri giderek artan merkezi planlama örgüt birimleri ileride bilimsel ve teknik kurullar olarak yönetim örgütlerine dönüşecektir. Bu merkezi planlama örgüt birimlerinin rolleri sürekli artmaktadır, çünkü ekonomi gi-

(*) SBKP MK'sinin Haziran Genel Toplantı Belgeleri, Editions Politiques d'Etat, Moskova, 1959, s. 4, rusça baskı.

derek daha karmaşık hale gelmekte, uzmanlık dallarının ve ekonomik bölgelerin iyi bir koordinasyonu daha çok gerekli olmaktadır.

■ Emeğin Niteliğinin Değişmesi

Komünist dönemin tekniğine geçiş, hem emeğin niteliğini hem de insanın mesleki bilgilerini ve manevi dünyasını değiştirir. Bu dönemde tam makineleşme ve otomatikleşme pek kalifiye olmayan emeği safdışı eder. Ağır ve sağlığa zararlı meslekler giderek ortadan kalkar. Makineleşme, tümüyle çalışmayı kolaylaştırır, işçiyi otomat haline getiren sıkıcı ve yorucu işlere yavaş yavaş son verilir. Yeni mesleklerin ortaya çıktığı görülür. İşçiler otomatik çalışan makinelere kumanda etmekte, mekanik süreçleri ayarlamakta ve yönetmektedirler. Bu mesleklerde kafa emeğine giderek daha büyük bir yer verilir. Otomatik zincirlerde işçilerin çalışması, mühendislerin ve teknisyenlerin emeğine yaklaşıktır. Artık robot-fabrikaların makinelerine verilecek işlerin hesaplanması için matematikçilere ve bunların uygulanması için yüksek derecede kalifiye işçilere ihtiyaç vardır.

Üretim güçlerindeki gelişme, işçi sınıfının mesleki bileşiminin temelden değişmesine yolaçar. Başlıca mesleklerde uzman işçiler kesimi büyür. Emekçilerin kültür ve genel eğitim düzeyi hızla yükselir. SSCB'de, sanayi işçilerinin yaklaşık olarak üçte biri yedi yada on yıllık orta " öğrenim veren okulları bitirmişlerdir. Üretimde, mühendislerin, teknisyenlerin, teknolojistlerin, fabrika laboratuarlarında, deney atölyelerinde yardımcıların çalışmalarına giderek daha büyük bir rol düşmektedir.

Böylelikle sosyalist üretimde gelecekteki komünist toplumun emekçisini temsil eden yeni bir işçi tipinin oluştuğu görülür. Bu, yüksek derecede kalifiye, bilinçli,

eğitim görmüş ve aynı zamanda bir genel teknik formasyona sahip uzmandır. İnsanların, insanlığın büyük sorunu olan eski köleleştirici işbölümünden kurtuluşunun başladığı görülür.

Bu sorun, çeşitli emek biçimlerinin, yani üretim dallarının azalmasıyla çözülmez. Tersine üretimin sürekli uzmanlaşması çağdaş teknik ilerlemenin başlıca eğilimidir ve bunun gelecekte değişebileceğini düşünmek için hiçbir neden yoktur. Fakat üretimdeki dar alanlarda uzmanlaşma, insanların dar anlamda uzmanlaşması demek değildir. Tersine olarak teknik ilerlemeler çok başka bir eğitim doğurur, yani bilim ve teknik ilerlediği ölçüde bugün modern üretim süreçlerinin tümünün dayalı olduğu genel bilimsel bilgilerin önemi büyür. Bu durumda birçok bilim ve tekniklerin çeşitli bilgilerini öğrenmiş olan ve bunun sonucu olarak, en kısa bir zaman içerisinde toplumun ihtiyaçlarına ve kendi isteklerine göre çeşitli dallarda çalışmayı öğrenebilecek kişileri eğitmek mümkündür.

Öte yandan makineleşmenin ve özellikle otomatikleşmenin gelişmesi sayesinde, üretimin çeşitli dallarında çalışma yine biçim görüş açısından bir ve aynı etkinlik tarzına varır: Bu mekanik süreçlerin ayarı ve yönetimidir.

Böylelikle emekçiler, bir üretim sektöründen diğerine kolaylıkla geçebileceklerdir. Bu demektir ki, artık emekçinin tüm hayatı boyunca tek bir mesleğe bağlı kalmasını önleyecek koşullar yaratılmaktadır. Marx, tek bir meslekte çalışmanın insandaki entellektüel yetenekleri boğduğunu söylemiştir.

3 SINIF FARKLARININ VE DİĞER TOPLUMSAL FARKLILIKLARIN KADEMELİ OLARAK KALDIRILMASI

Komünizme doğru ilerlenildiği ölçüde, üretim güçlerindeki gelişmenin yanısıra, toplumsal ilişkilerde de derin dönüşümler meydana gelir. Bu dönüşümler, genellikle, insanlar arasında eşitsizliğe yolaçan sınıf farklarının ve diğer toplumsal ayrımların kademeli olarak ortadan kalkması ve herkesin gerçek anlamda eşit olması doğrultusundadır.

Sosyalizmde de sınıflar vardır: İşçi sınıfı ve köylülük. Bu sınıflara ayrılma durumu, toplumsal mülkiyet biçimlerine, şehir ve kır arasındaki farkın varoluşuna ve maddi değerlerin çeşitli dağılım biçimlerine bağlıdır. Toplumun kafa işçisi ve kol işçisi olarak bölünmesi de sosyalizmde hâlâ varlığını sürdürmektedir.

Fakat toplumsal mülkiyet biçimleri arasındaki farklar gibi, şehir ve kır arasındaki, kafa emeğiyle kol emeği arasındaki farklar da komünizmin kuruluşu sırasında sürekli olarak törpülenir. Sınıflar ve diğer toplumsal tabakalar arasındaki ayrım giderek yok olur.

■ Bir ve Aynı Toplumsal Mülkiyete Doğru

İki ayrı toplumsal mülkiyet biçiminin varoluşu, sosyalizmde sınıfların hâlâ varlığını sürdürmesinin en derin kaynağıdır. Bu nedenle bu iki mülkiyet biçiminin yaklaştırılması, bu ayrımın yok edilmesinde belirleyici olacaktır.

Devlet mülkiyeti ile kolhoz ve kooperatif mülkiyetleri arasındaki farkları yapay önlemlerle ortadan kaldırmak olanaksızdır. Bu ortadan kalkış, üretici güçlerdeki gelişmenin sonucu olacaktır. Sosyalizmde, bu iki mülkiyet biçimi sayesinde üretimin sosyalleştirilmesinin gelişmesi ve ilerlemesi, bu ikisinin yaklaştırılmasının temelini oluşturur. Tarımda olsun, sanayide olsun, üretimin yoğunlaşması giderek güç kazanır, yani işletmelerin ve bunların teknik donanımının büyüklüğü daha da artar, aynı zamanda toplumsal işbölümünün, yani işletmelerin ve ekonomi bölgelerinin uzmanlaşma ve işbirliğinin yaygınlaştığına tanık olunur. Ulusal ekonomi, giderek tek ve uyumlu bir örgüte dönüşür.

Böylece sosyalist ekonominin iki sektörü -devlet ve kooperatif sektörleri- gittikçe iç içe geçer. Onları birleştiren üretim bağları, kooperatif sektörünü kademeli olarak ulusal sektör düzeyine çıkaracak ekonomik koşulları yaratır. Bununla birlikte, her iki mülkiyet biçimi için ortak olan yaklaşma eğilimine rağmen, her ikisinin de kendine özgü gelişme yolları vardır.

Ülkenin ekonomisinde devlet mülkiyeti yani ulusal mülkiyetin payı, sürekli olarak büyür. Bunun iki nedeni vardır. Birincisi, devletin elinde bulunan üretim fonları dev boyutlarda artar. Komünizme yaklaşıldığı oranda, sosyalist toplum gittikçe bir sanayi toplumuna dönüşür. İkincisi ise, devlete ait üretici olmayan fonlar da hızla ar-

tış gösterir: Bunlar, bilimsel ve kültürel kuruluşlar, eğitim ve sağlık kurumları ve kamu hizmetleri işletmeleridir.

Sosyalizm, temel üretim araçlarının toplumsal mülkiyete dönüşmesiyle başlar. Fakat sosyalleştirme süreci burada durmaz. Komünizme yaklaşıldığı ölçüde, ulusal mülkiyet yani devlet mülkiyeti «hizmetleri» de içine almak zorundadır. Devlet ve toplum, bugün evişleri biçiminde sağlanan kişisel ihtiyaçları karşılamayı üstlenecektir. Devlet bu amaçla, halk için sayısı durmaksızın artan beslenme kuruluşları, yatılı okullar, çamaşırhaneler, kültür ve sağlık kurumları, dinlenme yerleri açacaktır.

Maddi üretimde olduğu gibi, bu alanda da ulusal mülkiyetin yayılma umutları son derece geniştir.

Bu konuda, toplumu harekete geçiren başlıca etkeni şöyle belirtebiliriz: Hizmetler konusunda büyük makineli üretim, örneğin evişleri gibi az üretici olan bir çalışmadan çok daha üstündür. Halkın beslenmesi iyi örgütlendiğinde, mekanikleşmiş büyük mutfaklarda yemeklerin bilgili uzmanlar tarafından hazırlanması daha az harcamalara malolur, kalitesi daha yüksektir ve asıl önemli olanı, bilimin verilerine dayanır.

Böyle bir çözüm, hem tüm toplumun hem de toplum üyelerinin herbirinin işine yarar. Böylelikle toplum bugün evişleri için harcanan emeğin çoğunu tasarruf etmiş olur, toplum üyeleri uygun bir fiyata lezzetli besin alma olanağına kavuşur. Üstelik de, emekçilerin kendilerini geliştirmek için daha çok boş zamanları kalır. Bu boş zaman insanın gerçekten kendisi için kullanacağı bir zamandır, çünkü toplum giderek evişleri yükünü hafifletecektir.

Kooperatif ve kolhoz mülkiyetinin gelişme olanakları hiç de azalmış değildir. Bir zamanlar, sovyet ekonomik kaynaklarında, kolhoz mülkiyetinin kırdaki üretici güçlerin gelişimini frenlemeye başladığı ve bu durumun, bu mülkiyet biçiminin yerini komünizme daha yakın biçim-

lere bırakmasını gerektirdiği fikrine sık rastlanıyordu. Oysaki, gerçek çok başkadır: Kooperatiflerin ortaklaşa işletilmesini en yüksek derecede güçlendirmek ve geliştirmek, tarım üretiminin hızlı atılımını sağlamak için kolhoz rejiminin içerdiği kaynaklardan geniş biçimde yararlanmak gereklidir. Kooperatif ve kolhoz mülkiyetinin daha yüksek bir düzeye ulaşabilmesi için tek yol budur.

Kolhoz üretiminin büyümesinin ekonomik temelini oluşturan bölünmez kolhoz fonlarının doğru kullanılması ve sürekli olarak çoğaltılması çok önemlidir. Bunun için çok geniş olanaklar vardır. Kooperatiflerde emek ne denli iyi örgütlenirse, üretkenlik de o denli büyük olur ve kolhoz o denli fazla miktarda biriktirme yapabilir. Diğer yandan, devlet tarafından verilen büyük krediler sayesinde kooperatiflerde birikim daha hızlı artar. Yani, kolhozlar daha çok miktarda traktör, birçok işi birden yapan bileşik makineler ve daha başka tarım araçları almaya olanak kazanacaklardır. Bundan kooperatiflerin bölünmez fonlarının teknik yapıya bağlı olarak giderek devlet girişimlerinin üretim fonlarına yaklaşacağı sonucu çıkar. Bu süreç, Sovyetler Birliği'nde daha önceleri makine ve traktör istasyonlarına ait olan donanım malzemesinin şimdi kolhozlara serbestçe satılmasıyla güçlü biçimde hızlandırılmıştır.

Kooperatif ve kolhoz üretiminin yaygınlaşmasında ticari ilişkilerden ve para ilişkilerinden yararlanılması özel bir rol oynamıştır. Bu ilişkilerin komünizme geçiş döneminde kaybolmaya başlayacağını ve yerlerini doğrudan doğruya ürünlerin değiş-tokuşuna bırakacağını düşünmek yanlıştır. Kooperatif ve kolhoz mülkiyetinin yapısı değer yasasını ortadan kaldırmak şöyle dursun, bunun üzerine dayalı ilişkilerin en yüksek derecede geliştirilmesini gerektirecek biçimdedir. Bu nedenle Komünist Parti ve Sovyetler Birliği hükümeti, kolhozlara üretimlerini kendi kendilerine planlama hakkı tanımış, devlete zorunlu pay-

lar vermeyi ortadan kaldırmayı, kolhozlardan tarım ürünleri satmalına ve onlara donanım malzemesi satma sistemine geçilmesini kabul etmiştir.

Mali özerklik ilkeleri kooperatif ekonomisine giderek daha geniş ölçüde uygulanır. Bu durum, birçok kolhozu emeğin karşılığını malla değil, nakit olarak ödemeye iter.

Verimlilik sorunları, kolhozlarda giderek birinci plana gelir: İşletmeleri yönetme, üretim giderlerini azaltma, maloluş fiyatlarında bir düşüş elde etme çabaları en önemli konular halini almaktadır. Çünkü devlet, kaçınılmaz olarak, gelecekte tarım ürünlerini nerede en ucuzsalar oradan almayı yeğ tutacaktır.

Yalnız, bütün bunlar, kolhoz ve kooperatif mülkiyetinin önünde sonsuz olanaklar bulunduğu anlamına gelmez. Grup mülkiyetinin üretim güçlerinin gelişmesini sınırladığı inkâr edilemez. Sovyetler Birliği'nin deneyimi, kolhozlarda emeğin kolektifleşme ve üretimin yoğunlaşma düzeyinin, büyük makinelerin rasyonel biçimde dağıtılmasını ve kullanılmasını özellikle de bir makineler sistemi yaratılmasını garantilemediğini göstermiştir. Derhal kolhozların büyütülmesiyle bu güçlük yenilmiştir. Fakat bu yolun da bir sınırı vardır. Kooperatif mülkiyetinin biraz dar olma niteliğinin üstesinden gelmek için, daha şimdiden pratikte doğrulanmış başka yöntemler vardır.

Bu yöntemler arasında en başta kooperatifler arasında karşılıklı yardımlaşma ve işbirliği biçimlerini saymak yerinde olur. Pek çok kolhoz daha şimdiden ortaklaşa olarak küçük elektrik santralleri, sulama kanalları, tarım ürünlerini taşımak ve yapı malzemesi üretimi vb. için işletmeler kurma çabalarını birleştirmektedirler. Böylelikle, yapısı bakımından ulusal mülkiyete yaklaşan kolhozlar arası mülkiyet ortaya çıkmaktadır.

Daha sonra, kolhoz araçlarıyla devletin üretim araçları, yani ulusal üretim araçları arasında kademeli bir bir-

leşme, bir çeşit kaynaşma düşünülmektedir. Bu gibi bir durum, örneğin kolhozlar elektrik şebekelerini devletinkilerle birleştirdiğinde meydana gelebilir.

Nihayet, kooperatif mülkiyeti çerçevesinin kolhozların iç hayatının daha başka alanlarının da sosyalleştirilmesiyle hissedilir ölçüde genişleyebileceğini belirtelim. Ev işleri ve kamu hizmetleri, öncü kolhozlarda ortak fırınlar, kantinler, kreşler, yatılı okullar, yaşlılar için huzur evleri yardımıyla sağlanmıştır. Birçok dallara sahip, ekonomik bakımdan sağlam bir işletme, kooperatifin tüm üyelerinin gerekli her türlü ürüne olan ihtiyacını, ortak fonlardan yararlanarak karşılayabilecek durumdadır. Böylelikle her evin küçük bir toprak parçasını işlemesi kolhozcular için gereksizleşecektir, çünkü ekonomik bakımdan elverişsizdir. Bireysel bir toprak parçasını işleme ihtiyacı sonunda ortadan kalkacaktır, çünkü bu çaba, kolhozcuların yalnız kolektif işletmeye katkıda bulunmaya ayıracakları zamanı almakla kalmaz, kendilerini eğitmelerine, yetiştirmelerine ve dinlenmelerine de engel olur.

Demek ki, kolhoz ve kooperatif mülkiyeti sürekli olarak sosyalleşme düzeyinin yükselmesi eğilimindedir. Bu mülkiyet niteliği bakımından ulusal mülkiyete yaklaşır. Bu iki biçimin bir ve aynı komünist mülkiyet halinde birleşmesi, gelecekte, tarihi bakımdan kaçınılmazdır.

■ Şehirle Kır Arasındaki Farkların Kaldırılması

İşçilerle, köylüler arasındaki fark, yalnızca iki toplumsal mülkiyet biçiminin varoluşundan ötürü ileri gelmez. Sanayi üretiminin niteliğiyle tarım üretimininki arasındaki farklılıklar gibi hayat şartları ve kültür düzeylerinin başka başka oluşu da büyük önem taşır.

Sosyalizm, köyde büyük bir geri bıraktırılmışlığı miras alır. Burjuva sosyologları bu geriliğin tarihi bakımdan kaçınılmaz ve toprakla uğraşmanın özelliklerine bağlı olduğunu kanıtlamaya çabalarlar. Fakat gerçekte köylülüğün uğradığı felaketlerin sorumlusu, tarımın kendine özgü nitelikleri değil, kapitalizmin kırsal bölgelere kök saldırdığı toplumsal düzendir. Kapitalist düzende köyler, şehirler tarafından insafsızca sömürülmüştür, birinin çıkarlarının diğerininkine zıt düşmesini belirleyen budur.

Sosyalizm, bu zıtlığa son verir. Köylüler şehrin harekete geçirici desteğiyle, hayatlarını yeniden düzene koymaya başlar, bilime ve tekniğe, kültürün nimetlerine götüren yolların önlerinde açıldığını görürler. Bununla birlikte, şehirle kır arasındaki toplumsal farklılıkların tam olarak ortadan kalkması, komünizme kademeli olarak geçiş döneminde yerine getirilecek bir görev olarak kalmaktadır.

En başta, köyün, şehre oranla geriliğine son vermek söz konusudur. Tarımda teknik devrim, köylünün emeğinin niteliğini baştan başa değiştirmiş, bu çalışma, giderek, gerçekte sanayi çalışmasına dönüşmeye başlamıştır. Önce makineleşmenin, daha sonra ise tarım çalışmalarının kısmî otomatikleşmesinin geliştirilmesiyle birlikte, kolhozcunun çalışmasıyla kalifiye şehir işçisinin çalışması sürekli olarak birbirine yaklaşacaktır. Bu alanda da, iki sınıf arasındaki farklar gittikçe ortadan kalkacaktır.

Kırsal alanlardaki yerleşim birimlerinin şehir düzeyine yükselmesinde, üretim araçları devlete ait olan ve ulusal mülkiyeti oluşturan sovhozlar büyük bir rol oynamaktadırlar. Sovhoz emekçileri, bütün diğer devlet işletmelerindekiler gibi, sosyalist çalışma disiplininin genel kurallarına uymak zorundadırlar. Çalışmada sosyalist işbirliğinin daha yüksek biçimi ve buna uygun teknik donanım, sovhozlara en az miktarda emek harcamayla, yani en

ucuz biçimde, tarım ürünleri elde etmeyi sağlar. Kolhozlarla kıyaslanınca, sovhozlardaki ticari üretim genel olarak daha büyük çaptadır. Sovhozlar, devlete hektar başına daha çok ürün ve daha uygun fiyatlar sağlarlar.

Tarım üretiminin niteliği değiştiği ölçüde ve bu değişmenin doğrudan etkisiyle, tüm kırsal hayat biçimi de başkalaşır. Malzemeler, giderek daha büyük miktarlarda olmak üzere, kırsal bölgelerde birikir. Bu donanım malzemesini saklamak için binalar ve bunları onarmak amacıyla atölyeler kurulur. Tarım hammaddelerini taşımak için yerel işletmeler açılır. Pek çok sayıda makinist, mühendis ve teknisyen, bu üretim merkezlerinde toplanır. Tarım uzmanlarının, hayvancılık teknisyenlerinin ve doktorların sayısı artar.

Kırsal bölgeler ahalisinin çoğalması ve kültür düzeyinin yükselmesi, köyde yeni bir planlama ve yeni tip konutlar, yani suyu, kanalizasyon düzeni, telefonu olan evler gerektirir. Daha sonra, kullanışlı yollar, tam teşkilatlı hastaneler, kreşler, çocuk bahçeleri, her öğretim derecesinden okullar gibi ihtiyaçların yanısıra, daha geniş bir mağazalar ve halkın beslenmesini sağlayacak işletmeler sistemi, kültür ve eğitim kulüpleri, kütüphaneler de gerekli olur. Böylelikle tarım üretiminin yeniden örgütlenmesi, kırsal bölgelerin geleneksel görünüşünde tam bir değişme meydana getirir. Kırsal bölgeler, artık, yavaş yavaş rahatlık ve kültür bakımından şehre yetişmeye başlar. Öncü kolhozlar, rahatlık bakımından şehirdeki konutlardan pek farklı olmayan evler yaparlar. Bu kolhozların kültür kurumları ve kamu hizmetleri de şehirlerinkilerle yarışabilir.

Bütün bunların anlamı, köyün kaderinin bugünkü şehir hayatının bütün aksaklıklarını, yani temiz hava ve doğa güzelliklerinden yoksunluğu aynen gösteren bir şehre dönüşmek olduğu mudur? Hayır. Şehir hayatıyla kır ha-

yatının en iyi yönlerini birleştiren yeni tip yerleşim merkezleri sözkonusudur. Sovyetler Birliği'nde bazı büyük sovhozların bulunduğu yerlerde kurulan tarım şehirleri, bu yerleşme merkezlerinin bir bakıma ilk örnekleridir.

Şehirle kır arasındaki farkların kaybolması, yalnızca kırın değil, şehrin de değişmesini öngören iki yönlü bir süreçtir.

Şehirlerin sosyalist yeniden inşası sorunu, daha kapitalizmden sosyalizme geçiş döneminde ortaya çıkar. Eskiden merkezle işçilerin yaşadığı kenar mahalleler arasında görülen karşıtlık, kademeli olarak ortadan kaldırılır. Hatta, kenar mahalleler, şehircilik çalışmaları planlarında ve konut yapımında en başta gelir. Yeni kurulan fabrikaların etrafında sosyalist şehirler doğmaya başlar ve bunların planlanması yeni ilkelere göre yönetilir.

Bununla birlikte, komünizme geçiş döneminde şehirlerin kurulması için daha yapılacak çok iş vardır. Geçmişin mimarlık ve sanat değerlerini korumak gereklidir, fakat şehirler aynı zamanda komünist toplumun koşullarına da uygun olmalıdır. Bu, yeni bir planlama, yeni tip yerleşme koşulları, sanayi kurumları, kamu hizmetleri işletmeleri, kültür hizmetleri girişimleri gerektirir. Yeni sanayi işletmeleri projelerinin hazırlanması ve bunların yapımı sırasında komünist çalışmanın çıkarları gözönünde bulundurulmalıdır. Sanayi inşaatçılığı işçilere geniş, temiz ve aydınlık, sağlık koşullarına uygun ve rahat çalışma yerleri sağlamalıdır.

Sosyalist ülkelerde şehirlerin kuruluşu, her yıl daha büyük bir önem kazanmakta ve kapitalizmden kalan bir miras olan konut sorununun ebediyen son bulacağı gün yaklaşmaktadır. Yalnızca Sovyetler Birliği'nde, 1959 1965 arasında şehirlerde ve işçi sitelerinin bulunduğu yerlerde 650-660 milyon metrekarelik alan üzerine ko-

nutlar yapılacaktır. Bunun eşdeğeri Moskova gibi 15 adet şehir yada Gorki gibi yüz kadar şehirdir!..

Komünist düzende şehrin nasıl bir görünüş kazanacağını kesinlikle söylemeye henüz kazanılan deneyim yeterli değildir. Bununla birlikte, büyük sanayi ve kültür merkezleri olan şehirlerin ortadan kalkacağını varsaymak için haklı bir neden yoktur. En karmaşık üretim dallarının ve onlara bağlı araştırma merkezlerinin arasındaki işbirliği gibi çok sayıda kültür ve halk sağlığı kuruluşlarına duyulan ihtiyaç da büyük şehirlerin varolacağını mükemmel biçimde kanıtlamaktadır.

Kaçınılmaz olarak tarım çalışmasının üretkenliğini artıracak olan kırsal bölgeler ahalisinin geri dönüşü ve diğer ekonomi dallarının işgücü ihtiyacını karşılama zorunluluğu, hiçbir zaman büyük şehirlerin sonsuza kadar gelişmesine olanak tanımayacaktır. Bu büyük şehirler, büyük bir olasılıkla, şehirciliğin gerektirdiklerine ve üretimin çıkarlarına uygun, en elverişli boyutlar içinde kalacaklardır. Örneğin Moskova ve Leningrad'da yeni büyük sanayi işletmelerinin kuruluşunun kesinlikle sınırlandırılması sebepsiz değildir.

Bu sanayi şehirleri, daha eşit bir biçimde, ülkenin tüm toprakları üzerinde dağılacak ve göreli olarak daha küçük fakat iyi düşünülerek planlanmış, sakinleri için sağlıklı yaşama koşullarını biraraya getiren, kültüre açık uydu - şehirlerle çevrilecektir.

İşte şehirle kır arasındaki toplumsal ve ekonomik farkların ortadan kaldırılmasının yolları, ana çizgileriyle bunlardır. Bundan sonra, geriye sanayi ile tarım arasındaki ayrımdan başka birşey kalmayacaktır. Fakat bunlar artık toplumun, toplumsal bakımdan farklılaşmasına yol açmayacak, tarım emeğiyle sanayi emeği arasındaki fark herhangi iki sanayi dalı arasındaki farktan daha büyük olmayacaktır.

■ Kafa Emeğiyle Kol Emeğinin Birleşmesi

Komünizm yolunda ilerlerken, toplumun kafa ve kol emekçileri olarak bölünmesine de son vermek gerekecektir. Bu iki emek arasında, sömürü düzeninde çok belirgin olan karşıtlık, daha sosyalizm döneminde ortadan kaldırılır. Bu durum, kafa emeğinin, egemen sınıfların yada onların güvendiği adamların tekelinde bulunduğu, varlıklı sınıfların miras aldığı bir ayrıcalık haline dönüştüğü, ezenler ve ezilenler olarak bölünmüş bir toplumda kaçınılmaz bir sonuçtur.

Sosyalizm bu duruma son verir. Sosyalist düzende kafa emekçileriyle kol emekçilerinin çıkarları ortaktır, ortak bir eser meydana getirirler, tüm toplumun, tümüyle halkın refahı için çalışırlar. Halkın içinden çıkan yeni aydınlar yetişir. İşçi ve köylülerin karşısında içine kapalı ve tecrit edilmiş bir tabaka meydana getirmezler. Bununla birlikte, henüz bir yanda işçi sınıfı ve köylülük, diğer yandaysa aydınlar arasında bütün farklar ortadan kalkmış değildir. Kültür ve teknik bilgi konusunda tüm aydınlar, işçi ve köylülerden üstündürler. Bu nedenle komünizmin kuruluşu döneminde, toplumun en başta gelen görevlerinden biri de işçi ve köylülerin kültür ve teknik düzeylerini aydınlarınkine eşit olacak şekilde yükseltmektir.

Bu görev nasıl yerine getirilecektir?

Bu soruya cevap vermek için, herşeyden önce emeğin niteliğinin uğrayacağı değişikliği belirtmek gerekir; bu değişim, giderek insanın durmadan kendini kafaca geliştirmesini, engin bir ufka sahip olmasını, geniş bilgiler edinmesini ve inisiyatif sahibi olmasını zorunlu kılmaktadır. Sosyalist toplum, insanın uyumlu entelektüel gelişimine uygun koşulların, ancak insanca etkinlik biçimlerinin en önemlisi olan çalışmanın komünizme geçiş döneminde bürüneceği biçim içinde yaratılacağını kabul eder.

Makineleşmenin ve tam otomatikleşmenin yayılmasıyla birlikte, üretimdeki çalışma artık yalnızca bir kol emeği olmaktan çıkar. İşçi giderek basit, salt otomatik hareketlerden kurtulur; çalışması giderek kafa emeği gerektiren çok sayıda öğeler içermeye başlar. Daha bugünden, bir çelik döküm işçisinin sovyet metalürji fabrikalarındaki çalışma süresinin yarısından fazlası, kafa emeğine harcanır (fırın rejimine bağlı hesaplar, erime sürecinin kontorlü, teknolojik verilerin analizi ve karşılaştırılması vb.). Bugün, sosyalist bir işletmedeki işçinin yaratıcı, rasyonelleştirici, yenileyici olması sık rastlanan bir olaydır.

Teknik ilerleme, kafa emeğiyle kol emeğinin birbirine yaklaşması sürecinin temel itici gücüdür. Fakat yalnız başına bu ilerlemenin, iki emek biçimi arasındaki farkı ortadan kaldırmaya yeteceğini düşünmek yanlıştır. Kapitalist ülkelerde, makineleşme ve otomatikleşme çoğu kez işçinin üretimdeki rolünün azalmasıyla, emekçinin akıllı makinelerin çırağı haline dönüşmesiyle sonuçlanır. Teknik ilerlemelerin farklı toplumsal koşullarda geliştiği, işçilerin üretimin yönetilmesine etkin biçimde katıldıkları sosyalist ülkelerde böyle birşey yoktur. Sosyalist toplum işçinin bir robot olmayıp, tekniğin yaratıcısı ve efendisi, eğitilmiş ve kültürlü bir insan olmasına özen gösterir. Sosyalist düzende genel ve mesleki eğitim sisteminin amacı budur. 50 milyondan fazla kişinin çeşitli eğitim kurumlarında öğrenim görmesi, Sovyetler Birliği'nde eğitime verilen önemin kanıtıdır.

İş gününün kısaltılması, işçinin eğitim ve kültürünü artırması için en başta gelen koşuldur.

SSCB'de 1960'da işçi ve memurların 7 saatlik işgününe ve temel işlerde çalışan başlıca mesleklerden işçilerinse 6 saatlik işgününe geçişi tamamlanmıştır. 1962 için 7 saatlik işgünü olan işçi ve memurların haftada 40 saat çalışması planlanmış ve 1964'ten başlayarak, tüm emekçilerin haftada 35 saatten, temel işlerde çalışan işçilerinse 30

saatten fazla çalışmaması öngörülmüştür. Böylelikle, işçi ve memurların çoğunluğunun haftada iki serbest günü ve 6-7 saatlik iş günleri olacaktır. Çalışma süresinin kısaltılması ücretlerde bir azalma olmaksızın uygulanacaktır.

Halk eğitimi sistemi, sosyalist düzende, kafa emeğiyle kol emeği arasındaki ayrımın ortadan kaldırılmasında çok önemli bir rol oynar. SSCB'de ve diğer sosyalist kamp ülkelerinde eğitim reformları eğitimle üretici çalışmanın birleştirilmesini öngörür. Bu durum, genç kuşağın eğitimini hissedilir ölçüde iyiye götürecektir.

Elbette ki, makineleşme ve otomatikleşme düzeyi ne olursa olsun, maddi üretim belirli bir fiziksel çaba olmaksızın olanaksızdır. Bundan çıkacak sonuç, gelecekte maddi üretimin hem kafa emeğinden hem de kol emeğinden öğeler içerceğidir. Bu, insanın kendini tam olarak gösterebileceği, hem fiziksel güçlerini hem de zihin kapasitesini ortaya koyabileceği yeni tip bir etkinlik olacaktır.

Yine gelecekte, kafa emekçilerinin her türlü fiziksel çabayı gereksiz kılan, anormal biçimde dar kapsamlı uzmanlık dallarının da ortadan kalkacağı görülecektir. Marx komünist toplumun tüm emekçileri, mesleklerinde kafa emeğiyle kol emeğini bağımsızca birleştireceklerdir, diye yazıyordu. Bu iki tip çalışma, komünist toplumun her üyesinin çalışmasında, onun zevklerine ve yeteneklerine göre, uyumlu biçimde birleşecektir.

Elbette ki, aydınlarla işçiler ve köylüler arasındaki duvarların ortadan kaybolması, işçi sınıfıyla köylülük arasındaki farkların yok olmasından daha uzun sürecek, zaman isteyen bir süreçtir. Lenin «Komünist toplumun üst aşamasına varılana kadar, aydınlar özel bir toplumsal kategori olarak kalacaklardır,» diye yazıyordu.(*)

(*) V. Lenin, Bütün Eserleri, c. 33, s. 169, rusça baskı.

■ Kadının Durumundaki Eşitsizlik Kalıntılarının Tasfiyesi

Komünizm yolunda ilerleyiş sırasında yerine getirilecek büyük görevler arasında, kadının durumundaki eşitsizlik kalıntılarının tasfiyesi de yer alır. Sosyalizm kadını siyasi ve toplumsal alanlarda erkeğe eşit bir hale getirir (24. bölüme bakınız) fakat kadının eşitsiz durumuyla ilgili kalıntılar yine de varlığını sürdürür. Bunun nedeni temelde, ailenin daima toplumun bir çeşit ekonomik hücresi oluşu ve evişlerinin bütün ağırlığının kadının omuzlarına yüklenmesidir. V. Lenin, devrimden sonra gelen ilk yıllarda, kadın elde ettiği haklar bakımından erkeğe eşit olmakla birlikte, «küçük ev hizmetleri onu bunaltır, boğar, aptallaştırır, aşağılar, mutfakla çocuk odasına zincirler, utanç verecek kadar üretimden uzak, bayağı, sinir bozucu, alıklaştırıcı ve ezici bir çalışma içinde gücünü harcamasına sebep olur. *Kadının gerçek kurtuluşu*, gerçek komünizm, ancak küçük ev ekonomisine karşı, daha doğrusu bu ekonominin tümüyle yeniden kalıba dökülüp büyük sosyalist ekonomiyi oluşturması uğruna, iktidar sahibi proletaryanın yönetimindeki kitle mücadelesi zafere ulaştığında gerçekleşecektir,»diye yazmıştır.(*)

Komünizme geçiş dönemi kadınların kesin kurtuluşunun Leninist programını gerçekleştirmek için en geniş olanakları hazırlar.

En başta halkın beslenme sistemi, kamu hizmetleri işletmeleri ve çocuklar için açılacak kurumlar son derece geliştirilecektir. Toplum, yurttaşlara evlerdekinden daha ucuz, daha lezzetli ve zengin yiyecek çeşitleri sunduğunda, kamu hizmetleri işletmeleri her türlü evişlerini yüklendiğinde, kadın nihayet evindeki yorucu ve az üretici uğraşlarından kurtulmuş olur. Toplum, çocuk bakımı ve

(*) V. Lenin, Bütün Eserleri, c. 29, s. 396, rusça baskı.

eğitimi işlerinin büyük bir kısmını üstlendiğinde, kadının aile içindeki durumu önemli ölçüde düzelir.

Sovyetler Birliği ve diğer sosyalist ülkelerin ulusal ekonomi planları, gelecek yıllarda, bütün bu alanlarda geniş çapta önlemlerin hayata geçirilmesini öngörmektedir.

Kadın evişlerinden kurtulduğunda, kendini uyumlu biçimde geliştirmek ve kamu etkinliğine katılmak için zaman ve fırsat bulacaktır. Bu, kadının erkeğe göre geriliğinin *kesinlikle* ortadan kaldırılması demektir. Bu gerilik, kapitalist düzende acıklı bir hal almıştır. Kadın bilgi kazanmak ve yeteneklerini, kapasitelerini ortaya koymak için önünde yeni ufukların açıldığını görecektir. Bu, insanlığın yarısının kaderini değiştirecek olan büyük bir kurtarıcı devrim olacaktır.

Toplumsal üretimde kadının erkeğe eşit olması, hiçbir zaman ondan ağır «erkek» işlerini görmesinin istenmesi anlamına gelmez. V. Lenin «Kadının eşitliğinden sözedildiğinde, iş üretkenliği, iş hacmi, süresi, yada çalışma koşulları vb.'de eşitliğin anlaşılmaması gerekir,» demiştir.(*) Kadın, anne olmak gibi büyük bir toplumsal göreviyle ve tüm özellikleriyle yine kadın olarak kalacaktır. Komünizm kadar kadının değerini yüceltecek başka bir rejim yoktur, kadına büyük bir şefkat ve özen gösterilir, kişiliğinin gelişmesi için önüne bütün olanaklar serilir.

■ Gelir Dağılımı Sisteminin Mükemmelleştirilmesi

Maddi değerlerin dağılımındaki gerçek eşitsizlik ortadan kaldırıldığında, sınıf farkları ve diğer eşitsizlik kalıntıları da kesinlikle yok olur.

(*) V. Lenin, Bütün Eserleri, c. 30, s. 25, rusça baskı.

Bugün, bu eşitsizlik, çalışmada ve toplumsal mülkiyetin çeşitli biçimlerindeki farkların doğal sonucudur. Sosyalist düzende, işçi ücretleri, çalışmanın niteliğine ve niceliğine bağlı olarak devlet tarafından saptanır. Kolhozcuların emeğinin değerlendirilmesi, ortak zenginliğinin büyüklüğüne ve çalışılan günlerin sayısına göre, kolhozun kendisi tarafından yapılır. Bugün, bu değerlendirme bütün kolhozlarda aynı değildir, henüz bu aşamaya varılamadı! Çeşitli sanayi dallarında emeğin değerlendirilmesinde belirli farklara rastlanır. Kafa emeğiyle kol emeği arasındaki ayrım hâlâ var olduğundan, en kalifiye aydınlar, sade işçi ve köylülerden daha yüksek ücretler alırlar.

Komünizme yaklaşıldığı oranda, emeğin değerlendirilmesindeki farklar ve bunun sonucu olarak da, nüfusun tüm sınıf ve tabakalarının hayat koşulları arasındaki ayrımlar kademeli olarak ortadan kaldırılacaktır. Elbette ki, söz konusu edilen emeğin değerlendirilmesinde bir düzeye getirme değil, nesnel bir süreçtir. Makineleşmenin gelişmesiyle birlikte, ulusal ekonominin çeşitli dallarında çalışma giderek makinelerin uzmanlar tarafından kontrolü niteliğine bürünür, bunun sonucu ise doğal olarak emeğin değerlendirilmesi normlarında eşitlenmedir. Toplumda meydana gelen daha başka dönüşümler de buna katkıda bulunur: Bunlar, kooperatif ve kolhoz mülkiyetinin kademeli olarak ulusal mülkiyet düzeyine yükselmesi, kafa emeğiyle kol emeği arasındaki farkların kaybolması, ulusal gelirin çoğalması vb.'dir.

Sosyalist devlet ücret politikasını ortaya koyar ve uygularken bu nesnel eğilimi gözönüne alır. Sovyetler Birliği'nde, ücret ve aylıklar arasındaki farkların azaltılması, en düşük ücretin yükseltilmesi eğilimi görülmektedir. 1957'nin Ocak ayından beri, az ücret alan işçi ve memurlara ödenen paralar % 33 oranında artırıldı. Aynı zamanda, yüksek ücret kategorilerini düzene sokmak ve bu alandaki aşırılıklara son vermek için de önlemler alındı.

İşçi ve memurların emeklerinin değerlendirilmesindeki genel yükselme çerçevesinde, gelecekte ücret artışları, özellikle yetersiz yada orta derecede para kazanan emekçilere ulaştırılacaktır. Böylece yedi yıllık kalkınma planı gerçeğince, emeklerinin karşılığında az para alan işçi ve memurların ücretleri, 1965 yılına doğru, hemen hemen iki kat artmış olacaktır.

Diğer yandan, tüm emekçilerin gerçek ücretleri, fiyat indirimleri sayesinde daha da yükseltilecektir. Fakat tüketim maddelerinin fiyatlarındaki düşmeler, en başta daha çok mal satın alabilen halk tabakalarının yani yüksek ücret alan kategorilerin işine yarar. Bu nedenle, devlet bugünkü aşamada, çalışmalarının karşılığında az para alan emekçilerin ücretlerinin yükseltilmesi için fiyatların düşürülmesine yarayabilecek kaynaklar araştırmaktadır. Fiyat politikası değişmiştir. Şu yada bu malın üretimi arttığı ölçüde, fiyatları azalır ve talep çoğalır. Aynı zamanda, alkollü içkiler, tütün gibi mallar ucuzlatılmaz, çünkü bunların tüketiminin artması toplumun çıkarlarına uygun değildir ve geçmişin mirası, insan sağlığına zararlı alışkanlık ve geleneklerin ortadan kalkmasına yardımcı olmak gereklidir.

Toplum içinde çalışmaya bağlı olarak dağıtılmayan, fakat karşılıksız yada herkesin yararına bedava olarak verilen ve halk tüketim fonlarını oluşturan maddi değerlerin çoğalması için özellikle geniş olanaklar açılır. Toplum, toplumsal ve kültürel ihtiyaçlarını karşılamak için lojmanlar, halk sağlığı merkezleri, öğretim, çocuk eğitimi kuruluşları, spor tesisleri gibi araçlara bu fonlar sayesinde kavuşur. Bu fonlar, aynı zamanda, toplum güvenliğini, öğrenci burslarını, kalabalık ailelere yapılacak maddi yardımları da karşılar.

Halk tüketim fonlarının hacmi hızla artar. 1958'de Sovyetler Birliği bütçesinin % 33'ünü toplumsal ve kültü-

rel ihtiyaç giderleri oluşturuyordu. Yapılan işin nitelik yada niceliğiyle doğrudan bağlantılı olmaksızın dağıtılan tüketim fonları payının, çalışmaya bağlı olarak dağıtılan fonlara göre daha hızlı artış gösterdiğini belirtmek önem taşır. İlk beş yıllık kalkınma planı dönemi başlangıcında, bu fonlardan harcamalar, bireysel ücret fonlarının % 24,4'ünü temsil ederken, 1958'de bu oran % 41,5'e yükselmiştir.

Birbirine paralel olarak uygulandığında, işe göre ücret ilkesiyle bedava yada herkesin hayrına dağıtım ilkesi asla ters düşmez. Bedava dağıtım ilkesi, herşeyden önce, çocukların, okullu ve öğrencilerin, hastaların, sakatların ve ihtiyarların yani şu yada bu nedenle toplumsal üretime katılmayan toplum üyelerinin yararınadır. Fakat, bu aynı zamanda, üstlenecek insanlar gerektiren bir kısım çabalardan emekçileri kurtardığından, onların da durumunu iyiye götürür.

Komünizme yaklaşıldığı ölçüde, ortak tüketim fonlarının payı sürekli olarak artar, çünkü bu, tüm toplum üyelerinin hayati ihtiyaçlarının karşılanmasının en ileri ve en ekonomik biçimidir. Sovyet halkının maddi refah yollarını belirlerken, N. Kruşçev, SBKP'nin XXI. Kongresine sunduğu raporda şunları söylüyordu: «Elbette ki parti ve hükümet, ücretlerin artırılması ve fiyatların düşürülmesi konusunda saptadığı çizgiyi kararlılıkla uygulayacaktır. Fakat bu olasılı yollardan yalnızca bir tanesidir... Emekçilerin refahını yükseltmenin, toplumun tümü ve özel olarak da herkes için daha iyi hayat koşulları yaratmanın gerçekten komünist bir yolunu gerçekleştireceğiz. Bu yol, herkes için rahat konutlar sağlanması, halkın beslenmesinin örgütlenmesi, şimdi var olan hizmet servislerinin mükemmelleştirilmesi, çocuklar için açılan kurumlar ağının daha da yaygınlaştırılması, halk eğitiminin geliştirilmesi,

dinlenme yerleri ve sağlık hizmetleri merkezlerinin kurulması, *kültür* kuruluşlarının çoğaltılması vb.'dir.»(*)

Bu bakımdan, sosyalizm kapitalizmden temelden farklıdır. Sosyalist düzende insanların hayat koşullarını iyice götürmenin yolları, burjuva toplumundakilerden çok başkadır. Kapitalist toplumda, olanaklar elverdiği ölçüde fazla miktarda maddi değere, evlere, otomobillere özel olarak sahip olmayı en büyük amaç sayanlar pek çoktur. Elbette ki bunları herkes elde edemez ve bu değerler, temelde toplumun yüksek tabakalarının elinde toplanır. Sosyalizmin ayırıcı özelliğinin tüm yurttaşların ev ve otomobil sahibi olmalarını sağlamak olduğunu düşünmek, sosyalizm konusunda çok kaba bir fikir taşımak demektir. Sosyalist rejim genel refaha ulaşmak için daha kısa ve daha rasyonel bir yol izler. Giderek artan sayıdaki maddi değer ve hizmetler yurttaşların ihtiyaçlarını daima daha iyi biçimde karşılamayı üstlenen toplumun elinde toplanır.

İnsanların ihtiyaçlarının bu yoldan karşılanmasının ekonomik faydası apaçıktır, çünkü toplumsal mülkiyetin kullanım giderleri (örneğin halka açık konutlar, umumi garajlardaki otomobiller için harcamalar) bireysel mülkiyetin kullanım harcamalarından daha düşüktür. Bu nedenle, toplum tüm yurttaşlara önce düşük bir fiyata ve daha sonraları ise bedelsiz olarak giderek daha fazla miktarda maddi değer ve kamu hizmeti sunabilecek durumdadır.

Birçok avantajlardan ortaklaşa yararlanmak ekonomik bakımdan uygun ve bunun sonucu olarak da tüm toplum için elverişlidir; fakat elbette ki bu durum, yalnızca insanların kişisel zevklerine, alışkanlık ve eğilimlerine bağlı kalarak bir yerinde saymaya yol açmamalıdır. Toplumun

(*) N. Kruşçev, SSCB'nin ulusal ekonomisinin 1959-1965 yılları arasındaki gelişiminin sayıları, s. 60-61.

görevi pek çok maddi değer ve kamu hizmetleri çeşidini emrinde bulundurmaktır.

Bir yandan *fiyatların düşürülmesi*, diğer yandansa *tüketimin sosyalleştirilmesi* ve ayrıca bireysel tüketim fonlarına bağlı olarak halk tüketim fonlarının daha hızlı çoğaltılması bedelsiz dağıtıma varacak olan yolu meydana getirir. Bu dağıtımın mekanizması -halka ait depolar, kamu hizmetleri kuruluşları, mağaza ve lokantalar- sosyalizmden komünizme geçiş döneminde ticari ve parasal ilişkilerle ticaretin büyük ölçüde gelişmesinden doğar.

4 EMEKÇİLERİN KOMÜNİST EĞİTİMİ

Sosyalizmden komünizme kademeli geçiş, aynı zamanda günlük hayatta ve toplumun manevi üst yapısında yani insanların bilinç ve geleneklerinde derin değişmeler meydana getiren karmaşık bir süreçtir. Komünist parti emekçilerin komünist eğitimi için bu gerçeği gözönüne alır ve bu değişmeleri en yüksek derecede hızlandırmak için gayret gösterir. Komünist eğitimin başlıca öğeleri toplum üyelerinin eğitim düzeyini, mesleki bilgilerini ve genel kültürlerini yükseltmek, emekçilerde komünist ideolojiyi geliştirmek, toplumun refahı için çalışmayı alışkanlık haline getirmek, komünist ahlakın kurallarına saygı uyandırmaktır.

■ Eğitim ve Kültürün Yükselmesi

Eğitim, insanın kültürel ve politik gelişiminin temelidir. Bu nedenle sosyalist toplum komünizme geçiş döneminde bu konuya en büyük bir dikkatle eğilir. Bugünkü

teknik devrim, eğitim düzeyi konusunda daha da artan zorunluluklar ortaya koymuştur.

N. Kruşçev, SSCB Leninist Komünist Gençlik Federasyonu XIII. Kongresi'nde «İçinde yaşadığımız atom santralları, uzayın fethi ve otomatikleşme çağında partimiz ve devletimiz tüm işçilerin, kolhozcuların orta öğrenim kazanması için çok büyük bir özen göstermek zorundadır,» demiştir.(*)

Bu nedenle, sosyalist devlet sürekli olarak, okulları çoğaltmakla, yükselen kuşağın iyi bir eğitim görmesi için gerekli koşulları yaratmakla uğraşır. Sovyetler Birliği'nde 8 yıllık ilkokul ve orta dereceli okullar sayısı 1958 ile 1965 yılları arasında 31,3 milyondan 45 milyona yükselecektir.

Aynı zamanda, yüksek öğrenimli kimselerin sayısı da hızla artmaktadır. Sanayi ve tarımda meydana getirilen değişmelerin sonucu olarak, mühendisler, teknisyenler ve tarım uzmanları yavaş yavaş üretimde ön planda yer alacaklardır. Uzman yetiştirmede dünyada birinci olan Sovyetler Birliği'nin, yüksek öğrenime yeniden daha büyük bir yaygınlık kazandırmayı planlaması işte bu nedenledir. SSCB'de, 1952-1958 yılları arasındaki yedi yıllık plan döneminde 1,7 milyon insan yüksek öğrenim yapmıştır, bu sayı 1959-1965 yılları arasında 2,3 milyona ulaşacaktır. 1965'de yüksek öğrenimli insan sayısı 4,5 milyonu aşacak, yani 1958'dekinin % 50 oranında fazlasına erişecektir.

Bu evrim, komünizme yaklaşıldığında, sosyalist toplum üyelerinin büyük kitlesinin orta yada yüksek eğitim görmüş olacağının kanıtıdır. Bu, temelde, toplumun eğitim ve kültür düzeyini yükseltecek yeni bir kültür devrimidir.

(*) SSCB Leninist-Komünist Gençlik Federasyonu XIII. Kongresi, 15-18 Nisan 1958. Steno ile yazılmış tutanaklar. «Genç Muhafız Alayı» yayınları Moskova, 1959, s. 278, rusça baskı.

Eğitimin niteliği, orta ve yüksek öğrenim kurumlarının nasıl olmaları gerektiği sorunu, ilkeler ve pratik açısından büyük bir önem kazanmaktadır. Bilim ve tekniğin hızla ilerlemesi, tüm emekçilerin eğitilmiş olmalarını gerektirmektedir. Fakat bu görev, maddi üretimin ihtiyaçlarından soyutlanırsa yerine getirilemez. Bunun anlamı, tüm toplum üyelerinin daha eğitimleri sırasında üretici çalışmaya katılmak zorunda olduklarıdır. Toplumun çıkarı, gençlerin «hayata atılmaya hazırlık sürelerinin» kısaltılmasını, onların elverdiğince çabuk çalışmaya katılmalarını gerektirir. Bu durum, gençlerin entellektüel bakımdan olgunlaşmalarını hızlandıracak ve sosyalist toplumun faydalı üyelerinin manevi oluşumlarını yararlı biçimde etkileyecektir.

Marksizmin ustaları, sosyalizmde eğitimin nasıl bir nitelik kazanması gerektiğini ana çizgileriyle belirttiler. Onlar, modern üretimin bilimsel öğeleriyle en çok kullanılan iş araçlarını çalıştırma yöntemlerinin birleştirilmesini öngören politeknik eğitim fikrini öne sürdüler. Lenin şöyle yazıyordu: «...Gelecekte eğitimi genç kuşağın üretici çalışmasıyla birleştirmeyen ideal bir toplum düşünülemez. Eğitim ve öğretim, üretici çalışma olmaksızın teknik gelişmenin ve bilimsel bilgilerin gerektirdiği düzeye ulaşamayacaktır. Gerektiği gibi paralel bir eğitim ve öğretim olmazsa, üretici çalışma için de aynı şeyi söyleyebiliriz.»(*)

Bununla birlikte, eğitimle üretici çalışmayı birleştirmek için en uygun biçimin ne olduğu sorusuna ancak pratik somut bir cevap verebilir. SSCB'de eğitimin örgütlenmesinde elde edilen deneyimin eleştirel analizi bu şeklin bulunmasını sağladı. Bu eğitim şekli, eğitim sisteminin 1958-1959'da SBKP MK'sinin inisiyatifiyle köklü biçimde yeniden örgütlenmesinde temel alındı. Sovyet okul-

(*) V. Lenin, Bütün Eserleri, c. 2, s. 485, rusça baskı.

larının yeniden örgütlenmesinin dünya çapında bir önemi vardır, bu deneyin tüm sosyalist ülkelere yararlı olması nedensiz değildir.

Bu reform politeknik öğrenimi ilkelerinin geniş çapta uygulanması ve eğitimle üretimin hissedilir ölçüde birbirine yaklaştırılması şeklinde yapıldı. Herşeyden önce genel ve zorunlu eğitim düzeyi yükseltildi: Zorunlu öğrenim süresi yedi yıl yerine sekiz yıla çıkarıldı. Bu orta öğrenimin ilk aşamasıydı. İkinci aşama ise, genel eğitimle mesleki eğitimin birleştirilmesi, öğretimle üretici çalışmanın yakınlaştırılması ve her öğrenciye bir meslek kazandırılmasıdır. Sekiz yıllık ilkokulları bitirenler ya genç işçilerin ve kırsal bölgeler gençliğinin üç yıllık orta öğrenim veren akşam yada mektupla öğretim okullarına yazılabilir yada teknik sanat okullarına devam edebilirler. Bu teknik öğretim okullarında, atölyelerde yada büyük işletmelerin, sovhozların, S.R.T. ve S.M.T.lerin ve kolhozların atölyelerinde yapılır. Burada öğrenciler eğitim süresinin üçte-birini üretim çalışmasına ayırırlar.

Politeknik eğitim ve komünist eğitimin yeni bir biçiminin geliştirilmesine özellikle önem verilmektedir: Bu eğitim yatılı okullarda yapılacaktır. 1959-1965 yedi yıllık plan döneminin sonlarına doğru 2,5 milyon öğrenci bu okullarda barınacak ve eğitimlerini yapacaklardır. Gelecekte bu tip okulların en fazla sayıda öğrenci kabul edebilecek biçimde yaygınlaştırılması düşünülmektedir. Aynı şekilde, eğitimle üretimin sıkı birliği ilkesi yüksek öğrenim kurumlarında uzmanların yetiştirilmesinde de geçerlidir. Burada derslerin üretici çalışmaya hiç ara vermeksizin örgütlenmesine önem verilir. Sanayide, ulaşımda, tarımda ve toplumsal çalışmanın daha başka dallarında işgören gençlere üniversite ve büyük okullara girişte öncelik tanınır.

Böylece sosyalist toplum için çok önemli bir sorun çözülmüş olur: Hem toplum üyelerinin büyük kitlesinin ulusal ekonomideki gelişmenin ihtiyaçlarının gerektirdiği şekilde maddi üretime katılması, hem de çalışanların genel eğitim düzeyinin yükseltilmesi sözkonusudur. Toplumsal ve bireysel çıkarların uyumlu biçimde birleştirilmesi için akılcı bir yöntem bulunmuştur. Doğrudan doğruya üretimde çalışanlar için en elverişli koşullar doğal biçimde yaratılır.

Sosyalist toplumun eğitimin yükseltilmesi ve mesleki öğrenimin geliştirilmesine bu kadar büyük önem vermesi, onun yalnızca dar bir alanda çalışan uzmanlar yetiştirmeyi düşünmesinden değildir. Amacı çok daha geniştir. Bu erek insanın uyumlu gelişimidir. Çok kimse giderek kültüre daha fazla önem veriyor, edebiyata, müziğe, resim sanatına ve tiyatroya değer veriyor ve bunları anlamaya çalışıyorsa, bu nedensiz değildir.

Komünizme doğru yol alındığı ölçüde, her insan ufkunu sürekli olarak genişletmek ve yeteneklerini geliştirmek için, daha büyük olanaklardan yararlanabilecektir.

■ Komünist Düşüncelere Bağlılığın Arttırılması

Geniş halk kitlelerinin komünist düşüncelere bağlanması, sosyalist rejimin en büyük başarılarından biridir. Toplumun, komünizmin kurulmasında elde edilen başarıları sağlamlaştıran ve kitlelerin enerjisini çelikleştiren bu bağlılığı güçlendirmekte çıkarı vardır.

Komünist düşüncelere bağlılıkla, bilimsel komünizmin teorisinin bilinmesini birbirine karıştırmamak lazımdır. Teorinin bilinmesi, ideolojik formasyonda yararlı olmakla birlikte, komünizm davasının haklılığına inanç

yalnız bu yoldan elde edilemez. Komünizmin kuruluşunun pratiği en iyi okuldur. Bu anlamda, ulusal ekonomi ve kültürdeki yeni ilerlemeler ve emekçilerin refah düzeyinin yükseltilmesi komünist düşüncelere bağlılığın güçlendirilmesinde belirleyici rol oynayacaktır.

Bununla birlikte, bu söylediklerimiz ideolojik eğitim yöntemlerinin küçümsenmesi anlamına gelmez. Tersine olarak, bunların önemi durmadan artmaktadır. Bu yöntemler, en başta, komünist düşüncelerin yayılması, Marksist-Leninist dünya görüşünün propagandası ve politik eğitimdir.

Komünist parti, Marksist-Leninist dünya görüşünün yalnızca kendi öncüleriyle, işçi köylü ve aydınların bir özelliği olmayıp, tüm toplum üyelerinin düşüncesi olması için çalışır. Bu çok büyük bir görevdir. Fakat, Marksizm-Leninizmin, emekçilerin hayati çıkarlarına uygun olması, bu görevin yerine getirilmesini kolaylaştırır. Bu, komünizme doğru ilerledikçe, emekçilerin tüm Marksist-Leninist dünya görüşüne sahip olacağının güvencesidir.

Sovyetler Birliği'nde komünizmin kuruluşunun planları, ideolojik çalışma için en elverişli koşulları biraraya toplamayı öngörmektedir. Basın, radyo, televizyon, sinema, kültür ve eğitim kuruluşları geniş ölçüde geliştirecektir. Gazete, dergi ve kitapların tirajı arttırılacaktır.

Komünist düşüncelerin öğretimi hayata bağlı olduğu derecede, bunları kitlelere benimsetmek başarılı olur. Görev yalnızca teoriyi açıklamak değildir, insanlara onu hayata geçirmeyi de öğretmek gereklidir. İşte bu nedenle parti, ideolojik eylemle komünist yapılanma pratiğinin birbirinden kopmaması için güçlü bir mücadele yürütür.

Edebiyat, radyo, televizyon, tiyatro, sinema ve plastik sanatlar ideolojik eğitim için büyük olanaklara sahiptir. Bunlar, geniş halk kitlelerine komünizmin soylu ereklerini

iletir ve bunu en etkileyici biçimde yaparlar, çünkü bu araçlar insanın yalnız bilincini değil, duygularını da etkiler.

Halkın komünizm doğrultusundaki hareketi, edebiyat ve sanatın önünde hayranlık verici yeni ufuklar açar. Komünizmin kuruluşunun getirdiği yüce görevler ve yeni insanın doğuşu, yüksek sanat değeri olan, fikir bakımından zengin eserlerin esin kaynağıdır. Fakat yazar ve sanatçıların halkın hayatını ve isteklerini yakından bilmeleri mutlak biçimde gereklidir.

Partinin, *Sanat ve Edebiyatın Halkın Hayatıyla Sıkı Bağı* adlı önemli belgesi'nde (1957) şöyle denilmektedir: «Edebiyat ve sanat halkın hayatına çözülmez biçimde bağlı bulunmalı, sosyalist hayatımızın zenginliğini ve çeşitliliğini gerçek anlamıyla yansıtmalı, Sovyet halkının büyük dönüştürme çalışmasını, istek ve hedeflerinin soyluluğunu, yüksek ahlaki niteliklerini inandırıcı ve parlak biçimde göstermelidir. Edebiyat ve sanatın yüce toplumsal amacı, halkı komünizmin kuruluşunda yeni başarılar için mücadelede harekete geçirmektir.»(*)

İdeolojik eğitim çalışmasının da kendine göre güçlükleri, üstesinden gelinmesi gereken engelleri vardır. Burada söz konusu olan, bazı insanların bilincindeki kapitalizm kalıntıları ve komünizmin kuruluşunu güçleştiren burjuva ideolojisinin yozlaştırıcı etkisidir. Kalıntıların kesinlikle ortadan kaldırılması, komünizme geçiş döneminde önemli bir görevdir.

En başta, çalışma ve özel mülkiyet karşısında yanlış tutum, milliyetçilik ve dini önyargılar, sarhoşluk, kadına karşı saygısızlık, kötü gelenekler gibi geçmişin kalıntılarını kökünden kazımak gereklidir.

(*) N. Kruşçev, Sanat ve Edebiyatın Halkın Hayatıyla Sıkı Bağı, s. 20, rusça baskı.

Kapitalizmin kalıntılarına yalnız yaşlı kuşak temsilcileri arasında rastlanabileceği gibi hayallere kapılmamalıdır. Ne yazık ki, gençliğin ideolojik bakımdan tam olarak olgunlaşmamış bir kesimi de bu kötü mirasın etkisinden kurtulamaz. Burjuva kültürü ve hayat tarzının sahte parlaklığına kapılmaya hazır olan bu gençler, bu görünüşün altında yatan gerçek facialarını, yani kapitalist dünyadaki emekçileri tehdit eden işsizliği, maddi kaynakların güvenilmezliğini, gelecek korkusunu farketmekten acizdirler.

Sosyalist ülkelerle kapitalist dünyanın birbirinden aşılmaz bir duvarla ayrılmış olmadığını da gözönünde bulundurmak gerekir. Burjuva fikir, görüş ve gelenekleri en çeşitli kanallardan sızar ve pek tutarlı olmayan kafalarda bir takım etkiler uyandırılır.

Sosyalist devletlerin barış içinde bir arada yaşamaya taraftar oluşları, proleter dünya görüşünün, burjuva görüşlerine karşı mücadelesinde «ateşkes» anlamına gelmez. Tersine, bu mücadele daha da sertleşir, çünkü, politik ve ideolojik konumunu kaybetmek istemeyen burjuvazi, sosyalist ülkelere karşı ideolojik saldırısını durdurmaksızın şiddetlendirir.

İşte bu nedenle, SBKP'nin XXI. Kongresi «yükselen kuşağın komünist eğitimine özel bir dikkatle eğilirken», «düşman burjuva ideolojisine karşı amansız bir mücadele yürütme» zorunluluğunu bir kez daha ısrarla belirtmiştir.

■ Komünist Olarak Yaşamayı ve Çalışmayı Öğrenmek

Komünizmi kurmak sıkı çalışmayla, durmaksızın daha üretici biçimde çalışmayla olur. Bunun için, yalnız işçi, köylü ve aydınların mesleki bilgilerini ve kültürlerini sürekli olarak yükseltmek yetmez, insanlarda iş karşısında

komünistçe tutumu da geliştirmek gereklidir. Tüm maddi ve kültürel değerleri yaratan çalışmanın bütün insanların en başta gelen hayati ihtiyacı halini alması için bu bilinçli tutumu geliştirecek eğitici eylem, partinin en önemli görevlerinden biridir.

İş karşısında komünistçe tutum, herşeyden önce, zorla yada alınacak ücret bu çalışmaya bağlı olduğu için değil, yüksek bilinç ve ahlaki görev duygusu böyle gerektirdiği için çalışma arzu ve iradesidir. Bu, aynı zamanda canlı, yaratıcı, yenilikçi bir çalışma anlayışı, ürünlerin kalitesini yükseltmek ve maliyet fiyatlarını düşürmek için üretkenliği sürekli olarak arttıracak araştırmalar yapmak isteğidir.

Sosyalizmin büyük gücü, insanları sömürüden kurtarmasından ileri gelir; bu ise çalışmaya isteklendirecek büyük manevi güçler yaratır. Topluma yararlı olmak için duydukları ateşli istek, son yıllarda, binlerce, binlerce Sovyet gencini Sibirya ve Uzak Doğu'nun çıplak topraklarına, yeni kurulan şantiyelere gitmeye itmiştir. Aynı istek, sade bir Sovyet yurttaşı olan Valentina Gaganova'nın ve ondan örnek alan binlerce emekçinin, bir süre için daha az para kazanmayı kabul ederek kendi öncü ekiplerini bırakmalarına ve geri kalmış ekiplere katılıp bunların kendilerini aşmış bulunan arkadaşlarına yetişmeleri için yardımcı olmalarına yol açmıştır.

Komünizme yaklaşıldığı ölçüde, iş karşısında bilinçli ve gerçek anlamda komünistçe tutum yalnızca üretimde çalışan en iyi emekçilere özgü olmayacak, çalışanların büyük kitlesine yayılacaktır. Elbette ki bunun anlamı, çalışmaya isteklendirici maddi etkenleri ortadan kaldırıp bunların yerine manevilerini koymak değildir. Maddi çıkar, üretimi yükseltmek için önemli bir itici güç olarak kalır. Fakat, komünizme geçiş döneminde, bunlara eklenen mânevi etkenler giderek üstünlüğü ele alır.

Sosyalist toplumda pek çok inisiyatif bu söylediklerimizi gerçekleştirmek için gerekli koşulları yaratma kaygısından dolayı ortaya çıkar. Bu önlemlerden bazıları, insanların çalışmayı sevmesini önleyen engelleri ortadan kaldırmaya yöneliktir, bunlar, ağır, nahoş ve hele hele sağlığa zararlı işleri kademeli olarak makinelere yüklemeyi, iş gününü ve haftalık toplam iş saatlerini azaltmayı amaçlar. Daha başka önlemler, çalışmayı ve çalışanları canlandırmaya ve hareketlendirmeye yöneliktir. Bunlar arasında özellikle unvan yükseltmeyi, en iyi işçi, kolhozcu ve devlet görevlilerine verilen madalya ve onur belgelerini, böylelerinin yüksek iktidar organlarına, parti örgütlerinin ve toplumsal örgütlerin yönetim görevlerine atanmalarını, ayrıca basın, radyo, edebiyat ve sanat aracılığıyla dikkatlerin hergün öncü işçilere çekilmesini sayabiliriz.

Bununla birlikte, iş karşısında komünistçe tutum, yalnızca yukarının etkisiyle insanlara kabul ettirilemez, tabanın da aynı şekilde bunda rolü vardır. Çağımızın belirleyici özelliği, emekçi kitlelerin içinden çıkacak komünist tarzda çalışmayı benimseyenlerin sayıca artması için bizzat çaba göstermeleridir. Bunun kanıtı, Sovyetler Birliği'nde geliştirilen ve kendini kesinlikle bu amaca adayan komünist çalışma ekipleri hareketidir.

Bu hareketin başka bir amacı daha vardır: Komünist olarak yaşamayı öğrenmek; günlük hayattaki, aile içindeki ve herkesle olan ilişkilerde komünist ahlakın gerektirdiklerine uygun olacak biçimde yaşamayı benimsetmek. Bu slogan, toplum üyelerinin en kısa zamanda *komünist hayat tarzı*'na ulaşabilme kaygılarını dile getirir. Bu hayat tarzı, insanların şimdiye kadar görüp geçirdikleri arasında en temiz, en akıllıca, insani yönden en zengin olan deneyimdir.

Sosyalist devlet ve partinin işbirliği içinde çalışması ve diğer yandan da toplumun geniş tabakalarının inisiyatifi tüm insanların ahlaklarının, komünist ahlak düzeyine yükseltilmesini sağlar. Bu, ilkeleri komünizm uğruna fedakarlık, düşmanlara karşı uzlaşmazlık, toplumsal görev bilinci, toplumun refahı için çalışmaya etkinlikle katılma, toplum hayatı kurallarına özgür iradeyle uyma, dostça yardımlaşma, dürüstlük ve namusluluk, kamu düzenini bozmaya kalkışanlar karşısında katılık gerektiren bir ahlakın yaratılması demektir.

Komünizme doğru yol alındığı oranda, toplum üyelerinin yalnızca manevi ihtiyaçlarının artmadığı, halka açık yerlerde, aile içinde ve günlük hayattaki davranışlarıyla ilgili isteklerinin de çoğaldığı görülür. Bu istekleri yerine getirmek için giderek daha çok manevi baskı yöntemlerine başvurulacaktır. Aynı zamanda yeni insanın eğitimi özellikle komünist ortaklık topluluklarının (kolektivitelerin) kendi eseri olacaktır.

Sosyalist ülkelerin deneyi, komünist ahlakın en büyük düşmanı olan bencil bireyciliğe karşı en etkili mücadelenin, bunun karşısında eylemli kolektifçiliğin (ortaklaşacılığın) çıkarılması olduğunu daha şimdiden göstermiştir. Kolektifçilik komünizm ereğine en iyi uyan eylemdir, çünkü halkın davasına hizmeti hayatın en yüce kuralı sayar. Ayrıca, insan kişiliğinin gereklerine mutlak biçimde uygundur, insanlarda en güzel nitelikleri geliştirir.

Bu nedenle, komünist parti, komünizme geçiş döneminde, partinin temel örgütlerinde, Komsomol örgütünde (Komünist Gençlik Örgütü) ve sendikalarda, insanların doğrudan etkinlik yerleri olan işletmeler ve kuruluşlarda eğitim eylemine kesinlikle büyük bir önem verir. Sosyalist kolektifçilik, gerektiğinde yola gelmez gibi görünen insanları bile yeniden eğitebilecek, onları topluma yararlı unsurlar haline getirebilecek kadar büyük bir inandırma

gücüne sahiptir. Kolektifçiliğin, ilerici pedagojinin ve özellikle A. Makarenko'nun(*) yöntemlerinin temelini oluşturması sebepsiz değildir.

SBKP, özellikle ortaklık topluluklarının (kolektivitelerin) haklarını genişleterek, iktidarını artırarak, etkinlik alanlarını büyülterek, rollerinin daha da artmasını sağlamaya çalışmaktadır. Ortaklık ne denli birlik içinde çalışıyorsa, üyeler üzerindeki etkisi de o denli büyük olur. Hayatın yoğun olduğu, üyeleri aktif, inisiyatif dolu ve büyük bir görev için kendilerini feda edebilecek kimseler olan bir ortaklık topluluğunun (kolektivitenin) birlik halinde olduğu söylenebilir.

Yarının görev duygusuna, komünist ilkelerden esinlenen bir bilince sahip insanın bu kolektivitelerde oluşacağı kuşkusuzdur.

(*) **A. Makarenko (1888 - 1939):** Sovyet pedagog ve yazarı; çocuk eğitimi çalışmaları konusunda bilimsel Sovyet yöntemlerinin yaratıcısı. Makarenko, 1920-1928 yılları arasında, eğitilmesi zor çocukları iş içinde eğiterek hayata kazandırmak üzere bir tatil köyü kurmuş ve yönetmiştir. Yeni eğitim yöntemleri uygulayan Makarenko, eskiden serseri çocuklar olan tatil köyü öğrencilerini çalışma ve toplum hayatına kazandırmayı başarmıştır.

5 SOSYALİST DEMOKRASİNİN GELİŞMESİ

Sosyalist demokrasinin gelişmesi ve yetkinleşmesi, komünizme geçiş döneminde, komünist kuruluşun yapısı gereği olan özellikle önemli bir görevdir. Yeni toplum, ancak başkasının iradesine boyun eğmiş uysal hizmetkârlar gibi davranmayıp toplumsal hayatın yeni biçimlerinin bilinçli yaratıcıları olarak çalışan milyonlarca emekçinin en etkin, en enerjik katkısıyla kurabilir. Komünizme ne kadar yaklaşılmışsa toplumun tüm üyelerinin sosyalist devletin sorunlarının çözümüne katılmasında o denli fazla çıkarı vardır. Emekçiler yalnız çalışmaları ile değil, önerileriyle, akıl vermeleriyle, yeni fikirleriyle de sosyalist devlete yardımcı olurlar.

■ Sosyalist Demokrasinin Geliştirilmesinin Başlıca Yolları

Demokrasi, herşeyden önce devlet örgütlerinin çalışma yöntemleri ve yapısının sürekli olarak mükemmelleşmesi ve büyük kitlelerle olan bağlarının sıkılaşması

yönünde gelişir. Politik yapı, emekçilerin kamu işlerine doğrudan doğruya katılmaları için giderek daha çok olanağa sahip olacakları biçimde yeniden örgütlenir.

Devlet yapısında, doğrudan doğruya halka bağlı örgütlerin daha büyük bir yer aldığı görülür. SSCB'de herşeyden önce işçi temsilcileri şovyetleri (kurullar) için bu söylediğimiz geçerlidir. Sovyetler, hem kamu iktidarı organları hem de temsil yetkisi en büyük toplumsal örgütlerdir. Bunlar kamu iktidarı ve toplumsal etkinlik unsurlarını bir bakıma birleştirir, toplumun devlet halini aldığı yada bunun tersinin meydana geldiği birleşme noktasını oluştururlar. Halkın şu yada bu kısmını biraraya getiren toplumsal örgütlerden farklı olarak sovyetler tüm halkı temsil ederler.

Sovyetler temsilcilerinin büyük çoğunluğu profesyonel politikacılar olmayıp üretici çalışmada görevli insanlardır, bunlar çalışma saatleri dışında toplumsal görevlerini yerine getirirler. Sovyetler en demokratik biçimde oluşturulurlar: Doğrudan doğruya seçimle işbaşına gelirler. Seçmenler temsilcilere vekillik verirler ve bunun yerine getirilmesini isterler. Sovyet temsilcileri düzenli aralıklarla çalışmalarının raporunu seçmenlere sunarlar, seçmenler gerekli görürlerse temsilcileri görevlerinden alabilirler.

Bütün bunlar, sovyetlere komünizme geçiş döneminde büyük olanaklar sağlar. Komünizmin kuruluşu sırasında işlevleri ve etkinlikleri durmaksızın artmaktadır. Yetkileri giderek daha yeni alanlara yayılır. Çalışmaları, halkla daima daha sıkı bağlar kurmaları ve halkın ihtiyaçları ve istekleri konusunda giderek daha iyi bilgi almaları anlamında yetkinleşmektedir. Bu amaçla Sovyetlere bağlı pek çok komisyon kurulmuştur ve temsilciler seçmenlerin ortaya attığı tüm sorunların incelenmesinde etkin bir rol oynarlar.

Yasa tasarıları ve devlet kararları konusunda, ekonomik ve kültürel kuruluşun belli başlı sorunları üzerine halka danışmalar sosyalist demokrasinin gelişimine özellikle büyük katkıda bulunur. Örneğin SSCB'de sanayi ve kuruculuğun yönetiminin dönüşümüyle ilgili yasa tasarısı hakkında, ayrıca emeklilikle, eğitimle ilgili yasalar konusunda halkın görüşleri alınmıştır. Bu pratik giderek gelişmektedir.

Komünizme geçiş dönemi, yerel örgütlerin haklarının gittikçe yayılması özelliğiyle de belirlenir. Yalnızca, tek bir bütün olarak ulusal ekonomiyi yönetmek için gerekli işlevler, merkezi ekonomik örgütlere devredilmiştir. Öteki sorunlar artık yerel örgütler tarafından incelenmektedir. Devlet, yerel yöneticilerin formasyonu denendiği ve halkın kültür ve politik bilincindeki yükselme daha hızlı tempolar kazandığı ölçüde, daha büyük bir cesaretle yerel örgütlerin haklarını genişletir.

Şu son yıllarda Sovyet Cumhuriyetlerinin ve bölgelerin iktidar organlarının, kolhoz ve sovhozların hakları büyük ölçüde genişletilmiştir. Federal ölçüdeki çok sayıda işletmelerin yönetimi artık cumhuriyetlerdeki otoritelerin yetkisindedir.

Bütün bunlar yönetimle kitleleri yaklaştırır, yönetimin ağırlık merkezini ekonomik planların kaderinin belirlendiği yerlere kaydırır. İktidar organları ile kitlelerin yaklaşması, emekçileri devletin hayati sorunlarının çözümüne, memurların denetlenmesine daha kolaylıkla özendirir. Bu durum bizzat yönetim yöntemlerini de daha demokratikleştirir. Ellbette ki, yerel organların haklarının yaygınlaşmasının da sınırı vardır. Bu sınırı halkın genel çıkarları, en önemli ekonomik, toplumsal ve politik süreçlerin tek merkezden yönetilmesi zorunluluğu belirler.

Ulusal ekonominin yönetim yöntemlerinin yetkinleşmesi komünizme geçiş döneminde özellikle önem kaza-

nır. Burada, sosyalist devlet etkinliğinin en başta gelen alanı sözkonusudur. Bu alan daraltılmayacak, komünizme yaklaşıldığı ölçüde daha da genişletilecektir. V Lenin, daha 1918'de Ulusal Ekonomi Konseyleri için şunları söylüyordu: «Bu aygıt (Sovnarhoz) örgütlü toplumun belli başlı işlevlerini yerine getirerek büyüyecek, gelişecek ve sağlamlaşacaktır.»(*)

Bununla birlikte, komünizmin kuruluşu sırasında, ekonomik örgütler, politik örgütlerde olduğu gibi evrimleşmeli, en yüksek ölçüde üretime yaklaşmalı, emekçilerin etkinliklerine yardımcı olmalıdır. Leninizm, komünizme yaklaşıldığı oranda, ekonomi yönetiminin sürekli olarak daha demokratik temellere dayandırılarak yapılması gerektiğini öğretir.

Sovyetler Birliği'nde, ulusal ekonominin yönetiminde 1957'de gerçekleştirilen dönüşüm, bu ihtiyaca kesinlikle cevap verir. Sovnarhozlar oluşturulduğunda, büyük teknik ve ekonomik kuruluşlar bunlara bağlı olarak yaratıldı. Bu kurumlar, tüm ülkede, binlerce, binlerce öncü işçiyi sinelerinde toplar. Sürekli üretim konferansları işletmeler için büyük bir önem taşır. Bu konferanslara, işçilerden, devlet memurlarından, sendika temsilcilerinden, yönetim kademelerinden, komünist gençlik örgütü ve partiden, bilim ve teknik adamlarının derneklerinden seçilen 6 milyon üye katılır. Bu konferanslar geniş haklara sahiptir ve işletmelerin etkinliğini köklü biçimde etkileyebilirler.

Şimdiki yeniden örgütlenmenin en başta gelen görevi yönetimde tutucu ve bürokratik eğilimleri yoketmektir. Bu eğilimler genellikle, sosyalist demokrasiyi içeriğinden yoksun etmek, onu boş formalitelere dönüştürmek, pratik tartışmaların yerine cafcaflı söylevler getirmek, canlı ve verimli görüşler yerine kof cümleler ve hiçbir şeyi değiş-

(*) V. Lenin, Bütün Eserleri, c. 27, s. 433-434, rusça baskı.

tirmeyecek olan kararlara yer vermek şeklinde ortaya çıkar. Şekilcilik, bu günkü koşullarda, basmakalıpçılık ve bürokratizmin en direngen biçimidir. Bürokrat, kitlelere güvenmez, için için onların öneri ve ihtiyaçlarını hor görür. Bununla birlikte komünizm, kitlelerin partinin yönetiminde yarattıkları bir eserdir, herkesin bilincine işlemeli, herkesin eti kemiği olmalıdır. Bu nedenle komünist parti bürokratik eylemlere karşı yorulmak bilmeksizin bir mücadele yürütür ve emekçileri bu mücadeleye çağırır.

Komünizme geçiş döneminde, tarım kooperatiflerinde demokrasiyi geliştirmek ve güçlendirmek en başta gelen görevlerden biridir. Kooperatiflerin ortak ekonomilerinin yönetiminde demokratik biçim ve yöntemler geliştirilmeksizin ticari ve parasal ilişkilerde bir gelişme olmaz. Kolhozcularda ekonomi sorunlarına karşı ilgi, ancak kooperatifin genel kurul üyelerinin hakettikleri yerleri aldığı, kolhozun iç hayatıyla ilgili sorunları çözmek sözkonusu olduğunda sade kolhozcuların görüşlerinin belirleyici rol oynadığı yerlerde güç kazanır.

■ Devletin Bazı Görevlerinin Toplumsal Örgütlere Devredilmesi

Komünizme geçiş döneminde, demokrasi geliştiği ölçüde yepyeni bir eğilim ortaya çıkar. Bu eğilim, devlet görevlerinin kademeli olarak toplumsal örgütlere verilmesidir.

N. Kruşçev, SBKP'nin XXI. Kongresine sunduğu raporunda sovyet toplumsal örgütlerinin artık kültür, halk sağlığı, tedavi merkezleri ve sportif hareketlerle ilgilenmesi gerektiğini söylüyordu. Toplumsal örgütler şimdiden politik ve bilimsel bilgilerin halk arasında yayılmasına katkıda bulunmaktadır. Milis güçleri ve mahkemeler gibi devlet kuruluşlarına paralel olarak toplumsal örgütler

kamu düzeni ve güvenliğin korunması görevini üstlerine almalıdırlar.

Böylece tolpumsal örgütlerin hak ve görevleri gözle görülür ölçüde genişler. Bu herşeyden önce emekçi kitlelerin örgütlerini, örneğin sendikaları ilgilendirir. Bunların hak ve görevlerinin genişletilmesi sorunu, SBKP Merkez Komitesinin, 1957 Aralığında, tüm üyelerin katıldığı bir toplantısında alınan kararın konusu olmuştur. Sovyet sendikaları, bugün işçi ve memurların üretimin yönetimine katılması, iş örgütlenmesinin denetlenmesi, emekçilerin ücret ve günlük yaşantılarının kontrolü için daha da büyük olanaklara sahiptir. Sendika komitelerinin bundan böyle, üretim planlarının hazırlanmasına katılmaya, işletme yöneticilerinden planların uygulanması ve toplu sözleşme hükümlerinin yerine getirilmesi üzerine rapor istemeye hakları vardır. İşletmenin sendika komitesinin rızası olmadan, yönetim sorumluları, üretim normlarına ve baremlere göre kategoriler oluşturulması dışında, işçi yada memurları işten çıkaramaz. İşletmelerin sendika komiteleri, gerektiğinde, toplu sözleşme hükümleri uyarınca verdiği sözleri yerine getirmeyen, bürokratik zihniyet gösteren yada iş kurallarına uymayan ekonomik yönetim kademeleri sorumluları hakkında azle kadar varan yaptırımlar isteyebilir.

SBKP'nin XXI. Kongre kararları, halk sağlığı ve tedavi merkezleri sorunlarının da sendikaların yetkisinde olduğunu göstermektedir.

Devletin görevlerinin toplumsal örgütlere devredilmesi nedendir?

Çünkü, sosyalizm koşullarında, toplumsal yönetim yöntemleri devlet tarafından uygulanan yönetim yöntemlerinden çoğu kez çok daha etkilidir, toplumsal yöntemler halkın etkinliği üzerine kurulmuştur, yani insanlar kararnamelere, yukarıdan gelen buyruklara göre hareket et-

mez, ortaklaşa alınan ve dolayısıyla yerel koşul ve çıkarları daha iyi hesaba katan kendi kararlarından esinlenirler. Bu, insanlarda daha büyük bir heves uyandıran, onları ortaklık topluluklarıyla (kolektiviteleriyle) ilgili sorunlar üzerinde düşünmeye, toplumsal hayata katılmaya isteklendiren toplumsal yöntemlerin çok büyük avantajlarından biridir.

Bu yöntemlerin bir başka elverişli yönü daha vardır: İnsanlar kendi katkılarıyla, kendi çıkar ve düşünceleri hesaba katılarak alınan kararlara daha büyük bir istekle ve daha bilinçli olarak uyarlar. Bu nedenle, devletin görevlerinin toplumsal örgütlere devredilmesi, halkın inisiyatifinin özellikle değerli olduğu, en iyi sonuçları verebileceği alanlarda başlar (kültür, spor, boş zamanları değerlendirme gibi.)

Elbette ki, halkın inisiyatiflerini yönetim yöntemlerinin karşısına çıkarmak yanlıştır. Çünkü sosyalist devlet emekçilerin kendi örgütüdür ve temsili kuruluşları emekçilerin toplumsal örgütleridir. Bunlar toplumun üstünde yeralmış değildir ve iradelerini zorla kabul ettirmeye kalkışmazlar. İnandırma, yurttaşların politik bilincine seslenme sosyalist devletin etkinliğinde temel yöntemlerdir. Bu anlamda devlet örgütleriyle toplumsal örgütler arasında ilke ayrılığı yoktur.

Fakat, devlet, yine devlet olmaktan geri kalmaz; bu aşamada baskı yöntemleri uygulamayı henüz tamamıyla bir yana bırakmış değildir. Devlet örgütleriyle toplumsal örgütler arasında gerekli oranda inandırma yöntemleri baskı yöntemlerini tamamlar.

Toplumsal örgütlerin rolü, komünizme yaklaşıldığı ölçüde daha da büyümeye devam edecektir. Bugün iktidar tarafından yerine getirilen görevlerden hergün daha yenileri toplumsal örgütlere devredilecek, böylece devlet, ulusal ekonomideki gelişmenin ve halkın refahının yük-

seltilmesinin getirdiği temel sorunların çözümüne, toplumsal hayatın tüm yönlerinin koordinasyonuna, ülke savunmasına kendini adayabilecektir.

Bu, çok sayıda toplum örgütü gerektirir. Bunlar, en ufak bürokratizm ve şekilcilik izlerini bile ortadan kaldırmalı, eylemleri, çalışanların büyük inisiyatifinden, demokrasinin en üst düzeydeki gelişiminden destek almalıdır.

■ Devletin Yokolma Koşulları

Sosyalist demokrasinin gelişmesi, devletin yoklama koşullarını hazırlar. Marx ve Engels bu soruna bilimsel bir. temel kazandırmakta öncü oldular. Devletin sonsuza dek sürecek bir kuruluş olmadığını kanıtladılar. Toplumun düşman sınıflara ayrılmasından doğmuş olan devlet, sınıfsız komünist toplumun kurulmasıyla ortadan kalkmak zorundadır. Marksizmin kurucularına göre, bu değişim belirli bir anda, tepeden inme olmayacak, toplumsal koşullar ve insanların bilinci değiştikçe, adım adım meydana gelecektir. Engels, «Devlet 'yürürlükten kaldırılmaz', *sönümlenir*» diye yazıyordu.(*)

Devletin yokoluşunun somutta anlamı budur. Devletin yokoluşu, birincisi adım adım ortadan kaybolma, açıkça söylemek gerekirse, toplum içinde sürekli olarak kamu yönetimi ile uğraşan ve devleti oluşturan özel insanlar grubunun dağılması anlamına gelir. Diğer bir deyişle, devletin yokolması bitip tükenme yönünde sürekli bir gidişle, sonra da devlet aygıtının mutlak biçimde ortadan kalkışıyla, görevlerinin toplumun kendisine, yani toplumsal örgütlere, halkın tümüne devredilmesiyle olur. İkincisi, devletin yokolması, toplum üyelerine karşı baskı zorunluluğunun kademeli olarak kaybolması anlamına gelir.

(*) F. Engels, Anti Dühring, s. 320.

Sosyalist demokrasi kesinlikle bu yönde evrimleşir. Eğer giderek daha geniş kitleler kamu yönetimi ve üretimin yönetilmesine katılırlarsa, devletin hergün yeni yeni görevleri toplum örgütlerine devredilirse, apaçık ortadadır ki, özel bir devlet aygıtının gerekliliği günden güne azalacak ve sonunda ortadan kalkacaktır. Toplumsal örgütler emekçilerin etkinliğinden destek aldığında, büyük bir aygıt gereksiz olacaktır. Halk, kamu düzenini sağlamayı üstlenince, tabii ki, halk milisi güçlerini sayıca azaltmak olanağı ortaya çıkacaktır.

Baskı zorunluluğu da, giderek sıfıra inecektir. En önce, sömürücü sınıflar yokolduğunda, bunlara karşı baskı ihtiyacı ortadan kalkacaktır. Gelecekte, toplumun ne olursa olsun herhangi bir kesimine baskı yapma gereği kalmayacak, çünkü yurttaşlar hiçbir şekilde düzen altına alınmaksızın üretim ve yurt savunması alanlarında üstlerine düşen görevi yapacak, sosyalist hayatın kurallarını gözeteceklerdir.

Bununla birlikte, devletin yokoluşu, gelecekte artık yönetim organları olmayacağı anlamına gelmez. Yine toplumsal üretimi yönetmek gerekecek, ancak, şu farkla ki, bununla uğraşan artık devlet değil, kendi kendini yöneten toplum olacaktır. N. Kruşçev, SBKP'nin XXI. Kongresine sunduğu raporda, devletin yokolması sorunu, diyalektik biçimde ele alınırsa, sosyalist devlet yapısının kendi kendini yöneten bir komünist topluma dönüşmesi sorunudur, demektedir.(*)

Bu yönetim biçimi sosyalist demokrasinin gelişmesi ve yetkinleşmesi sonucunda ortaya çıkar. Öyleyse yokoluşun pratikte şimdiden başladığı söylenebilir. Devlet organları kademeli olarak kendi kendini yöneten toplum organlarına dönüşmektedir. Öte yandan, bu dönüşüm var

(*) N. Kruşçev, 1959-1965 Yılları İçin SSCB'nin Ulusal Ekonomisindeki Gelişmenin Temel Sayıları, s. 139.

olan toplumsal örgütlerin gelişimiyle hazırlanmıştır. Gelecekte parti örgütlerinin, devletin ve sendikaların biriktirdiği en iyi deneyleri tümüyle içerecek yeni tip bir toplumsal örgütün ortaya çıkması olasılığı büyüktür.

Yeni toplumun oluşumunda proletarya diktatörlüğü devleti büyük bir rol oynamıştır. Komünizmin nihai zaferine kadar gerekli olan bu devletin örgütleyici etkinliği olmasaydı sosyalizmi kurmak olanağı bulunmayacaktı. Lenin'e göre «ancak insanlar toplumsal hayatın yüzyıllardan beri bilinen, binlerce yıl boyunca bütün ahlak öğütlerinde tekrarlanan, en basit kurallarına, şiddet, baskı altında kalmadan, boyun eğmeden, adına devlet denilen bu özel zorlama aracı olmaksızın saygı göstermeye gittikçe alıştıklarında» devlet ortadan kalkacaktır.(*)

Devletin yokolması sorunu uluslararası koşullardan soyutlanarak incelenemez. Bu koşullar devleti yokolmaya götüren iç süreci durduramaz. Fakat bunlar, devletin görevlerini ve bunun sonucu olarak yurt savunması, barış ve güvenliğin korunması, uluslararası ekonomik işbirliği ve barış içinde birarada yaşamanın sağlanması için gerekli devlet organizmalarının az mı, çok mu varlığını sürdürebileceğini belirler.

Emperyalist devletler tarafından saldırıya uğratılma tehlikesi devam ettiği sürece, sosyalist devletin dıştaki düşmanlarının gizli kapaklı düzenlerine karşı savunma için gerekli kuruluşları zayıflatılamaz. Dıştan gelecek bir saldırıya karşı ülkenin savunulması görevi bütün bu dönemde devam edecek ve aynı şekilde silahlı kuvvetler ve haberalma servisleri de yerlerinde kalacaktır. Bu görev emperyalizm yok oluncaya kadar ortadan kalkmayacaktır.

(*) V. Lenin, Bütün Eserleri, c. 25, s. 500, rusça baskı.

Demek oluyor ki, devletin yokoluşu karmaşık ve çelişkili bir süreçtir. Diyalektiği, devletin bazı görevleri kademeli olarak değişime uğrar yada kaybolurken diğerlerinin sürdürülmesini hatta güçlendirilmesini gerektirmektedir.

O halde, devletin yokolmasından sözedebilir miyiz?

Evet, çünkü komünizme geçiş devresindeki gelişmenin gösterdiği genel eğilim bu yöndedir. Devletin bazı görevlerine ağırlık verilmesi ve bunların sürdürülmesi, elbette ki devletin yokoluş sürecini, bunun biçimlerini ve tempolarını belirler, fakat bu süreci hiçbir zaman durduramaz. Sosyalizm koşulları altında ülkenin savunma kapasitesinin arttırılması, toplum içinde demokrasinin gelişimini, kamu işlerine daima daha geniş emekçi kitlelerin katılmasının sağlanmasını engellememelidir. Demek ki, sosyalist devletin şu yada bu görevine ağırlık verilmesi hiçbir zaman yönetici aygıtın genişletilmesi yada güçlendirilmesi, hele hele baskı örgütlerinin geliştirilmesi demek değildir. Bu bakımdan, sosyalist rejim, burjuva rejiminden temelden ayrıdır.

Bugünkü uluslararası koşullarda, güçlü bir orduya, bir haber alma servisine ye güçlü bir savaş sanayiine sahip olmak gereklidir. Fakat bunlar sosyalist devletin tek güç kaynağını oluşturmazlar. Bu güç, en başta, toplum temelinin sağlamlığından, halkın sosyalizm davası uğruna kendini feda etmesinden ileri gelir. Lenin, «Burjuvazi için devlet, yalnızca kitleleri yönetim aracının bütün gücü ile burjuva yöneticilerinin istediği yöne sürükleyebildiği sürece güçlüdür. Bizim güç anlayışımız çok başkadır. Bizim için devlet, kitlelerin bilinci sayesinde güçlüdür. Devlet, kitleler herşeyi bildiğinde, herşey hakkında yar-

gıya varabildiğinde ve bilinçli olarak eyleme geçtiğinde güçlüdür,» demiştir.(*)

Devletin güçlenmesi ile yok oluşu arasında çelişki yoktur; temelde, biri diğerinin koşullarını hazırlar.

■ Komünizme Geçiş Döneminde Marksist-Leninist Parti

Komünizme geçiş döneminde sosyalist demokrasinin gelişmesinin belirgin yönü, komünist partinin yönetici güç olarak oynadığı rolün artmasıdır. Bu zorunludur, çünkü tüm toplumun ve komünizmin kuruluşunun çıkarı gereğidir.

Komünist toplumun kuruluşu nesnel yasalar tarafından yönetilmekle birlikte kendiliğinden olmaz. Burada emekçilerin kesin bir hedefe yöneltilen ve önceden hazırlanan planlara uygun olarak tek bir irade tarafından yönetilen bilinçli etkinliklerine giderek daha büyük bir rol düşer. Bu dönemde, toplumsal gelişmeyi yöneten yasaların iyice bilinmesine ve milyonlarca emekçinin deneyinin daima hesaba katılmasına her zamankinden fazla ihtiyaç vardır. Fakat yine bu dönemde toplumsal süreçleri bilinçli olarak yönetmek için en elverişli koşullar meydana gelir: Ekonomik güçler büyür, toplumun örgütlenişi yetkinleşir, tüm toplumsal tabakalar daha sıkı biçimde birleşir.

Fakat yeni ve geniş olanaklar, ancak komünizmin kuruluşunda bilinçli unsur olan Marksist-Leninist partinin yönetici rolünün genişletilmesi koşuluyla gerçekleştirilebilir. Bu dönemde parti, halk kitlelerinin yaratıcı çalışmasını kesin bir hedefe yöneltmek ve örgütlemek için, gerçek hayatın nesnel eğilimlerini enine boyuna öğrenmiştir,

(*) V. Lenin, Bütün Eserleri, c. 26, s. 263, rusça baskı.

bilimsel teori ile silahlanmıştır, gerçekler karşısında dikkatlidir.

Partinin rolü, yine devletle toplumsal örgütler arasındaki ilişkilerde oluşan değişimler nedeniyle de büyür. Devlet, görevlerini toplumsal örgütlere devrettiği ölçüde, parti toplumun tümünün yöneticisi ve tüm toplumsal örgütlerin kılavuzu olarak giderek ön plana çıkar. Parti devletin yokoluşu sürecini yönettiği gibi, komünizme yaklaşıldığı oranda yeni görevlerini yerine getirmelerine yardım ettiği sendikaların ve diğer toplumsal örgütlerin çalışmalarını da yönetir.

Partinin birleştirici eylemi olmazsa, toplumsal örgütlerin bağımsız etkinliklerinin yoğunlaştırılması, yerel yönetim örgütlerinin yetkilerinin arttırılması, sürekli olarak yönetim örgütlerinin merkezden dışarıya kaydırılması, kısacası demokrasinin gelişiminin tüm öğeleri, toplum için elverişsiz bazı sonuçlara varmak, özellikle de içinde bulunulan çevreye aşırı bağlılık zihniyetini güçlendirmek tehlikesiyle karşılaşır. Bu zihniyet tehlikelidir, çünkü şu yönetim kademesinin yada bu bölgenin çıkarları uğruna, ulusal çıkarları, devletin genel çıkarlarını feda etme anlamına gelir, bu ise genel görevlerin yerine getirilmesine zarar verir. Parti tüm bu eğilimlerden arınmış bir örgüttür, daima tümüyle halkın çıkarlarının hizmetindedir, herhangi bir soruna yaklaşırken bu çıkarlardan esinlenir. Özellikle Sovyetler Birliği gibi çok uluslu bir ülkede bu çok önemlidir. Parti, sovyet rejiminin çelik çekirdeğidir. Partinin komünist ideoloji ve amaçların ortaklığı temeline dayanan birliği ve demokratik merkeziyetçiliği komünizmi kuran topluma muazzam bir güç kazandırır.

Partinin rolünün büyümesinin onun sorumluluğunu da artıracağı açıktır. Komünizmin kuruluşunu yöneten ilk Marksist parti olan Sovyetler Birliği Komünist Partisi'nin

değerli deneyimi partinin çalışmasında hangi yönlerin özellikle önem taşıdığını gösterir.

Yeniyi yaratıcı bir ruhla araştırmaksızın, artık duruma uygun olmayan eskimiş örgüt biçimleri ve çalışma yöntemlerini enerjik biçimde değiştirmeksizin komünizmin kuruluşu gibi karmaşık bir işi yönetmek olanaksızdır. Gelip geçici heveslere kapılanların ve adamsendecilerin çoğu kez hâlâ ve daima, dün ve evvelki gün kusursuz işe yarayan, fakat bugünse yerlerini daha ileri yeni yöntemlere bırakması gereken yöntemleri kullanmak eğiliminde oldukları hatırlanırsa yukarıdaki niteliklerin son derece değerli olduğu açıkça anlaşılır. Düne ait birçok ölçüt komünizmin kuruluşu dönemi için artık geçerli değildir. Bugün, ancak daha hızlı, daha çabuk ve daha az çabaya maledilerek kazanılan başarılar, bu anın büyük ihtiyaçlarına cevap verebilirler. Başarıyı belirleyen etkenler, en küçük bedel karşılığında, en büyük hızla ilerlemek, sosyalist sistemin bütün olanaklarını ve elverişli yönlerini günü gününe keşfetmek ve bunlardan yararlanmaktır.

Parti hiç kimsenin elde edilen sonuçlarla yetinmesine izin vermez, herkesi daima ilerlemeye, örneği olduğu yaratıcılığa çağırır; bunu altedebilmesi gereken güçlükleri gizlemeden, yanlışları sessizce geçiştirmeden, halkın tüm güçlerini, zamanı gelen yeni görevlerin yerine getirilmesine yönelterek yapar. Böyle bir yönetim sayesinde halkın yaratıcı güçleri iki kat artmış ve sosyalist toplumun aşama aşama komünist topluma dönüşümü başarı ile başlatılmıştır.

Yeni toplumsal dönüşüm geliştiği ölçüde, parti Marksizm-Leninizmin teorisinin o zamana kadar hiç karşılaşmadığı, yada en geniş biçimleri için çözümlediği sorunlarla sürekli olarak karşı karşıya gelir. Bu koşullarda teori alanında yaratıcı atılganlık, ileriye doğru hareketin vazgeçilmez bir önkoşulu halini alır. Sovyetler Birliği Ko-

münist partisi, hayatın önüne çıkardığı en karmaşık sorunları bile başarıyla çözmüştür. Bunun kanıtı olarak SSCB'de komünizmin kuruluşunun ve uluslararası durumla komünist hareketin en başta gelen sorunlarını yeni bir ışık altında inceleyen SBKP XX. ve XXI. kongrelerinin Marksist-Leninist teoriye katkısını hatırlamak yeter.

SBKP'nin etkinliği, teoriyi geliştirmenin, metin yorumcularına yada tembel düşünürlere yakışır biçimde, teşbih çeker gibi alıntılar yapmak olmadığını açıkça gösteriyor. Teoriyi geliştirmek, hayatı dikkatle incelemek ve sentezini yapmaktır. Bugün en önemli olan, komünizmin teorisini yaymakla yetinmeyip, Marksizm-Leninizmin ilkelerini yaratıcı biçimde pratiğe ve komünizmin kuruluşunun temel görevlerinin yerine getirilmesine uygulamak üzere güçleri birleştirmektir. Bu koşullarda, teori ile pratiğin birliği her zamankinden daha önemlidir.

Komünist toplumun kuruluşunu somut biçimde yönetmek için, görevlerini en ince ayrıntılarına kadar bilen uzman kadrolara ihtiyaç vardır. Bu nedenle SBKP, örgütlerinin ve üyelerinin çabalarını, ekonominin, tekniğin somut incelenmesine, ekonomi yasalarının ve bunların ortaya çıkış biçimlerinin araştırılmasına yöneltir. «Genel olarak» komünist düşünceleri yaymakla yetinenlerin, komünizmin kuruluşu devresinde kitleleri günümüzün yüce görevlerini tamamlamaya götürebilecek eylem adamlarının gerekli olduğunu anlayamayanların hesapları yanlış çıkacaktır.

Bu dönemde, örgütlenme çalışmalarının önemi buradan ileri gelir. Bir kez politik çizgi saptandıktan sonra, temel görevler, yöneticilerin seçilmesi, binlerce, binlerce insanın çalışmasının açık ve kesin olarak örgütlenmesi, işletmelerin uyumlu çalışmasını, kolhozların kollektif ekonomisinde atılım yapılmasını, kolhoz gelirlerinin artmasını, emekçilerin kültür ve bilinçlerinin yükselmesini

sağlayacak somut önlemler alınmasıdır. Sovyetler Birliği Komünist Partisinin özelliği, lafla yetinmeyip yoğun bir pratik çalışmayla pekişen yönetici kavramıdır.

Partinin kitle ile olan bağlarının sıkılaştırılması büyük önem kazanır. Partinin ortaya attığı siyasi direktifler, komünizmin kuruluşuyla ilgili planlar, halkın görüşlerini ne denli hesaba katıyorsa, halkın sağduyusuyla yaratıcı inisiyatifini ne denli biraraya getiriyor, binlerce emekçi bu planların ne denli bilincine varıyor ve bunları kendi davaları olarak benimsiyorsa o denli başarıyla uygulanır. Emekçi kitlelerle bağlarını durmaksızın sıkılaştıran ve güçlendiren Sovyetler Birliği Komünist Partisinin deneyimi bunu parlak biçimde doğrular.

Parti, ancak kendi saflarında demokrasiyi geliştirmek koşuluyla kitlelerin yaratıcı çalışmasının başına geçebilir ve sosyalist demokrasiyi yaygınlaştırabilir. Son yıllarda, SBKP'de parti hayatında Leninist ilkelere kesinlikle bağlanma kararı alınması, yalnızca o anın somut ihtiyaçları gereği olmayıp, daha geniş hedeflere yöneliktir. Partinin çalışmalarının inandırma, politik eğitim, zorlama yerine açıklama ve ikna temellerine dayandığı bilinmektedir. Bu nedenle partinin hayata geçirdiği çalışma planları, komünist toplum hükümetlerinin yöntemleri için örnektir. Partinin iç hayatı, üyelerde komünist bilinç, daha şimdiden komünist insan niteliklerini müjdeleyen karakter çizgileri ve yaşama kuralları geliştirir. Parti ideolojisi, ilkeleri ve yaşama kurallarının tüm toplumun ortak özellikleri olacağı zamanlar da gelecektir. O zaman, bütün insanlar gerçekten bilinçli komünistler olacaklardır.

6 SSCB'DE KOMÜNİZMİN KURULUŞUNUN ULUSLARARASI ÖNEMİ

Sovyetler Birliği'nde komünizmin kurulması iki toplumsal sistemin bulunduğu bir dünyada yapılmaktadır. Bu olgu, komünizmin kuruluşunun getirdiği sorunların çözümü için büyük bir uluslararası önem taşır. Komünizmin kuruluşunda kazanılan her zafer, yalnız SSCB'nin iç hayatında bir gelişim aşamasını temin etmekle kalmaz, aynı zamanda büyük bir uluslararası olaydır. Ekonomik ve teknik ilerlemeler, hayat düzeyinin yükselmesi, demokrasinin gelişmesi yalnız sovyet yurttaşları için değil, iki sistem arasında başlatılan ekonomik, politik ve ideolojik yarışma bakımından da çok önemlidir.

■ SSCB'nin Kapitalist Ülkelerle Ekonomik Yarışının Önemi

Sovyetler Birliği, komünizm yolunda, kapitalizme karşı büyük bir ekonomik zafer kazanmak zorundadır. Burada söz konusu olan, SSCB'nin kişi başına üretim alanında

en gelişmiş kapitalist ülkeleri hızla geride bırakma biçimindeki başlıca ekonomik görevidir.

SSCB, kapitalizmle yarışında, dört ülkeye yetişmek ve bunları aşmak zorundadır: Bu ülkeler, Amerika Birleşik Devletleri, Federal Almanya Cumhuriyeti, İngiltere ve Fransa'dır. Fakat, SSCB'nin ekonomik başarılarını Amerika Birleşik Devletlerinin sayılarıyla karşılaştırmak gelenekleşmiştir, çünkü, bu en güçlü kapitalist ülkedir. Birleşik Devletlerin ekonomik sayılarını aşmak, kapitalizmin en büyük başarılarını, toplumsal ve ekonomik bir sistem olarak ulaşabildiği tavanı geride bırakmak demektir.

Sovyetler Birliği'nin acil hedef olarak Birleşik Devletleri aşmayı saptaması, dünyanın ilk sosyalist ülkesinin bugün elinde bulunan olanakların, büyük ekonomik potansiyelinin kanıtıdır. Birleşik Devletlerin üretim düzeyine ulaşmak, artık Sovyetler Birliği için, kimi insanların otuz-kırk yıl önce düşündüğü gibi gerçekleştirilemeyecek birşey değildir. Bugün, Amerika Birleşik Devletler'inin örneğin buğday, tahta ve şeker gibi bazı ürünler için üretim düzeyi Sovyetler Birliği tarafından aşılmıştır. Demir madeni ve kömür çıkarılması, font ve çelik üretimi, bazı makine ve araç imali, pamuklu ve yünlü kumaşlarda fark çok aza indirilmiştir. Sovyet halkı tamamıyla gerçekleştirilebilecek bir amaç saptamıştır: Kişi başına et, süt ve tereyağı üretiminde, önümüzdeki yıllarda, Amerika Birleşik Devletleri'ni geride bırakmak.

SSCB'de, ekonomi ve kültürün gelişiminde yedi yıllık planın uygulanmasıyla (1959-1965), bu temel ekonomik görevin yerine getirilmesinde önemli bir aşama geride bırakılmış olacaktır. Kapitalizmle barışçı ekonomik yarışta olanaklar elverdiğince barışçı zaman kazanılması, bu yedi yıllık kalkınma döneminin en büyük sorunudur. Sovyetler Birliği gelecek yıllarda, ekonomide, kültürde ve halkın maddi refahında yeni ve güçlü bir atılım yaratacaktır.

Toplam sanayi üretimi hacminin, 1965'de, 1958'dekine oranla % 80 arttırılacağını söylemek yeter. Bu muazzam bir sayıdır: Sanayi üretimi, yedi yıl içinde, 20 yılda meydana getirilene eşit bir artış gösterecek demektir.

Sovyetler Birliği'nin gelecek için yaptığı planlar, önümüzdeki 15 yıl için hazırlanmıştır ve daha da büyük bir program içerir. Bu dönem için, üretim güçlerindeki gelişmenin temel eğilimi, N. Kruşçev'in 1957 Kasımında Yüksek Şûra önünde okuduğu raporda taslak halinde sunulmuştur. İlk kabullere göre, önümüzdeki onbeş yıl içinde Sovyet sanayisinin kilit dalları üretimlerini iki yada üç kat arttıracaktır. Yıllık sanayi üretimi şu düzeye çıkarılacaktır: Demir madeni çıkarılması 250-300 milyon ton, dökme demir üretimi 75-85 milyon ton, çelik üretimi 100-120 milyon ton, kömür çıkarılması 650-750 milyon ton, petrol çıkarılması 350-400 milyon ton, doğal gaz elde edilmesi ve gaz üretimi 270-320 milyar metre küp, elektrik üretimi 800-900 milyar kilowatt-saat, çimento üretimi 90-110 milyon ton, şeker üretimi 9-10 milyon ton, yünlü kumaş üretimi ,550-650 milyon metre, deri ayakkabı üretimi 600-700 milyon çift. Bu, hayat tarafından şu yada bu doğrultuda düzeltilecek olan bir öngörüştür. Ancak bu düzeltme, en büyük olasılıkla, öngörülen planların gerçekleştirilme sürelerinde kısaltmalar biçiminde olacaktır.

Ekonomik planların gerçekleştirilmesinden, Sovyetler Birliği'nin daha 1965'de bazı temel maddelerin toplam üretiminde Amerika Birleşik Devletlerini geçeceği sonucu çıkacaktır, başka ürünlerde de Birleşik Devletlerin bugünkü sanayi üretimi düzeyine yaklaşacaktır (1958-1959). Başlıca tarım ürünlerinin toplam ve kişi başına üretiminde ise, SSCB, Amerika Birleşik Devletleri'nin bugünkü düzeyini aşacaktır.

1965'de kişi başına sanayi üretimi konusunda Amerika Birleşik Devletleri'nin ulaştığı düzey aşılmasa bile, hal ne olursa olsun, Avrupa'nın gelişmiş kapitalist ülkeleri -İngiltere, Federal Alman Cumhuriyeti ve Fransa- geride bırakılacaktır.

Bundan sonra, büyük bir olasılıkla kişi başına sanayi üretimi alanında Amerika Birleşik Devletleri'ne yetişmek ve onu geçmek için beş yıl daha gerekecektir. Bunun sonucu olarak, Sovyetler Birliği o anda yada daha önce mutlak üretim hacmi için olsun kişi başına üretim için olsun, dünyada ilk sırayı alacaktır. *Bu, uluslararası arenada, kapitalizmle barışçı ekonomik yarışmada sosyalizmin kazandığı dünya çapında önem taşıyan bir tarihi zafer olacaktır.*

Ekonomik planda Birleşik Devletler'e ulaştıktan sonra, Sovyetler Birliği'nin komünizmin kuruluşunu tamamlamış olacağını düşünmek bu konuyu çok basite indirgeyen bir tutum olur. Hayır, N. Kruşçev'in SBKP'nin XXI. Kongresine sunduğu raporda belirttiği gibi bu son durak değildir. «Daha doğrusu, bu en gelişmiş kapitalist ülkeleri yakaladıktan ve bu noktada geride bıraktıktan sonra ileriye doğru yürüyüşümüze devam edeceğimiz bir ara istasyondur.»(*) Sovyetler Birliği'ndeki emekçiler, bu planların gerçekçi olduğuna mutlak biçimde inanırlar. Bu inanç, Sovyetler Birliği'nin ulusal ekonomisinin kapitalist ülkeler için olanaksız derecede hızlı ilerlemesine dayanır. SSCB'de, 40 yıl içinde (1918-1957) sanayi üretiminin yıllık ortalama artış temposu % 10,1 idi, oysaki Amerika Birleşik Devletleri'nde bu hız % 3,2'yi aşmıyordu. 1952-1958 yılları arasındaki dönemin sayıları ise şöyledir: SSCB için % 1,4, ABD'de ise % 1,6 artış. Ekonomik ge-

(*) N. Kruşçev, 1959-1965 Yılları İçin SSCB'nin Ulusal Ekonomisindeki Gelişmenin Temel Sayıları, s. 131.

lişme tempoları arasındaki bu oranın gelecekte de aynı kalacağı sanılıyor.

Sovyet emekçilerinin inancı yine, SSCB'nin güçlü bir sosyalist sanayiye, büyük çapta makineli tarıma, en karmaşık teknik görevleri yerine getirebilecek yüksek düzeyde uzman kadrolara ve bitmez tükenmez doğal kaynaklara sahip olduğu olgusu üzerinde temellenir. Bütün bunlar üretimin artması ve halkın hayat düzeyinin yükselmesi için sonsuz olanaklar sağlar.

SSCB'de komünizmin kuruluşu için öngörülen planların önemi, diğer sosyalist ülkelerin gelişmesi için saptanan hedefler ve kazanılan başarılar sayesinde daha da artar.

■ Sosyalist Ülkelerin Komünizme Doğru Düzenli İlerleyişleri

Şimdiki yedi yıllık plan dönemi, yalnızca SSCB'nin çok gelişmiş kapitalist ülkelerle olan ekonomik yarışında belirleyici bir aşamayı göstermekle kalmayacaktır. Aynı zamanda, tüm dünya sosyalist sisteminin de kapitalizmle ekonomi yarışında belirleyici bir aşama söz konusudur. Ekonomi uzmanlarının hesaplarına göre SSCB'nin ulusal ekonomisinin gelişmesinde yedi yıllık planın yerine getirilmesi ve aşılması ve diğer sosyalist ülkelerin ekonomik gelişme planlarının uygulanması sonucunda sosyalist kamp, 1965'de *dünya sanayi üretiminin yarısından fazlasını üretecektir*. O zaman, sosyalizm dünyanın egemen sistemi durumuna gelecektir.

Sosyalist kampın ekonomik ve politik bakımdan gelişmesinde kazanılan başarılar, *insanlığın komünizme doğru yürüyüşünün hedefleri* sorununa yeni bir tarzda yaklaşmayı sağlıyor. Tek bir ülkede sosyalizmin kurulu-

şunun olanaklı oluşu sorunu, daha kısa bir zaman önce komünist harekette tartışma konusuydu. Bu sorunun cevabını tarihin yürüyüşü verdi. Sovyetler Birliği'nde sosyalizm hem tam, hem de kesin bir zafer kazandı. Bugün Sovyetler Birliği'nde kapitalizmi yeniden kurabilecek yada sosyalist kampı ortadan kaldırabilecek herhangi bir güç dünya üzerinde mevcut değildir. SSCB için kapitalizmin yeniden kurulması diye bir tehlike yoktur.

Hayat şimdi teorik ve politik alanda ilke bakımından önem kazanan yeni bir sorun ortaya koymuştur. Sosyalist ülkelerin komünizme doğru gelişmelerinin nasıl meydana geleceği sözkonusudur. Sovyetler Birliği Komünist Partisi'nin XXI. Kongresi bu soruyu cevaplandırdı. N. Kruşçev'in raporunda şöyle deniliyordu: «Teorik olarak, sosyalist ülkelerin sosyalist rejimin sağladığı olanaklardan yararlanarak az çok aynı zamanda toplumsal evrimin bir üst aşaması olan komünizme geçeceklerini kabul etmek yerinde olur.»(*)

XXI. Kongrenin bu kararı komünizmin kuruluşunun pratiği için çok büyük bir değer taşır. Birincisi, komünizmin kuruluşunun tüm dünyada kapitalizme karşı zafer kazanılmasından önce olabileceğini kabul eder. Dünya sosyalist kampı, halkların komünist topluluğuna temel oluşturacaktır. İkinci olarak da XXI. Kongre kararlarından, gelişme düzeyleri arasındaki farklara rağmen, sosyalist ülkelerin hemen hemen aynı zamanda komünist toplum aşamasına ulaşacakları anlamı çıkmaktadır.

Bu hayranlık verici görüşler, sosyalist ülkeler emekçilerini esinlendirir ve komünizmin nihai zaferine olan inançlarını kuvvetlendirir.

Sosyalist ülkelerin komünist toplum aşamasına az çok aynı zamanda geçmeleri olanağı nereden ileri gelir? Bu

(*) Aynı yerde, sayfa 147.

olanak, dünya sosyalist sisteminin ekonomik gelişiminin yasalarınca belirlenmiştir.

25. bölümde, dünya sosyalist sisteminin, diğer bazı yasalarla birlikte, uyumlu ve oranlı gelişim yasasınca yönetildiğini söylemiştik. Eskiden ekonomik bakımdan geri kalmış durumda olan ülkeler bu yasaya göre, yardımlaşma ve işbirliğine dayanarak hızla kalkınabilir ve ekonomileriyle kültürlerini gelişmiş ülkelerin düzeyine yükseltebilirler. Tüm ülkelerin ekonomik ve kültürel gelişmelerinde bir genel çizgi belirir. Buradan, Sovyetler Birliği ve diğer sosyalist ülkelerin az çok aynı zamanda komünizme geçmeleri olanağı ortaya çıkar.

Bu planın belirleyici etkenleri nelerdir?

Bunlardan ilki, sosyalist birikimin hızlı temposudur. Sosyalist ekonomi, tüm ülkelerin her yıl yapılanma çalışmalarına büyük miktarlar yatırmalarını ve böylelikle ulusal ekonomilerinin tümünde hızlı bir gelişmeyi olanaklı kılar. Tarihsel deneyim, ekonomik bakımdan güçsüz ülkelerin ekonomilerini hızlı tempolarla kalkındırabileceklerini göstermiştir. Elbette ki, geri kalmışlık durumundan ilerlemeye doğru sıçrama yapabilmek için, büyük çabalar gerekir, fakat Sovyetler Birliği'ndeki sanayileşmenin tarihsel deneyimi bu çalışmaların karşılığının tam olarak alındığını göstermiştir.

İkinci etken, ekonomik bakımdan geri ülkelerin sanayi alanında gelişmiş sosyalist ülkelerin yardımıyla kuracakları en modern teknik temele dayanabilmeleridir. Geri kalmış sosyalist ülkelerin gelişmiş ülkeler düzeyine yükseltilmesi aralarında rekabet yaratmaz, dünya sosyalist sisteminin tümünün coşkun bir atılımla gelişmesi ve ileriye doğru genel hareket içinde hızla yol alması için en elverişli koşulları bir araya getirir.

Üçüncü etken, sosyalist kamp içinde yaratılan uzmanlaşma ve işbirliğinin elverişliliğidir. Bu her ülkenin, yal-

nız kendi ihtiyaçlarını karşılamakla kalmayıp kardeş ülkelerinkini de hesaba katarak, hangi ürün için en elverişli koşullara sahipse onun seri imalatını örgütleyebilmesi sayesinde olur. Seri imalat en gelişmiş ülkelerin iş üretkenliği düzeyine yaklaşmayı, geniş ölçüde modern tekniğin ve en ileri yöntemlerin yaygınlaşmasını sağlar.

Dördüncü etken, sosyalist ülkeler arasındaki yardımlaşmadır. Gelişmiş ülkelerin verdiği krediler, fabrika donanımları sağlanması, teknik belgelerin karşılıksız olarak iletilmesi, kadrolar oluşturulmasında katkıda bulunmak gibi yardımlar, sosyalist ülkelerin ekonomik gelişmeleri arasındaki farkların ortadan kaldırılmasına en etkin biçimde yardımcı olur. Sosyalist ülkeler arasındaki yardımlaşma, en başta her ülkenin ekonomik kaynaklarının gelişmesine ve sanayileşmesine katkıda bulunacak tarzda yapılır. Fakat, yapılacak yardımın her ülkenin kendi çabalarını yok etmeyip tersine, komünizm yönünde hareketinin daha da hızlı tempolara erişmesini gerektirecek biçimde olduğu kendiliğinden anlaşılır.

Komünist toplum tüm sosyalist ülkelerde kurulduğunda, bu, onların halklarında çok büyük bir ilerlemeye yol açacak ve bu ilerleme tüm dünyada çok önemli değişmeler yaratacaktır.

■ Komünizmin Kuruluşunun Dünya Evrimi Üzerindeki Etkileri

SSCB'de komünizmi kurma çabalarının kazandığı başarılar ve halk cumhuriyeti ülkelerinin gerçekleştirdikleri, günümüzün başlıca sorununun, yani dünyayı bir atom savaşından kurtarma probleminin çözümü için çok geniş olanaklar yaratır.

Barışçı dünyanın öncüsü olan dünya sosyalist kampı, saldırgan emperyalist çevrelerin hayallerini başlarına yıkmaktadır. Komünizmin kuruluşu yeni yeni başarılara eriştikçe, sosyalist kampın bu kurtarıcı görevi daha da açık bir biçimde ortaya çıkmaktadır. SBKP'nin XXI. Kongresinin gösterdiği gibi, bu başarılar, *dünya savaşı tehlikesini insanlığın hayatından defetme olanağı* yaratabilirler.

Yakın geleceğin bir tablosunu göz önüne getirelim. Sovyetler Birliği dünyanın birinci sanayi ülkesi halini alacaktır. Halk Çin'i büyük bir sanayi devleti olacaktır. Tüm halk demokrasisi devletleri, mutlu ve çok gelişmiş ülkeler olacaklardır. Bu dönemde, batılı barışçı devletler de ekonomik durumlarını kuşkusuz düzeltmiş olacaklardır. Dünya işçi hareketi daha da örgütlü ve güçlü olacaktır. Demokratik güçler, tüm dünyada yeni ilerlemeler gösterecektir.

Bütün bunlar, dünya arenasındaki güçler ilişkisini barış ve sosyalizmin lehine değiştirecektir. Dahası tüm dünyada sosyalizmin zaferinden önce savaş, halkların hayatından uzaklaştırılacaktır. Elbette ki bu kendi kendine olamaz, çaba gerektirir, savaş kışkırtıcılarının çevirdiği dümenleri bozmak için halkların yorulmak bilmez mücadelesini ve sürekli uyanıklığını gerekli kılar. Fakat daha şimdiden, savaşlara ebediyen son verme umudu halkları coşturmamazlık edemez, genel barışı kurtarmak için yaptıkları mücadeleyi güçlendirmemezlik edemez. Bu, dünya sosyalist kampının büyük bir yararlılığıdır.

SSCB'de komünizmin kuruluşunun getirdiği umutların ışığında, kapitalist ülkeler işçilerinin olanakları bambaşka bir biçimde belirmektedir. Burjuvazi şimdiye kadar yeni toplumun kuruluşunun kusur ve güçlüklerinden yararlanabiliyordu. Fakat, bu olanaklar tükenmektedir. Sovyetler Birliği'ndeki *emekçilerin dünyada en kısa işgününe, en az*

toplam haftalık iş saatine, en yüksek hayat düzeyine sahip olacakları günler uzak değildir.

Sosyalist demokrasi ve kültürün ilerlemeleri gibi, bu da, en inandırıcı ve en basit biçimde kapitalist ülkelerdeki emekçi kitlelere sosyalist sistemin elverişliliğini gösterecektir. Marksizm-Leninizmin çekiciliği artacak ve milyonlarca insan bilimsel sosyalizmin saflarına kazanılacaktır. Bütün bunlar, yeni toplumsal düzene geçmek için eylemde bulunan güçler cephesini genişletecek ve güçlendirecektir. Emekçilerin toplumsal kurtuluşu, daha büyük hızlarla oluşacaktır.

Sovyetler Birliği'nde komünizmin kuruluşunun başarıları onu ekonomik alanda en güçlü ülke haline getirdiğinde ve sosyalist kampın sanayi üretimi hacminin büyüklüğü bakımından kapitalist dünyayı geride bırakmasını sağladığında, bu durum Asya, Afrika ve Latin Amerika'nın geri bıraktırılmış ülkelerini derinden etkileyecektir.

Sosyalist kampın, bu ülkelerin ekonomik ve kültürel geriliklerinin üstesinden gelmeleri için yaptığı yardım daha da etkili biçimde olacaktır. Sosyalist ülkeler halkları, bu yardımı, kapitalizmin en korkunç acılara, kölece çalışmaya, yoksulluğa, açlığa ve ulus olarak alçalmaya ittiği çalışan insanlığın bu kesimine karşı uluslararası bir görev kabul ederler. Sosyalist ülkelerin en gelişmiş olanları, ekonomik gelişmesi emperyalizm tarafından frenlenen ülkelere yardımda bulunurken, esinlendikleri uluslararası dayanışma ilkelerini daha da geniş ölçüde uygulayacaklardır.

Komünizmin gelecekteki zaferleri, doğunun kurtarılan ülkeleri halklarının tarihi evrim yollarını seçmelerini derinden etkileyecektir. Bu ülkelerin emekçileri, tüm ulusal ve demokratik unsurları, ezilen ve sömürülen insanlığa Marx, Engels ve Lenin'in bilimsel sosyalizmi tarafından işaretlenen tek yolun gerçek bağımsızlığa, kur-

tuluşa ve gerçek demokrasiye götürdüğüne daha içten inanacaklardır.

SSCB'de komünizmin kuruluşunun ilerlemeleri sayesinde insanlığın önünde açılan ufuklar bunlardır. Bu umutlar, Sovyetler Birliği emekçilerini barış, demokrasi ve tüm dünyada toplumsal ilerlemeler için en kararlı toplumu, komünist toplumu kurma mücadelelerinde cesaretlendirir.

yirmiyedinci bölüm

KOMÜNİST TOPLUM

Marx, yeni rejimin en üst aşamasının, yani komünizmin gerçekleşme koşullarını belirtirken şöyle yazıyordu: «...İnsanların işbölümüne kölece bağlılığı ve bununla birlikte kafa emeğiyle kol emeği arasındaki farklar ortadan kalktığında, çalışma sadece yaşamanın yolu olmayıp, en başta gelen hayati ihtiyaç halini aldığında, bireylerin uyumlu gelişmesiyle birlikte, üretici güçler de arttığında ve ortak zenginlik kaynakları bolluktan taştığında, ancak o zaman... toplum bayrağına şu sloganı yazabilecektir: *Herkesten yeteneğine göre, herkese ihtiyacına göre!*»[*]

Marx tarafından ifade edilen bu koşullar, daha önceki bölümde sözü edilen eğilimlerin gelişmesi sonucunda başta Sovyetler Birliği olmak üzere sosyalist ülkelerde adım adım yaratılmaktadır. Tarihin mantığına göre, bunlar komünizmin mutlak zaferi ile sonuçlanacaktır.

---

[*] K. Marx, F. Engels, Gotha ve Erfurt Programlarının Eleştirisi, s. 25.

Bu en yüksek yeni rejimin doğuşu, uzak olmayan bir gelecekte gerçekleşecektir. Bu nedenle komünizmin ne olduğu sorunu, günümüzde milyonlarca emekçi için büyük bir pratik önem kazanmıştır. Onlar büyük olsun, küçük olsun, kahramanca olsun, sıradan olsun gayretlerinin, günlük çalışmalarının sonucunda doğacak olan toplumun nasıl olacağını bilmek istiyor ve bilmelidirler.

Toplum bilimi bunu cevaplandırabilir mi? Evet, elbette, eğer yeni toplumdan ayrıntılarıyla değil de ana çizgileriyle söz edilmek isteniyorsa.

Komünizmin zaferinin, tarihi evrimin sonu demek olmadığını, komünist toplumun da evrimleşmekten ve gelişmekten geri kalmayacağını unutmamak gerekir. Bu nedenle birkaç yüzyıl sonra neler olacağını, hele binlerce yıl sonra toplumun nasıl olacağını önceden söylemek olanaksızdır. Fakat bizimle aynı kuşaktan olanların çoğunun göreceği komünizmin nasıl olacağı, gelişiminin ilk aşamasında komünist rejimin nasıl bir toplum düzeni olacağı sorularına bugünden cevap vermek olanağı vardır. Marksizm-Leninizm teorisi bize bu olanağı sağlar.

Fakat bu teori, komünizmi daha önceden saptanmış bir şemaya uydurmaya kalkışmaz; yalnızca, o zamanki hayatın gösterdiği eğilimlerin incelenmesine dayanır. İnsanlığın komünist geleceği bu eğilimlerden doğacaktır.

1 GENEL REFAH VE BOLLUK TOPLUMU

Komünizm, yokluğun ebediyen sona erdiği, tüm insanlara refahın sağlandığı toplumdur.

Bu düzende, emekçilerin binlerce yıllık rüyası olan bolluğun gerçekleştiği görülür. Bu bolluğun yolu üretim araçlarının özel mülkiyetine son veren, insanın insan tarafından sömürülmesini, toplumsal düzenin baskıyla elde edilmesini ortadan kaldıran sosyalist dönüşümler sayesinde açılır. Bu dönüşümler üretim güçlerinin gelişmesini önleyen engelleri yıkar, maddi değerlerin bolluğuna kavuşmak için zorunlu olan uzun süreli ve güçlü teknik temelin yaratılmasını sağlar.

Komünizmin maddi temeli, herşeyden önce, coşkun ve enerjik gelişmenin, kimya sanayii ve geleceğin diğer sanayilerinin belirleyici atılımının, tarım üretiminde bilim ve tekniğin en yeni ilerlemeleri temeline dayanan köklü dönüşümlerin, üretimde tam makineleşme ve otomatikleşmenin ürünüdür.

Komünizmin bolluğu düşünüldüğünde, bugünkü rahat yaşanan bolluk ülkelerini gözönüne getirmeye gerek yok-

tur. Bilim ve teknikteki ilerlemelerin ve üretimin sosyalist örgütlenmesinin yakın bir gelecekte insanlara getirebileceği nimetler konusunda açık bir fikre sahip olmak yeter.

Günlük ekmek kaygısı daima insanın en büyük endişesi olagelmiştir. Komünizm bu sorunu tam ve kesin biçimde çözecektir.

Komünist toplumda toprağı işlemek sanayi çalışmasının bir çeşidi halini alacak, tarım mükemmel makinelerle yapılacak, en ileri bilimsel yöntemler tarıma uygulanacaktır. Bu durum, tarım üretkenliğinde benzeri görülmemiş bir atılım meydana getirecek, herkese istediği kadar, sağlığa uygun ve çeşitli besin sağlayacaktır.

Bu görev eksiksiz olarak yerine getirilebilir. Daha şimdiden gerçekleştirilebilmesi için gerekli ilk koşullar vardır: Bunlar, tarım tekniği ve biyolojinin bugünkü buluşları, tarım üretiminde makineleşmenin başarıları vb'dir. Bu ilerlemeler dünyanın tüm ülkelerine uygulanabilseydi, yalnızca bu bile, bilginlerin hesaplarına göre gerekli olan tüm besini sağlayabilecek ve bilimin verileri gereğince bu besin yalnızca bugünkü yeryüzü nüfusuna yetmekle kalmayacak, çok daha fazla sayıda insanın da ihtiyacını karşılayabilecekti.

Uygarlık düzeyi yükseldikçe insanların ihtiyaç duyduğu nesne ve hizmetler daha geniş çapta ye daha çeşitli olacaktır. Refah kavramı daha bugünden yalnızca iyi beslenmeyi değil, rahat ve geniş konutları, iyi kaliteli giyecekleri ve günlük hayatı çeşitlendirip kolaylaştıran rahat ulaşım araçlarını, boş zamanlarını değerlendirmek için gerekli nesneleri (kitaplar, televizyon, müzik araçları, spor malzemesi) ve daha birçok şeyi içerir.

Komünizmin amacı insanın bu ihtiyaçlarını tam olarak karşılaşmaktır. Bilimde, teknikte ve üretimin örgütlenme-

sinde bugünkü başarılar sayesinde bu amaç eksiksiz olarak gerçekleştirilebilir.

Gerçekten de, karmaşıklığına rağmen bu görevin yerine getirilmesini ne önleyebilir?

Hammadde eksikliği mi? Doğal kaynakların fakirleşmesi mi? Böyle bir tehlikenin insanlar için sözkonusu olmadığı bugün açıkça biliniyor. Tarımdaki atılım, tüketim maddeleri üretimi için bitmez tükenmez hammadde kaynakları oluşturur. Kalite bakımından doğal maddelerden hiç de düşük olmayan, tersine daha üstün olan çeşitli yapay maddelerin bulunması ve kullanılması bu söylediklerimizden daha da çoğunu vaadediyor. İnsan, kömürden, doğal gazlardan, petrolden, tahta artıklarından, deniz suyundan ve hatta havadan birçok üstün nitelikli yeni maddeler elde etmeyi öğrenmiştir.

İşgücü kıtlığı da bolluğa engel olamaz, çünkü insan emeğinin üretkenliğinin sınırı yoktur. İnsanlar şimdiden en büyük doğa güçlerine bile egemen olmayı, insan üretkenliği kapasitesini sonsuz ölçüde artıran makineler yaratmayı öğrenmişlerdir. İnsan kendisini çevreleyen doğada gizli enerji kaynakları keşfetmiştir. Bu kaynaklar suda, havada, yeraltında ve atomda saklıdır. İnsanlar yakın bir gelecekte insanlığa gerekli olan herşeyi yapabilecek akıllı otomatik makineler yaratmayı başaracaktır.

Bilimin ve modern tekniğin başarıları, eşiğine kadar geldikleri buluşlar, tüm toplum üyelerinin ihtiyaçlarını, yalnızca birinci derecede gerekli olan nesneler bakımından değil, yavaş yavaş bugün lüks sayılan nesne ve hizmetler bakımından da karşılayabilmek için gerçek ve elle tutulur gözle görülür umut kaynakları yaratmıştır.

Fakat, bilimsel komünizm, refah ve genel bolluk sorununu sosyalist üretimin gelişmesi ve iş üretkenliğinin arttırılması sorunuyla paralel olarak ele alır. Bu, tek gerçekçi görüştür. Bu görüş, Marksistleri «tüketici» denilen

komünizm düşüncesine katılanlardan ayırır. Bu düşünceye göre bolluk denilince üretim değil, maddi değerlerin dağılımı önem taşır. Böyle düşünenlerin idealleri bireysel mülkiyeti oluşturan zenginlikler olsun, toplumun elinde yoğunlaşmış olan ve üretimin geliştirilmesi için kullanılması gereken değerler olsun, tüm biriken zenginliklerin toplum üyelerine basit biçimde dağıtılması ve paylaştırılmasıdır. Fakat böyle bir dağıtım kısa süreli bir genel refah hayali yaratmaktan başka bir işe yaramaz. Sonunda kaçınılmaz olarak bu hayaller bolluğa değil fakirleşmeye, zenginlikte eşitliğe değil, yoksullukta eşitliğe varır. Marksistlerin hayat tarafından doğrulanan derin inançlarına göre, eşit dağıtım sistemi ancak sürekli olarak geliştirilen güçlü bir üretime dayanması koşuluyla ve toplumun yalnızca el altındaki değerleri dağıtma yollarıyla uğraşmayıp bunları durmaksızın arttırmanın çareleriyle de ilgilenmeleri halinde yararlı olabilir.

Demek ki komünist bolluğun yolu, sosyalist toplumun büyük makineli sanayisinin hızlı gelişmesinden geçer. Bugün bu yolun izlenmesinin zorunlu olduğu açıkça anlaşılmıştır. Fakat, bunu bilimsel komünizmin temeli yapan Marx ve Engels'in bu sonuca vardıkları çağda, bu fikir sosyalist düşüncede büyük bir buluştu. O çağda en yaygın olan görüşler ütopik sosyalizmin temsilcilerinin düşünceleriydi. Bunlar halkın refahının ancak kapitalizm çağında doğmuş olan büyük makineli sanayiden küçük üretime dönüş sayesinde sağlanabileceğini düşünüyorlardı. Bugün bu yolun kapitalist rejimin yeniden kurulmasına ve insanlığın ilerlemesine değil, gerilemesine götürüleceğinden kim kuşku duyabilir?

Büyük modern üretimi, bilimsel ve teknik ilerlemeleri bolluğun tek kaynağı olarak kabul eden Marksizm-Leninizm, yine de bu sorunun çözümünü yalnızca üretim ve tekniğe bağlamaz. Bu sorunun yine çok önemli ikinci bir yönü daha vardır. Bu, sorunun toplumsal yönüdür.

Bunun çözümü, sosyalizmin zaferiyle yaratılan toplumsal koşullar olmaksızın tamamiyle olanaksızdır. Hiçbir bilimsel ve teknik ilerleme, kapitalist düzende tüm toplum üyelerine refah sağlayamaz. Bunun canlı bir örneği Amerika Birleşik Devletleri tarafından yaratılmıştır. Kapitalist dünyanın en zengin ve en gelişmiş ülkesi olan ABD'de, üretim düzeyi herkese rahat bir hayat sağlayacak derecede yükselmiş olduğu halde, kötü beslenen, oturulmayacak kadar kötü konutlarda barınan ve yaşamları için en gerekli nesnelerden yoksun bulunan milyonlarca ve milyonlarca insan bu ülkede yokluk içinde hayat sürmektedir.

Bu nedenle, tüm halka gerçek bolluğu sağlayacak olan yüksek üretim tekniği ile sosyalizm ilkelerinin birliğidir. Bu da ancak toplumsal rejimin, üretimin ve maddi ve manevi değerlerin dağılımının sosyalist ilkeler temeline göre dönüştürülmesinden sonra gerçekleşebilecek, daha sonra komünist ilkelerin yerleşmesiyle bu bolluk toplumun tüm üyelerine nimetlerini dağıtmaya başlayacaktır.

2 HERKESTEN YETENEĞİNE GÖRE

İnsan emeği, komünist düzende de diğer herhangi bir toplumsal rejimde olduğu gibi tüm değerlerin tek kaynağıdır. «Komünist düzende hayat, tembellik ve boşgezerlik içinde geçen bir derebeyi hayatı değildir. Kültürlü insanların ilgi çekici çalışma hayatıdır.»(*)

Bu nedenle, teknikteki gelişmeler ne olursa olsun, bilimin zaferleri ne denli büyük olursa olsun, komünist rejimin değişmez ilkesi «herkesten yeteneğine göre»dir.

Komünist rejimin insan kişiliğinin uyumlu gelişimini sağlayan koşulları insanda tüm yeteneklerin belirmesine yolaçar ve yeteneklerine göre yaptığı çalışmayı çok daha üretici kılar.

Ayrıca herkesin yeteneğine göre çalışma görevini yerine getirmesi, komünizmde, sosyalizmde olduğundan daha başka yollarla güvence altına alınmıştır. Maddi teşvik edici unsurlar (yapılan işe göre ücret) gibi manevi teşvik edici unsurlar da sosyalist toplumda belirleyici bir önem

(*) N. Kruşçev, SSCB Komünist-Leninist Gençlik Federasyonu XIII. Kongre Tutanakları, 15-18 Nisan 1958, s. 277, rusça baskı.

taşırlar. Komünizmde ise toplumun tüm üyeleri yalnızca yüksek bir bilincin eseri olan manevi teşvik edici unsurların etkisi altında çalışacaklardır. Diğer kelimelerle bu çalışma, emekçinin bütün ihtiyaçları zaten karşılıksız olarak yerine getirildiğinden ücretsiz olacaktır.

Lenin şöyle yazıyordu: «Kelimenin en dar ve en kesin anlamıyla komünist çalışma, toplumun yararına bedelsiz olarak yapılan çalışmadır. Bu çalışma ne belirli bir yükümlülüğü yerine getirmek için, ne bazı ürünleri elde etmeye hak kazanmak için, ne de önceden saptanmış yasal normlara göre yapılır; bu, her türlü normun dışında, hiçbir ödül alınmaksızın, hiçbir ücret beklenmeksizin yapılan gönüllü bir çalışma, ortaklık topluluğu (kolektivite) için çalışma alışkanlığından ve toplum için çalışma ihtiyacı duygusundan (alışkanlık haline gelmiş) doğan, sağlıklı bir bünyenin ihtiyaç duyduğu çalışma biçimidir.»(*)

Çalışmanın, yalnızca insan bilinci son derece yüksek bir düzeye ulaştığında değil, üretim etkinliğinin niteliği bile değiştiğinde alışkanlık haline geleceği, herkesin yaşamsal bir ihtiyacı halini alacağı açıktır.

Bunun başlıca koşullarından biri sosyalist düzende yaratılır: İnsanın insan tarafından sömürülmesine son verilir. Diğer koşullar komünizme geçiş döneminde ortaya çıkar. Makineler özellikle aşırı fiziksel çabalar gerektiği, çalışmanın tekdüze olduğu ve insanı tükettiği yerlerde insanın yerini alır. Maddi üretim için harcanan zaman durmadan azalır. Sonunda, insanı zindandaki hükümlünün ayağındaki zincir gibi ömrünün sonuna kadar tek bir mesleğe bağlı kılarak, zevklerini ve yeteneklerini geliştirmesine engel olarak yozlaştıran eski işbölümüne son verilir.

Böylece bilimsel buluşların geniş çapta uygulanması ve yeni toplumun toplumsal ve kültürel ilerlemeleri saye-

(*) V. Lenin, Bütün Eserleri, c. 30, s. 482, rusça baskı.

sinde, üretimin teknik bakımdan yeniden donanımı, komünist düzende tamamıyla kurtulmuş olan insan emeğini binlerce yıldan beri onu bir angarya haline getiren herşeyden kurtarır. Otomatikleşme nedeniyle değişmiş olan üretimde, insan emeği giderek hiçbir makinenin yapamayacağı, elverişli, yani herşeyden önce makinelerin yapımı ve geliştirilmesiyle ilgili yaratıcı işlevleri üstlenecektir.

Çalışmanın komünizmde nasıl bir niteliğe bürüneceğini gözönüne getirmek olanağına sahibiz, başlıca çizgiler şunlar olacaktır:

- her emekçi emeğinin niteliği ve kalifiye oluş derecesi bakımından bugünkü üretimde mühendisler tarafından yerine getirilen işlevleri yapacaktır;
- insanlar haftada 20-25 saatlerini (günde yaklaşık olarak 4-5 saat) yada daha da azını çalışmaya ayıracaklardır;
- herkes yeteneklerine ve zevklerine uygun bir uğraşı seçebilecek ve istediği zaman bunu değiştirebilecektir;
- üretici çalışma içinde olsun, kendine ayırdığı saatlerde olsun insanın tüm yetenek ve ustalıkları tam anlamıyla geliştirilecek ve uygulama alanı bulacaktır;
- çalışan insanın alacağı ücreti düşünmeye ihtiyacı olmayacaktır, çünkü tüm ihtiyaçları karşılamayı üstlenen toplumun kendisidir;
- toplum insan yararlılığının denek taşı halini alacak olan çalışmaya en büyük değeri verecektir.

Bu koşullarda çalışma doğal olarak toplumun tüm üyeleri için, özgür iradeyle seçilen bir uğraş, bir ihtiyaç

ve alışkanlık halini alır, çünkü Engels'in dediği gibi «Her normal varlık, bildiklerimiz arasında en yüce sevinç kaynağı olan yaratıcı çalışmayı sever.»(*)

Çalışmanın insana sevinç vermesi için, bunun bazı ütopist sosyalistlerin hayal ettiği, hiçbir fiziki yada entelektüel çaba istemeyen, bir çeşit eğlenceli oyun halini almasına ihtiyaç yoktur. Bu safça görüşlere karşı Marx şunları yazıyordu: «Serbest çalışma, örneğin bir bestecinin çalışması, aynı zamanda hem son derece ciddi bir iş, hem de yoğun bir çabadır.» Kısacası, her türlü yaratıcı emek, mühendisin, mucidin yada yazarın çalışması daima ciddi bir iştir. Fakat bu işin gerektirdiği çaba, onu daha mı az çekici hale getirir?

Komünizmde yaratıcı serbest çalışma, toplum üyelerinde o kadar derin bir doyum yaratacaktır ki, bunlar boş zamanları değerlendirmeyle tembellik kavramlarını birbirine karıştırmayı düşünmeyeceklerdir. Büyük bir olasılıkla günün küçük bir kısmını ayırdığı üretimdeki çalışmalarının dışında birçok insan bilimle, yeni buluşlarla, sanat yada edebiyatla uğraşmak isteyecektir. Milyonlarca insanın genel kültür düzeyi ve özel bilgileri o denli yüksek olacaktır ki bütün bu tür mesleki olmayan çalışmalar toplumun gelişimi ve mutluluğuna daima daha çok katkıda bulunabilecektir.

Komünizm, serbest ve yaratıcı çalışmanın verdiği yüksek sevinci, bir seçkinler tabakasının ayrıcalığı olmaktan çıkarıp herkese maledecek ve yüzyıllardan beridir milyonlarca insan için hayatın kaybedilmiş zamanı olan çalışmaya ayrılan zamanı, hayatı zenginleştiren zamanlar haline getirecektir.

(*) K. Marx ve F. Engels, Bütün Eserleri, c. 2, 1955, s. 351, rusça baskı.

Bu, komünist hümanizmanın büyük bir başarısı olacaktır. Sonuçları toplum hayatının tüm alanlarına yansıyacak, insanlar arasında yeni ilişkiler doğuracak ve insan kişiliğinin benzeri görülmemiş biçimde gelişmesi, gelir dağılımının yeni biçiminin, komünist biçiminin yaratılması için gerekli koşulları bir araya getirecektir.

3 HERKESE İHTİYACINA GÖRE

Komünizm, maddi ve manevi değerlerin dağılımında «herkese ihtiyacına göre» ilkesinin egemen olduğu bir biçim yaratır. Diğer kelimelerle, her insan, durumuna, toplum için yapabildiği çalışmanın miktar ve niteliğine bağlı olmaksızın ihtiyacı olan herşeyi karşılıksız elde eder.

Bunun yalnızca, artık hayatı kazanmanın bir yolu olmaktan çıkan emek kavramında devrim demek olmadığını anlamak kolaydır. Yapılan çalışmanın ve tüketimin ölçüsünü denetleme zorunluluğunun ortadan kalkmasıyla ve paranın, ticari ve parasal ilişkilerin yokolmasıyla insanla toplum arasındaki ilişkilerin niteliği de kökten değişir. Bu ilişkiler her türlü çıkar endişesinden, kazanç ve kâr peşinde koşmanın getirdiği her tür olumsuz sonuçtan kesinlikle kurtulmuştur.

Yüksek bir kültür düzeyine ulaşmış, rahat bir hayatın gerektirdiği herşeyi bedelsiz olarak ve ne zaman olursa olsun elde edebilme olanağı, artık yarın endişesinden kurtulan insan aklını daha sağlıklı hale getirecektir. İnsanlar yeni bir zihniyet ve ahlaka sahip olacaklar, kapitalizmde birçok insanın yaşamasının nedeni olan gelir ve özel

mülkiyeti düşünmeyeceklerdir. İnsan nihayet toplum davasının en ön planda geldiği soylu amaçlara kendini adayabilecektir.

Bununla birlikte komünizmde ihtiyaca göre dağılım ilkesi ne yalnızca insanca görüşlere göre, ne de tüm toplumu gelecek kaygısından kurtarmak için ortaya konmuştur. Bu dağılım, toplumsal üretimin bu yüksek gelişme düzeyinde ortaya çıkan doğrudan doğruya *ekonomik zorunluluktan* kaynaklanır. Komünist düzen maddi ve manevi değerleri insanların ihtiyacına göre dağıtırken, başlıca üretici güç olan emekçinin gelişmesi ve onun tüm yeteneklerinin ortaya konabilmesi için en iyi koşulları bir araya getirir. Engels bunu şöyle belirtiyordu: «Maddi değerlerin dağılımı, yalnızca ekonomik düşüncelerin egemenliğinde oldukça üretimin çıkarına uygun olacak ve üretim, toplumun tüm üyelerinin yeteneklerini en büyük ölçüde geliştirmelerini, sürdürmelerini ve yararlı hale getirmelerini sağlayacak bir dağılım tarzı tarafından canlandırılacaktır.»(*)

Marksizmin bazı bilgisiz eleştiricileri, komünist toplum ereklerinin gerçekleştirilemez olduğunu kanıtlamaya çabalar ve bunun için sinsice her türlü soruyu ortaya atarlar. Eğer bütün değerler bedava olarak dağıtılırsa, derler, herkes, hergün yalnız yeni bir elbise değil, yeni bir otomobil vb.'de elde etmek istemez mi? Toplumun tüm üyeleri birkaç düzine odası olan saraylar isterse, değerli mücevherlere sahip olmak yada antika sanat eserleri koleksiyonları yapma merağına kapılırsa ne olacaktır?

Bu gibi budalalıkları ileri sürenler, kendi kusurlu yönlerini haksız yere gelecekteki komünist toplumun üyelerine yükleyip onlara çamur atmaktadırlar. Elbette ki, komünist rejim, ne olursa olsun bir kaprisi yada fantaziyi

(*) F. Engels, Anti Dühring, s. 232 - 233.

yerine getiremez. Amacı, Engels'in dediği gibi, insanların akla uygun ihtiyaçlarını daima geniş ölçüler çerçevesinde karşılamaktır.(*) Bunun anlamı para ilişkileri yerine, tüketimi düzene koyacak daha başka zorlama biçimlerinin getirileceği midir? Hayır, komünizmde insanların hangi ihtiyaçlarının akla uygun olduğunu, hangilerinin olmadığını belirlemeye gerek kalmayacaktır. İnsanlar, toplumdan apaçık biçimde mantıksız olan isteklerde bulunmayacak kadar bilinçli ye kültürlü olacaklardır. Lenin, 1917'de şöyle yazıyordu: «Komünizm, bugünkünden farklı bir iş üretkenliği yaratacak ve halkın zenginliklerini 'keyfince' saçıp savurabilen ve olmayacak şeyler isteyen bugünün ortalama insan tipinin de Pomialosvki'nin papaz okulu öğrencilerinin(**) de yokolmasını getirecektir.»(***)

Tüm insanlarda, tüketim konusunda akla uygun bir görüş yaratmak elbette ki zaman isteyen bir iştir, fakat bu görev, maddi ve manevi değerlerin bolluğu ve insanların yüksek bilinciyle tanımlayıcı özellik kazanan gelecekteki toplumun altından kalkamayacağı bir çaba değildir. Yine de, bazı insanlar haksız istekler ileri sürseler bile, bunlar komünist dağılım sistemini bozamazlar. Engels'in dediği gibi, toplum aşırı iştahlı olanlara çift porsiyon verebilir.(****) Fakat bu durum, bu gibileri komünist toplumun gözünde gülünç duruma düşürür. Bu nedenle, böyle bir şeye yeniden kalkışacak insanlara pek rastlanmayacaktır.

(*) K. Marx ve F. Engels, Bütün Eserleri, c. XV, 1933, s. 421, rusça baskı.

(**) Papaz okulu öğrencileri, kilise görevlileri yetiştiren papaz okulları (seminerler) denilen okullarda okutuluyorlardı. Seminerlerin sert rejimi ve katı gelenekleri, romancı N. Pomialosvki'nin Seminer Gelenekleri adlı kitabında anlatılmıştır.

(***) V. Lenin, Bütün Eserleri, c. 25, s. 507.

(****) F. Engels, Herrn Eugen Dührings Umwalzung der Wissenschaft, s. 428.

Komünist tüketim biçimleri alışkanlığı, bunlar insanlara yapay kısıntılar ve güçlükle katlanılır bir hayat tarzı getirmediği ölçüde daha kolaylıkla yaratılabilir. Genel olarak, bir lokma bir hırka dervişliği propagandası bilimsel komünizme yabancıdır. Bilimsel komünizm, toplumsal üretimin amacının tüm toplum üyelerinin maddi ve manevi ihtiyaçlarının tam olarak karşılanması olduğunu kabul eder. Zaten komünist toplum, daha ilk zamanlarından başlayarak, yalnız tüm insanların besin, giyim, barınma ve birinci derecede gerekli diğer nesnelere olan ihtiyaçlarını sağlamakla kalmayacak, okumuş ve kendini iyi yetiştirmiş, kültürlü bir insanın, yaşanmaya değer ve mutlu bir hayat sürmesi için gerekli her şeyi, onun emrine sunabilecek ölçüde zengin olacaktır.

Kuşkusuz komünizmde tüketim kültürü gelişecek ve insanlar daha ince zevklere sahip olacaklardır. Komünist toplum ilişkileri, sapık zevklere yapısı gereği yabancı, tüketim düzeyinin insanın toplumsal durumunun başlıca belirleyici özelliğini oluşturduğu geçmiş çağlara özgü ihtiyaçları tanımayan insanlar yaratacaktır. Rahatlık ve gerçek güzellik, lüksün yerini alacak ve eşyanın değerinin başlıca ölçüsü olacaktır; nesneler hayatta başarının işareti ve boş gururun tatmin edildiği oyuncaklar olmaktan çıkacak, insanlar nesneleri elde etmek için yaşamayacaklar, onlara insanın günlük hayatını kolaylaştırma aracı olmaktan ibaret kalan gerçek değerlerini vereceklerdir.

Seri imalatı yöneten yasaların -komünist düzende belli başlı tüm mallar seri halinde üretilecektir- ekonomiyi bu yönde etkileyeceğine inanılabilir. Elbette ki, komünist toplum, sonunda insanların en geniş ölçüde ihtiyaçlarını karşılamak için yeterince zengin olacaktır. Fakat, öte yandan bu toplum insan emeğini ve halkın zenginliklerini boşa harcamıyacak kadar da akılcı olacaktır. İnsan emeği ve halkın zenginliği, daima daha akılcı ve daha yakışık alır uygulama alanları ve yararlı olabilecekleri alanlar bu-

lacaktır. Estetik ihtiyaçların küçümsenmeyeceği açıktır, fakat daha yüksek ve yeni hayat tarzına daha uygun estetik ölçülerinin yaratılması gerekecektir.

Bütün bu söylediklerimizden, komünizmin «herkese ihtiyacına göre» şeklindeki ilkesinin hayata geçirilmesinin insanlığın çok büyük bir başarısı olacağı sonucunu çıkarabiliriz. Somutta bu ihtiyaçların ne olacağını keşfetmeye çalışmak gereksizdir; yalnız birşey çok açıktır: Bunlar şimdikilerden çok daha büyük ve çeşitli olacaktır. İnsanların ihtiyaçları kalıplaşmış ve değişmez şeyler değildir. Durmaksızın gelişir ve artarlar. Bu süreç komünizmde özellikle hızlı olacaktır. Bu nedenle komünist düzenin görevi, tüm toplum üyelerinin durmaksızın artan ihtiyaçlarını karşılamaktır.

4 ÖZGÜR TOPLUMUN ÖZGÜR İNSANI

Komünizm, en dengeli toplumsal düzendir; eşitlik ve özgürlük ilkelerini tam anlamıyla gerçekleştirecek, insan kişiliğinin gelişmesini sağlayacak, toplumu tam bir birlik, çalışan insanların topluluğu haline getirecektir.

■ Eşitlik ve Özgürlük

Eşitlik ve özgürlük daima insanlığın ilerici kesiminin rüyası olmuştur. Bu bayrağın altında geçmişin birçok toplumsal hareketinin, bu arada XVIII. ve XIX. yüzyıllarda burjuva devrimlerinin de oluştuğu görülmüştür. Fakat üretim araçlarının özel mülkiyeti temeli üzerinde kurulu ve sömürenler ve sömürülenler, ezenler ve ezilenler olmak üzere sınıflara bölünmüş bir toplumda bu rüyanın gerçekleştirilmesi olanaksızdır.

Ancak üretim araçları toplumsal mülkiyet halini aldığında, insanın insan tarafından sömürülmesi olanaksız kılındığında, insanların salt biçimsel olarak değil, gerçek

anlamıyla eşit olmaları ve gerçek kurtuluşları umudu doğacaktır.

Bu tarihi eser, toplumsal ilkelerinin başlıcalarından biri *insanların gerçek eşitliği* olan komünizm tarafından yaratılır.

Eşitlik herşeyden önce, komünizm sınıfsız bir toplum olduğundan, toplumsal farklılık ve eşitsizliğin son kalıntılarının ortadan kaldırılmış olmasından dolayı güvence altındadır. Bu eşitsizlik kalıntıları, örneğin şehirle kırsal alanlar arasındaki farklar, yada kafa emekçileriyle kol emekçileri arasındaki ayrım sosyalizmde henüz varlığını sürdürmektedir.

Bu farkların ortadan kaybolması hiçbir zaman bireylerin tek bir düzeye getirilmesi, özellik ve yeteneklerin birbirine benzer kılınması demek değildir. Komünizm, kişiliksiz varlıklarla dolu bir kışla değildir. Yalnız yola gelmez iftiracılar ve komünizmi gözden düşürmeyi iş güç edinmiş, herkesçe bilinen kişiler gelecekteki toplumun böyle bir karikatürünü çizebilirler. Fakat gerçekte, bu toplum sonsuz çeşitliliği içinde insan kişiliğinin gelişmesi için geçmişte varolmayan sınırsız ufuklar açar.

Komünist eşitlik, insanlar arasındaki tüm farkların ortadan kalkmasını gerektirmez, ancak insanların toplumsal durumlarında yaratılabilecek koşullara ve ayrımlara son verir. Komünizmde insan, kökenine ve durumuna bağlı olmayarak, yine toplumsal üretime olan katkısından da bağımsız olarak, kamu işlerinin yönetimine katılmada, hayatın tüm nimetlerinden yararlanmada ve kendini geliştirmede herkesle eşit olanaklara sahip olacaktır. Komünizmin özelliklerinden biri bu yüksek eşitlik biçimini kesinlikle garantilemesidir. Marx diyor ki: «En yüksek eşitlik biçimi ancak, etkinlikteki, çalışmadaki farklar, elde edilen maddi yada manevi değerler ve tüketim konusunda hiçbir eşitsizlik, hiçbir ayrıcalık getirmediği zaman

var olabilecektir.»[*] Komünist rejimin maddi ve manevi değerlerinin dağılım biçiminin büyük toplumsal önemi buradan ileri gelir.

Aynı zamanda, komünizm, *insan özgürlüğünün* nihai zaferini getirir. Daha yeni toplumun gelişiminin birinci aşaması olan sosyalist aşamada, insanlar tüm özgürlüklerinin ilkine kavuşurlar: Bu sömürücüler için çalışma zorunluluğunun kalkmasının sağladığı özgürlüktür. Sosyalizmde işçi iktidarı, demokrasiye yani halk iktidarı ilkesine gerçek anlamını kazandırır. Fakat komünizm her türlü baskının kaybolduğu koşulları ilk kez yaratmakla daha ileriye varmaktadır.

Tarihte hiçbir toplum baskıdan vazgeçmenin hayalini bile kuramamışken, komünizmde bu nasıl mümkün olur? Bunun nedeni binlerce yıldan beri toplumsal koşulların uzlaşmazlıkları kaçınılmaz kılması, insanların ve sınıfların çıkarlarının daima birbirleriyle çarpışmasıdır. Toplumun böyle bölünmesi baskıyı doğurmuş ve insanlara egemen sınıfların elindeki güç tarafından zorla kabul ettirilen özel bir sınıfsal şiddet aracı ve bir adli sistem ortaya çıkarmıştır.

Toplumun bu bölünmesi sosyalizmin zaferinden sonra ortadan kalkar. Üretimi, gelir dağılımını ve çalışmayı değiştiren komünizm aynı zamanda toplumun tüm üyelerine toplumsal ve ekonomik çıkarlarında uyum sağlar. Bundan artık baskı önlemleri uygulamanın gereksiz olduğu sonucu çıkar. Egemenlik ve boyun eğme ilişkileri yerini artık kesinlikle özgür işbirliğine bırakmıştır. Artık devlete gerek yoktur. Topluma yasalarla düzen verme zorunluluğu ortadan kalkmıştır. Komünist düzendeki yüksek kültürlü, erdemli düşünceler taşıyan ve yüce ahlak ilkelerine bağlı insanlar için toplum hayatının kurallarına saygı bir alış-

---

[*] F. Engels, Alman İdeolojisi, MEGA yayınları, 1 Abt, Bd. 5, s. 526.

kanlık, kendinden bir parça halini almıştır. Bu koşullarda Engels'in dediği gibi «Kişilerden oluşan hükümet, yerini şeylerin idare edilmesine ve üretimin yönetilmesine bırakır...»(*)

Toplumsal yaşamda her türlü baskının ortadan kalkması yalnız gelecekteki toplumun toplumsal koşullarını dönüştürmekle kalmaz, insanın kendisini de her yönden değiştirir. İnsan artık her zaman inançlarına göre ve görev bilincinin rehberliğinde özgürce hareket edecektir.

■ İnsan Kişiliğinin Gelişmesi

Komünizmin yüce amacı, *insan kişiliğinin gelişmesi için tam bir özgürlük ortamı* sağlamak, bireyin sınırsız gelişimi ve insanın fiziki ve ruhsal yönden yetkinleşmesi için gerekli koşulları biraraya getirmektir. Marksizm, kelimenin en yüksek anlamıyla gerçek özgürlüğü böyle kabul eder.

Komünist toplumdaki genel refah, kamu sağlık hizmetlerinin kusursuz örgütlenişi ve akla uygun hayat tarzı insanın fiziki mükemmelliğini, sağlığını ve uzun ömürlülüğünü güven altına alacaktır. Maddi ve manevi değerlerin komünizme özgü dağılım biçimi, insanı günlük ekmek kavgasından sonsuza dek kurtaracaktır. Yaratıcı serbest çalışma, insandaki çeşitli yetenekleri boğmayacak, tersine geliştirecektir.

Serbest zamanlar da büyük ölçüde artacaktır. Marx, komünist toplumun zenginliğinin çalışma süresiyle değil insanların serbest zamanlarıyla ölçüleceğini söylerken bu konuya verdiği büyük önem çok iyi bilinmektedir. Çünkü serbest zaman yalnızca dinlenmeye ve insanın yeniden

(*) F. Engels, Ütopik Sosyalizm ve Bilimsel Sosyalizm, Bureau d'Editions, Paris, 1936, s. 73.

güç toplamasına ayrılan saatler demek değildir, bunun anlamı, Marx'ın deyimiyle insan kişiliğini geliştirmek için verilen aradır.

Yeni toplumun yüksek kültürlü insanları bu «arayı» doldurmak için akla uygun ve yararlı yolları elbette ki bulacaklardır. Araştırma ve incelemeler, hayat biçiminin çalışma kadar, dinlenme ve uyku kadar gerekli bir öğesi halini alacaktır. Tüm kültürel değerlerin kullanımı son derece artacaktır. Zenginleşen toplum bunların yaratılmasına giderek daha çok araç ve emek harcayabilecektir.

Komünist toplum, insan yeteneklerinin her türlüsünün gelişmesi için sonsuz olanaklar sağlayacağından kişiliğin gelişmesi ve yetkinleşmesinde güçlü bir atılım meydana gelecektir.

Bu ön koşullar yaratıldığında, insan zekası tüm genişliğiyle kendini gösterecektir. İnsanların karakterleri ve duyguları da çok yüksek olacaktır. Yeni yaşam koşulları yeni bir ahlak geliştirecektir: Dayanışma, karşılıklı iyiniyet, bir ve aynı insan ailesinin üyeleri arasında çıkar birliği için derin bir istek, bu yeni ahlakın öğeleri olacaktır. Bütün bunlar, insanlığın önünde, hayattan zevk almak ve tüm sevinçleri tatmak için sonsuz olanaklar açacaktır.

Aynı zamanda, insan kişiliğinin gelişimi, komünist toplumun yeni ve hızlı ilerlemesinin güçlü bir etkeni olacaktır. Çünkü insanların zekası, yetenekleri ve ustalıkları herhangi bir toplumun sahip olduğu tüm zenginliklerin en büyüğüdür. Fakat bu zenginlik, geçmişte toplumsal koşullar yüzünden en az ölçüde kullanılmıştır. Öyleyse, herkesin yetenekleri tüm genişliğiyle geliştiğinde ve boşa harcanmak yerine verimli biçimde kullanıldığında, insanların önünde kimbilir ne sonsuz ufuklar açılacaktır!

■ Yüksek Kültürlü İnsanların Örgütlü Topluluğu

Komünizmin insana getirdiği özgürlük, toplumun çözülmesi, hele hele toplumsal ilişkileri benimsemeyen ayrı ayrı bireyler halinde dağılması anlamına gelmez. Böyle bir özgürlük anlayışı, anarşi ve küçük burjuva bireyciliği taraftarlarına özgüdür. Bunlar için özgürlük tüm toplumsal bağların koparılması ve her türlü toplumsal örgütün tasfiye edilmesidir. Fakat böyle bir «özgürlüğün» insanlara hiçbir yararı yoktur.

Toplumsal üretimin normal sürüp gitmesi ve gelişmesi, kültür ve uygarlığın herkese refah sağlayarak gelişmesi, insanlara özgür ve mutlu bir hayat getirmesi için toplumun belli bir örgüt biçimine ihtiyacı vardır. Bu nedenle devlet yerini kendi kendini yöneten topluma bırakır, yoksa genel anarşinin egemen olduğu bir topluma değil.

Bu yönetim sisteminin somut biçimlerinin ne olacağını keşfetmeye çalışmaya gerek yoktur, fakat bunların bazı çizgilerini şimdiden açıkça gözönüne getirme olanağına sahibiz.

Komünizmde tüm halk nüfusuna yayılan bir örgüt sistemi sözkonusudur. Halk, bu sistem çerçevesinde işlerini kendisi yönetecektir. Bunun için milyonlarca, milyonlarca insanı toplum önündeki görevlerini yerine getirmeleri için biraraya toplayarak, genel iradeyi aslına uygun biçimde zamanında dile getirmeyi ve etkili biçimde hayata geçirmeyi sağlayacak yeni örgüt biçimleri gereklidir.

Bu toplum, herşeyden önce kitle örgütlerinin ve ortaklık topluluklarının (kolektivitelerin) dallara ayrılmış örgüt sistemi olacaktır. Toplumun tüm üyelerinin sürekli olarak yönetime katılmasını sağlamak ve enerjilerini, deneyimlerini ve yaratıcı inisiyatiflerini seferber etmek ancak böylelikle olasıdır.

Kamu işleri yönetimi yöntemleri de değişecektir. Ekonomi alanında bilimsel planlama yöntemleri kullanılacak, ekonomik işletmeler ve bölgeler arasında özgür iradeye bağlı işbirliği ve yardımlaşma örgütlenecektir. Daha başka işlerde karar vermek için kamuoyuna başvurulacaktır. Kamuoyu komünizmde toplumun yaşama kuralları ve geleneklerine uymak istemeyenleri ikna etmek için yeterli bir güç halini alacaktır.

Kendi kendini yöneten toplum, etkinliğini temelden yeni bir ortam içinde geliştirecektir.

Bu yönetim sistemi, gerçekte, toplum işleri konusunda yalnızca tam bir açıklık ve yüksek düzeyde haberleşme sistemini gerektirmekle kalmaz, insanların yoğun kamu çalışmaları ve bu işlere karşı derin bir ilgi duymaları da gerekir. Toplumsal işlerin kamu tarafından incelenmesinin tartışma konusu olması olasılığı vardır. Fakat bu en iyi çözümleri bulmak için engel yaratmaz, tersine yardımcı bile olur. İnsanların deneyimi, çözülmez çelişkilerin, çıkarların ters düşmesi ve bilgisizlikten doğduğunu göstermiştir. Bu nedenler komünist düzende varolmayacaktır; bunun sonucu olarak çeşitli sorunlar karşısında, deneyim, uzmanlık ve görüş farklarından başka birşey kalmayacaktır. Fakat çıkarlar, amaçlar ve dünya görüşleri arasında derin bir birlik bulunduğuna göre bu ayrılıkları törpülemek güç değildir.

Kendi kendini yöneten komünist toplumun bütün bu özellikleri, gelecekteki toplumda insanlar arasında var olacak olan işbirliği, dostluk ve kardeşlik ilişkilerinin karakterine tam anlamıyla uygundur. Komünist insan ne bencil, ne de bireyci olacak, bilinçli kolektif ruhuna, genel rerah için derin sorumluluğa sahip olacaktır. Bu insanın temel ahlak ilkesi, kolektiflik uğruna fedakarlık, toplumsal çıkarları gözetme iradesidir. Bunlar, komünizmi, yaratıcı komünist çalışmanın gerçek ustaları olan insanların birleşmiş ve yüksek düzeyde örgütlü topluluğu haline getiren yeni toplumun özgür ve eşit insanlarının nitelikleridir.

5 HALKLARIN BARIŞ VE DOSTLUĞU, İŞBİRLİĞİ VE YAKINLAŞMASI

Komünizm, halklar arasında yeni ilişkiler demektir.

Bu ilişkiler, bugün dünya sosyalist sistemi ülkeleri arasındaki ilişkileri yöneten sosyalist enternasyonalizm ilkelerinin gelişmesinin ürünü olacaktır.

Sosyalist devrimin zaferi, devletler arasında savaşların patlak vermesine yolaçan toplumsal ve ekonomik nedenleri ortadan kaldırır, barış ve dostluğu yeni toplumu oluşturan halklar arasındaki ilişkilerin temeli haline getirir. Komünizm yapısı gereği olan bu ilişkileri güçlendirir. Marx şöyle yazıyordu: «...Ekonomik bakımdan yoksulluk içinde olan, politik bakımdansa can çekişen eski toplumun tersine olarak, uluslarası kuralı barış olan yeni bir toplum doğmaktadır, çünkü tüm uluslarda aynı ilke egemen olacaktır: Çalışma ilkesi!»(*)

Daha bugünden sosyalist ülkeler arasında egemen olan ilke, sayısal büyüklükler, ekonomik ve kültürel gelişme düzeyleri ne olursa olsun uluslar arasındaki eşitlik

(*) K. Marx, Fransa'da 1871 İçsavaşı, Editions Sociales, Paris, 1952, s. 23.

ilkesidir. Komünizmin zaferi, bu yeni rejimin kurulduğu ülkelerde gerçek eşitliği sağlayarak bu ilkeyi yüksek bir düzeye çıkarır. Komünizme geçiş döneminde bu ülkeler gelişmiş ülkeler düzeyine yükselecek ve komünizm aşamasına az çok aynı zamanda gireceklerdir.

Dünya sosyalist sisteminin kuruluşu, kurtulan halklar arasında sıkı bir işbirliği ve yardımlaşma getirmiştir. Komünizm bu işbirliğinde yeni bir güçlenme ve gelişme anlamına gelir. Bu yeni rejim tüm halkların en büyük bir başarıyla, elverdiğince hızlı gelişebilmesi için ekonomi ve kültürde benzeri görülmemiş bir yakınlaşmanın yollarını açar.

Bütün bu değişmeler toplumun komünist dönüşümü çerçevesinde oluşur, bunların sonucu halklar arasındaki ilişkilerde her çeşit kopukluk ve tecrit edilmişlik izlerinin kaybolmasıdır.

Elbette ki, uluslar, ulusal kültür ve dillerin varlığı sonucu, komünizmin zaferinden sonra bile, uzun bir süre daha varlıklarını sürdüreceklerdir. Fakat çeşitli halklar arasında hayat ve ilişkilerde düşmanlığın, uyuşmazlığın, tecrit edilmişliğin, bencilliğin ve sığ görüşlü milliyetçiliğin izi bile bulunmayacaktır.

Bundan insanlık ne büyük bir yarar sağlayacaktır! Yalnızca savaş denilen masraflı, barbarca ve kanlı uluslararası «ilişkinin» ortadan kaldırılması bile bugünkü ekonomik gelişme düzeyinde de olsa, büyük görevlerin yerine getirilmesi için yeni olanaklar yaratacaktır. Örneğin, İkinci Dünya Savaşı'nın yuttuğu paranın yeryüzünde yaşayan bütün aileler için beş odalı birer ev ve 5.000'den fazla nüfuzlu her kentte birer hastane inşa etmeye ve tüm bu hastanelerin on yıllık giderini karşılamaya yeteceği hesaplanmıştır. Demek ki, yalnızca bir tek dünya savaşına harcanan paralar, bugün insanlığın çoğunluğu için ha-

yati sorunlar olan konut ve halk sağlığı sorunlarını kökten çözmeye yetecekti.

Silahlanma yarışına harcanan paralar ve orduda, savaş endüstrisinde görev yapan milyonlarca ve milyonlarca insanın işgücü, yaratıcı amaçlarla kullanılsaydı, kimbilir ne değerli eserler meydana getirilebilirdi!

Öte yandan, halklar, ülkelerin ekonomik yakınlaşmasından ve bir dünya komünist sistemi kurulması doğrultusunda ekonomilerinin gelişmesinden çok büyük ölçüde yararlanacaklardır. Geniş çapta işbirliği ve uzmanlaşma, insan emeğinin tutumlu kullanılması ve her çeşit ürünün yapımının arttırılması için yeni olanaklar yaratacaktır. Bu nedenle ekonomik gelişme tempolarında benzeri görülmemiş bir hızlanma olacaktır.

İnsanlığın kültürel atılımı için de sonsuz olanaklar yaratılacaktır. Biçim bakımından ulusal olan çeşitli halkların kültürleri giderek tek ve aynı bir komünist içerik kazanacaktır. Bu temel üzerinde yakınlaşmaları, bir genel insan kültürü yaratılmasıyla sonuçlanmak üzere, ulusal kültürlerin gelişiminde büyük bir itici güç rolü oynayacaktır. Bilim adamlarının çalışmaları önce birçok ulus çerçevesinde, daha sonra da dünya ölçüsünde eşgüdüm olanağına kavuşacağından, bilimin gelişme temposu çok daha hızlanacaktır. Çeşitli ülkeler ve milliyetlerden insanlar arasındaki ilişkiler olağanüstü bir genişliğe erişecektir; insanlar birbirlerini daha iyi tanıyacak, birbirleri yanında kendilerini eğitecek, giderek kendilerini bir ve aynı insan ailesinin üyeleri olarak hissedeceklerdir.

Komünizmin «insanlık» kavramına bile yeni ve soylu bir anlam kazandıracağı, binlerce yıldan beri uyuşmazlıklar, kavgalar, çatışmalar ve savaşlarla parçalanan insan soyunu tek bir dünya topluluğu haline getireceği söylenebilir.

6 KOMÜNİZMİN GELECEK İÇİN UMUTLARI

Yukarıda anlattıklarımızda, daha çok komünizmin kısa vadeli umutları yada komünist toplumda yaşayacak ilk kuşakların geleceği sözkonusu idi. Bu toplumun genel çizgileri, komünist rejimin daha ilk adımlarında insanlığın en değerli özlemlerini, genel refah ve rahatlık, özgürlük ve eşitlik, barış, insanlar arasında dostluk ve işbirliği rüyalarını gerçekleştireceğini gösteriyor.

Bu tamamıyla normaldir; çünkü komünizm ereğinin kökenleri, uzak tarihi çağlarda milyonlarca emekçinin hayatında bu ereğin saldığı derin köklerden doğmuştur. Esinlendiği rüyalar, uygarlığın şafağında yazılan ve «altın çağları» konu alan halk destanlarında dile getirilmişti. İlk ve orta çağlarda emekçi kitlelerin kurtuluş hareketleri temelde birçok komünist hak davası ileri sürüyordu. Feodalizm ve kapitalizm çağlarının sınırında, ütopist sosyalist büyük düşünürler en iyi toplum doktrinlerinin temelini komünist ereği üzerine kurmuşlardı. Bu düşünürlerin ne toplumsal gelişim yasalarının sırlarına erebildikleri, ne de komünizmin kuruluşunun gerçek olanağını ve tarihi zo-

runluluğunu bilimsel olarak ortaya koyabildikleri doğrudur. Komünizmi, ütopiden bir bilim haline dönüştüren ancak Marksizm olmuştur. Bilimsel komünizmle işçi hareketinin birleşmesi, toplumun kapitalizmden toplumsal gelişiminin daha sonraki aşaması olan sosyalizme doğru hareketinde itici güç olan yenilmez kuvveti yaratmıştır.

İşçi sınıfı hareketiyle birleşen bilimsel komünizm, evrensel içeriğini yitirmemiştir. Engels «Bilimsel komünizm yalnızca işçilerin değil, tüm insanlığın eseridir,» derken çok haklıydı.(*)

Marx'ın dediği gibi, komünist rejim insan duygularının ve gerçek hümanizmin tam zaferidir.

Komünist hümanizmin gerçek hümanizm oluşunun nedeni, yalnızca tüm insanlara mutlu ve rahat bir hayat sağlamanın insanın çalışması için yenilmez bir itici güç olması değildir. Belirleyici olan, komünist düzende toplumun böyle bir hedefe ulaşmak için tüm olanaklara kavuşmasıdır. Üretim için güçlü bir temel, doğa güçlerine giderek egemen olunması, kararlı ve akla uygun bir toplum düzeni, insanların bilinci ve yüksek ahlaki nitelikleri, mükemmel toplum için kurulan hayallerin gerçekleşmesini sağlar.

Komünizmin zaferinden sonra kelimenin en soylu anlamıyla insanlığın gerçek tarihi başlar. İnsanla diğer canlı varlıklar arasındaki derin fark, yani zeka ve çalışma, insanı kendisini çevreleyen koşullara pasifçe uyma zorunluluğundan kurtarır, ona bu koşulları insanlığın çıkarlarına ve ihtiyaçlarına uygun olarak dönüştürme gücü kazandırır. İnsanlık binlerce ve binlerce yıldır var olduğu halde, ancak komünizm insanlığın tam olgunluğa erişme aşamasını açacak, herkesin ve tüm toplumun hayatının, insanın gücünün yetmediği doğa güçleri ve toplumsal

(*) K. Marx, F. Engels, Bütün Eserleri, c. 2, 1955, s. 516, rusça baskı.

güçler gibi yabancı kuvvetlerin etkisi altında oluştuğu uzun bir tarih öncesi döneme son verecektir. Komünizmin zaferi sayesinde, insanlar yalnızca yaşamaları için gerekli olanları üretme olanağına sahip olmakla kalmayacak, toplumu her türlü insanlıkdışı durumdan, savaşlardan, toplum içindeki amansız mücadelelerden, adaletsizlikten, kültürsüzlükten, bilgisizlikten, suçlardan ve her türlü sapık eğilimlerinden de kurtarabileceklerdir. İnsanlar ve halklar arasındaki ilişkilerde şiddet, açgözlülük, ikiyüzlülük, bencillik, nankörlük, kendini beğenmişlik ortadan kalkacaktır.

Komünistler gerçek kusursuz hümanizmin, gelecekteki komünist toplumun hümanizminin zaferini böyle kabul eder.

Bununla birlikte, böyle bir doruğa eriştikten sonra bile, insanlar burada durmayacak, elde ettikleri meyvelerle yetinmeyecek, pasifçe olan biteni seyre dalmayacaktır. Tersine, enerjileri kat kat artacaktır. Yerine getirilen görevleri yeni görevler izleyecek, ulaşılan hedeflerin yerini yenileri alacaktır. Tarih ilerleme yolunu izlemeyi sürdürecektir.

Komünist toplumun ayırdedici çizgilerinden biri son derece hızlı ve pratikte sınırsız gelişmesidir. Komünizmin zaferinden sonra bile, hayat insanların karşısına durmaksızın yeni sorunlar çıkaracak, bunların çözümü her yeni kuşaktan yaratıcı çabalar isteyecektir.

Herşeyden önce, toplumsal üretimdeki gelişmenin hiçbir zaman durmayacağı açıktır. Bu sürekli ilerlemeyi harekete getiren etkenler nelerdir? Herşeyden önce insanların sürekli olarak çok hızlı artan ihtiyaçları bu ilerlemeye yolaçar. Sonra yine doğal olarak maddi ve manevi değerlerdeki artmayı zorunlu kılan nüfus artışı gelir. Aynı zamanda, çalışma zamanında yeni kısaltmalar ve emekçilerin dinlenme sürelerinin uzatılması ihtiyacı da artacaktır.

Üretimdeki gelişmenin, üretimin örgütlenişinin yetkinleşmesine, uzman emekçiler kadrolarının oluşmasına, her türlü teknik yeniliğin bulunması ve uygulanmasına bağlı pek çok karmaşık sorunun çözümünü gerektireceğini şimdiden sezmek güç birşey değildir.

Komünist toplumda birinci planda yer alacak olan bilim, daima çözülmesi gereken yeni sorunlarla karşılaşacaktır. Bunların hacmi daha bugünden çok büyük görünmektedir. Bir sovyet bilim adamı olan akademi üyesi V. Obruçev, insanların bilimden ummaya hak kazandıkları yenilikler üzerine düşünürken şöyle yazıyordu:

- insanların ortalama hayatını 150-200 yıla çıkarmak, bulaşıcı hastalıkları yok etmek, bulaşıcı olmayan hastalıkları en azına indirmek, yaşlılık ve yorgunluğu yenmek, zamansız ölüm ve kaza durumunda hayat vermeyi öğrenmek;
- tüm doğa güçlerini, güneş, rüzgar ve yeraltı ısısı enerjilerini insanların hizmetine vermek, atom enerjisini sanayiye, ulaşıma, inşaat tekniğine uygulamak, yedek enerji biriktirmeyi öğrenmek ve bunu herhangi bir yere iletebilmek;
- su baskını, tayfun, volkan patlaması ve yer sarsıntısı gibi doğal afetleri önceden bilebilmek ve zararsız hale getirmek;
- şimdiye kadar yeryüzünde bilinen her türlü maddeyi, hatta bunlardan en karmaşıkları olan albüminleri bile fabrikalarda üretmek, doğada varolmayan maddeler, örneğin elmastan daha sert, ateş tuğlasından daha çok ateşe dayanıklı, tungsten ve osmiyumdan daha güç eriyen, ipekten daha yumuşak ve kauçuktan daha esnek maddeler üretmek;
- yeni hayvan cinsleri ve bitki türleri yetiştirmek, bunların daha hızlı gelişmesini ve daha randımanlı et,

süt, yün, tahıl, meyve, lif, tahta vb. vermelerini ve ulusal ekonominin artan ihtiyaçlarını karşılamalarını sağlamak;

- oturulmaz bölgeleri, bataklıkları, dağları, çölleri, taygaları, tundraları ve hatta belki de deniz diplerini daraltmak, kullanılır duruma getirmek ve değerlendirmek;
- zamana egemen olmayı, bugün akarsuların rejiminin ayarlandığı gibi rüzgar ve sıcaklığı düzene koymayı, bulutların yerlerini değiştirmeyi, yağmurları ve iyi havaları, kar ve sıcağı yönetmeyi öğrenmek.»(*)

Elbette ki bu büyük görevleri yerine getirdikten sonra bile, bilim olanaklarının sınırına erişmiş olmayacaktır. İnsan zekasının, doğa güçlerine egemen olma isteğinin, doğanın sırlarına erme arzusunun sınırı yoktur ve olamaz.

İnsanlar, hiçbir zaman yaşadıkları toplumu geliştirmek amacıyla eylemde bulunmaktan vazgeçmeyecek, toplumsal örgütlenme biçimlerinin, hayat tarzının, insanlar arasındaki ilişkilerin ve yaşama kurallarının değişmesi ve gelişmesi için çalışacaklardır.

Yeteneklerin gelişmesi, tüm insanların kişiliklerinin biçimlenmesi, fiziksel ve ruhsal bakımdan yetkinleşmesi için komünist toplumun önünde açılan çalışma alanı son derece geniştir.

Komünist uygarlığın ışıklı doruğuna doğru hareket, daima, insanların irade ve zekalarını, yaratıcı atılımlarını, cesaretlerini, canlandırıcı enerjilerini perçinleyecektir.

(*) Bilim ve Gençlik SSCB Bilimler Akademisi Yayınları, Moskova, 1958, s. 63, rusça baskı.

İÇİNDEKİLER

BEŞİNCİ KISIM : Sosyalizm ve Komünizmin Teorisi 5

Yirmibirinci Bölüm: Proletarya Diktatörlüğü ve Proletarya Demokrasisi 7

1. Geçiş Döneminde Proletarya Diktatörlüğünün Tarihi Zorunluluğu 9

- Gerici Burjuvazinin Direnmesi Kaçınılmazdır 9
- İşçi Sınıfının Şiddet Konusundaki Tutumu 13
- Marksist Olmak Proletarya Diktatörlüğünün Zorunluluğunu Kabul Etmek Demektir 18

2. Proletarya Demokrasisi: Demokrasinin Yeni Biçimi 23

- Emekçiler İçin Demokrasi 23
- İşçi Sınıfının Bütün Emekçilerle İttifakının Özel Biçimi 27
- Emekçilerin Hak ve Özgürlüklerinin Garantisi 29
- Demokratik Yönetim Sistemi 31
- Proletarya Diktatörlüğü Rejiminde Marksist-Leninist Parti 34
- Toplumsal Örgütlerin Rolü 39

3. Proletarya Diktatörlüğünün Çeşitli Biçimleri 43

- Sovyetler iktidarı 44
- Halk Demokrasisi 47
- İşçi Sınıfı İktidarının Başka Biçimlerinin Olasılığı 53

Yirmiikinci Bölüm: Kapitalizmden Sosyalizme Geçiş Döneminde Başlıca Ekonomik Görevler 57

1. İşçi Sınıfı İktidarı Neyle Başlar 60

- Endüstri, Ulaşım ve Bankaların Devletleştirilmesi 60
- Büyük Toprak Mülkiyetinin Kamulaştırılması 63
- Emekçiler İktidarın Alınmasından Hemen Sonra Neler Elde Ederler 66

2. Ekonomi Tiplerinin Çeşitliliğini Ortadan Kaldırmanın Yolları 69
- Geçiş Dönemindeki Başlıca Üç Ekonomi Tipi 69
- Şehirle Kırsal Bölgeler Arasındaki Ekonomik İşbirliğinin Örgütlenmesi 73
- Köylülüğün Üretim Kooperatiflerinde Toplanması 77
- Sanayiden Kapitalist Unsurların Uzaklaştırılması 85

3. Sosyalist Sanayileşme 89

4. Geçiş Döneminin Bilançosu 95

Yirmiüçüncü Bölüm: Sosyalist Üretim Tarzının Temel Çizgileri 99

1. Toplumsal Mülkiyet ve Çeşitli Biçimleri 101
- Sosyalist Rejimde Devlet Mülkiyeti 102
- Toplumsal Mülkiyetin Özü Konusunda Reformist ve Revizyonist Çarpıtmalar 103
- Kooperatif ve Kolhoz Mülkiyeti 106

2. Sosyalist Üretimin Temel Amacı 109

3. Ulusal Ekonominin Uyumlu Gelişimi 113
- Ulusal Ekonominin Uyumlu ve Orantılı Gelişimi Yasası 113
- Planlama Görevleri ve Yöntemleri 118

4. Sosyalist Düzende Ticari Üretim ve Değer Yasası 121
- Sosyalist Ticari Üretimin Özellikleri 121
- Sosyalist Rejimde Değer Yasası 124
- Değer Yasası ve Planlama 128

5. Sosyalist Rejimde Emek 130
- Toplumsal Emeğin Yeni Niteliği 130
- İş Üretkenliğinin Sürekli Artması Sosyalist Ekonominin Yasasıdır 132
- Gelirin Emeğe Göre Dağılımı İlkesi 135

6. Sosyalist Genişletilmiş Tekrar Üretim 137
- Sosyalist Tekrar Üretimin Özü 138
- Toplam Toplumsal Ürün Nasıl Kullanılır 141

Yirmidördüncü Bölüm: Sosyalist Toplumun Toplumsal, Siyasi ve Kültürel Yapısı 145

1. Sosyalist Demokrasi 147
- Dost Emekçi Sınıfların Toplumu 148
- Devletin Görevlerinin Değişmesi 154
- Emekçilerin Siyasi ve Toplumsal Haklarının Yaygınlaşması 158

2. Sosyalist Toplumda Halkların Dostluğu 167

3. Sosyalist Toplumda Kültür 173
- Kültür Devrimi Sosyalist Yeniden Kuruluşun En Önemli Öğelerinden Biridir 173
- Halk İçin Kültür 179

4. Sosyalizm ve İnsan Kişiliği 182
- Çalışan Kitlelerin Özgürlüğe Kavuşmasıyla İnsan Kişiliğinin Kurtulması 182
- Kişisel ve Toplumsal Çıkarların Birliği 185

5. Sosyalist Toplumdaki Gelişimin İtici Güçleri 188

Yirmibeşinci Bölüm: Dünya Sosyalist Sistemi 193

1. Dünya Sosyalist Sisteminin Oluşmasının Tarihi Özellikleri 194
- İki Dünya Sisteminin Oluşmasının Yolları ve Yöntemleri 195

2.Sosyalist Devletler Arasındaki İlişkileri Düzenleyen İlkeler (Sosyalist Enternasyonalizm) 198
- Her Sosyalist Ülke Bir Egemen Devlettir 201
- Birlik ve Yardımlaşma 203
- Milliyetçilik Kalıntılarının Üstesinden Gelmek İçin Mücadele 205

3. Dünya Sosyalist Ekonomisinin Evrimi 209
- Dünya Sosyalist Ekonomisini Yöneten Ekonomik Yasalar 211
- Uluslararası Sosyalist İşbölümü 212
- Dünya Sosyalist Ekonomisinde Ekonomik Mübadelelerin Karakteri 217

4. Sosyalist Ülkelerin Başka Ülkelerle Ekonomik İlişkileri 221

Yirmialtıncı Bölüm : Sosyalizmden Komünizme Geçiş Dönemi 225

1. Yeni Aşamada Leninist Partinin Genel Çizgisi 228

2. Komünizmin Maddi Temelinin Yaratılması 236
- Üretimin Makineleşmesi ve Tam Olarak Otomatikleşmesi 236
- Yeni Üretim Dalları 239
- Enerji Elde Etme Tekniğinde Gelişme 241
- Tarımda Teknik Devrim 243
- Bilimin Büyüyen Rolü 245
- Üretimin Örgütlenmesinde Mükemmelleşme 248
- Emeğin Niteliğinin Değişmesi 251

3. Sınıf Farklarının ve Diğer Toplumsal Farklılıkların Kademeli Olarak Kaldırılması 253
- Bir ve Aynı Toplumsal Mülkiyete Doğru 254
- Şehirle Kır Arasındaki Farkların Kaldırılması 258

■ Kafa Emeğiyle Kol Emeğinin Birleşmesi 263
■ Kadının Durumundaki Eşitsizlik Kalıntılarının Tasfiyesi 266
■ Gelir Dağılımı Sisteminin Mükemmelleştirilmesi 267
4. Emekçilerin Komünist Eğitimi 273
■ Eğitim ve Kültürün Yükselmesi 273
■ Komünist Düşüncelere Bağlılığın Artırılması 277
■ Komünist Olarak Yaşamayı ve Çalışmayı Öğrenmek 280
5. Sosyalist Demokrasinin Gelişmesi 285
■ Sosyalist Demokrasinin Geliştirilmesinin Başlıca Yolları 285
■ Devletin Bazı Görevlerinin Toplumsal Örgütlere Devredilmesi 289
■ Devletin Yokolma Koşulları 292
■ Komünizme Geçiş Döneminde Marksist-Leninist Parti 296
6. SSCB'de Komünizmin Kuruluşunun Uluslararası Önemi 301
■ SSCB'nin Kapitalist Ülkelerle Ekonomik Yarışının Önemi 301
■ Sosyalist Ülkelerin Komünizme Doğru Düzenli İlerleyişleri 305
■ Komünizmin Kuruluşunun Dünya Evrimi Üzerindeki Etkileri 308
Yirmiyedinci Bölüm: Komünist Toplum 313
1. Genel Refah ve Bolluk Toplumu 315
2. Herkesten Yeteneğine Göre 320
3. Herkese İhtiyacına Göre 325
4. Özgür Toplumun Özgür İnsanı 330
■ Eşitlik ve Özgürlük 330
■ İnsan Kişiliğinin Gelişmesi 333
■ Yüksek Kültürlü İnsanların Örgütlü Topluluğu 335
5. Halkların Barış ve Dostluğu, İşbirliği ve Yakınlaşması 337
6. Komünizmin Gelecek İçin Umutları 340

Kuzinen Başkanlığında Bilim Emekçileri ve Parti Militanları tarafından kolektif bir şekilde hazırlanmıştır.

MARKSİZM-LENİNİZMİN İLKELERİ IV (Sosyalizm ve Komünizmin Teorisi), Sosyalist ve Komünist toplumun kuruluşunu incelemektedir. Marx ve Engel'sin yaşadığı dönemde dahice bir bilimsel öngörü olan bu teori, bugün, bütün sosyalist ülkeler halklarının eylemlerinin pratik temelini oluşturuyor. Aynı zamanda, yeni toplumun kuruluşunun getireceği sorunlara ve herşeyden önce Lenin'in bu alandaki katkılarına, SSCB, Çin Halk Cumhuriyeti, Avrupa ve Asya Halk Demokrasisi ülkelerinde biriken pratik tarihsel deneyime kitapta geniş bir yer ayrılmıştır.

MARKSİZM-LENİNİZMİN İLKELERİ IV'te, 1960 yılına dek, sosyalizmin kuruluşu ve yaşatılması süreci anlatılmakta ve sosyalizmi kurarak kimileri günümüze dek sürdüren ülkelerin, bu kuruluş sırasında ve yeni toplumsal düzeni geliştirerek devam ettirme amacıyla yaptıkları çalışmalarda kaçınılmaz olarak karşılaşılan güçlüklere ilişkin, insanların zihinlerinde beliren bazı sorulara da açıklık getirilmektedir.

ISBN 978-975-7530-13-8